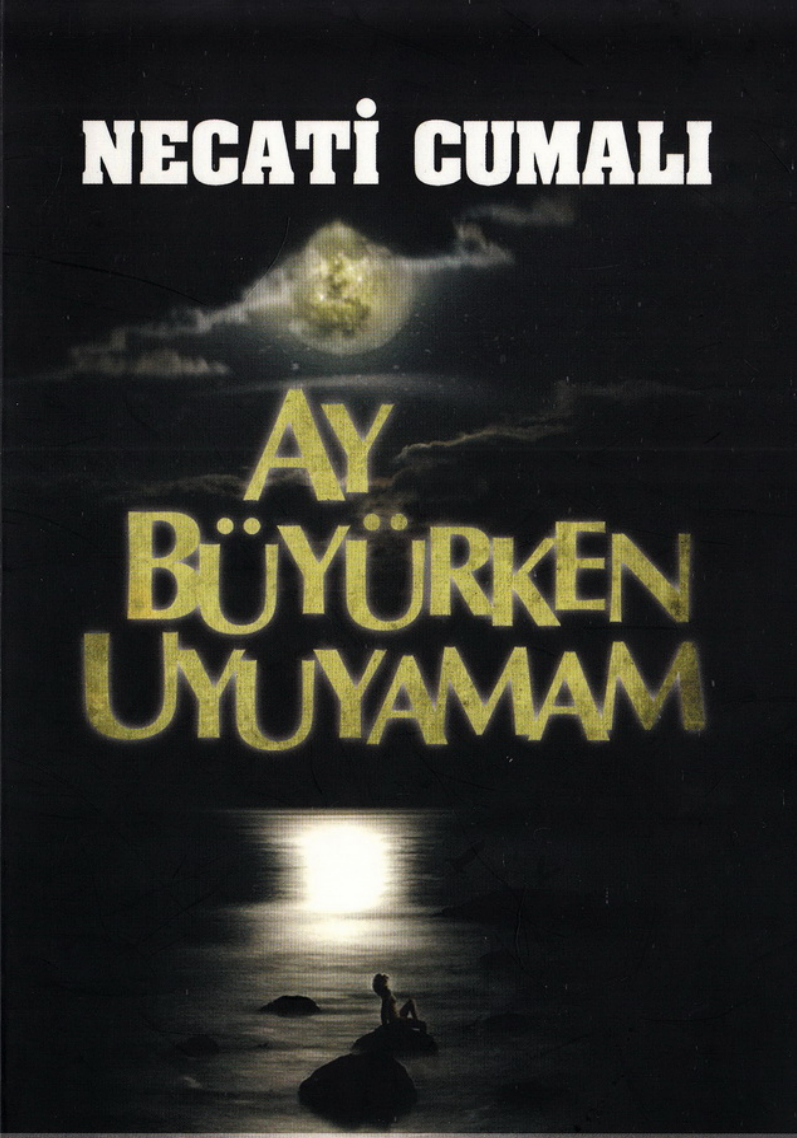
NECATİ CUMALI

AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM

Cumhuriyet Kitapları

Öykü

14. BASK

NECATİ CUMALI

AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM

Cumhuriyet Kitapları

YAYIN KURULU
Doğan HIZLAN (Başkan), Turhan GÜNAY (Başkan Yardımcısı),
Ataol BEHRAMOĞLU, Deniz KAVUKÇUOĞLU,
Egemen BERKÖZ, Erdal ATABEK, Turgay FİŞEKÇİ

YAYIN YÖNETMENİ
Zeynep ATAYMAN

GRAFİK TASARIM
Ahmet SUNGUR

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ
Serpil ÜNAY

BASKI/CİLT
YAZIN BASIN YAYIN MATBAACILIK TRZ.TİC.LTD.ŞTİ.
İkitelli Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok
No: 38-40-42-44 Başakşehir / İstanbul
0212 565 01 22 - 0212 565 02 55 Sertifika No: 12028

DAĞITIM
Cumhuriyet Kitapları

14. Baskı: Aralık 2013

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sk.
No: 2 34381 Şişli - İstanbul Sertifika No: 10844
Tel : (0212) 343 72 74
Faks : (0212) 343 72 65
ckk@cumhuriyet.com.tr
www.kitap.cumhuriyeti.com.tr

www.facebook.com/cumhuriyetkitaplari

www.twitter.com/kitapkulubu

Yayın Hakları Cumhuriyet Kitapları'na aittir.
Tanıtım amacı dışında izinsiz alıntı yapılamaz.

AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM

İÇİNDEKİLER

Ay Büyürken Uyuyamam 7
Soluk Almak 14
İğneci 20
Yük 27
Hovarda 33
Vasfiye 43
Mısırlar Kımıldıyor 58
Çizme Delil Sayılmaz 64
Acı 85
Kayacık'ın Kadınları 99
Horoz 102
Bayırda İki Çardak 108
Dertli 117
Abdoş Ne Haber? 128
Gözleri Çakır 134
Tanrı'nın Kırlarında 139
Akhisarlı 144
Göz Açmak 149
Kaymak Kız 155
Anası Kızından Maya 163

Helvacı Güzeli 169
Halim Gelecek 184
Pan 192
Hanım 198
Uzun Bir Gece 207
Aylı Bıçak 259

Türk Basınında "Ay Büyürken Uyuyamam" 275

AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM

Ah o taşra geceleri! O küçük kıyı kentinde akşam oldu mu işleyen saatler dururdu sanki. Akşam karanlığından gözü uyku tutuncaya kadar geçmek bilmez bir süre uzanırdı önünde. Evliler, yerli arkadaşları çeker giderlerdi evlerine. Mermer masalı bir lokantada, çoklukla yalnız, iştahsız iştahsız yerdi yemeğini. Bazı geceler üç beş arkadaş toplanır, içerler, poker oynarlardı. Gösterilen film iyi mi kötü mü diye düşünmeden kentin tek sinemasına giderler, filmden çok sinemaya gelen kadınlar kızlarla ilgilenirlerdi. Ama çoğu geceler şaşırıp kalırdı ne yapacağını. Dükkânları erkenden kapanan, ıssızlaşan, susan kentin küçük alanında, lokantadan çıkınca, tek başına bulurdu kendini. Bazen yalnız, bazen karşılaştığı bir tanıdıkla rıhtım boyunca yürürdü hava açıksa.

Rıhtımda doktorun evi önünden geçerken ilk gençlik çağlarının heyecanlarına kapılırdı elinde olmadan. Doktorun kızını balkonda görebilirse, kızın kısa bir bakışı ile adımları birbirine dolanır, yüreğinin vuruşları hızlanıverirdi. O kısa bakış o gece için yeterdi ona. Aşksızlığını unutur, türlü umutlar, düşlere kapılırdı uyuyuncaya kadar. Kızı balkonda göremediği geceler, sanki büyür, üstüne yıkılır gibi olurdu gecenin karanlığı. Günün işinden, dolaşmaktan yorgun bacaklarının ağrısını acıyla duyar, içinde bir ezik lik, bir

boşluk, uykudan yatağından kaçan insanın bütün sıkıntıları, isteksiz adımlarla dönerdi kiraladığı odaya.

Yatağında bir türlü özlemlerinden, sıkıntısından kurtaramazdı kendini. Sağa döner, sola döner, gözlerini sıkı sıkıya yumar, sayı sayar, başını yastığa gömer, neden sonra güç belâ uyur kalırdı.

Aylı geceler, büyüyen ayla birlikte daha da uzardı uykusuzlukları! Odasına dolan ayışığı, aşksızlığını, yalnızlığını ansıtır, bütün özlemlerini uyarır, bütün anılarını karanlıktan aydınlığa çıkarırdı sanki. Geçmişte tanıdığı kadınların, kızların kendisini çağıran bakışları canlanırdı ayışığında. Onur sorunu yaptığı ilişkileri, alınganlıkları, cesaretsizliği, kaçışları, sırasında yer, sırasında zaman bulamadığı için değerlendiremediği fırsatlar, hızla birbiri üstüne geçer dururdu gözünün önünden. Bir kez olsun eline bile tutmadığı bütün kızlar, kadınlar, ettiler, dudaktılar, beldiler, kokuydular şimdi belleğinde! Ah, nasıl geri dönmek, yeniden yaşamak isterdi o günleri! Ah, nasıl istekle, özlemle, pişmanlıkla arıyordu o elleri, dudakları!

Ay dolanırdı odasında: "Hani bir Türkân vardı?" derdi. Gene aylı bir gece, bir açık hava bahçesinde dansa kaldırmıştı Türkân'ı. Daha masasına doğru ilerlerken ne çabuk kalkmıştı Türkân yerinden? Nasıl uçar gibi yürümüşlerdi elele piste doğru? Daha dansın ilk adımında nasıl atılmıştı kollarına? Sokuluşundaki değişiklikle ne dediğini daha iyi anlıyordu şimdi Türkân'ın! Saçlarının kokusunu daha kuvvetle duyuyordu. Düşünde soyuyor, öpüyor, öpüyor, öpüyordu Türkân'ı. Oysa hiç öpüşmemişlerdi Türkân'la...

Ay dolanırdı odasında: "Ya Nihal?" derdi. "Az mı üzdün kızı? Bütün o karşılaşmalarınızı ayarlayan kimdi? Kız, salt sana yakın olsun, seninle beraber olsun diye bütün yazını Ankara'da halasının yanında geçirmedi mi?. Ah Nihal! Sokulgan, uysal, iyi huylu, tatlı Nihal! Yine görebilsem seni!.."

Ay, dolar taşardı odasında: Daha Nihal'i düşünürken, Sevil'in yüzüne vururdu. "Sevil'i unuttun mu?" derdi. "O güleç, o canlı Sevil'i." Sinemalara giderlerdi. Eline aldığı eli, avucunun, parmaklarının arasında durmadan yer değiştirir, gezer dolaşır, neler neler anlatırdı ona film boyunca. Parklarda, pastahanelerde buluşurlardı. Karanlık saatlerde, arka sokaklarda, faytonlarda dolaşırlar, öpüşürlerdi.

Ay dolanırdı odasında, bir başka kadının yüzünü aydınlatırdı. Soran bakışlarıyla Suna'yı gördü karşısında: "Nerelerdesin? Neye uğramıyorsun kaç gündür?" dediğini duyardı. Suna'nın kulaklarında kalan sesi, apaçık anlamıyla çınlar dururdu beyninde! Ah bir kadın bu sesle, bu türlü "Nerelerdesin?" derse ne demeye gelmez ki o söz?.. Nerelerde olacak? Sevişeceğine, gençliğinin hakkını vereceğine, İstanbul'un hay huyuna kapılmış, çoğu evli, kendisinden beş on yaş büyük tanıdıklarıyla sanat, toplum sorunlarını tartışmakla geçirirdi saatlerini...

Ay dolanırdı odasında! Tanıdıklarından, bir lokantada, vapurda, durakta karşılaştığı, uzun uzun bakıştığı kızlara kadınlara kadar belleğinde kalan yüzleri bir bir aydınlatırdı uykusuzluğunu uzatarak. Sonunda doktorun kızına takılırdı düşleri. Taşranın kadın erkek arasında her yakınlığı yasaklayan baskısı altında, doktorun kızı ile nasıl ilerletebileceğini düşünürdü aşkını. Bir ara, sabırsızlığı artar, cesaretlenir, yarın her ne olursa olsun doktorun kızına telefon edip açılmaya karar verirdi. Böyle böyle saatler geçer, uyuyamazdı bir türlü. Özlemlerden, isteklerden, pişmanlıklardan sinirleri yorgun düşünce, düşleri bir yerde kopar, dalar giderdi.

Ayın erkenden doğduğu bir gece, her akşamkinden daha yalnız kaldı. Yemekte iki kadeh rakı içti. Bakışları, evlerin inik perdelerine vuran kadın karaltılarında, rıhtım boyunca yürüdü. Bir aydır

geceleri doktorun kızına yarın telefon ederim diye kazandığı bütün cesaretini, nedense gün ışığında yitiriveriyordu! Doktorun evi karanlıklar içindeydi. Belki sinemaya gitmişlerdir diye düşündü. Şehir kulübüne döndü. Oyun seyretti. Sinemanın dağılacağı saatte kulüpten çıktı. Sinemadan çıkanlar arasında doktorları göremedi. Bir kez daha rıhtım boyunca yürüdü...

Öyle aydınlıktı ki kentin sokakları, denizi, evlerin yüzlerini ışığa boğmuştu ay. Ah, ay her yerde sevişenler için doğar! Her yerde eşit saçar ışıklarını! Bu küçük kenti de, kadınlarla erkeklerin birbirlerinin belllerine dolanarak özgür dolaştıkları kentlerden ayırmaz o! Bu yüzden, yalnızlarla birlikte yalnız görünür o küçük kasabaların göklerinde ay!

Gece yarılanırken, gidecek başka bir yer bulamayarak, biraz yorgun, oda kiraladığı eve döndü. Kapıyı gürültüsüz açtı. Alt katta, bir oturma, bir yemek odası, bir sofa vardı. Pencerelerden sızan ay ışığı sessizliğini bozuyordu sanki sofanın. Evin, üst katında, denize bakan yönündeydi odası. Evin karaya bakan yönünde iki oda daha vardı. Birini yaşlı bir öğretmen kiralamıştı. öbüründe evini kiraladığı kadın kendi oturuyordu.

Üst kata çıkan merdivenlere bir türlü gitmiyordu ayakları. Konuşmak, dertleşmek, eski aşklarını anlatmak, yaşamak istiyordu kısacası. Bir kımıldama oldu sofada. Hiç dikkat etmemişti, baktı, denize bakan pencerenin yanında birinin oturduğunu gördü. Karaltı ayağa kalkınca tanıdı: Evin kadınıydı.

Kadın yavaşça:

— Benim dedi. Sinemaya mı gittin?

Kadına doğru yaklaştı:

— Dolaştım. Sinemaya gitmedim.

— İyi etmişsin...

Üç aydır evinde oturuyordu. İlk kez dikkatle baktı kadına. Kırkını aşkın olmalıydı. İlk görüşünde yaşlı demiş, evin yıllanmış masalarından, sandalyelerinden biri kadar eski görmüştü kadını. Hiç de yaşlı sayılmazdı kadın. Alnında, ağzının iki yanındaki çizgiler, belki de boya şu bu kullanmadığı için o kadar belirgin görünüyordu kendisine. Kadının göğüslerinin, kalçalarının, bacaklarının diriliği ilk kez o gece çarptı gözüne.

— Uykum yok da... diye mırıldandı.

Kadın, aklından geçenleri anlamış gibi gözlerinin içine bakıyordu:

— Benim de yok! Saat kaç?

— On iki olmalı...

— Ben daha erken sandım, hiç uykum yok...

Odasına çıkması, kadını rahat bırakması gerektiği kanısına kapıldı.

— Benim de... dedi.

Merdivene doğru dönecekken birden cesaretlendi:

— Bana bir kahve pişirebilir misin?

Kadın gülümsedi, birden canlandı:

— Elbette...

— Pişir öyleyse.

— Odanda mı içeceksin?

Yüreği hızla vurmaya başladı. Yutkundu:

— Odamda...

— Sen çık, ben getiririm odana...

"Odana gelirim" gibi bir deyişle söylemişti bu sözü kadın. Kadına hoşlandığını belli etmek istedi:

— Gecikme...

— Hemen getiririm...

Merdivenden çıkmadan önce gene durdu. Mutfağa doğru giden kadını tam yanından geçerken elinden tutup durdurdu. Öbür kiracıyı sordu:

— Asım Bey uyudu mu?

Kadın, onun elini hafifçe sıktı:

— Sen merak etme. Bu saate kalır mı o?

Odasına her zamankinden daha gürültüsüz çıktı. Denize bakan penceresini açtı. Ceketini çıkardı. İçeriye dolan ay ışığında, uykusuz gecelerinde yatağında sağa sola dönerek düşlediği kadınlardan herhangi biri kadar özlemle beklemeye başladı kadını.

Yavaşça kapının açıldığını duydu. Kadın, elinde kahve fincanı kapının eşiğinde duruyordu. Yaklaştı, kahve fincanını alırken, boş kalan eliyle kadının yine elini tuttu:

– Geçsene...

Kadın, üst sofanın karşı ucunda öbür kiracısının kapısına doğru baktı:

— Yavaş konuş.

Kadını hafifçe elinden çekerek içeriye aldı. Kapıyı kapattı. Kahve fincanını masanın üstüne bıraktı. Kadına yatağının üstünde yer gösterdi:

— Otursana...

Kadın güldü:

— Niyetin ne?

Daha fazla sabredemedi. Bileğinden yakaladı kadını. Yatağının üstüne oturttu. Sarıldı. öpmeye başladı. Kadın kurtulmak için en küçük bir karşı koymada bulunmadı:

— Az çapkın değilsin, dedi gülerek.

Üç aydır kadın eline değmeyen elleri titriyordu sevişmelerinin başlangıcında. Kahvesi masanın üstünde soğudu kaldı. Gövdeleri

yanyana sırtüstü yatağa düştüğü sırada hiç de çirkin olmadığını düşünüyordu kadının.

— Bu aylı geceler deli ediyor beni, dedi.

Kadın iç çekti:

— Kimi etmiyor ki?

— Ay büyürken uyuyamıyorum! Silip alıyor gözümden uykuyu...

Kadın daha uzun bir iç çekti:

— Hep öyle...

Dalgaların hafif hafif kıyıya çarptığı duyuluyordu pencereden. Köpek ulumaları duyuluyordu. Bir köpek uzun uzun uludu.

Kadın:

— Aya uluyor! dedi.

O, biraz şaşkın karşıladı bu sözü:

— Aya mı?

— Aya elbet! Bu ay hangi canda rahat bırakır ki?

Kadını yeniden kucakladı, susuzlukla öpmeye başladı.

Kadın:

— Bu ay yalnız kalan kimi olsa ulutur, köpekleri bile! dedi. Gövdesinin bütün sıcaklığıyla kollarına sokuldu.

SOLUK ALMAK

Adamın, kolunu bacağını salmış, eşeği üstünde dalgın bir oturuşu vardı. Sol bacağını yana sarkıtmış, sağ bacağını semerin karşı üstünden eşeğin boynuna atmıştı. Eşeğin yürüyüşüne kapılan gövdesi, hafif hafif sallanıyordu ileri geri.

"Neden? Neden karısı bırakıp kaçmıştı onu, çocuklarını?" düşünüyor, düşünüyor, çözemiyordu bir türlü.

Dudağının kıyısına iliştirdiği cigaraya hiç el sürmüyordu. Nereye baktığı, yolda karşılaştıklarını görüp görmediği kestirilemezdi. Eşek, alışık olduğu yolda, sabah nasıl damından kasabaya indirmişse, şimdi de kasabadan damına götürüyordu onu.

Eşeğinin üstünde, damının önündeki çitlembik ağacının altında, kahvede, oturduğu her yerde, günlerdir dalıp gidiyordu böyle dalgın gözlerle saatlerce. El sürmeden içtiği cigaralar dudağının kıyısında yanıp tükeniyor, külleri uzadıkça savrulup dökülüyordu üstüne başına. Çözemiyordu bir türlü: "Neden? Neyi eksikti? Ne demişti? Nesine karışmıştı karısının?"

Kısır çıkan ilk karısının ardından şimdiki karısı ile evlendiğinde kırkını bulmuştu yaşı. Aldığında onsekizinde tay gibi bir kızdı karısı. İlk yıllar nasıl sabırsızlıkla beklerlerdi akşamı? Ne zaman yalnız kalsalar, boş kalsalar, göğsünü yerleştire yerleştire yuvalanan

güvercinler gibi, nasıl sokulurdu koynuna? Böyle sabırsızlıkla akşamı bekleye bekleye, güvercinler gibi koynuna sokula sokula, otuzuna varıncaya kadar dört çocuk doğurdu karısı ona.

Dört çocuk, daha çok tütün, daha geniş tarla demekti. Çocuklar iğne tutup tütün dizebilecek yaşa geldikçe gelirleri arttı. Her yıl tütünler boy verdi, kırıldı, sarardı, balyalandı, satıldı. Kazancı arttıkça sıra sıra beşibiryerdelerle donattı karısının boynunu, bileklerindeki bilezik dizisini her yıl biraz daha kalınlaştırdı.

"Neden kaçmıştı karısı?.."

Dört çocuğun ardından daha da serpildi karısı. Kalçaları, göğüsleri gelişti, her yanı dillendi âdeta konuşur oldu. Bastığı yere daha dik basıyordu yürürken. Saçlarını çözüp toplarken öyle canlı bir geriye atışı vardı ki gördükçe: "Nereye uçacak? Nereye havalanacak acaba şimdi?" diye geçirirdi aklından. Her ne olsa gıdıklanmış gibi gülerdi karısı. Şarkılar, türküler mırıldanırdı durup dururken, evin içinde dolaşırken. Pilli radyolarını kapatmak nedir bilmezdi.

Akşam yaklaştıkça artardı karısının sevinci. Akşam oldu mu daha güle söyleye gider gelirdi damın, çardağın içinde. Kendisine yönelen bakışları çağrılar, sabırsızlıkla ışıldar; sesi yumuşar, kadifeleşir, ne dese bir aşk fısıltısı gibi çıkardı dudaklarından.

Oysa ki yıllar geçtikçe kollarının gücü daha gündüzden tükeniyordu onun. Yaklaşan geceleri eski sabırsızlığıyla beklemiyordu artık.

Her yıl bir yardımcı tutmaya başladı. Tarladaki işini, çifti, çapayı, tütün kırmayı yavaş yavaş yardımcıya, gerektiği kadar gündelikçilere yıktı. Böylelikle karısının sokulmalarını karşılayacak gücü daha bir süre sakladı kendinde. Son yıllarda, beş yaşından beri herkesin dilinde olan parasını edinmek için, gün doğmadan başlayıp ortalık kararıncaya kadar çalışmakla geçen elli yıllık bir yaşayışın

yorgunluğu çöktü üstüne. Yürüyüşü, eli ayağı ağırlaştı. Yüzünün derileri güneşte kuruyan herhangi bir şey gibi, çizgi çizgi yarıldı, uzadı, sarktı; saçları, dişleri seyrekleşti.

O durgunlaştıkça karısının akşamlara doğru artan sevinci, bakışlarının artan ışıltısı söndü; sesi, sözleri, hırçınlaştı, sertleşti.

Genç bir yardımcıları vardı o yıl. Çalışırken türküler söylerdi oğlan. Tütün dizerken karısını güldüren hikâyeler anlatırdı. Delikanlının işe başlamasından iki üç hafta sonra, çiftleşmeden önce durmadan birbirinin ardından dolanan iki köpek gibi, birbirinin ardında dolaştıklarını gördü karısı ile yardımcısının. Yardımcı dışarı çıkacak olsa karısı da çıkıyor, yardımcı neyi almak için elini uzatsa, karısı daha çabuk davranıp alıyor, yardımcıya veriyordu.

O sevdiği, taptığı, etiyle, kemiğiyle, her huyuyla tanıdığı, tütün yaprakları gibi bir bakışta nesi var nesi yok anladığı karısı; dördüncü çocukları sütten kesilinceye kadar kendisinin de böyle dolanırdı önü ardı sıra. Dördüncü çocukları yürümeye başlamadan önce başka bir erkeğe başını çevirip baktığını ansımıyordu karısının!

Yaşlanmıştı işte! Bu yorgun, bu yıpranmış gövdeyle, kendinden yirmi iki yaş küçük bir kadınla, başbaşa süremiyordu artık atını! Geceleri yatar yatmaz uyuyor, çabuk alıyordu uykusunu. Dudakları kuruyordu uykusunda. Gecenin ilerlemiş bir saatinde, dili damağına yapışarak uyanıyordu. Çoklukla uyanık buluyordu karısını yanında. Karısı, gözleri tavanın kirişlerinde derin derin iç çekiyor, yorganı tekmeliyor, sağına dönüyor, soluna dönüyor, uyuyamıyordu bir türlü. Onurunu kıran bir suçlulukla "neyin var?" diye soramıyordu karısına.

Bir gece uyandığı sırada karısı yoktu yanında. Sıcaklığını, kokusunu yatakta bırakıp damdan çıkmıştı. Onurunu kıran o suçluluk duygusu silindir gibi geldi geçti üstünden! Biliyordu, şimdi o

yuvalanan güvercin sokuluşu ile yardımcının kollarındaydı karısı! Kahroldu! Yüreği, bütün etleri, acıyla ezildikçe ezildi. O silindir, etleri üstünde gitti geldi, gitti geldi. Kalksa, tabancasını kavrasa? "Niye?" dedi içinden başka bir ses! Yardımcı değildi ki, yıllardı alan karısını elinden!

On beş yıla yakın bir süre karısıydı mutluluklarla dolduran yaşayışını. Seveceği kadar sevmiş, sokulacağı kadar sokulmuştu ona! Karısının o sokuluşlarını, yatacakları saat yaklaştıkça artan sevincini bile ansımak tatlıydı hâlâ. Karısı da olmasa, parmaklarına yapışan tütünün zehirinden başka ne kalırdı yaşamında?

Yerinden kımıldamadı. Karısının yatağa dönüşünü, yanına uzandığı sırada iç çekişini, uyur görünerek izledi.

Ertesi gece, usulca yataktan çıktığını, önce kararsız, sonra âdeta koşar gibi damdan dışarı atıldığını gördü. Seslenemedi.

Yaz, böyle yüreğini eze eze geldi geçti. Bütün yaz bakışlarını karısının bakışlarından kaçırdı, akşam yaklaşırken gözlerine gelen o eski ışıltıyı görmemeye çalıştı; yine yumuşaklaşan, kadifeleşen sesini duymamak için, tarlada oyalanacak türlü işler buldu, karısından uzaklaştı.

Son tütünleri kırdılar. Bir sabah uyandığında karısı yoktu odada. Ortalık ağardı, aydınlandı, karısı dönüp gelmedi. Aydınlanan damın içinde dolandı gözleri, karısının başörtüsünü, yeldirmesini göremedi yerinde. Damın dışından tek ses gelmiyordu. O sessizlik içinde, çocuklar uyanmadan kalktı, arandı, sandığın üstünde duran bohçalardan birinin eksik olduğunu anladı. Bir boşluk büyüdü damın içinde. Karısı, o boşlukta, onu, dört çocuğunu bırakıp, altınları, bilezikleri, bir bohça çamaşırı, bir gün önce aylığını ödediği yardımcısı ile birlikte gitmişti her nereye gittiyse!

"Neden?" diye düşünmeye başladı.

Çocukları uyandılar.

"Neden dört çocuğunun önünde kendisini küçük düşürerek kaçmıştı? Yardımcısı ile buluşmanın hazırlığı için bile olsa, ona evliliklerinin mutlu yıllarını ansıtıyordu, akşam üzeri karısının yerine gelen sevinci! Neden o sevinci alıp kaçmıştı damından? En küçük bir kırgınlık göstermekten kaçınmış, kuşkusunu hiç açığa vurmamıştı ki! Neden?.."

Yardımcının işinin bittiğini, annelerinin beş on günlüğüne teyzelerine gittiğini söyledi çocuklarına. Teyzelerinin yanında kalan nineleri hastaydı.

Ovada, kasabada dedikodu çabuk yayıldı. Meraklılar burunlarını damına uzattılar, ondan çıkacak en küçük sese kulak verdiler, ağzından tek söz alamadılar.

Kendini salmış, koyvermiş bir durumda eşeğinin üstünde gitti, geldi. Dalgın, yorgun gözlerle damlarının önündeki çitlembik ağacının altında saatlerce oturdu. Yola baktı, karısının ayak bastığı, el değdiği her yere baktı, nereye baksa karısını döner dolaşır gördü karşısında. Dudağının kıyısında birinden öbürünü ateşlediği cigaralarının külleri uzadı, uçtu, üstüne başına savruldu...

Karısının İzmir'de olduğunu duydu bir yakınından. Ev tuttuğunu duydu. Yardımcının gezici satıcılık yaptığını, üç beş altın bozdurup harcadıklarını duydu. Duyduklarının dışında başka bir şey öğrenebilmek için ne fazladan bir soru sordu, ne de anlatanlara acısını, yenikliğini belli edecek kötü tek söz etti.

Üç ay "Neden?" diye düşündü durdu. Üç ay sonra, bir sabah kalktı, erkenden İzmir'e gitti. Karısının oturduğu evin kapısını çaldı. Karısı evde yalnızdı. "Bir çift söz etmeme müsaaden var mı?" dedi. Kadın, şaşkın, pişman, korkulu, utanmış bakışlarla karşıladı, dinledi onu. "Çocuklar özledi seni, sensiz yüzüstü kaldılar" dedi.

Kadın, çocuklarının herbiri için kısa sorular sordu. Karşılıklarını dinlerken, yüz çizgileri karmakarışık hızla soludu. "Benim de, benim de aklım fikrim çocuklar!.." dedi.

Adam bakışları yerde, "Hazırlan da gidelim" dedi.

Kadın, başörtüsünü telâşla kaptı. Yeldirmesini, kunduralarını giydi. Öteberisini çabucak bohçaladı. Komşuya kadar fırlayıp, "Ben evime dönerim. Beni aramasın" diye âşığına haber bıraktı.

Otobüste yalnız çocuklardan konuştular. Kasabada karısını eşeğe bindirdi. Damlarına doğru yola çıktılar. Yolda, kadın bir iki kez iç çekti göğüs geçirdi. Yolun bir yerinde dayanamadı, kocasına döndü:

— Hiç mi kızmadın bana?

Adam onurunu kurtarmak istedi:

— Pişmansan neden kızayım?..

Üç beş adım gittiler. Kadın yine iç çekti:

— Pişman değilim...

Adam sustu. Bir süre eşeğin nallarının yolun taşlarına çarptıkça çıkardığı sesler duyuldu aralarında. Kadın yine tutamadı kendini:

— Sorsana! Niye kaçtın? Niye gittin desene?..

Adam, o yorgun gözleriyle karısına bakmakla yetindi. Kadın, bir kez daha iç çekti:

— Dayanamadım! Boğulur gibi oldum! Pişmanım desem yalan söylerim! Gece kaçamak, gündüz kaçamak, bıktım usandım! Gündüz yüzüne gülüp, gece yatağından kaçtıkta sabrım tükendi sonunda. Ama günah, ama sevap, her neyse vebali boynuma, kaçtım, rahat bir soluk aldım!..

İĞNECİ

Şükriye'ye, kasabanın ana caddesi üstünde bir un deposunun tavan arasında büyücek bir oda kiraladı o yıl ekim ortalarında kocası. Odanın caddeye bakan iki küçük penceresi vardı. Bu iki pencere sevinçle doldurdu yaşayışını Şükriye'nin.

Henüz yirmisindeydi daha. Çocukluğu, genç kızlığı, ilk evlilik yılı o güne kadar hep kırlarda, küçük damlarda, çardaklarda geçmişti Şükriye'nin. Böyle insan sayısı onbini aşan bir kasabanın ana caddesi üstünde oturmanın tadına doyamıyordu şimdi...

İri granit parke taşı döşeli caddeden tırısla, tek atlı, demir tekerlekli yük arabaları geçiyordu. Türlü türlü motorlu taşıtlar geçiyordu. Atlı eşekli bineklilerr geçiyordu. İlkokula, ortaokula giden kızlı erkekli öğrenciler, öğretmenler, hükümete giden memurlar geçiyordu. Daha daha hanımlar beyler, kısacası bütün kasabalılar...

Arabaların koşum takımları sıra sıra zilliydi. Zil sesleri, nal sesleri, demir tekerleklerin taşlar üstünde dönüşü arabasına göre değişik yankılar bırakıyordu tavan arasındaki odanın camlarında. Taşınalı bir ay geçmeden, oturduğu yerden caddeden geçen kimin arabasıdır ayırabiliyordu Şükriye. Pencereye koşuyor, başında geriye itik kasketi, kulağına iliştirilmiş karanfili, omuzunda sarı poşusu, bacakları hafif yana açık, sarsıla sarsıla ilerliyen arabasını, dizginleri

kavramış, ayakta dimdik süren arabacıyı görünce yanılmadığını anlıyordu.

Otobüsler kamyonlar geçerken çerçevelerinden sarsılıyordu pencere camları. Taksilerin özel arabaların geçişleri daha yumuşaktı. Camlarında bir vızıltı bırakıyorlardı ancak. Korna seslerini duyacak olursa gelen kimin taksisidir, kimin kamyonudur söyleyebilirdi önceden. Hayvanının yürüyüşüne göre bazı bineklileri bile geçerken görmeden kestirebiliyordu artık.

Caddenin gürültüleri bütün gününü dolduruyordu Şükriye'nin. Sabahtan akşama tadına doyamadığı bir oyuna kaptırmıştı kendini. Duyduğu sese şöyle bir kulak veriyor, kimin arabası, kimin taksisi ya da hangi bineklidir diye oranlıyor, pencereye atılıyor, doğru bilmişse sevinçten uçuyordu.

Şu arabacılar da doğrusu yakışıklı mı yakışıklıydılar! Ama ne de olsa ağır erkeklerdi. Açık açık sarkıntılık sayılacak, hafiif kaçacak hareketlerden kaçınıyorlardı etrafa karşı. Geçerlerken gözleri penceresine kalkıp iniyordu, o kadar! Şoförlerin ise kimseyi taktıkları yoktu! Ayıp, utanma denen şeyi arama o çapkınlarda! Ne de çabuk farkına varmışlardı geçerlerken pencereye koşmalarının. Artık aşağıdan köprübaşını, yukardan fabrikayı döndüler mi basıyorlardı kornayı. Pencereye çıkacak olursa, gelen geçenlere, taşıdıkları yolculara aldırmadan açık açık el sallıyorlardı ona! Binekliler çoğunlukla düşlere dalmış delikanlılardı. Bakışları karşılaşırsa iç çekiyorlardı derin derin...

Ah, evlenmeden önce dünyanın bu kadar çok yakışıklı, tatlı erkeklerle dolu olduğunu bilmezdi Şükriye! Gönlü, bir aydır her saat gelip geçen arabacı, şoför, bineklilerden birine kayıp duruyordu. Sonunda birinden birini seçecekti elbet! Ama hangisini?

Derken, bütün bu alışık olduğu, tanıdığı birbirinden ayırdığı

seslerin arasına bir başka gürültü, bir motosikletin öfkeli, gelip geçen canlı cansız bütün araçlara meydan okuyan gürültüsü karıştı son günlerde.

Sağlık Merkezi'ne yeni atanan sağlık memurunundu motosiklet. Sağlık Merkezi de, Şükriye'nin evinin hemen kırk elli adım ötesinde. Şükriye penceresinden baktıkça, gidonları iri bir koçun boynuzlarını andıran motosikleti, Sağlık Merkezi'nin duvarı dibinde, her yanı pırıl pırıl günün ışıklarını yansıtırken görüyordu.

Memur, motosikletine atladı mı, bozuk, çukur yollarda atları, arabaları, taksileri geride bırakıp dört bir yana dağılmış, mahallelerdeki, yakın köylerdeki hastalarına iğne yapmaya gidiyordu.

Gürültü bütün şiddetiyle duyuluyordu ilkten. Şükriye, yüreği ağzında, pencereye koşunca, İğneci'nin altında uysallaşan motosikletin eğilip doğrularak kasıla kasıla kaldırımdan caddeye indiğini, caddede hızla ileri atıldığını görüyordu. Genç iğneci, geniş omuzları, sağlam oturuşu, gidonu sıkı sıkıya kavrayan bilekleriyle caddenin kıvrımında kayboluyordu hemen.

Motosikletin değişik sesleri kısa bir süre içinde kulaklarında yer etti Şükriye'nin. Gazın perde perde açılışı, egzosun savurduğu pat patlar, sonra o kır yollarında şoselerde koşup koşup da hızını hevesini almış gibi, dönüşte çıkardığı yumuşak memnun mırıltı! İğneci kimbilir nerelerdeyken bütün bu sesler içinde uğuldayıp duruyordu Şükriye'nin! Artık ne arabacılar, ne şoförler, ne binekliler göremiyorlardı pencerede Şükriye'yi.

Tutkundu iyiden iyiye. İğneci ise varlığının farkında bile değildi onun. İğneci geçtikçe pencereden dışarı sarkmaları, kapıdan motosikletin önüne fırlamaları hep boş çıktı. Ah, ne de kendini beğinikti domuz! Kimbilir kaç kadına kaç kıza taşınıyordu sabahtan akşama! Kıskanıyordu, dertleniyordu, uyuyamıyordu doğru dürüst!

Çaresi kolaydı derdinin. Bulmakta da gecikmedi. Bir akşam kocası gelmeden karnını doyurdu. Sofrada ağzına aldığı tek lokmayı güç belâ yuttu. Kocası meraklandı, üstüne düşecek oldu.

"Hastayım!" dedi. Sırtında ağrılar vardı. Eğilip kalkarken gözleri kararıyordu. bulantı duyuyordu sık sık...

Yanakları çürüksüz elmalardan farksız, her yanı saç diplerine kadar sağlık fışkıran, taylar gibi yerinde duramıyan karısının hastalığı bön yaradılışı kocasını şaşırttı:

— Yok be karıcığım, maşallah hiçbir şeyin yok! Turp gibisin çok şükür!..

Şükriye küskün küskün mırıldandı:

— Sen kendin katır gibisin, herkesi öyle sanırsın!.. Ne anlarsın sen hastadan?..

Kocası, Şükriye'nin ışıl ışıl gözlerine doğru eğildi. Elini kaldırdı, karısının göz kapaklarını görmek istedi.

– Anlarım ben be karıcığım! Ben bilirim hastayı! On sekiz ay sağlık onbaşılığı yaptım askerde!..

Şükriye, kocasının eline önce hafif bir tokat indirdi, sonra tuttu, geriye itti:

— Hep sen bilirsin, sen anlarsın sana sorarsan! Bilmediğin ne var bu dünyada? Tütünden anlarsın! Buğdaydan zeytinden anlarsın! Duvar örersin, sıva yaparsın! Evinde bir keserin var topu topu, marangoz sanırsın kendini! Doktorum, iğneciyim de bari de güleyim!...

Kocası yine göz kapaklarını görmek istedi:

— Be karıcığım, on sekiz ay ben yapardım bütün alayın iğnelerini... Dur göreyim göz kapaklarının içini...

Şükriye, kocasının elini daha şiddetle itti:

— Beygir mi sandın beni? Ben göstermem sana gözkapakları-

mın içini! Te Sağlık Merkezi kapımın karşısında! Giderim yarın doktora öğrenirim derdimi! İğne verirse herkes gibi bulurum ben de bir iğneci!

Kocası:

— Yarın? diye mırıldandı. A be yarın benim işim var be karı! Sabahtan akşama Kalabak'ta yapıdayım.

Kalabak, dokuz kilometre uzaktaydı ilçeye! Şükriye işine gelen bu habere sevindiğini hiç de belli etmedi:

— İstersen daha öteye git! Sanki kim gel dedi benimle sana? Herkes kendi gider görmez misin? Her gün o kapı önüne kadar kadın dolar boşalır! Korkma doktor yemez beni!..

Ertesi sabah, yıkanmış, taranmış, en yeni neleri varsa giymiş, Sağlık Merkezi'nin bekleme salonundaydı Şükriye. Sıralar kadın doluydu. Kiminin çocukları vardı kucağında, kimi yaşlıydı, kızıyla torunuyla gelmişti. Şükriye, kadınları bir bir gözden geçirirdi. En güzeli en genciydi gelen kadınların! Hepsi bir olsalar alamazlardı İğneci'yi elinden! Kadınların dönüp dönüp kendisine bakışları, kendine güvenini daha da arttırdı.

Her hasta, doktorun yanından çıktıkça İğneci, kapıda görünüyor, sırası gelen başka bir hastayı alıyordu içeri. Arada bir elinde pamuk dolu taslarla doktorun odasından çıkıyor, bekleyenlerin arasından geçerek, dipteki başka bir odaya giriyordu. Az sonra, gene o elindeki bembeyaz taslar içinde kıskaca, makasa benzer öte beriyle girdiği odadan doktorun yanına dönüyordu. İğneci, hep o bildiği kendini beğenik İğneci! Aralarından geçip giderken baktığı yoktu ne ona, ne de başka kadınlara! Arada bir, çocuklu kadınların birinin önünde duruyor, çocuklarla gülerek konuşuyordu. Hasta çocukları anasının kucağından alıp, hoplatarak, arkasından gelen anasıyla doktorun yanına götürüyordu bazen.

Gözlerini ayırmıyordu İğneci'den. Yanındaki kadın sıra alıp almadığını sordu. Şükriye telâşlı telâşlı:

— Ben sıra almasam da olur kardeş, dedi. En son girerim! Yok çoluk çocuğum! Yok evde bekleyenim!

Hastalar azaldı, azaldı, salonda birbirinden uzakta oturan üç hasta kaldı. Şükriye, yerini değiştirdi. Dipteki odanın kapısı yanındaki sıraya geçti.

İğneci, dipteki odaya girerken yanında durdu:

— Senin sıran gelmedi mi daha?

Şükriye gözlerini İğneci'ye dikti. Gözleri diyeceğini derken, hafif bir sitemle boynunu büktü:

— Sıra vermedin ki bana! Hiç komşu hatırı gözetmezsin!

İğneci daha bir ilgilendi:

— Hangi komşusun sen?

— Te karşıda otururum. Un deposunun üstünde! Hiç görmez misin?

İğneci gülümsedi:

— Hastalığın ne?

— Ne bileyim ben nedir? Kırıklığım var işte! İğne isterim kuvvet için. Sen bilirsin ne iyi gelir...

İğneci numarasını yaptı:

— Hiç öksürdün mü?

— Eh, bilmem ki ne diyeyim?

— Dizlerinde bacaklarında ağrı, kesinlik var mı?

Şükriye'nin gözlerinin voltajı daha da yükseldi:

— Eh, var sayılır...

İğneci, elektriklenmişti sonunda:

— Gel benimle! dedi.

Yandaki odaya girdiler. Dolaptan bir kutu vitamin iğnesi aldı. Kadına uzattı:

— Al, yaptır bu iğneleri...

— Kime yaptırayım? Kimseyi bilmem ki!..

— Gel öğleden sonra buraya, ben yaparım...

Şükriye elini İğneci'nin eli üstüne koydu:

— Sen gelsen öğleyin bizim eve bir zahmet! Kapımız sokak içinde, deponun yan tarafında. Bir merdiven çıkarsın bir zahmet hatırım için... Yalnızım, kime bırakayım evi...

İğneci, öğleyin işten çıkınca Şükriye'nin hatırını kırmadı. Sokak içinde, deponun yan tarafındaki kapıyı kolaylıkla buldu. Tavan arasına çıkan dar merdivenleri çıkmak hiç de yük gelmedi ona.

Şükriye, caddeye bakan pencerelerinin basma perdelerini güneş gelmesin diye kapatmıştı! O, iğnesini hazırlarken Şükriye, yatağının üstüne yüzükoyun uzandı. Sağ bacağının üstünde entarisini beline kadar sıyırdı.

İğneci'nin öyle her gittiği yerde gördüğü cinsten değildi önündeki bacak. İğneyi yaptığı sırada, yalandan bir "of!" çıktı Şükriye'nin dudaklarından; sağa eli havalandı, İğneci'nin bileği üstüne kondu, konduğu yerden İğneci'nin bileğini kavradı.

İğneci de candı elbet! Taş değildi ya!

YÜK

Musa, öğle sıcağında hayvanlarını bayırda iri bir palamut ağacının gölgesine çekti. Kendi bayırdan az aşağıda kalan kuru dereye indi. Dere kıyısındaki söğütlerden birinin gölgesine uzandı. Uzandığı yerde, ayaklarının ucundan dereye varan bir keçi yolu dereyi geçiyor, derenin karşı yakasında yer yer pırnallık bir bayıra tırmanıp gidiyordu.

Gözleri keçi yolundaydı Musa'nın. Sabahtan o yana tek başına oduna giden Gurbetçi Selman'ın karısı Şehnaz'ın dönüşünü bekliyordu.

Yöresinde ne gelen vardı ne giden. Tek ses işitilmiyordu. Arada bir sıcak göklerden bir leylek geçiyor; sığırcıklar, kuyruk sallayanlar, ötüşmeden, su içmek için, boş yere, kuru derenin çakıllarına konup havalanıyorlar; bazı bazı tepelerde bir atmaca kanatlarını gererek süzülüyor, sonra birden, nişanladığı avının üstüne hızla inişe geçiyordu.

Dere boyunca uzayıp giden söğütler, zakkumlar, hayıtlarda yaprak kımıldamıyordu. Karşı bayırdaki iri kayalar, dere yatağındaki çakıllar, kumlar, ayna kırıkları gibi gözünü alıyordu bakacak olsa. Uzandığı söğüdün gölgesi bile sıcaktı altında.

Topraktan geçen sıcaklıkla kaynamaya başladığını duyuyordu

her yanının. O sıcaklık, sanki kanının, gövdesinin bütün suyunu kaynatıyor, buharlaştırıyor, kollarını, bacaklarını, dudaklarını birer pistonmuş gibi aklından geçen bütün dişi şeylere doğru itiyordu.

Issızlık, sıcak, Şehnaz'ı beklerken büsbütün arttırıyordu Musa'nın sabırsızlığını. Sağ dirseği üstüne uzanmış, sırtı hafiften söğüdün gövdesine dayalı, elinin altında bulup bulup yolduğu otların, yaprakların saplarını dişleri arasında çiğneye çiğneye, Musa bir süre Şehnaz'ı, köyün öbür kadınlarını, kızlarını sıra sıra aklından geçirdi durdu. Evlenmeliydi artık! Bir kadını sarmadan daha da iki yanında boş tutacak, söz geçirecek gücü kalmamıştı kollarına. Ama evleninceye kadar hiç değilse bugün şu Şehnaz'ın gönlünü edebilse...

Derken karşı bayırdan göründü Şehnaz. Kollarını, iki yanından sıkı sıkıya bağladığı urganlara geçirerek bir eşek yükü kuru çalıyı yüklenmiş, dereye doğru iniyordu. Beli bükük, başı önünde, iki kolu, çalı demetinin iki bağına birer kanca ile tutturulmuş gibi, iki yanından sarka sarka, pırnallar, bodur ahlatlar arasından dereye yaklaşıyordu işte. Az sonra derenin çukurunda karşı karşıya kalacaklardı.

Musa'nın yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Boğazı kuruyuverdi birden. Elleri, avuçları, kolları bir harman yerinden tane çeken bir karınca ordusuydu sanki şimdi. Etlerinin her bir iğne ucu birinden ötekine karıncalar gibi koşuşup duruyordu.

Şehnaz'ın derenin çukuruna inmesini yutkuna yutkuna bekledi. Kadın, kuru çay yatağını aşıp, onun yönüne geçince ayağa kalktı. Bekleyişindeki heyecanı gizlemeye çalışarak Şehnaz'ın yolu üstüne dikildi.

Bir şey demiş olmak için:

— Bu sıcakta yorulmadın mı Şehnaz Gelin? dedi. Gel şu gölgede az dinlen...

Şehnaz, başını biraz doğrulttu, kaşlarının altından ona şöyle bir baktı, yanından geçip gitmek istedi:

— Yorgun değilim ben, çekil önümden...

Musa'nın kuruyup duruyordu dudakları, boğazı. Şehnaz'ın önünü kesti:

— Sana nasıl yandığımı, önün ardın sıra dolandığımı bilmen mi ki? Otur şöyle yanıma da derdimi dinle.

Şehnaz, yükünün altında doğrulabildiği kadar doğruldu, kaşlarını çattı:

— Sen benim neyim oluyon ki len? Benim Selman'ın karısı olduğumu bilmen mi? Benim dört yaşında oğlan anası olduğumu bilmen mi? Yolumu kesmekten utanmıyon mu? Benim oğlan büyüse de senin ananın yolunu kesse razı olun mu?

Musa "Dinle hele" diye soludu.

— Ne diye dinleyem ülen namussuz? Sen benim neyim oluyonki ha? Kocam, yavuklum musun ki? Git işine hadi!

Delikanlı bir adım daha attı.

Şehnaz, iki kolunu, kancalardan iki yana doğru savurdu. Musa'yı yana itmek, yolunu açmak istedi.

Musa, kendisine doğru uzanan bileklerinden yakalayıverdi onu. Bir iki adım boğuşur gibi oldular. Musa geriye doğru itiverdi. Şehnaz, sırtındaki yükün ağırlığıyla, söğüdün altına arkası üstüne yığıldı kaldı.

Musa üstüne atıldı, dudaklarını, yanaklarını, boynunu, kulaklarının dibini öpmeye, durmadan, soluk almadan öpmeye başladı kadının. Kadın, dudaklarını dudaklarından kurtarabildikçe, "Gavurun eniği, it, kancık" diye küfrede küfrede, sırtını yumrukladı, kulaklarından, saçlarından yakalayıp asıldı Musa'nın. Boş yere Musa'yı üstünden uzaklaştırmak için çabaladı. Başa çıkamadı. İki eliy-

le iki yanında taş aradı, sırtındaki çalı demetinin gerisindeki tarayı kavramaya çalıştı. Taş bulsa başını oyacak, tarasını alabilse ikiye biçecekti Musa'yı. Yükünün ağırlığından sağa sola kımıldayamıyordu. Üstelik sağ kolunu beline dolamış, elini kolunu bastırdıkça bastırıyordu Musa. Sonunda dudaklarıyla dudaklarını, sol eliyle entarisini, şalvarı arasından bacaklarını, kalçalarını buldu Musa.

Dört yıldır, yılda yirmi gün, en çok bir ay bir arada yaşıyorlardı kocasıyla. Bir tarla, bir çift öküz ardında, para arttırırım diye gurbet gurbet dolaşıyordu Selman. Gencecik gelindi o da. Nasıl olduğunu anlamadan Musa'nın aklını başından alan sıcaklık uyuşturuverdi onun da elini kolunu. Havada kanat germiş, birden inişe geçen bir atmaca gördü. Kapadı gözlerini, sırtına batan çalıların acısını da duymaz oldu. Bıraktı. Musa ne isterse yapsın...

Musa, az sonra kollarını çalıların bağlarından kurtardı, yeniden sardı kucakladı onu. Bu kez, kendisi kim? Musa kim? Neden burada böyle altalta üstüsteler? Düşünemiyordu bile.

Bu başdönmesi ne kadar sürdüyse sürdü. Musa'nın az ötesinde doğrulmuş, sırtı kendisine dönük, külot pantolonun düğmelerini iliklediğini gördü. Her nereden çıkmış gelmişse Musa'nın köpeği üç adım ötesinde durmuş bir ona, bir Musa'ya bakıyordu. Köpeğin olanları gördüğü geçti aklından. Bakışları köpeğe takıldı. Dalgınlaştı. Köpeğin yüzü silindi, kayboldu önünden, yerini Selman'ın yorgun, yanık yüzü aldı. Selman'ın yüzü de silindi, dört yaşındaki oğlunun yüzü göründü önünde. Köpek, Selman, oğlu, hep durmuşlar kendisine bakıyorlarmış gibisine geldi. Birdenbire bir "Ah!" boşaldı içinden, elleriyle yüzünü kapattı.

Musa rahatlamış bir yüzle ona döndü:

— Ne oldun?

Şehnaz, karşılık vermedi hemen. Gözlerini köpekten ayırmadan az sonra mırıldandı:

— Rahatladın, beni rezil ettin ya, daha ne olsun!

Musa yaklaştı, elini tutmak istedi. O, elini kaçırdı. "Ne var ki? Ne oldu ki? Sen de ben de genciz, gençliğimize yazık, günah değil mi? Kim gördü? Kim duydu ki?" deyip duruyordu yanı başında. Hiç karşılık vermeden dinledi dediklerini. Sonunda hınçla:

— Kov şu köpeği! dedi.

Musa köpeği kovdu. Şehnaz kalktı, üstünün başını tozunu silkti. Pişmanlık, korku dolu bakışlarını hâlâ dil döken Musa'ya çevirdi:

— Övüne övüne önüne gelene yayarsın gayri...

Musa yeminler etti: "Kur'an çarpsın ki, akşama sağ çıkmasın ki, kancıktı, kahpeydi ki..." Kimseye tek söz etmiyecekti bu karşılaşmadan...

Bir rahatlık geldi üstüne Şehnaz'ın. Az önce köpeğin durduğu yere, Selman'ın, oğlunun yüzlerini gördüğü yere baktı. Kimseyi görmüyordu artık. Musa da umurunda değildi. Yabancının biriydi alt yanı. "Gerçekten ne oldu? Ne yaptım ki?" diye düşündü. Suçlu duymuyordu kendini. Sıcakta, bir çeşmenin önünde durmuş biraz su içmiş serinlemiş gibiydi sanki, hepsi hepsi o kadar! Ne Selman'ın, ne oğlunun yerini almamıştı, alamazdı az ötesinde duran erkek. Yüküne doğru yürüdü.

Musa: "Gene gelir misin? Yarın, olmazsa öbür gün geçer misin buradan?" dedi.

Şehnaz bakışlarını Musa'dan kaçırdı.

— İnan olsun, gençliğimin hayrını görmeyem ki sana tutkun değilsem...

Şehnaz, sırtını çalı demetine vererek çöktü:

— Daha başka lâf etme şimdicek! Bırak da gidem...

Kollarını iki yanındaki bağlara geçirerek çalı demetini omuzladı.

Musa, yüküyle yerden doğrulmasına yardım etti, köye giden bayırda iki büklüm uzaklaşırken bir süre ardından baktı onun, sonra rahatlamış gövdesiyle söğüdün gölgesine uzandı.

HOVARDA

Beyşehir'den bir hemşerisi salık verdi: "Akşam pek geçe kalmadan, Ulus'tan otobüse biner Yenidoğan'a varırsın. Otobüsten inince karşıda kapısı penceresi yeşile boyalı bir kahve var. Kahvede âşık Dursun Ali'yi ara. Eline üç beş lira sıkıştırırsın, damına götürür seni. Her yanı ceylân söğüt dalı gibi bir karısı var. -Günahına girmeyeyim karısı mı her nesiyse doğru dürüst bilemiyorum ya- kendi çalar söyler, kadın da adamı bir deli ede ede oynar işte. Dediğim öyle sıradan saz, sıradan ses, hele sıradan oyun hiç değil. Dursun Ali'nin daha da gönlünü edersen, karı senin koynunda kalır, geçirdiğin geceyi ömrün boyunca unutamazsın!"

Küçük bir mahalle bakkalıydı. Dükkânını gün doğmadan açıp, gece hâlâ bir paket cigara satarım diye, kahveler kapandıktan sonra kapatan bakkallardan. Ankara'ya ayda, iki ayda bir mal almaya gittikçe, küçük dükkânının dışında dünyanın ne kadar geniş, insanların ne kalabalık olduğuna şaşar, uzun bir hastalıktan kalkmış da yeniden yaşamaya başlamış gibi duyardı kendini.

Gözleri umut, özlem dolu: "Sen Dursun Ali'nin gönlünü ettin mi?" dedi hemşerisine.

Hemşerisi sırıttı: "Hiç etmem mi?"

"Evvel Allah ben de ederim öyleyse..." dedi sırıtarak. Binece-

ği otobüsün, gideceği kahvenin yerini bir kez daha tanımlattı hemşerisine.

Ankara'da işi çabuk bitti. Sabırsızlıkla akşamı bekledi. Akşama doğru hemşerisinin dediği kahveye girince bir ürkeklik, bir çekingenlik geldi üstüne. Saz çalan, karısını oynatan bir adamı açık açık aramaktan sıkıldı. Kısa bir süre kime ne diyeceğini, ne yana döneceğini kestiremeden kahvenin ortasında kala kaldı. Kahveci, elinde çay tepsisi ile geçerken çarptı, sonra çaylarını bırakıp dönerken yabancı olduğunu anlayarak önünde durdu, kimi aradığını sordu. Dursun Ali'nin adı mırıltı halinde çıktı ağzından. Küçük kahvede oturanların çoğu gene de ne dediğini duydu. Kahveci, başıyla bir masa ötede kâğıt oynayan esmer bir delikanlıyı gösterdi, hızla kahve ocağına doğru yürüdü. Esmer delikanlı, elinde kâğıtlar, dudağında cigarası ona bakıyordu. O, gene olduğu yerde kaldı. "Gel hemşerim, otur" demesini bekledi delikanlının. Başka bir masadan gençten biri alaylı bir gülüşle lâf attı: "Hadi Dursun Ali işin iş! Akşamı kurtardın gene..." Yöresinde gülüştüler.

Dursun Ali, söylenileni, gülüşenleri duymadı sanki. Gözleri, masaya düşecek kâğıtta yandaki sandalyeye getirip bir bardak çay bırakmışlar gibi karşıladı onu. Oyunda sırasını savdıkça "Hoş geldin" dedi. "Merhaba" dedi. Çay ısmarladı. Oyununu bırakmadı.

Taşralının onurunu kırdı bu türlü karşılanmak. Kahvedekileri güldüren ilk çekingenliği geçti. Alınganlığı çevresinin önünde küçük düşmekten onu kurtarmaya başladı yavaş yavaş. Cüzdanı para doluydu onun! Bu yersiz yurtsuz cebi delikler de kim olurdu kendisini alaya alacak? Dursun Ali'nin kâğıt oyununu seyretmeye değil, karısını oynatmaya gelmişti buraya! Somurttukça somurttu...

Neden sonra Dursun Ali, onun surat asmasını önemsemez görünerek: "Bizim oyun uzun sürer hemşerim" dedi; "Canın sıkıldıy-

sa kalkalım?" Oyunda durumu iyiydi Dursun Ali'nin. Bunları söylerken onun, oyun arkadaşlarına göz kırptığını gördü Beyşehirli. Görmezlikten geldi. "Kalkalım" dedi. Oyunun çaylarını, içtiği çayın parasını ödedi. Kahveden ikisi beraber çıktılar.

Yanyana yürürken Dursun Ali'nin omuzunu buluyordu boyu. "Boyu posu var, sesi var, gücü kuvveti yerinde ama, gene de benim elime bakıyor ya sen ona bak" diye geçirdi aklından.

Duvarları nemli, tabanı toprak, camlarından kapısından soğuk giren bir meyhanede ikişer bardak şarap içtiler. Hemşerisinin selâmını söyledi. Dursun Ali, Allah bilir hemşerisini tanımamıştı ya, tanımış gibi davrandı. "Eğleniriz" dedi sadece. Şarapların parasını ödetti, ayrıca bir on lira istedi ondan.

Bir bakkala uğradılar. En ucuzundan bir buçuk litrelik bir şişe şarap, yüzer gram turşu, zeytin, pastırma, beyaz peynir, kiloluk bir ekmek aldı Dursun Ali. O yıllarda beş lirayı aşmadı hesap. Kalan beş lirayı cebine attı. "Bu gece bende kalırsın, han parası vermezsin" dedi.

Çamurlu toprak yollardan alçak, basık gecekondular arasına daldılar. Bir kapıdan, sağlı sollu oda oda gecekonduların sıralandığı üstü kapalı bir geçide girdiler. Bazı odaların kapıları açıktı henüz. Gaz lâmbalarının isli ışığında, kadın, erkek, çocuk karaltıları dolaşıyordu içlerinde. Sola, sonra sağa döndüler. Dursun Ali, bir kapının önünde durdu. "Zeynep" diye seslendi. Karşıki gecekondunun kapısından genç bir kadın, duman gibi sıyrıldı, sekerek geldi. Kadın yürümüyor, duyulmayan bir havaya ayak uydurarak oynuyor gibi geldi Beyşehirli'ye.

Zeynep, kapıyı açtı, onların önünden içeri girdi, lâmbayı yaktı. Dipte küçük bir pencere, pencerenin önünde küçük bir masa ile duvar arasında, üzerinde yataklar dürülü, geniş bir ranza göründü

yanan lâmbanın ışığında. Kapının solunda saç bir soba, bir sandık vardı. Sağ duvarda Dursun Ali'nin sazı asılıydı. Arkalıksız bir iskemle ile boş bir gaz sandığı odanın eşyasını tamamlıyordu.

Zeynep, yiyecekleri Dursun Ali'nin elinden aldı, masanın üstüne bıraktı. Döndü, sobayı yaktı. Masa ile soba arasında gidip geldi bir iki kez. Gidiş gelişleri hep oynar gibi, bir havaya ayak uydurur gibiydi yine.

Konuklarını ranzanın üstüne buyur ettiler. Dursun iskemleye, Zeynep boş gaz sandığına oturdu, masanın çevresinde toplandılar. Tek bardakları vardı. Şarabı ilkin Zeyneb'e sundu Beyşehirli. Zeynep gülerek: "Ben içemem ki, hemen başım döner" dedi gözleri Dursun Ali'de. Dursun Ali: "İç" dedi kısaca.

Zeynep, kendini zorladığını belli etmemeye çalışarak bir iki yudum içti, bardağı Dursun'a uzattı. Dursun bardağı Beyşehirli'ye geçirdi. Gözleri, arada bir göz göze geldiklerinde gülen Zeynep'te, umutlanıyordu Beyşehirli. Dibinde biraz şarap bırakıp Dursun'a verdi bardağı. İkinci bardaklarını içtiler. "Bana iyi gelmiyor" dedi Zeynep içerken.

Dursun, sazını istedi. Daha sazı duvardan alırken, canlandı, yüzü değişti, durduğu yerde duramaz oldu Zeynep. Dursun sazını ayarlarken oturduğu yerde titriyordu.

Dursun ilkin bir uzun hava söyledi.

Sağ duvarın dibine ince bir şilte serdi Zeynep. Dursun şiltenin üstüne bağdaş kurup oturdu. Hemen, çabuk, kıvrak bir oyun havasına geçti. Bir solukta iskemleyi, gaz sandığını sobanın yanına çekti Zeynep. Kaşıklarını parmaklarına yerleştirdi, uçar gibi oyuna giriverdi. Dursun Ali hızlandıkça hızlandı. Zeynep, döndü, titredi, topuk vurdu, kaşıklarını kanatlandırdı.

Konuklarını unutmuş gibiydiler. Oyundan oyuna geçiyorlardı

yorulup usanmadan. O kadar istekliydi ki ikisi de, bütün bir bahar durmadan birbirini kovalayan iki kuşa benziyorlardı. Oyun kaçıyor, saz yetişiyor; saz uçuyor, oyun havalanıyordu yanı sıra.

Sonunda şakakları hafif terli, Dursun Ali'nin yanına çöktü oturdu kadın: "Of, başım" dedi.

Dursun Ali, uzatıp yatırdı incecik yatağa Zeyneb'i. Üstünü örttü. "Şarap dokundu" dedi Beyşehirli'ye. "Biz içelim." Beyşehirli "İçelim" dedi, dinlediği sazın, seyrettiği oyunun etkisinden sıyrılamadan.

Dursun Ali, doldurduğu bardağı yarıladı, ayakta hafif sendeledi, Beyşehirli'ye hiçbir şey demeden uzandı Zeyneb'in yanına.

Kadın, biraz kımıldadı, ikisinin dal gibi vücutlarını ancak alan yatakta Dursun Ali'nin omuzuna yerleştirdi başını, elini göğsünün üstüne bıraktı.

Beyşehirli ne diyeceğini bilemedi bir süre. Öksürdü, seslendi, ne Dursun ne Zeynep'ten karşılık alamadı. Bir cigara yaktı. Uyuyanların kımıldamasını bekledi. Boşuna! Sonunda pantolonunu sıyırdı. Ranzanın üstüne yatağı yaydı. Uzun donuyla, gömleğini çıkarmadan yatağa girdi, yorganı beline kadar çekti. Bir cigara daha yaktı.

Uyuyamıyordu. Erkendi daha. Beyşehir'de dükkânını kapattığı saatten bile erken.

Kapı açılıverdi birden. Bir taksi şoförü ile iki genç gürültü ile odaya girdiler. Beyşehirli ranzada doğrulup oturdu. Uyuyanlarda en küçük bir kımıldama görünmedi gene. Şoför, gelenler, ne yapacaklarını şaşırdılar. Şoför: "Merhaba hemşerim" dedi Beyşehirli'ye. Gençler: "Merhaba" diye yinelediler.

Beyşehirli, canının sıkıntısını açığa vuran bir suratla gelenlere baktı baktı: "Merhaba" diye mırıldandı yarım yamalak. Şoför,

teklifsizce ilerledi odada, gaz sandığını çekti, oturdu. Beyşehirli'ye döndü:

— Ben yabancı değilim, sık sık müşteri getiririm âşığa...

Beyşehirli karşılık vermedi.

— Uyudular mı?

— Sızdılar!

— Aldırma, sıkma canını...

Gençlerden daha kısa boylu olanı cigara paketini çıkardı. Beyşehirli'ye, şoföre, arkadaşına cigara tuttu, kendi de bir cigara yaktı. Beyşehirli âdeta istemeyerek aldı cigarayı. Yüzünün sıkıntılı çizgileri hiç değişmeden: "Buyurun oturun" dedi.

Cigara dağıtan, Beyşehirli'nin ranzasının ucuna ilişti, arkadaşı iskemleye oturdu. Kısa bir sessizlik geçti. Dördü de, uyuyan çifte baktılar bir süre. Cigara veren ayağa kalktı:

— Ee, neye geldik buraya? Allah rahatlık versin demeye mi?

Arkadaşı, şoför duymamış göründüler onun sözlerini. Cigara veren, ranzadan kalktı, gitti, sandığın üstüne oturdu. Hareketli bir çocuktu, durduğu yerde duramıyordu. Yine ayağa kalktı:

— Uyandıralım mı?

Beyşehirli düşman düşman süzdü onu:

— Uyandırabilirsen uyandır...

Genç, uyuyanlara doğru ilerlemek istedi. Arkadaşı bileğinden yakaladı.

— Yapma, otur...

Kısa bir sessizlik oldu yine. Sessizliği bu kez de cigara veren bozdu:

— Ne yapacağız şimdi?

Şoför olağan karşıladı durumu:

— Başka akşam geliriz...

Arkadaşı, şoförün dediğini yerinde bulduğunu belirten hafif bir baş işareti yaptı. Beyşehirli, gözleri cigara veren gençte, burnundan soludu can sıkıntısıyla:

— Sızdılar işte...

Şoför:

— Aldırma, dedi yine.

Beyşehirli homurdandı:

— Neyse ki sızdılar, yoksa...

Cigara veren ilgilendi birden:

— Ne olacaktı yoksa?

Beyşehirli, gözlerini hiç kırpmadan üçünün de üstünde dolaştırdı. Baş yastığının altından kabzasının ucu görünen tabancasına dokundu parmak uçlarıyla:

— Yoksa hovardanın üstüne gelmeyi gösterirdim ben üçünüze de...

Bir soğukluk esti aralarında. Gelenlerin, Beyşehirli'nin gözdağından ürkmüş bir duruşları yoktu. Nedir ki kavgacı çocuklar değildiler. Cigara veren hafifçe güldü. Şoför başını iki yana salladı. Beyşehirli yüzü gözü kıpkırmızı homurdandı:

— Hovardanın üstüne gelinmez bizde. Kan çıkar böyle işlerden...

Gene karşılık vermediler.

— Dua edin ki âlem yarıda kaldı. Cıvıttılar, dayanıksız çıktılar, bozdular sohbeti, eğlenceyi...

Gelenlerin gözü masaya takıldı. Yarı yarıya boşalmış şarap şişesine, birine pastırmanın çimi, öbürüne peynirin suyu bulaşmış, birinde yenilen zeytin çekirdekleri duran boş yağlı kâğıtlara baktılar. Şoför, kızgınlığını belli etmeden hovardaya döndü:

— Kaç liranı aldılar?

Beyşehirli ilkin sustu. Şoför sorusunu yineledi:

— Kaç liranı aldılar?

— On.

— Derdin ne? Yemiş içmişsin, oyun görmüşsün, yataklarını da sana vermişler...

Şoför sustu. Sonra başıyla gençleri, uyuyanları göstererek tamamladı sözünü:

— Bu gençler de biraz oyun görüp üç beş lira bıraksalardı bu gariplere, zararı neydi sana?

Beyşehirli'nin geriledi sesinin tonu:

— Ben o kadar derim işte! Sızmasalardı, adım attırmazdım size kapıdan içeri...

Şoför, küfür edecekti, başını iki yana salladı sustu. Cigara veren genç, çakır keyifti, tatlıya bağlamak istedi tartışmayı:

— Biz de girmez dönerdik hemşerim. Hovardalığına leke sürmezdik senin...

Öbür genç ayağa kalktı:

— Gidelim mi?

Onuru kurtulmuştu Beyşehirli'nin, iyice yumuşadı:

— Oturun hele. Madem geldiniz, birer yudum şarabımı için de öyle gidin...

Bardağa şarap doldurdu. Cigara veren uzattı. Cigara veren şaraptan bir yudum tattı. Sirkeden beterdi şarap. Bir şey demeden bardağı arkadaşına uzattı. Arkadaşı içmek istemedi. Bardağı şoföre verdi. Şoför tatmadan bardağı masanın üstüne bıraktı. Beyşehirli'ye döndü:

— Senin ilk gelişin mi buraya?

Uykusu kaçan Beyşehirli, giderlerse daha yalnız kalacağını, daha da sıkılacağını anlamış, dertleşmek istiyordu onlarla.

— İlk...

— Belli! Kim adres vermişse yanlış işlemiş ahbap seni...

Beyşehirli bozuldu, sustu. Gençlerden gürültücüsü meraklanmıştı:

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak ağabey? Dışardan gelenlere, gönderenler, hep şişirirler burada geçirdikleri geceyi. Benim bildiğim sapına kadar erkek oğlandır Dursun. Kadın da uçkuruna sağlamdır. Dursun'dan başkasını gözü görmez. Üç yıldır ne delikanlılar, ne paralılar getirdim ben bu odaya. Daha içlerinden birinin elinin kadının eline değdiğini, Dursun'un kimseye karısını peşkeş çektiğini duymadım.

Beyşehirli'nin rahatladı yüzünün çizgileri; mırıldandı:

— İş dediğin gibiyse, benden helâl...

— Dediğim gibi ya, başka nasıl olacak? Uykuda bile görmüyor musun muhabbetlerini? Ama sen istersen helâl etme gene, on liranın üstünü iste...

Baktılar, gürültülerinden çok uzaklardaydı Dursun ile Zeynep. Solukları duyulmadan uyuyorlardı. Uykularında bile konuşan bir sokuluşları vardı birbirlerine.

Şoför ayağa kalktı:

— Ne olacak? Yoksulluk, parasızlık işte! Allah bilir öğleyin bir şey yeyip yemediklerini? Ya aç karnına şarap dokunmuş sızmışlardır ya da sızmakta bir hayır gördüler de sızdılar. Ne yapsınlar? Sazdan oyundan başka iş gelmez ellerinden. Biri çalıp söylemek, öbürü oynamak için gelmiş dünyaya...

Şoför getirdiği gençlere dönerek tamamladı sözünü:

— Bir görseydiniz kadını, anlardınız ne dediğimi. Yaprak kımıldasa oynamak gelir içinden, esen rüzgâra ayak uydurur... Hadi gidelim artık...

Birer cigara daha yaktılar. "Eyvallah, hoşçakal" dediler Beyşehirli'ye. Beyşehirli: "Sağlıcakla, güle güle" dedi. Ayrılacakları sırada şoför tutamadı kendini:

— Sen de köye dönünce atıp tutayım deme ahbap! Ne yaptınsa onu anlat...

Beyşehirli utandı:

— Hovardaya başka türlüsü yakışmaz...

Şoför güldü:

— Aferin, öyle ol işte! Hattâ hovardaysan yaptığını anlatmak da yakışmaz...

Beyşehirli:

— Doğru, dedi.

Beyşehirli'yi cigarası elinde, yatağının içinde oturur bırakıp çıkarken, uyuyanlara baktılar son bir kez.

Üçünün gelişlerinden de gidişlerinden de hâlâ habersizdi Dursun Ali ile Zeynep. Zeynep'in saçları hafif yüzüne dökülmüş, tel tel yanaklarına yapışmış, Dursun'un omuzundaki başı hiç değiştirmemişti yerini. İkisinin de güzel yüzleri, "çekilin gidin, bırakın bizi" der gibi, türkülerin bağlamaların havasında, ışıklı rüyaların dünyasında dolaşıyordu sanki. Şaştıkları şey, ikisinin yüzlerinin türküler, oyunlar kadar benzemesiydi birbirine.

VASFİYE

Avlusundan çatısının kiremitlerini aşan iri bir sakız ağacı yükselen, sıvasız bahçe duvarları kaba taştan örülmüş, altlı üstlü birer odalı o evin, ne zaman atla önünden geçse, üst katın penceresindeki patiska perdenin alt ucundan hafifçe aralandığını, Vasfiye'nin o küçük aralıktan kendisini gözetlediğini sezinlerdi.

Ev köyün çıkışına düşerdi. İlçeden gelen araba yolu, köyün alanından geçerek Vasfiye'nin kapısı önünden köy dışına çıkar, palamut ormanlarına karışırdı. Yol, köy alanından Vasfiye'nin evi önüne kadar arnavut kaldırımı döşenmişti.

Bindiği beylik, bir bastığı yere bir daha basmaz besili at, arnavut kaldırımı döşeli yolun taşlarını döve döve geçerken, Vasfiye atının nal seslerini tanır, o sırada ne iş görürse görsün, avluda kuyudan su çekiyor ya da alt kattaki odada kilim dokuyorsa, kovayı kuyunun taşında, mekiği ilmiklerin arasında bırakır, üst katın penceresine koşar gibi gelirdi ona. Tezgâhtan gelen tarak sesinin kesilmesinden, kovanın kuyunun taşına çarpmasından anlardı Vasfiye'nin perdenin arkasına geçtiğini. Yaklaşırken, kuyuya çarpacak kova sesini, tezgâhın gürültüsünün kesilmesini, üstü yeşil kırmızı ibrişimlerle çiçekler işli perdenin aralanmasını soluğu daralarak beklerdi.

Perdenin alt ucunun kımıldamasıyla yüreği daha bir hızlı vurmaya başlardı.

İki aydır buradaydı. İki aydır boyu posu ile bir kez olsun görmemişti ama, o çevrede yaşayan bütün bekâr erkekler gibi, o da evlendikten bir yıl sonra kocasının veremden öldüğünü, bembeyaz kolları, beline kadar inen saçlarıyla Vasfiye'nin onsekizinde dul kaldığını bilirdi. Kocasından kalan bağı var, tarlası var, kilim dokur derlerdi. Doğru dürüst kimse ayrıntılarını bilmese de, dul yaşadığı üç yıl içinde, buralarda bir iki yıl kalan, görevi dolunca çekip giden yabancılardan bir iki erkekle düşüp kalktığı söylenirdi. Nedenini anlamadığı bir kıskançlıkla, Vasfiye'nin, ak pak kollarının, beline kadar inen saçlarının övgüsü bu yabancıların dilinden yayılmış olsa gerek diye düşünürdü.

Topu topu yüz evlik küçük bir köy. Baksa, niye kime baktığını, adımını atsa nereye gideceğini herkes biliyordu önceden. Oturduğu ev ilçe yönünde, işi palamutluklar arasındaydı. Çocuklardan, komşulardan, yolda karşılaştıklarından rahat yoktu ki, gelip geçerken Vasfiye'ye küçük bir işaret olsun gönderebilsin!

İki ay içinde Vasfiye'den bütün görebildiği, biraz el, biraz dudak, biraz saç olarak kaldı. Bu kadarı da ya usandırır, umutsuzlandırır ya da onun gibi düş kurmayı seven biriyse, belirsiz umutlarla avunmaya alıştırır taşrada yaşayan bir bekârı.

İki ay içinde çok değişti. O yaşa kadar yaşadığı büyük kentlerden her gün biraz daha uzaklaşmış duymaya başladı kendini. Hoşlanıp hoşlanmadığını hiç düşünmeden yeni arkadaşlar edindi. Akşamları onlarla uydurma mezelerle rakı içiyordu. Sık sık aralarından birinin odasında toplanıp sabahlara kadar poker oynuyorlardı. Daha önce hiç eline almadığı kadın fotoğraflarıyla dolu dergilerin sürekli okuyucusu oldu. Artık, bu dergilerden kestiği Ava Gard-

ner'in fotoğraflarını, yatağının bulunduğu köşedeki duvarlara raptiyeleyecek kadar taşralılaşmış bir delikanlıydı o da...

Hatice kadın adında yaşlıca, kimsesiz bir kadının evinde oturuyordu. Kadın odasını derleyip topluyor, çamaşırını yıkıyor, arada istediği bir yemek olursa pişiriyordu. Ufak yapılı, konuşkan, eli ayağı çabuk, yaşama tutkusunu yitirmemiş bir kadındı. Çabuk kaynaştılar. Hatice kadın, odasının işi, temizliği ile olduğu kadar onun yalnızlığı ile de ilgilenmeye başladı: Kimi vardı? Anası babası sağ mıydı? Nerelerde okumuştu? Kaç kardeştiler? Nişanlısı yavuklusu var mıydı? Köylerine ısınmış mıydı?

Yoktu, ne sözlüsü, ne de yavuklusu! Geride kalan bütün bağları kopmuştu onun! Sevdiği kızlar evlenmişler, bağlandığı bir kadın daha o buralara gelmeden kocasına dönmüştü. Büyük kentlerin savaş yıllarının gittikçe ağırlaşan yaşama koşullarıyla evlenmek umutlarını kırdığı, belirsiz bir süreye kadar geriye attığı çoğu gençler gibi, bu konularda işi alaya vurmuştu o da! Yarı şaka karşılıklar veriyordu bu sorulara, verdiği bazı karşılıkların aradan birkaç gün geçmeden bütün köyde yayıldığını duyuyordu.

Hatice kadının sorularında şakası olmadığını sonra anladı. Yaşamak öyle açık, anlaşılması o kadar kolay, o kadar düzdü ki Hatice kadın için, genç bir erkeğin aç kalması gibi kadınsız yaşamasını da aklı almıyordu. "Olmaz böyle" diyordu, "gençsin, tam delikanlılık çağın, insan bugünlerini hiç böyle boş geçirir mi?" O, bu ilginin sonundan ne çıkacağını merak ederek göğüs geçiriyordu: "Eee, ne yaparsın? Bizimkisi de o türlü gençlik işte..."

Hatice kadın, bir gün duvardaki fotoğrafların önünde durdu:

— De hele, bu da kim? Bu neyin oluyor kii?

Güldü:

— Nişanlım...

Kadın, Ava Gardner'in yarı açık göğüslerine, dudaklarına baktı baktı, hafifçe mırıldandı:

— Allah bağışlasın!

— Beğenmedin mi?

Kadının sabrı tükendi:

— Beğendim beğenmesine ya a oğlum, sen bunu İstanbul'da kimlere bıraktın? Niye beraber alıp getirmedin?

Yine güldü. Şakasını hiç de hoş karşılamayan Hatice kadına işin doğrusu anlattı. Ömründe sinema nedir görmemiş kadın, anlattıklarından her ne anladıysa anladı:

— Yani ya, dedi, bu senin dediğin canlı değil, suret, hayal?..

— Canlı olmasına canlı ama...

Kadın ötesini dinlemedi:

— Her ne halse işte! Bundan hayır gelmez sana!

— Neden? Güzel değil mi?

— Güzel de olsa sana hayrı ne? Alıp da koynuna yatamazsın ya! Senin yaşında yalnız yatanın gözü rahat uyku tutar mı a oğlum?

— Haklısın ama Hatice teyzeciğim...

— Aması ne kaldı? Merakın güzelde ise güzelini bulalım sana! Bizim buranın güzelleri başka nerede var?

Kadın, yerlilerden bir iki kızın güzelliğini, namusunu, çeyizini övdü. Babalarının varını yoğunu sayıp döktü.

— Evlenme sözünü bir yana bırak Hatice teyze! Benim evlenmem uzun iş!..

Hatice kadın, yıllardır onun gibi İstanbul çocuklarına kiralıyordu evinin tek odasını. Ah, bu İstanbul çocukları! Okurlar, aylığa geçerler, altlarında atları, arkalarında seyisleri olur, daha da evlenmek için ne beklerler anlaşılmaz ki! Konuyu uzatmadı. Nedir ki hafif uykuları arasında, kendi odasından kiracısının bütün gece bir

sağa bir sola döndüğünü duymak dokunuyordu yüreğine. Konuşmalarından, yüz çizgilerinden, hareketlerindeki tutukluktan, acıma dolu bakışlarından, açık açık görünüyordu bu üzüntüsü.

— Vah vah! Gençliğine, tatlı diline yanıyorum! Sana kimi bulayım bilmem ki?..

Başı sağ eline dayalı, yatağından yanlamasına uzanmış, onun da bu soruydu öteden beri beklediği. Düşler içinde, sol eliyle bir cigara yaktı, dudaklarına götürdü:

— Vasfiye'yi tanır mısın?

Hatice kadının bakışları kıvılcımlandı, yüzü güldü:

— Hiç tanımam mı? Bir tanedir Vasfiyem. Hem de nasıl sever beni! Hatice teyzem der üstüme toz kondurmaz... De açık açık, çekinme! Gönlün varsa Vasfiyem'e deyivereyim, selâmını götürüvereyim.

Vasfiye'nin ak pak teninin, beline inen saçlarının övgüsünü bir kez de Hatice kadından dinledi: "Ah, nasıl tatlı dillidir bir bilsen! O sesini bir dinlesen! Nasıl şarkı söyler bir duysan! Radyodan ne işitse kapar! Bir kahkaha atar, yedi ev öteden duyulur! Şendir, konuşkandır, cıvıl cıvıldır Vasfiyem! Durduğu yerde durmaz, oturduğu yerde kaynar! Ne çare yüzü gülmedi tazenin! O güzellikle, o sesle, yerine, dengine düşemedi!.."

Anlatırken, kadın, ellerine ayaklarına gelen bir canlılıkla işini çarçabuk bitirmişti. Evden çıkmaya hazırlanmaya başladı.

— Sen hiç merak etme! Vasfiye tam senin dengin! Hemen gider şimdi görürüm ben Vasfiye'yi. Sen bu işi oldu bil.

Masanın üstünde, boş bir reçel kavanozunun içinde o sabah bahçeden kopmuş taze güller vardı. Bir köy güzeline gül göndermekle gülünç düşüp düşmeyeceğinin kararsızlığı içinde yerinden kalktı, gülleri aldı, Vasfiye'ye götürmesi için Hatice kadına uzattı.

Hatice kadın sevinçle gülleri elinden kaptı:

— Bunu iyi akıl ettin işte! Bir kuru selâm götürmekten iyidir. Hele o bunların kokusunu bir alsın da gör! dedi.

İki adımda bir gülleri koklaya koklaya odadan çıktı.

O gece Hatice kadınla karşılaştıklarında heyecanlıydı:

— Ne haber?

— Vasfiye kanatlandı, uçuyor!

— Ben de öyle...

— İkiniz de aynı hamurdansınız zaten! Tam birbirinize düştünüz...

— Ne gibi?

— Dediğimi anlamadın mı? Huylarınız birbirine eş! İkiniz de çalmadan oynuyorsunuz.

— Ne dedi Vasfiye?

— Senden mektup bekliyor.

Şaşırdı hafiften:

— Mektup mu?

— Mektup ya! Ne sandın sen Vasfiye'yi? Durdun durdun da bu akşam bir selâm gönderdin diye hemen gelsin de boynuna mı atılsın? Sen baştan bir mektup yaz, gönlünü okşa bakalım hele...

Ertesi sabah, işine uğradıktan sonra ilçeye indi. Bir kutu şeker, bir şişe kolonya aldı. Döndü, Vasfiye'nin hoşlanacağını umduğu bir dille bir de aşk mektubu yazdı.

Hatice kadın, o gün, hediyelerini, mektubunu yerine ulaştırmak için evden çıkarken bir gün öncesinden daha da canlıydı:

— Bunu büsbütün iyi akıl ettin işte! Bunları aldı mıydı dayanamaz, Vasfiye'yi de hasret basar! Kavuşmanız yakındır gayri...

Akşama doğru, atıyla Vasfiye'nin evine yaklaşırken, üst katın

perdesini, penceresini ilk olarak açık gördü. Vasfiye, ayakta duvara asılı küçük bir aynanın karşısında, ağzında bir deste firkete, beline kadar inen saçlarını sol eli ile omuzu üstünden önüne almış, tarıyordu. Yaklaştığını duymuyor gibiydi. Atını yavaşlattı. Tam pencerenin önüne geldiği sırada, Vasfiye, canlı bir silkinişle saçlarını geriye attı, habersiz yakalanmış gibi, hafif bir çığlık koparark pencereye atıldı, perdesini ucundan kavradı, kapatmadan önce mendil gibi ona doğru iki kez salladı, dişi bir gülüşle perdenin arkasında kayboldu.

Evde, Hatice kadın, onu, elinde Vasfiye'nin mektubuyla karşıladı. Mektubu hemen aldı okudu:

Al Atlı Fuadım,

Kapımın önünden gele geçe aklımı başımdan aldın. Gözümde uyku, yüreğimde rahat bırakmadın. Bana yâr olmazsan sen de bu dünyada yârsız kal. Vefasız çıkarsan, benimle oynarsan gençliğinin hayrını görme. Güllerin hep karşımda. Solmasın diyorum, nereye koyayım, nerde tutayım bilemiyorum. Zahmetler etmişsin şeker göndermişsin, koku göndermişsin. Koku hoş, şekerin tatlı. Kendin hepsinden hoş, hepsinden tatlısın. Bana senden, selâmından büyük hediye olmaz. Kavuşmamız haberi Hatice kadında. Hakka emanet ol.

Seni seven Vasfiye

Mektubun alt köşesinde okla yaralı bir kalp resmi, bir de kocaman AH yazısı...

Mektubu okuyup bitirdiği sırada, Hatice kadın karşısında gülüyordu:

— Demedim mi ben sana? Aynı elmanın çekirdeğisiniz diye? Siz çoktan abayı yakmışsınız birbirinize! İki ay niye bekledin? Düne kadar derdini niye bana söylemedin a oğlum?

Gece yarısına doğru Vasfiye'nin kapısı önünde durdu. Elekt-

riksiz köy karanlıklar içindeydi. İşaret parmağının tersiyle kapıyı üç kez hafifçe tıklattı. İçerden Vasfiye'nin fısıltısını duydu:

— Kim o?

Kapı aralığına doğru fısıldadı:

— Ben, Fuat!

Aralanan kapıdan içeriye kayarken ılık bir el, bileğine yakın, elinden tuttu:

— Gel...

Solukları birbirine karışarak kapının kol demirini arkadan vurdular. Vasfiye, yine elinden tuttu. Havada, nemli toprak, fesleğen, lavanta çiçeği ile karışık sabun, soda, çivit kokusu duydu. Avluya geçtiler.

— Gören oldu mu?

Besbelli Vasfiye biliyordu gören olmadığını.

— Olmadı!.

Alt kattaki odaya girdiler.

— Gel! Off! Ödüm koptu, öldürdün beni!..

— Niye?

— Görmüyor musun ne işler açtın başıma?

Arkalarından odasının kapısını kapatır kapatmaz Vasfiye kollarına atıldı. Uzun uzun öpüştüler.

Vasfiye, başını hafif geriye kaçırdı, bakışlarını hızla yüzünde dolaştırdı:

— Off! Çok tatlısın sen...

Kuruyan boğazından çıkan bir hırıltıyla mırıldandı:

— Ya sen?

Tekrar kucaklıyacaktı. Vasfiye çabuk bir öpücük kondurdu dudaklarına, kollarından sıyrıldı:

— Burası iyi. Yukarıya çıkmayalım, dışarıya ışık sızar. Gel...

Kısık bir gaz lâmbasıyla aydınlanan odayı gördü. Kapının hemen sağından bir merdivenle üst kattaki odaya çıkılıyordu. Merdivenlerin üst basamakları gölgeli, yukardaki odanın boşluğu karanlık içindeydi. Odada, yerde hasırlar, hasırların üstünde bezden dokunmuş kilimler, solda dokuma tezgâhı, sağ duvarın dibinde şilteleri yastıkları işlemeli patiska örtülerle kaplı bir minder. Minderin önünde dürülü bir yatak, merdivenin altında su küpü, küpün üstünde kalaylı ince bir bakır tepsi, bir sahan üzüm.

El ele, diz dize mindere oturdular. Göz göze kaldılar kısa bir süre. Tek söz gelmiyordu aklına! Bakışları, Vasfiye'nin gözlerinden dudaklarına, göğüslerine, beline, yerde dürülü duran yatağa kaçıyordu tekrar tekrar.

Vasfiye ellerini onun avuçlarından kaydırdı. İçini çekerek ayağa kalktı. Diri adımlarla gitti, küpün üstünden üzüm tabağını getirip onun önüne bıraktı. Yine içini çekti.

— Ahhh! Besbelli çapkınsın sen! Talihim işte! Ne yapayım! Bile bile aldandım...

Yatağı yaymaya başladı.

— Duyduğumdan gördüğümden de güzelmişsin!

Vasfiye, lavanta çiçeği, sabun kokan yatak örtüsünü yatağın üstüne doğru havada savurdu:

— Neye yarar?

— Neden?

— Bakalım kıymetini bilecek misin?

Tabaktan iki üç üzüm tanesi aldı, kalktı, yere serili yatağın yanında Vasfiye'ye yedirdi.

Az sonra yataktaydılar. Vasfiye çırılçıplak kollarına sokuldu:

— O kadar acelen neydi? Daha iki lâf bile etmedik!

— Ederiz...

— Ah bende de sabır mı kaldı? Bugün senin için yıkandım, tarandım, bu saate kadar pencerenin kapının ardında seni bekledim. Ah, al atlım benim, çapkınım!..

İki sevişme arasında, başları yan yana yastığa düşünce, Vasfiye gözleri tavanda sordu:

— İstanbullu musun?

— Nereden bildin?

— Bildim işte! Sahi İstanbullu musun?

— İstanbulluyum!

Vasfiye sevinçle yattığı yerde sıçradı, dirseği üstünde ona döndü:

— Oh, ne iyi! Ben İstanbulluları bilirim işte! Söyle İstanbul'a götürecek misin beni?

— Niye götürmiyeyim?

— Deme! Yalansın! Ölümü öp...

— İnanmadın mı?

Vasfiye sevinçle el çırptı:

— Satarız benim bağı, tarlayı, bu evi. Ah, bir görsem şu İstanbul'u...

— Ne var İstanbul'da?

— Radyoları dinlemiyor muyum? Dergileri karıştırmıyor muyum? Deli oluyorum İstanbul diye...

— Hele o günler gelsin, gideriz...

Vasfiye kuşkulandı. Sözlerinin doğruluğunu anlamak için onun üstüne, bakışlarına doğru eğildi:

— Yalansın!

— Niye?

— Hevesini alınca bırakır gidersin beni! Bıkarsın benden!

— Deli olma, doyulacak gibi misin sen?

Vasfiye tekrar kollarına sokuldu:

— Ah tatlım benim, kıymetlim...

Dört ay böyle bazen her gece, bazen iki gecede bir buluştular. Her gece artan bir hırsla seviştiler. Vasfiye, dergiler, romanlar bekliyordu ondan. Götürdüğü resimli dergilerdeki kadın duruşlarını, romanlardaki sözleri şaşılacak bir çabuklukla kaptığını, kendine yakıştırdığını görüyordu Vasfiye'nin. Böyle böyle bir gece Vasfiye'yi karşısında, saçları kulak uçlarına kadar kısa kesilmiş olarak buldu.

İstanbul hazırlığıydı bütün bunlar. İstanbul konusu kapanmak bilmiyordu her buluşmalarında. Aralarında ne zaman "İstanbul'a gitmek" sözü geçse, Vasfiye, uzun uzun gözlerinin içine bakıyor, doğru söyleyip söylemediğini anlamaya çalışıyordu sanki. "Sana doymadan beni bırakıp gidersen yanarım, diyordu, bil! Hiç yük olmam sana! Tek sana doyuncaya kadar yanında kalayım İstanbul'da da..."

İlk buluşmalarından dört ay sonra, bir gece ayrılacakları sırada, Vasfiye kollarını onun boynuna doladı:

— Sana bir şey söyliyeceğim ama kızma...

— Niye kızayım?

— Üç beş gün hasret kalacağız birbirimize...

— Niye?

— Yarın halamla eniştem gelecekler misafirliğe. Ne zaman giderler kimbilir?

Vasfiye'nin halası, eniştesi olduğunu bilmiyordu. Sustu.

— Gücenmedin ya bana?

— Peki ne zaman görürüm seni?

— Onlar gider gitmez! Hatice kadınla ben haber gönderirim sana...

O gece Vasfiye'den içi burkularak ayrıldı. Ertesi gün öğle ye-

meğinden sonra iki arkadaşıyla kantinin bahçesinde oturuyorlardı. Arkadaşlarından biri damdan düşercesine:

— Eh, dedi, kekliği elinden uçurdun ha?

Şaşırdı:

— Ne kekliği?

— Bırak numarayı...

Vasfiye ile olan ilişkisini kimseye açmamıştı. Geceki ayrılışlarını ansıyarak bir kuşku düştü içine. Daha da şaşırdı.

— Ne numarası?

— Vasfiye evleniyor...

— Evleniyor mu?

Arkadaşlarının ikisi birden kahkaha ile güldüler.

— Evleniyor ya! Haberin yok mu?

Demek herkes biliyordu işi. Gene de kendini tuttu:

— Nereden olsun? Hem...

— Hadi hadi saklama! Geceleri nereye kaybolduğunu yuttuk mu sandın bu kadar zamandır?..

Merakını yenemedi:

— Peki, kiminle?

— Sahi haberin yok mu?

Berbat olmuştu. Yüzü kireç gibiydi. Yumruğunu masaya indirdi:

— Bana bu oyunu oynadı ha!

Öteki arkadaşı söze karıştı:

— Hişt, sakin ol! Ne yapacaktı yani kızcağız? Seni uğurlayıp da arkandan ağlayacak mıydı? Geçirdiğin geceler yeter de artar sana!..

İlçedeki tümen bandosundan bir trompetçiyle evleniyordu Vasfiye. Yirmibeş yıllık hizmet süresini dolduran adam, bir aya kadar görevinden ayrılacak, birlikte İstanbul'a yerleşeceklerdi.

İlk arkadaşı üzüntüsünü yatıştırmaya çalışıyordu:

— Senin için böylesi daha iyi oldu! Uzatma, bırak kızcağız evlensin! Sen nasıl olsa bu işin sonunu getiremezdin.

İçinden arkadaşlarına hak vermedi değil! Ama böylesine birdenbire kopmak kolay değildi onun için Vasfiye'den. Vasfiye kadar içinden gelerek sevişen bir başka kadın tanımamıştı hayatında. Arkadaşları ile o akşam içti. Sokaklarda dolaştı. Bir ara hep beraber Vasfiye'nin evi önünden geçtiler. Evden kahkahalar, şarkılar, uğultulu bir gürültü geliyordu. Nişan vardı Vasfiye'nin evinde.

Ertesi gün Hatice kadınla Vasfiye'ye haber gönderdi. Vasfiye'yi görmek istiyordu. Ne isterse kabul etmeye razıydı.

Hatice kadın:

— Rahat bırak kızcağızı, dedi, bırak yüzü gülsün!

— Söyle bu gece beklesin beni!..

Gece, Vasfiye, aralarında en küçük bir engel yokmuş gibi karşıladı onu.

İçi içini yiyordu.

— Söyle, kim vardı dün gece sende?

Vasfiye, gene o kuşkulu bakışlarını yüzünde dolaştırdı:

— Hır çıkaracaksan konuşmayalım. Boş yere kırma beni...

— Kim vardı? Söyle!

— Nişanlandım...

— Niye daha önce nişanlanacağını söylemedin bana?

— Nasıl olsa duyarsın diye düşündüm...

— Sen nişanlandıktan sonra mı?

Vasfiye bir süre başı önünde sustu. Parmak uçlarını minderin örtüsünde hafif hafif gezdirdi. Sonra ona döndü:

— Ne olacaktı?

Öyle bir ses tonuyla sormuştu ki bu soruyu, "Alacak mıydın beni?" anlamına gelebilirdi.

Verecek karşılık bulamadı. Öfkesi çaresizliğe döndü. Başını Vasfiye'nin göğsüne bıraktı:

— Bilmiyorum!..

Vasfiye parmaklarını onun saçlarına dolaştırmaya başladı:

— Dinle, çocuk olma...

— Dediğin kadar kolay olsa...

— Benim için kolay mı sanki? Nasıl olsa sonu zor olacaktı! Ya senin için, ya benim için! Benimle evlenmeyeceğini ben çoktan anladım senin! Ama gene de seni sevdiğime pişman değilim! Sen de kızma, gücenme bana...

— Bitti artık, bitti!

— Sen istersen bitmez...

Ağlamak istiyordu:

— Niye daha önce söylemedin bana?

— Söyliyemezdim! Sen kaşını çatsan nişanlanmazdım onunla...

Vasfiye'yi kolları arasına aldı:

— İnan, yalan söylemedim, aldatmadım, sevdim seni...

Vasfiye, gözleri dolu dolu göğsüne sokuldu:

— Dinle, İstanbul'a götürecek beni! Sesim fena değil derler. Usul öğretecek, makam öğretecek bana. Yıllardır bugünü, bu fırsatı gözledim ben. Elbet senin gibi değilim onunla! Olur de de evleneyim. Böyle üzüldüğünü görürsem, gitmem, kalırım.

Elleri birbirine değince tartışmalarını uzatmaları olanaksızdı. Az sonra yataktaydılar. Vasfiye her geceden daha istekli, daha cömert, yüzü gözyaşları içinde, fısıldıyordu kulağının dibinde:

— İstanbul'da ararsan, görmek istensen sevindirirsin beni! Aramasan bile, bir gün radyoyu açar da sesimi duyarsan, adımı yazılı görürsen bir yerde, bu benim Vasfiyem'di desen yeter bana! Söyle, der misin? Diyecek misin?.. Ah, bir de ya başaramazsam diye düşündükçe kalbim öyle bir fena çarpıyor ki...

MISIRLAR KIMILDIYOR

Halil'e kalırsa kimse değişmemişti köyde. Herkes iki yıl önce neyse gene oydu. İyiler iyi, kötüler kötü, tembeller tembel, çalışkanlar çalışkan, yalancılar yalancı, doğrular doğruydu gene. Ama Hoca'ya sorarsanız hiç de Halil'in sandığı gibi değildi durum: Köyde kim varsa günahkârdı. Bunca yıl Tanrı'yı, Tanrı korkusunu unutmuş, günaha boğulmuştu köy halkı. Gereği kadar camiye gitmiyorlardı. Günde beş vakit namazını tam kılan yoktu içlerinde. Gereği kadar mevlût okutmuyorlardı. Kadınlarını kızlarını saçı açık, yüzü açık, el ayak bilekleri açık gezdiriyorlardı. Bağları bahçeleri vardı, harmanları vardı, ama onların günahlarını bağışlaması için ömrünü Tanrı'nın hizmetine adamış, bağ bahçe sahibi olamamış hocalarına bir sepet üzüm, bir sepet sebze, bir teneke buğday götürmek gelmiyordu akıllarına. Ne kadar saklarlarsa saklasınlar, başlarını öne eğerlerse eğsinler, ne mal oldukları, birbirinin karısına kızına ne niyetle baktıkları kaçmıyordu Hoca'nın gözünden. Biraz kızsalar bağırıp çağırıyorlardı. Gürültücüydüler, küfürbazdılar, cimriydiler, kurnazdılar, içten pazarlıklıydılar... Kısacası günahtı her davranışları, sonu hayır değildi bu gidişlerinin...

Yıl kurak mı, yağmur az mı yağdı? "Elbet az yağar" diyordu

Hoca: "Sizin gibi günahkârlara yağdığı kadarı bile çok! Tanrı'nın bu kadarla cezalandırdığına şükredin sizi!"

Bir korkudur sarıyordu köylüleri. Koyun gibi birleşip düşüyorlardı Hoca'nın önüne.

Derken ardı arkası kesilmiyordu yağmurların. "Yağacak, daha çok yağacak, mahşer gününe kadar yağacak! Kemiklerinize kadar ıslanacaksınız!" diyordu Hoca: "Siz bu kafada giderseniz Tanrı'nın gazabından kurtulamazsınız!"

Korkuları artıyordu köylülerin. "Ne yapalım? Ne edelim Hoca Efendi?" diye ağzından çıkacak söze bakıyorlardı Hoca'nın.

Her nasılsa, karar gitmeye başlıyordu yağmurlar. Hoca'nın yüzü gülmüyordu gene. "Sırası gelmediyse gelecek!" diyordu. "Bu yıl değilse gelecek yıl bulacaksınız cezanızı!"

Köylüler ne kadar camiye gitseler gene az; evine ne kadar üzüm, incir, bostan, sebze taşısalar gene az, her hafta mevlût okutsalar gene az geliyordu Hoca'ya. Bol kara cübbesiyle, gerisinde kavuşturduğu ellerinden sarı kehribar tespihini sarkıtarak yüzü asık, kaşları çatık, herkesi azarlayan bakışlarla köyün içinde dolaşıp duruyordu Hoca. Ne yapsalar gönlü olmuyordu bir türlü.

Çocuklarına muskalar yazdırıyorlardı. Dertli kadınları, kısırları, tütsületiyorlardı. İçlerinden biri çocuğunu, hastasını Hoca'ya götürmekte gecikecek olsa, "Götür!" diye hep birden dikiliyorlardı başına. Hoca'nın saldığı korku arttıkça, kısa bir süre içinde birbirinin günahlarının kusurlarının gözcüsü kesildi bütün köylüler.

Halil'in tarlası küçük, damı kalabalıktı. Hoca'ya götürecek sebzesi, meyvası artmıyordu. Durmadan didinmek, ellere de işlemek zorundaydı Halil. Camiye gidemiyordu. Damındaki canlıları doğru dürüst doyuramazken, ölülerine mevlût okutamıyordu.

Kendi sürülerine karışmış bir kara koyun gibi görmeye başla-

dılar sonunda köylüleri Halil'i. O istediği kadar: "Ben koşmazsam, çalışmazsam çoluk çocuğum aç kalır" desin; "Bizim evimiz damımız boş mu? Bizim çocuklarımız ne yerse seninkiler de o kadar yesin! Sen önce Tanrı'ya, Hoca'ya borcunu öde!" diyordu bunca yıllık köylüleri. Halil'in yola gelmediğini gören Hoca, cuma vaızlarında uyarıyordu köylüleri. Bir günahkârın bulunduğu yerde, bin kişiyi birden cezalandırdı Tanrı!

Köylüleri kendisine soğuk davrandıkça yaşayışının bütün tadı kaçtı, yalnızlığı arttı Halil'in. Yüreğini gün geçtikçe artan bir kahır sardı. "Ne oldu bu bizim güzelim köye?" diye düşünüyordu. "Herkes, var yok, güler söylerdi eskiden. Günahlı günahsız diye ayırmaz, kötülemezdik eskiden birbirimizi. Kusursuz insan mı var? Ama eskiden her kusurumuz gözümüze batmazdı birbirimizin. Yağmurlar ben bildim bileli böyle düzen tutmazdı. Az yağdığı, çok yağdığı olurdu. Eskiden de hasta olurduk, iyileşirdik, günü gelen ölürdü. Şimdi de hasta oluyoruz, iyileşiyoruz, günü gelen gene ölüyor. Ben eskiden nasılsam gene öyleyim. Günahım sevabım ne arttı ne de eksildi."

Halil, düşüne düşüne anladı ki, Hoca'ydı karartan köyün göklerini. Eşini dostunu kendisine düşman eden, yüreğine suçlu görülmenin kahrını yığan Hoca'ydı hep. Köylüleri, anlamasa, görmese, görmek istemese bile, o çok iyi biliyordu ki, açıkgözün, düzenbazın, ikiyüzlünün, para canlısının biriydi Hoca. İpliğinin pazara çıkacağı günü bekledi Hoca'nın.

İki yıl geçti Hoca'nın köye gelişi üstünden. Temmuz ortalarında bir gün, sabahtan kasabaya bir yük armut indirmiş, beygiri üstünde, tarlalar arasında ilerleyen toprak yoldan köye dönüyordu Halil. Yaz buğdayları uzamış bele kadar geliyordu iki yanda. Mısırlar adam boyunu bulmuştu neredeyse. Hasat zamanı yaklaştı yaklaşa-

cak, herkes damında çardağında bekliyordu. Havada dönüp duran, korkuluklardan ürken kargalardan başka tek canlı görünmüyordu ortalıkta.

Kolcu'nun mısır tarlası kıyısından geçerken, on beş yirmi adım içerde, bir kulaçlık bir çember içinde, sarsıla sarsıla kımıldadığını gördü Halil beş on kök mısırın. "Acep ne ola?" diye meraklandı. "Tavşan mı? Köpekle, kediyle boğuşan bir yılan mı? Yılanın sardığı bir keçi mi?"

Durdurdu beygirini. Rüzgârsız, durgun havada, hep aynı çember içinde kımıldayıp duruyordu hâlâ mısırlar. Tarlanın içinde yer değiştirmediğine göre kımıldamanın nedenini çözemedi bir türlü. Beygirinden indi. Bağ testeresini cebinden çıkarıp eline aldı. Gürültü etmeden yaklaştı kımıldanan mısırlara doğru.

İlkin, kocaman kara bir leke gördü mısır kökleri arasından. "Ne inek, ne keçi, bu bizim Hoca'nın cübbesi" dedi içinden. Bağ testeresini cebine koydu. İki üç adım daha yaklaştı. Baktı: O bol, kara cübbesiyle, sürüden kaldırdığı kuzunun üstünde kanat vuran kartal gibi, Hoca, çullanmış Kolcu'nun gencecik karısı Hanife'nin üstüne, debelenip duruyor. Hanife, ayakları ucuna sıyırmış şalvarını, soluklarının hızından kendisinin yaklaştığını duyacak durumda değiller ikisi de...

Hanife'nin başörtüsü yerdeydi. Hoca'nın sarı kehribar tespihinin cübbesinin cebinden sarktığını gördü. Hemen karar verdi. Hızla sokuldu. Hoca'nın tespihini cebinden çekti, Hanife'nin başörtüsünü yerden kaptı.

Hanife: "Ay, yandım!" dedi, kapattı elleriyle yüzünü. Hoca, şaşırdı, bir şey diyemedi, çakşırını çekiştirerek doğrulmaya çalıştı.

Halil tek söz söylemeyi gereksiz buldu. Elinde Hoca'nın tes-

pihi ile Hanife'nin başörtüsü çabuk adımlarla beygirinin yanına döndü. Arkasına bile bakmadan köye doğru dehledi beygirini.

O gece, Halil'in kapısı çalındı. Kapıyı Halil açtı. Beklediği gibi Hoca'yı gördü karşısında. Şeytana kapıldığını, hata ettiğini söyledi Hoca. "Nasıl istersen öyle gönlünü edeyim, tek Kolcu duymasın, köyde kimse duymasın!" dedi, bet beniz uçuk, eli ayağı titreyerek.

Aylardır ezilen yüreği ilk kez rahatladı, güldü Halil:

— Ne diye kocasına söyleyeyim Hoca Efendi? Ben enayi miyim?

Hoca umutlandı:

— Gözün varsa bil ki Hanife senin de gönlünü etmeye razı! Ben her nasılsa bir kez şeytana uydum, bir daha el sürmem, bundan sonra Hanife senin...

Halil sustu. Hoca avucunda buruşturduğu bir on liralığı uzattı:

— Al şunu da bir sevap benim tespihi veriver.

Halil kımıldamadı. Hoca titreyen elini koynuna attı:

— Azsa, on lira daha vereyim...

Halil kaşlarını çattı:

— Ne Hanife'de gözüm var, ne de paranı isterim senin...

Hoca büsbütün titremeye başladı:

— Ya ne edeceksin?

— Ben bilirim ne edeceğimi...

— Kocasına demeyecektin hani?

— Elbet demeyeceğim.

— Ne edeceksen deyiver, kahırdan öldürme beni.

Halil, bu kadar süredir içinde biriken öfkesini tutmaya çalıştı:

— Ben çok kahroldum Hoca Efendi, dedi, sıra senin!..

Hoca, ellerine atıldı Halil'in.

— Elini ayağını öpeyim! Etme, ne edeceksen bana et...

Halil, hafifçe itti, ellerini kurtardı Hoca'nın ellerinden:

— Ben enayi değilim Hoca Efendi! dedi. Kocasına ne diye söyliyeyim? Olur da sineye çeker. İyisi mi bu cuma camiye gelir, cemaate söylerim. İstersen cemaatin önünde alırsın benden tespihini. Kolcu'ya da karısının başörtüsünü versem versem cemaatin önünde veririm!

Hoca kekelemeye başladı:

— Ne... ne... ne geçecek eline? E-e-e-lli lira vereyim.

— İstemez, çek git kapımdan...

— Yü-yü-yü-yüz olsun...

Halil kızgınlığını yenemedi sonunda:

— Defol! Ben müslümanım! Ne zaman istersem o zaman giderim camiye! Müslümansan, kendinden kuşkun yoksa, cuma günü sen de gelirsin...

Kapattı kapıyı Hoca'nın yüzüne.

Pazartesiydi o gün. Ertesi gün Hoca'nın hastalandığı duyuldu köyde. Çarşamba, perşembe geçti. Hoca çıkmadı evinden. Cuma günü, namaza gelenler camide toplanırlarken, namaz saatinden az önce kalpten öldüğü duyuldu Hoca'nın.

ÇİZME DELİL SAYILMAZ

I

Kızgın'ların Sefer bir otlak anlaşmazlığı yüzünden komşu köyden çoban Veli'yi vurdu. Tabancasını Veli'ye doğrulttuğu güne kadar, köyde akranları arasında sıradan bir delikanlıydı Sefer. Her yerde haylazlığı, onun bunun karısına kızına sataşmaktan başka bir iş görmediği söylenirdi. Tabancasından çıkan kurşunlardan biri her nasılsa Veli'nin bağırsaklarına saplanınca, köylüleri Sefer'in ne erkek, ne kabadayı adam olduğunu anladılar. Sefer'i bambaşka bir gözle görmeye başladılar.

Candarmalar, köyde bir hafta aramadık ev, samanlık, kuyu bırakmadılar, yakınlarını sıkıştırdılar, Sefer'i bulamadılar. Bütün köy birlik olup Sefer'i sakladı. Bir hafta sonunda Sefer, candarmaların yakınlarına yaptığı baskıya dayanamadı, kendi ayağı ile gidip karakola teslim oldu. Yargılanması sırasında, köylüleri kadın erkek otobüs otobüs İzmir'e taşınıp duruşma salonunu doldurdular. Suçlu bölümünde kılı kıpırdamadan oturan Sefer'i hayran hayran seyrettiler. Sonunda Sefer on beş yıla hüküm giydi, on iki yıl İzmir cezaevinde yattı, 1950'de yayınlanan genel aftan yararlandı, hapisten çıktı.

Sefer'in adı önemini yitirmeden on iki yıl köyde ağızdan ağıza dolaştı. Veli'yle kavgası, tabancasını çekmesi, köyde kimlerin evinde saklandığı, candarmalar saklandığı evlere girdikçe avludan avluya nasıl kaçırıldığı her ağızda biraz daha şişirilerek anlatıldı. İzmir'e inen köylüleri cezaevine yumurta, peynir, yağ taşıdı. Karşılığında köye Sefer'den selâm getirdi.

On iki yıl sonra Sefer Kızgın köye döndü. Tarla işlerini, hayvan bakımı ile uğraşmayı hiç de özlemiş görünmüyordu. Bu türlü işleri evde on iki yıldır görenlere bıraktı. Sağ kaşına yıkık kasketi, dar külotu, körüklü çizmeleri, herkese tepeden bakan duruşuyla köy kahvesinin önüne kapağı attı; gerçekten özledikleriyle, yani gene eskisi gibi, kahvenin önündeki alandan gelip geçen kadınlar, gelinlik kızlarla ilgilenmeye başladı.

Gözdeydi hâlâ. Kahvede boş sandalyelerden birini ayağının, birini kolunun altına çekiyor, çevresini saranların ısmarladıkları çayları kahveleri, uzattıkları cigaraları geri çevirmiyordu. Canı isterse, onlara hapishane hikâyeleri anlatıyor; istemezse şöyle tersinden bir el sallayıp "beni az rahat bırakın hele!" diyor, sandalyesinde geriye kaykılarak, kehribar tespihini çeke çeke geriniyor, esniyor, güneşleniyordu. Kısacası özgürlüğün, aylaklığın tadını çıkarıyordu.

Kadınlar vurgundular onun o sağa sola buyuran hallerine, tespih çekişine! Sağ kaşına yıkık kasketini, körüklü çizmelerini görebilmek için kapı aralarından, pencerelerden gelip geçişini gözlüyorlar, Sefer'le karşılaştıkları yerde hoppalaşıyor, fıkırdamaya başlıyorlardı.

Kahvenin karşı yönünde, on beş yirmi adım ilerde, bakkal Hamza'nın altını dükkân olarak kullandığı evi vardı. Hamza'nın karısı Hanife, penceresinden ilk görüşünde Sefer'i neredeyse tanıyamadı. Onun bildiği Sefer, pembe beyaz bir delikanlıydı. Kahvenin

önünde gördüğü adamın soluk, renksiz, yer yer çizgiler düşmüş yüzü içine dokundu Hanife'nin, acındı.

Bir zamanlar başka genç kızlar gibi onun da ardından koşmuştu Sefer. Hanife, biraz erkek kardeşlerinden korktuğu için, biraz da güvenemediğinden kaçmış, yüz vermemişti. Toyluk işte! O dönem ne bilsin gün gelip de Hamza'yla evleneceğini? Kardeşleri varlıklı diye, ağlayıp sızlanmasına aldırmadan evlendirdiler onu. Sefer'in hapse girdiği yıl, o da Hamza'nın evine gelin girdi.

Suskun, silik, herkesi kendine yabancı tutan bir adamdı kocası. On iki yıl evde, tarlada her hizmetini gördü, yatağını ekmeğini bölüştü, on iki yılda üç oğlan doğurdu, ama ısınamadı, yabancı kalmaktan kurtulamadı kocasına. On iki yıl, kocasının yanında boyunduruğa koşulmuş bir çift hayvanı gibi duydu kendini. İstekleri, duyguları küllene küllene, aşk nedir bilmeden otuzuna yaklaştı, gençliğinin güzelliğinin boşuna geçtiğini sık sık ansıdığı çağa geldi. Pencereden bakıp Sefer'e acırken, gerçekte acıdığı kendiydi, kendi gençliğiydi.

Ertesi gün Sefer'i görmek için pencerenin önüne iten bu acıma duygusu oldu Hanife'yi. Göz göze geldiler. Sefer'in hapiste geçen gençlik yıllarının biriktirdiği isteklerle dolu bakışları, solgun yüzüne aykırı düşen bir çelişme ile pırıl pırıldı. Bu pırıltının anlamını Hanife hemen anladı. Yüreği hızla vurmaya başladı. Eski günlerinden daha da yakışıklı buldu Sefer'i. Kendi gençlik güzellik yıllarında Sefer'i üzdüğünden utandı, kardeşlerinden korkmakla budalalık ettiğine yandı.

Temmuzun son günleriydi. Tütün tarlalarında da işlerin sıkışık dönemi. Hamza'nın, Sefer'in enişteşinin bağına bitişik on dönümlük bir tütün tarlası vardı. Hamza, çaresiz dükkânı bekliyor,

Hanife üç çocuğuyla gününü tarlada tütün kırıp dizmekle geçiriyor, gündüzleri pek seyrek köydeki eve uğrayabiliyordu.

Bu pencere bakışmasından iki gün sonra, öğle üstü, Hanife tarlaları ile komşu bağ arasındaki kuyudan testilerini doldurmaya gitti. Kuyuyu, ayva, nar ağaçları ile hatmiler, günebakanlar çevreliyordu. Hanife, ağaçları geçince, kuyunun iki adım ötesinde bir narın dibine çömelip oturmuş, üzüm yiyen Sefer'i gördü. O sık yeşillik çemberi ortasında Sefer'le karşı karşıya yalnız kalınca her yanını ateş bastı, yüzü gözü kızardı. Başı önünde, adımları birbirine dolanarak, kuyunun taşına sarhoş gibi çıktı, kovayı kuyuya saldı.

Sefer, gözlerini dikti, bir süre kendini süzdü süzdü, ağzındaki üzüm çekirdeklerini sağ omuzu üstünden yere tükürdü:

— Kız Hanife, dedi, beni tanımadın mı?

Hanife, başını kaldırmadan soluğu tıkanarak mırıldandı:

— Hiç tanımam mı?

— Tanıdıysan tanıdığına bir geçmiş olsun demek yok mu?

— Dememe sıra bıraktın mı ki?

Sefer kısaca güldü, Hanife'yi yeniden süzmeye başladı:

— Eee, daha daha nasılsın bakalım?

Hanife iç çekti.

— Eh işte, gördüğün gibi!

Sefer iç çekti:

— İyisin görüyorum! İyisin maşallah! Eskisinden de yamansın...

Hanife, okşanmış, üzgün gözlerle ilk kez Sefer'e baktı:

— Eh! Gören öyle sanır! Sen göründüğüme ne bakıyon? Herkes karşıdan göründüğü gibi mi?

Yine karşılıklı iç çektiler. Sefer, elindeki üzüm salkımını Hanife'ye doğru uzattı:

— Üzüm yer min?

Hanife, çektiği kovadaki suyu testiye boşalttı. Kovayı yeniden kuyuya saldı:

— Sen yemene bak.

— Gel azıcık sen de ye...

Hanife, onun hapiste geçen günlerine üzüldüğünü açıklamak için fırsat bildi bu sözleri:

— Sen benimle bir min? Sen hanidir bağlardan uzak kaldın!

Sefer'in bakışları Hanife'nin gözleriyle hâlâ canlı göğüsleri, hâlâ ince kalmış beli arasında gidip geliyordu:

— Yalnız bağlardan mı sanıyon?

Hanife karşılık vermedi. Kovadan ikinci testisini doldururken güldü.

Sefer yutkundu, sol elinin ayasını iki üç kez yere vurarak yanıbaşında yer gösterdi:

— Az gel hele şöyle, yanıma otur!

Hanife sağına soluna baktı:

— Olur mu? Gören olursa ne der?

— Kim görecek? Bizimkiler bağda değil! Dayımgillere imeceye gitti. Uzatma, gel hadi...

— Sizinkiler bağda değil ama benim veletler çardakta...

— İyi dedin ya! Çardaktan ne görecekler?

— Nerde kaldım diye seslenirlerse? Geciktim diye benim büyük oğlan çıkar gelirse?..

— Seslenirlerse gidersin! Gel bak, sana de diyecem...

— Ne diyeceksen olduğun yerden desen ya.

Neden böyle konuştuğuna Hanife kendi de şaşıyordu. Bacakları tutulmuş kalmıştı. Ne testilerini alıp gidebiliyor, ne de Sefer'e yaklaşabiliyordu.

Sefer yediği üzüm salkımının çöpünü elinden fırlattı attı. Sıçradı, kalktı, Hanife'yi bileğinden yakaladı, bağ kütüklerinin arasına doğru çekti.

— Ne diyeceğimi sen bilme min? Bunca yıl beni yaktığın, erittiğin yetme mi?

Hanife, "Etme, bırak! Evliyim, çocuklarım var!" diye bir iki inledi. Gücü, direnmesi gittikçe kesile kesile, bileğini Sefer'in elinden kurtarmaya çalıştı. Derken kendini yerde, Sefer'in kolları arasında buldu. Çekişmekten ikisi de soluk soluğa kaldılar. Sefer, yüzünü, boynunu öpüyor, şalvarını sıyırmaya çalışıyordu. Göğsünü, damarlarını o güne kadar hiç duymadığı bir sıcaklığın sardığını duydu. Kollarının bütün gücüyle Sefer'e sarıldı.

II

Hanife, tütünlerin geciktiğine inandırdı kocasını. Çocuklar uykularını alsınlar, arkadan gelsinler, dedi. Günler uzundu, geceden uykularını almazlarsa daha öğle olmadan, tütün dizerken uyuklamaya başlıyorlardı çocuklar, iş ilerlemiyordu.

Karanlıkta fırladı evden. Elinde gemici feneri, uçar gibi adımlarla, gözü kapalı bildiği, incecik tarla yolunu tuttu.

Kocasının daha başka kuşkularını da yatıştırmıştı: Kimden zarar gelecekti ona? Üç çocuk anası kadına kim sataşacaktı? Kimin nesi olduğunu etraftan bilmezler miydi? Yol üstünde kim varsa yabancıları mı? Yolun iki yanında çardaklar adam dolu! Öksürse, tökezlese kırk kişi koşardı yardımına!

Köyün çıkışında bir çeşme, bir çınar ağacı, bir sebze bahçesi. Ardından tütün tarlaları, bağlar, anızlı tarlalar. Değişik aralarla incir, zeytin ağaçları, böğürtlen, mersin, erguvan kümeleri... Kundu-

raları sık sık bağların, tarlaların setlerinden yola yuvarlanmış taşlara çarpa çarpa ilerledi. Tarlalarına komşu bağın kıyısında yükselen iri bir ceviz ağacının karaltısına yaklaşırken yavaşladı. Yeldirmesinin etekleri arasında tuttuğu feneri kıstı.

Cevizin altında, yanan bir cigara ateşi, hızlı çekişlerle bir iki kez parlayıp küllendi. Sefer'in fısıltısı duyuldu:

– Kız Hanife, sen min?

Fenerin ışığı, cigara ateşi söndü. Dalları yere inen cevizin sık yaprakları sardı üstlerini. Yıldızları seyrekleşen göğü göremez oldular. Ağaran günle, yaprakların yeşilini, cevizin ak gövdesi ile bağ kütüklerinin karasını seçebildikleri saate kadar seviştiler.

Bir hafta her sabah böyle buluştular. Her sabah doğuda tepelerin üstü bakır yeşiline çalarken ayrıldılar. Ardından Hanife, aşk sarhoşu, tütün tarlasına koştu. Şarkı söyler gibi tütün kırmaya daldı. Sefer, gözüne kestirdiği bir ağacın gölgesinde uyudu.

Bu bir hafta her gece erkenden yattı Haniife. Hamza'yı kendine yaklaştırmadı. Yorgunum, dedi, kolumu kıpırdatamıyorum, dedi, hele şu tütünün ardı gelsin, dedi.

İlkin onbir yaşındaki oğlu kuşkulandı Hanife'den. Gün doğmasına yakın, kardeşleriyle tarlaya geldikleri zaman anasının henüz bir ya da iki sıra tütün kırabildiğini gören çocuk, kayıtsızlığından ötürü babasına düşman kesildi, anasını kıskanmaya başladı.

Bir haftanın sonunda Hanife, evden çıkmaya hazırlanırken büyük oğlunu yanında gördü:

— Niye kalktın? Yat uyu, uykunu al sen...

Oğlan aldırmadan pabuçlarını çekti ayağına, dargın dargın homurdandı:

— Ben uykumu aldım...

Ana oğul birlikte çıktılar evden. İlk adımlarda Hanife ne de-

diyse oğlundan küskün karşılıklar aldı. Sonunda ikisi de sustular. Birbirlerini kollayarak, çeşmeyi, incecik, taşlı yolu geçtiler.

Cevize yaklaştıkları sırada, Hanife feneri kısmadı, oğlunun yüzüne tutarak sesini yükseltti:

— Önüne bak! Ayağını taşlara çarpma...

Aksi gibi, sözünü tamamlamadan o sırada kendi ayağını bir taşa çarptı. Çocuk somurttu:

— Ben ayağımı taşa çarpmıyom, sen kendin çarpıyon.

Hanife sesini daha da yükseltti:

— Ben de onun için sana önüne bak diyom ya.

Cevizi geçerlerken, her sabah yanan cigara parlamadı. Sefer'in fısıltısı duyulmadı. İlk korkuları dağılan Hanife, rahatladı. Bir iki adım daha ilerlediler, durdu. Geriden atılan bir kementle adımları bağlanmış gibi cevizden uzaklaşamıyordu bir türlü. Yanındaki canı ciğeri oğlu da olsa, Sefer'ini bekletemezdi o! Kolları boş, üzgün bırakamazdı! Birden iki büklüm oldu, feneri oğlunun eline tutuşturdu, kıvranmaya başladı:

— Tut hele, tut! Ay! Of!

Oğlan şaşırdı:

— Ne oldun?

— Sancılandım! Of! Ölüyom! Gene tuttu...

Çocuk annesinin koluna girmek istedi:

— Otur istersen, az dinlen...

Hanife dirseğiyle oğlunun kolunu geri itti. Ellerini karnına bastıra bastıra cevize doğru ilerlemeye başladı.

— Of! Kaç gündür bu sancılardan kurtulamıyom! Hadi sen, bırak beni! Az bırak da şu kıyıda rahatlıyayım! Yürü git, işe başla sen, meraklanma...

Çocuk elinde fener yolun üstünde kalakaldı. Hanife bağın se-

tini aştı, cevizin altına yürüdü. Kendini Sefer'in sabırsız kollarına attı.

Oğlu ne yapacağını bilemeden bir süre bekledi, sonunda seslendi:

— Ana! Ana kız ne oldun? Nerede kaldın?

Hanife, Sefer'in kolları arasında inledi:

— Geliyom! Az daha bekle, geliyom...

Az sonra toz toprak içindeki yeldirmesiyle oğlunun yanındaydı. Her sabahki gibi aşk sarhoşuydu gene, canlanmıştı, sevinçliydi. Oğlu kendisini küskün bakışlarla süzerken tarlaya vardılar.

Çocuk, o günden sonra bazen öğle üstleri, bazen ikindiye doğru anasının çardaktan kaybolduğunu farketti. Öfkeli öfkeli aranmaya çıktıkça, anası ya bağ kütükleri arasından ya da yakındaki hendeklerin birinden doğrulup, gülümseyerek geri dönüyordu her kez.

Bu kaybolmalar, aramalar ağustos sonlarına kadar sürdü. Ağustos sonunda tütün işi sona erdi. Hamza tarladaki çardağı söktürdü. Hanife ile çocukları tarlaya gidip gelmelerini kestiler.

III

Hamza, yattıkları odanın pencere kepenklerini çekerken, karşıda kahvecinin, kahvenin önündeki iskemleleri içeri aldığını gördü. Sefer kızgın, ayakta, kahveden ayrılmak üzereydi. Hamza kepenkleri çengelledi. Döndü, ocağın rafı üstünde yanan lâmbayı ocağın içine indirdi, soyunmaya başladı.

Yatağı odanın ortasına yayılmış, hazırdı. Karısı, aşağıda mutfaktaydı hâlâ. Hamza bir cigara yaktı, sol ayağını altına alıp pencere önündeki sedire oturdu. Cigarasını ağızlığına taktı, sağ kolu sedirin ot yastığına dayalı, cigarasını içerek karısının gelmesini beklemeye başladı.

Cigara bitti, Hanife görünmedi. "Yorulmak nedir bilmez bu benim karı" diye geçirdi içinden: "Yoğurt mayalamaya inmişti aşağıya, yoğurdu mayaladıktan sonra Allah bilir gene hani işlere daldı!"

Bir cigara daha yaktı. O da bitti. Karısı görünmedi. Eh, artık gecikiyordu!

Yerinden kalktı, oda kapısına çıktı. Aşağıda mutfaktan vuran ışık, sofaya çıkan merdivenleri hafif aydınlatıyordu. Karşıda, sofanın öbür ucundaki odanın kapısı açıktı. Usulca o odaya yaklaştı. Üç çocuğu yanyana uyuyorlardı. Odanın kapısını kapattı merdiven başına döndü. Hafifçe seslendi:

— Hanife! Kız Hanife!..

Hanife merdivenlerin alt ucunda göründü:

— Ne var? Gene ne istiyon?

— Daha işin bitmedi mi? Seni bekliyom...

— Benim işim kolay biter mi? Sen beni bekleme, yatmana bak!..

— Yoğurdu çalamadın mı daha?

— Yoğurdu çaldım, unu eliyom...

— Hadi yeter gayri! Gerisini yarın elersin...

Hanife aksileşti:

— Benim un elememden sana ne? Bir eksiğin varsa söylesen ya...

Hamza aşağıdan aldı:

— Bir bardak su getir bir zahmet...

Susadığından değil, gerdek gecesinin birden uyanan özlemiyle uydurmuştu bu bahaneyi. Önce bir salkım üzüm yemişlerdi beraber, bir bardak su istemişti karısından, suyu elinden alınca da... Şimdi suyu getirirken karısının da aynı anıyla yumuşayacağını umuyordu.

Hanife, elinde bir bardak su, suratından düşen bin parça, yukarıya geldi:

— Buyur...

Hamza zar zor suyu içti:

— Hadi, yorulduğun yeter, yatalım gayri...

Hanife homurdandı:

— Sana işim var dedim duymadın mı?

— Ben de işi bırak diyom ya sana...

— Bırakayım da kimler yapsın?

Hamza birden ansıdı: Dün fırına ekmek vermişlerdi, en az daha iki günlük ekmekleri vardı.

— Evde ekmek var ya! Un elemenin acelesi ne?

— Kuskus yapacam! Sen yat, uyu...

Hamza kızdı:

— Bir aydır gönlünün olmasını bekledim, sana elleşmedim, derdimi anlamıyon mu?

Hanife kapıya doğru yürüdü:

— Boşuna üstüme varma! Benden hayır yok sana...

— Neden? Neyin eksik?

Hanife yumruklarını karnına bastırdı:

— Sancım var!..

— Seninkisi boşuna merak! Karın ağrısıdır, ısınırsın geçer! Hadi gel, yat...

— Nasıl sancılandığımı sen bir bilsen! Sancıları ben çekiyom, sen değil...

Hamza'nın sabrı tükendi, karısını bileğinden yakaladı.

— Çok uzattın gayri...

Hanife, birden silkindi. Hamza'yı şaşırtan, olduğu yerde donduran bir öfkeyle bileğini kurtardı:

— Eee ama! İllallah senden! Yetti! Burama geldi! Her işine koştuğum yetmedi de bir de sancılana sancılana senin keyfini mi edem?

Hamza mırıldandı:

— Ne demeye aksileşiyon?

Öfkesi daha da artan Hanife yılların tiksintisiyle boşaldı:

— Şu içerde yatan çocukların hatırı olmasa daha bir gün senin kahrını çekmem, yüzünü görmeye katlanmam! Anlamıyo mun? Sancım var dedim, keyifsizim dedim, işim var dedim! Daha ne istiyon benden? Sende din iman yok mu? Yat ne halin varsa gör, bırak beni kendi işimi görem!..

O öfkeyle, kocasının şaşkın bakışları arasında sergeni açtı. Sergende dürülü duran ince bir yatağı, yatağın üstündeki örtüyü kucakladı, hışımla oda kapısına doğru yürüdü:

— Anlaşıldı! Senden rahat yok bana! Ben aşağıda mutfakta yatarım! Kırk yılın başı, başım dinç bir gece gözüme uyku girsin bari!

Hamza odanın ortasında kala kaldı. Tek söz etmeden gitti, sedirin üstüne çöktü. Bir cigara daha yaktı. Sıkkındı. Cigarası bitmek bilmiyor gibi geldi ona. Yavaş yavaş kafası işlemeye başladı: "Ülen ne sancısı bu? On iki yıldır yatağa girince adama sürünmeden duramayan bu karıya ne oldu? Bir aydır yorgunum diyor, bitkinim diyor, sancılanıyorum diyor, kaçıyor! Ne girdi bunun aklına? Bütün gün sancılanmıyor da gece yatağa gireceği sırada mı sancılanıyor bu kahpe?"

Aşağıda bir tıkırdı duydu. Kulak verdi:

Ev gene sessizliğine gömülmüştü. Kurt bir kez aklına düşmüş, yavaş yavaş oyuyordu kovuğunu! Nedense o günlerde dükkânına gelen bir tanıdığının sözleri dönmeye başladı kafasında. Adam:

"Tütünü kolayladın mı Hamza Efendi?" dedi. Hamza: "Ya, çok şükür!" diye karşılık verdi. Adam: "Eee, senin karı çalışkan maşallah!" dedi, sırıttı. Bu sözler belleğinde üç beş kez yinelendi, adamın sırıtışı büyüdü, yapıştı kaldı suratında. Bu pis sırıtış gitmiyordu gözünün önünden! Ne vardı ortada sırıtacak?

Kuruntulu, kimseye güveni olmayan bir adamdı zaten. Kafasında çeşitli kuşkular, aşağıya kulak vermeye başladı.

Aşağıda bir kap düştü yere! Yine sessizlik! Karısı odadan çıkarken arkasından çekmiş kapatmıştı kapıyı. Hamza yerinden kalktı gaz lâmbasını kıstı, kapıyı usulca açtı, sofadan mutfağı dinledi.

Mutfak kapısı kapalıydı. Hamza bir süre olduğu yerde kaldı. Karanlıkta bir fısıltı çalındı kulağına, yine sessizlik. Dinledi dinledi, yoksa ona mı öyle gelmişti? Yine o fısıltı! Karısının öfkelenmesi ile kırılan cesaretini topladı. "Ülen, dedi içinden, ev benim değil mi? Karı benim değil mi? Burada ne dikilip duruyorum? İner bakarım!"

Cigara paketi, kibriti avucundaydı hâlâ. Avucunun içinde bir kibrit çaktı. Merdivenlere doğru ilerledi. Allah kahretsin! Ne kadar ses çıkartmamaya gayret etse gövdesinin ağırlığı altında esniyor gıcırdıyordu kupkuru merdiven tahtaları! Mutfakta telâşlı bir patırtı başladı. Duyduğu sesleri neye yoracağını kestirmeye çalışırken avucundaki kibrit söndü. Patırtı sürüyordu. Bir kibrit daha çaktı. Geri kalan basamakları hızla indi. Mutfak kapısını bir tutuşta açtı. Hay Allah! Mutfaktan gelen rüzgâr avucundaki kibritin alevini savurdu, söndürdü.

Mutfak karanlıktı. Mutfağın avluya bakan penceresi de açık! Pencereden avluya kocaman bir karaltı atladı o karanlıkta!

Acele bir kibrit daha çaktı. Karısı yorganı başına çekmiş yatıyordu. Ayağının ucuyla karısını kalçasından itti:

— Kalk kız kahpe! Yalandan uyuma!

Hanife yatağının içinde sıçrayarak doğruldu:

— Ne oldu? Ne küfrediyon?

— Kimdi o giden?

— Ne gideni?

Hamza, kibritin ışığını mutfağın içinde dolandırdı. Karısının yatağı ucunda, Sefer Kızgın'ın körüklü çizmelerinin gölgesi büyüdü, mutfağın duvarına vurdu.

— Bu çizmeler ne arıyo burda?

Kibrit söndü. Hamza bir kibrit daha çaktı. Hanife'nin göz yuvarları açık pencere ile çizmeler arasında hızla gitti geldi. Kadın, üstünden yorganını kaptığı gibi kocasına doğru savurdu. Adamın elinde alevi henüz büyüyen kibriti söndürdü.

— Sana sormalı! Ben ne bilem?

Karanlıkta yatağından fırladı. Az önce yerini bellediği çizmeleri kaptı, açık pencereden dışarı fırlattı. Avluda birbiri ardından iki çizmenin yere düştüğü, telâşlı ayak sesleri duyuldu.

Hamza karanlıkta kükredi:

— Kız namussuz feneri neye yakmıyon?

— Kibritin elinde! Kendin yaksan ya!

— Kız kibritim tükenmesse yakmam mı? Dışarda biri var, duymuyon mu?

— Senin kibritin tükendiyse benimki koynumda mı? Patlamasan ya! Aklımı karıştırma da kibriti bulayım! Kim olacak avluda?

— Kız feneri yak diyom sana. Ezmeyem kafanı...

Hanife feneri yaktı. Hamza aydınlanan mutfakta, yatağın ucuna çevirdi gözlerini:

— Kız kahpe, çizmeler nerede?

Hanife omuz silkti:

— Ne çizmeleri?

— Sefer Kızgın'ın çizmeleri?

Hanife şaşılacak bir çabuklukla soğukkanlılığını topladı:

— Sefer Kızgın'ın çizmeleri ne arasın bizim mutfakta?

Hamza yumruğunu havaya kaldırdı:

— Kız, az önce çizmeleri görünce sana sormalı diyen sen değil min? Karanlıkta çizmeleri dışarı atan sen değil min? Söyle! Yoksa bir vuruşta gebertmiyeyim seni!

Tehlikeyi savuşturduğunu anlayan Hanife'nin kendine güveni daha da arttı:

— Tövbe tövbe! Sen on iki yıllık karına iftira mı ediyon? Üç çocuk anası karının namusuna kara mı sürüyon? Utanmak arlanmak kalmadı mı sende? Bir akşam keyfini yerine getirmedim diye edeceğin bu muydu bana?

Hamza, karısını kolundan kavradı, sarstı, yatağının üstüne savurdu, beline doğru bir tekme salladı. Kadın hızla döndü, tekmeden kurtuldu.

— Gözümle gördüm kız! Sefer Kızgın'ın çizmeleriydi! Karanlıkta senin avluya attığını kulaklarımla duydum!

Hanife düştüğü yerden feneri kaptı.

— Hele üstüme gel! Bu feneri yere çarpar evi yakarım! Avluya atacak olsam çizmeler avluda olur! Niye çıkıp avluya bakmıyon?

Hamza, feneri karısının elinden aldı, avluya çıktı. Avluda çizme göremedi. Avlu kapısı ardına kadar açıktı. Hışımla karısının yanına döndü:

— Görüyon mu? Avlu kapısı da açık işte!

Hanife dikleşti:

— Hele elini kaldır, hele vur! Bir gün bu evde oturmam! Bir gün daha sana koca demem! Avlu kapısı açıksa açık! Neden açık

kaldığını ben ne bilem? Bağırıp çağırıp da konu komşuya, çocuklarıma rezil mi edecen beni? Kapıyı açan varsa, hırsız mı, katil mi, mal düşmanı can düşmanı mı? Erkek gibi arayıp anlasan ya!..

Hamza birden verdiği bir kararla sokağa çıktı. Bekçiyi buldu, muhtarı, Hanife'nin kardeşlerini uyandırdı. Bütün bu kalabalıkla az sonra evinin avlusuna döndü.

Hamza'nın demesi, kendisi mutfak kapısını açtığı sırada, Sefer pencereden dışarı atlamış, Hanife, karanlıkta onun içerde unuttuğu çizmelerini avluya atmış, Sefer de çizmelerini alıp kaçarken avlu kapısını açık bırakmıştı.

Uyku sersemi muhtar, Hamza'ya:

— Dur bakalım sakin ol, telâş etme, dedi, Hanife'ye döndü: Öyle mi?

Hanife, kocasının yatıştırmanın yolunu, dediklerini büsbütün yalan çıkarmamakta buldu. Hayretle omuz silkti:

— Ne bileyim?

— Mutfakta çizme var mıydı?

— Vardı!

— Kimindi?

— Ne bileyim ben kimindi?

Hamza öfkeyle atıldı:

— Sefer Kızgın'ındı!

Muhtar, esnedi, elini Hamza'ya doğru kaldırdı:

— Dur hele, sabırlı ol! Doğrusunu elbette şimdi anlarız! Yine Hanife'ye döndü: Ne oldu o çizmeler?..

— Tuttuğum gibi pencereden fırlattım attım!

— Niye?

Hamza daha yürekten parladı:

— Niye?

Başta muhtar, Hanife'nin ağabeyleri, bekçi, avuçlarının içini ağzına doğru kaldırdılar, Hamza'yı susturdular:

— Sen sus! Sen dinle hele!

Hanife başörtüsünün ucunu gözlerine kadar çekti:

— Niyesi var mı? Niyetinin iftira olduğunu anladım da ondan! Çizmeleri ben uyurken yatağımın ucuna getirip kendi komadığı ne belli?

Hanife'yi haklı bulan kalabalık, "Yaa!" diye mırıldandı. Hamza'ya döndüler, muhtar sordu:

— Sen buna ne diyon?

Hamza köpürdü:

— Ben mi koymuşum çizmeleri? Tövbe tövbe! Allah canımı alsın, sabaha sağ çıkmayayım ki Sefer avludan çıkmadan alsın kaçsın diye atan kendi! Vay rezil karı vay! Vay namussuz karı vay!

Hanife'nin ağabeysi homurdandı!

— Hele benim yanımda kardeşime küfretme bakalım Hamza Efendi! Kendine gel! İspatın ne? Çizmeleri kendin getirip mutfağa komadığın ne belli? De bakalım da anlayalım!

Hamza çırpındı:

— Pencere açıktı! Avlu kapısı açıktı!

Muhtar bıyıklarını sıvazladı, dudak büktü:

— Bu sıcaklarda hepimizin kapısı, penceresi açık!

Hanife'nin ağabeysi yine söze karıştı:

— İspatın ne? Avlu kapısını kimin açık bıraktığı ne belli?

Gittikçe çaresiz kalan Hamza öfkeyle solumaya başladı:

— Boşanırım! Davacıyım... Ben bu karıyı evimde tutmam! Çocuklarıma ana dedirtmem!

Hanife'nin ağabeysi, Hamza'nın üstüne yürüdü:

— Ülen a namussuz! İspatın ne diyom sana? Benim kardeşim senin dediğin gibiyse ben boşanmana bırakmam kendi elimle öldürürüm! Şerefimi temizlerim! Niyetin boşanmaksa erkek gibi boşan! On iki yıllık karına iftira etmesene! Aşağılık herif! Kancık!

Muhtar araya girdi. Bekçi araya girdi, tarafları yatıştırdılar. Sonunda kalktılar, hep birlikte çizmelerini görmek için Sefer Kızgın'ın evine gittiler.

Kapıyı Sefer Kızgın açtı. Çizmeleri hemen kapının arkasındaydı. Sefer, yumruğunun tersiyle uykudan kalkmış gibi gözlerini oğuşturdu, gelenleri tersledi:

— İstediğiniz ne? Bu saatte niye geldiniz kapıma?

Muhtar, bir çizmelere, bir Sefer'in uykulu gözlerine baktı:

— Bir soruşturmamız vardı da...

Sefer homurdandı:

— Ne soruşturması? Suçum ne? Şikâyet eden kim? Gece yarısı ne demeye uykusundan kaldırıyorsunuz adamı?

Muhtar, kapatmak, tatlıya bağlamak isteyerek yumuşak sözlerle Hamza'nın şikâyetini özetledi. Muhtara göre hani nerdeyse Hamza rüya görmüş sayılırdı. Nedir ki Sefer, yumuşaklıktan anlayacak adam değildi, öfkeyle burnundan soludu, başını iki yana salladı:

— Senin hatırın olmasa muhtar, dedi, ben bilirdim o Hamza Efendi denilen... Tövbe tövbe, adam bozuntusuna edeceğimi! Ben on beş yıl boşuna mı yattım? Namus sözü araya karışırsa alimallah gözüm kararır bir on beş yıl daha yatarım! Alın götürün karşımdan şu salak mezar kaçkınını da boşu boşuna belâya bulaştırmayın beni!

Kalabalığın ağzı açık kaldı. Sefer bu! Bir on beş yıl daha yatar mı yatar! Hamza'yı, Sefer'in öfkeyle yüzlerine kapattığı kapının

önünden alıp uzaklaştırdılar. Hamza: "Gözümle gördüm, Sefer'in çizmeleriydi, kapının arkasında duran çizmelerdi" diyordu hâlâ.

Köy alanında durdular. Muhtar kolunu Hamza'nın omuzuna attı:

— Canım Hamza Efendi, dedi, uzatma gayri! Bütün patırdın bir çift çizme mi?

Hamza, muhtarın kolunu tutup omuzundan indirdi:

— Daha ne olsun?

— Dur, alevlenme! Çizmeleri Hanife'nin yanına ben getirip koymadım diyon, sen koymadınsa bir düşmanın getirip koyamaz mı?

Hamza ellerini göğe açtı:

— Kim olacak benim düşmanım?

Bekçi söze karıştı:

— Düşmansız adam olur mu Hamza Efendi? Hepimizin düşmanı var!

— Benim yok!

— Vardır! Sen düşmanının kim olduğunu nerden bilecen?

Muhtar:

— O da kabul! dedi. Senin düşmanın olmaz da Hanife'nin olur! Olmaz mı yani?

Hamza başını iki yana salladı:

— Yarabbi! Ya sabır! Kim olacak Hanife'nin düşmanı?

Muhtar düşünceli düşünceli baş parmağı ile işaret parmağı arasında bıyıklarını çekiştirmeye başladı:

— Olur Hamza Efendi, her türlü düşmanlık olur! Sen nerden bilecen? Komşulardan biri geçindiğini çekemez, karının çalışkanlığını çekemez, varını yoğunu çekemez...

— A muhtar efendi, çizmeleri biri getirip bıraksa, ne demeye avludan alıp kaçsın!

Muhtar bıyıklarını bir iki kez daha çekiştirdi:

— Kaçar kaçar!

— Niye kaçar?

Bekçi, atıldı. Ne de olsa bu konuda görmüş geçirmişliği vardı:

— Çizmelerini senin elinden kurtarsın diye kaçar!

Bekçinin öne sürdüğü bu son gerekçeye kalabalığın aklı yattı. Hamza çaresizdi gene:

— Ben bilmem, dedi, ben davacıyım!..

Muhtarın patırdının kapanacağına güveni artmıştı artık. Bir cigara yaktı. Dumanını Hamza'nın yüzüne doğru üfledi:

— Davacısın kabul! Tanığın var mı?

Hamza omuz silkti:

— Bunun tanığı ne? Gözümle gördüm!

Bekçi güldü:

— Gözünle görmek yeter mi? Hâkim tanık ister, ıspat ister...

Hamza öfkeyle bekçiye döndü:

— Yetmezse ne yapam? Sineye mi çekem? Boynuzleyem mi?

Hanife'nin kardeşleri yine homurdanmaya başladılar. Köyde ne türlü olay olursa olsun kılı kıpırdamayan muhtar, bir el hareketiyle hepsini susturdu, Hamza'yı karşısına aldı:

— Dinle Hamza Efendi, sözümü kesme! Gördüğün ne? Alt yanı bir çift çizme! Sen karının yatağı yanında bir çift çizme gördün diye biz ne yapalım istiyon? Çizme gördüm diyon, ortada çizme yok! Sefer Kızgın'ın çizmeleri diyon, Sefer Kızgın'ın çizmeleri evinde, kapısının arkasında yerli yerinde duruyo! Daha başka tanığın yok, ıspatın yok! Karı boşamaya bir çift çizme görmek yeter mi

a Hamza Efendi? Her karımın yatağı yanında bir çift çizme gördüm diyen koca, karı boşasa, karıların hali ne olur? Ben seni aklı başında adam bilirdim Hamza Efendi, bunları düşünemen mi? Ne oldu bu akşam böyle sana? Hadi, şeytana uyma, sen beni dinle, üç çocuğun var, nene gerek senin elin çizmeleri? Çizme delil sayılmaz! O kadar diyom işte ben sana! Hadi, git eve, karının gönlünü al! Barışırsa barış! Sen böyle çalışkan kadını boşarsan, bir daha bulabilin mi sanıyon?..

ACI

Yirmi yıldır ağırlığını duymadan geceleri yayıp sabahları kaldırdığı soluk yüzü yer yer yamalı yatak, o sabah yerinden oynatılması güç bir yüktü Fahriye'nin önünde. Kenarında dikilmiş kalmış, ayakları dibinde serili duran yatağa bakıyordu. Alt yanı bir kucak yün değildi yerden dürüp kaldıracağı. Yirmi yılın işinden, geceleri kocasının okşamalarından yorgun Fahriye'leri, iri yapılı vücudunun bütün ağırlığıyla, boylu boyunca uzanmış kalmış gibiydiler yatağın üstüne. Yirmi yıllık yaşayışında mutluluk diye anabileceği ne varsa kaldırıp omuzlaması gerekiyordu şimdi.

Uzun uzun ansıyacak, düşünecek zamanı yoktu ki Fahriye'nin! "Hadi Fahriye, elini çabuk tut! Bu akşam ortağın gelip yerleşecek çardağa! Al, nereye götüreceksen götür, çardağın dışında, geceleri çardaktan gelecek sesleri duymayacağın bir yer bul yatağına!"

Acı, eğilip yatağa el atmasıyla sardı vücudunun her yanını. Bir elektrik akımı hızıyla kollarını göğsünü kıskaçları arasına aldı, baldırlarını tabanlarını dağladı.

Ah! Kırbaçlanıyordu bütün etleri! Geniş göğsü dar geliyordu yüreğine! Bunca yıldır yarıya işledikleri tütün tarlalarının, bağların güneşlerinde ağarmış, bezden dokunmuş eski bir kilime sardı yata-

ğını. Sızlayan kollarıyla kucakladı. Bütün geçmiş yaşayışından çeker koparırcasına yerinden kaldırdı, çardaktan çıkardı.

Çardağın kapısında birden duralamış yakaladı kendini. Tekrar yürümeye başlayıncaya kadar geçen kısa bir süre içinde, yatağının niye kucağında olduğuna şaştı, neden kucağında olduğunu ansıdı. Adımları üstünde dalgalana dalgalana, yirmi adım kadar ilerde, bodur bir zeytin ağacının gölgesine doğru ilerledi. Yükünü, daha önceden ağacın gölgesine serdiği bir hasırın üstüne bıraktı. Kolları, ayakları gevşedi, yatağının üstüne çöktü oturdu. Eğik omuzları, bacakları arasından sarkan kollarıyla, istasyonlarda, yol boylarında, tren, kamyon bekleyen gurbetçi köylü kadınları andırıyordu o anda. Nedir ki gölgesinde bağ kütüklerinin aralandığı unutulmuş bu bodur zeytin ağacına kadardı onun bütün yolculuğu. Kocasının yanında geçirdiği saatlerini bu ağacın dibinde tek başına geçirecekti artık! Ağacın soğuk, yumru yumru gövdesini yakınında gördükçe, geceye karışan nemini soludukça kocasının yanındaki yirmi yıllık yerini başka bir kadının aldığını ansıyacak, yorganının altında sağa sola döndükçe öksüz ayakları, üşüyen sırtı boş yere kocasının ayaklarını ellerini aranacaktı.

Göğsünden boşanan kocaman bir "ah"la dalgınlığından sıyrıldı. Sağına soluna baktı. Beş on adım ötede, tarlalarının kıyısına bağlı keçisinden başka canlı yoktu yöresinde sesini duyacak!

Keçi, üç ayağı üstünde sekerek meledi. Ön sol ayağı, bir bağ kütüğüne dolanan ipine takılmış, havada askıda kalmıştı hayvanın. Eski Hitit kabartmalarından bu yana değişmeyen o gülmez suratı, donuk bakışlarıyla yardım bekliyordu Fahriye'den.

Keçi, sabırsızlandı, meledi, üç ayağı üstünde sekerek isteksiz isteksiz yaklaşan Fahriye'ye doğru atıldı; takıldığı ipten ayağını kurtaramıyarak yine meledi:

Fahriye, her türlü kır işine yatkın elleriyle, bir tutuşta ilmiği sıyırdı, keçiyi öfkeyle itti: "Sus be pusta! Patlama! Bir sen eksiktin başımda!"

Hayvan sendeledi ama uzaklaşmadı. Ayaklarının küçük bir yer değiştirmesiyle dengesini buldu. İpini bağ kütüğünden ayırmaya çalışan Fahriye'nin bacaklarına, mırıldana mırıldana yüzünü sürtmeye başladı.

Fahriye, hayvana sert bir dirsek indirdii: "Dur be cenabet! Sıkma canımı büsbütün!"

Keçi oralı olmadı. Gırtlağından kısık kısık meleyerek yüzünü Fahriye'nin bacakları üstünde gezdirmesini sürdürdü... Keçinin sokuluşunda "Neyin var? Niye üzgünsün?" diyen bir yakınlık sezdi Fahriye. Elindeki ipi tarlanın ortasına doğru savururken, gözleri keçisinde söylenmekten kendini alamadı: "Ah be Bayram! Canın çıksın be Bayram! Yok başka ne diyeyim sana! Rezil ettin beni dünya âleme!" İçinden, "keçime bile" diye geçirdi sözünü tamamlarken.

Dertleşecek zamanı yoktu ki Fahriye'nin! "Hadi Fahriye, ortağın gelmeden konuklar, kocanın dostları, ortağının yakınları dolduracak çardağı, çardağın kurulduğu bademin altını! Her yanı pırıl pırıl, tozdan topraktan arınmış görmeli gelenler!"

Çardağa döndü. İçinde çul, çaput, hasır, sandık, ne varsa dışarı taşıdı önce. Süpürürken toz kalkmasın diye yerlere su serpti. Süpürgeyi kaptı. Ezile ezile betonlaşmış toprak tabanı sıkı sıkı süpürdü. Dışarda hasırları, çulları, eski yüzlerine bir temizlik pırıltısı gelinceye kadar silkti, silkti. Sandığın her yanından tozunu aldı, pirinçlerini parlattı. Fenerin camını sildi, gazını doldurdu.

Çardağı yerleştirip dışarı çıkınca güneşe baktı. Gün hiç de ilerlememiş gibi geldi ona. Uzun yaz günleri hep böyle aldanırdı işte! Tuttuğu her iş hamarat ellerinin çabuk gidiş gelişleri arasında ta-

mamlanır, Fahriye, her işini bitirişinde güneşe bakar, yukardakinin hiç de kendisi gibi acele etmediğini görürdü!

"Aldanma sen Fahriye! Kaplumbağa yürüyüşüyle ilerleyişine kanma! Sen nasıl geçtiğini anlamadan gün bu akşam da tepeyi aşar, karşıki Karaburun dağlarına varır! Hadi, sen çabuk tut elini!"

Testileri kaptı, çardağın önünde uzanan sergiyerinden, yarıcısı oldukları bağ sahiplerinin kulesine doğru ilerledi. Küme küme badem, nar ağaçları arasından kulenin yer yer yeşil boyalı pancurları, kireç badanalı duvarları görünüyor; cıvıl cıvıl çocuk sesleri geliyordu. Mal sahibinin karısı, belki de çocukları -hiç değilse büyük oğlu ile büyük kızı- biliyorlardı başına geleni. Kuleye yaklaşırken, dudakları kıyısında saklıyamadıkları bir acıma çizgisi, bakışları sorularla dolu, onların kendisine çevrilen yüzlerini karşısında görür gibi oldu. Duyduğu sıkınganlıkla adımları ağırlaştı.

Mal sahibinin karısı hanım gibi kurumlanmazdı bildi bileli. Sabahtan akşama evinin, altı çocuğunun, kocasının işiyle uğraşıp duran kadının gözleri, kime, ne yana baksa mutlulukla ışıldardı her zaman. Derdini, sıkıntısını bu yüzden onun yanında kolay unuturdu insan. O da, çocukları da severlerdi Fahriye'yi! Karşısında görür gibi olduğu o soru dolu bakışlar, acılı dudak çizgileri, kendi acısının onların yüzlerindeki yankısı olabilirdi ancak! Bayram'a, uğradığı haksızlığa karşın, kadını, çocuklarını kendi yanında duymak rahatlattı Fahriye'nin adımlarını.

Sergi yerinden kulenin düzüne, bademlerin altına inen üç ayak taş merdivenin başında mal sahibinin karısıyla göz göze geldi. Kuyunun az ötesinde, masanın başında çocuklarına kahvaltı ettiren kadın oturduğu yerde hafif doğruldu: "Buyur Fahriye hanım, dedi. Hoş geldin, geç, çekinme!"

Adının yanına hanım sözünü ekleyen bir başkası, soluk şalva-

rını, iş gömleğini, nasırlı ellerini görmüyormuş gibi kendisine hanım diyecek olsa belki de alınacağı bu söz, mal sahibinin karısının ağzında adıyla kendiliğinden birleşiveriyordu.

"Su alacaktım" diye mırıldandı, kuyuya yaklaştı.

"Alırsın gene. Önce otur, bir çay iç..."

Fahriye, işim çok, diyecekti, diyemedi. Büyük kızı annesinin sözüyle masadan kalkmıştı bile. Kız, kulenin kapısında kayboldu, hemen bir çay fincanı, tabağı, kaşığı ile geri döndü.

Mal sahibinin karısı karşılık beklemiyor gibi sordu:

"Nasılsın?"

Fahriye soluğunu boşalttı:

"Ahhh! Ne diyeyim? Eksik olmayın..."

Kadının acılı dudak çizgileri kımıldadı:

"Eh, ne yapacaksın? Sabırlı ol! Yetişmiş dağ gibi oğlun var, sana yeter!"

Fahriye kuyunun taşına oturdu. Büyük kızın getirdiği çayı aldı. Çayın yanında uzattığı kurabiyeleri önce almak istemedi ama, kadının kendisine öyle bir bakışı, kızın da geri çevrilmez öyle bir uzatışı vardı ki, almasa olmazdı.

Bir süre, sessizlik içinde, ellerinin dudaklarının ağır kımıldamalarıyla çaylarını içtiler. Kadın, çocukları ona bakarken bir kaza karşısında kalmış gibi şaşkındılar.

Kadın iç çekti:

"Eh, yetişkin oğlun var! Geçinemezsen oğlunu alır, ayrılırsın!"

Fahriye, dalgın dalgın mırıldandı:

"Çok şükür!"

Öyle bir çok şükür demişti ki, kadının düşüncesine katıldı mı katılmadı mı anlaşılmadı.

"Nuri askerliğini yaptı mı?"

"Yapmadı!"

Yine sustular.

Bir kurşun atımı ötede, karşı bayırın ardındaki ilk bağdan gelecekti Fahriye'nin ortağı. Adı Zülfiye. Mal sahibinin karısının Zülfiye'yi şöyle bir görmüşlüğü vardı. Bayram'ın nesi olduğunu iyice bilmediği bir yakının dulu. Kocası öleli üç ay olmuş, Zülfiye çocuksuz, ilçede bir ev, bayırdaki o bağ ile kalmış diye duymuştu. Baktıkça, Fahriye'yi ortağı ile karşılaştırıyordu elinde olmadan. Zülfiye: Kuru, esmer, uzun siyah saçlı, allıklı düzgünlü, rastıklı sürmeli, kavun için taftadan bir entari, boynunda bir dizi altınıyla geliyordu gözünün önüne. Omuz başlarının göğüs tahtasına bükük bir duruşu vardı. Kalçalarının, göğüslerinin çizgileri entarisi içinde seçilmiyordu. Şimdi hazırlanıyor olmalı diye geçiriyordu aklından: Saçlarını boyuyor, avuçlarını kınalıyor...

Fahriye dinçti. Sağlık taşıyordu her yanından. Geniş omuzlarına uyan ölçüleriyle, göğüslerinin, belinin, kalçalarının çizgileri o soluk gömleğine, şalvarına bile canlılık katıyordu. Yıllar ellerinin, tabanlarının nasırını kalınlaştırmıştı sadece. Güneşler, yağmurlar, rüzgârlarla yanmış kavrulmuş yüzünde tek kırışık yoktu henüz. Buğday sarısı gür saçlarına tek ak düşmemişti. Ellerinin nasırını sıyırsa genç kız sayılırdı hâlâ Fahriye. Arkadan yürüyüşünü gören, "Bu giden genç kız kim?" diye geçirirdi aklından.

Kadın anlıyamıyordu Fahriye'den en az on beş yaş büyük Bayram'ın tutumunu, "Demek erkekler boyalı kadınlara, süslü kadınlara düşkün oluyor!" diye düşünüyordu. "İlçede ev, bayırda bağ? Kimbilir belki de kadın değil ev, toprak alıyor Bayram?"

"Ne zaman geliyor ortağın çardağa?"

"Bugün. İkindi üstü..."

Fahriye bir çay daha içti. Bardağı boşalınca, çay fincanını ta-

bağını acele acele kuyunun taşına bırakarak doğruldu. Başı önünde teşekkür etti:

"Eksik olmayın."

Kadın, onun sıkılganlığını hafifletmek istedi:

"Niye öyle birden kalktın?"

Fahriye kovanın ipini kuyuya salmaya başladı:

"Misafirler gelecek, oyalanmıyayım!"

Kadın içinden: "Bir misafir eksikti" diye geçirdi. Yüksek sesle:

"Allah yardımcın olsun, dedi. Bir ihtiyacın olursa gel iste."

Fahriye dertli dertli göğüs geçirdi. "Allah hepinizden razı olsun" dedi. Kadının, çocuklarının üzgün bakışları önünde testilerini doldurdu. Çardağına, yalnızlığına döndü.

Kadın, Fahriye'nin ardından, "Çile!" diye mırıldandı: "Çile işte! Zavallının çektiği yetmezmiş gibi..." Bir süre çocuklarıyla Fahriye'nin çilesi üstüne konuştular. Onların bildikleri Bayram, ya kasabaya inmiştir, kahvededir ya da bağa dönmüşse bir ağacın gölgesinde uyur, uyanınca da sırtını çardağın önündeki bademin gövdesine verip Fahriye'den her yarım saatte bir kahve ister, cigara ister, cigara içer. Ev işi, odun, çamaşır, bel, çapa, bütün öbür işler gücü kuvveti yüzünden Fahriye'nin üstüne yıkıldıkça yıkılmıştır. Kadıncağız hiç değilse kendi evine kendi sahip kalsaydı bari!

Fahriye, yemeğini ateşe koydu. Öğleye doğru bağ sahiplerine yine uğradı. Kahve tepsisi, fincan, bardak istedi. Ağzından çıkan her sözün başında yine yüreğinin ahını boşalttı. İstediklerini alınca, sabahtan beri saatler ilerledikçe üzüntüden kararan yüzü, dumanlanan bakışlarıyla yine çardağına döndü.

Öğle olunca ilkin oğlu Nuri geldi kasabadan. Bir paket kahve, bir kilo kesme şeker getirdi. Anası gibi iri yapılı, güçlü kuvvetliydi o da. Üvey babasının evlenmesi üstüne anası ile tek söz etmediler.

Boşnaklar arasında iki karılı olan yalnız üvey babası değildi ki! Üstüne ortak gelen, yerinden olan anası da olsa, oğul olmaktan önce erkekti o! Bayram'ın davranışını yadırgamıyordu. Dul bir kadının korunması sevaptır diye duymuştu! Dinimizin emri böyledir diye bellemişti!

Az sonra Bayram çıktı geldi. Hamama gitmiş, traş olmuştu. Yüzünün derisi altında ince damarları mavi mavi parıldıyordu. Karnını da doyurmuştu anlaşılan. Bademin gölgesine bağdaş kurup yerleşti. Neredeyse kaşlarına varan bıyıklarını, parmak uçlarıyla bastıra bastıra, Fahriye'den üzüm istedi, su istedi, kahve istedi. Üst üste iki cigara içti. Sonra koltuğunda küçük bir çulla bağın öbür ucundaki incirin gölgesine doru yollandı. Üç saate yakın uyudu.

Bayram uyanmış, gene bademin gölgesinde üzüm yiyordu ki, beygirini yedeğinde çeke çeke karşıki bayırdan inen kardeşi Zeynel göründü. Zülfiye'nin sandığını, yatak yorganını getiriyordu.

Zeynel'in beygiri çardağın önünde durdu. Hayvan kuyruğunu sallaya sallaya, başını sağa sola savura savura sineklenirken, Fahriye, Nuri, yükleri indirmekte Zeynel'e yardım ettiler. Sandığı, yatakları, çardağa taşıdılar. Bayram yerinden kımıldamadı. Zeynel, yük urganını toplarken sordu:

"A be Zeynel, ne yaparlar orda be?"

"Hazırlanırlar be kardaş!"

"Söyle onlara be, uzatmasınlar be! Toparlansınlar çabuk!"

Zeynel, demetlediği urganı semerin arka kaşı üstündeki çengele astı. Yuları avucunda topladı, sıçradı, sağ dizini beygirin omuzuna dayayarak semere kaydı.

"Te giderim işte!"

Başını bayıra doğru çevirdiği hayvanın karnına topuklarını indirdi, uzaklaştı.

Az sonra sergi yerinden çardağa doğru ilerleyen yedi sekiz kişilik bir erkek kalabalığı göründü. Bayram külot pantolonunun tozunu silkerek doğruldu. Gelenleri karşıladı. Gürültülü bir selâmlaşma başladı aralarında. İri taneli kehribar tespihlerini ellerinden bırakmadan, önce iki elle koparırcasına el sıkışıyorlar, sonra kucaklaşarak birbirlerinin sırtını dövüyorlardı.

"Eh be koca Bayram be! Dipçik gibisin be!"

"Eee, çok şükür vallaha!"

"Eee be Bayram! Maşallah, maşallah! Çok şükür bugünlere be!"

"Çok şükür!"

"Eh be aslan Bayram be! Kim büker senin bileğini! Filinta gibisin maşallah! Atsan vurursun be!"

"Çok şükür be kardeş!"

Kahkahalar, sırtı dövmeler, tespih şıkırtıları, kuvvetli el sıkışmaları arasında duyulan Bayram'ın sayısız "çok şükür"leriyle hatır sormalar, selâmlaşmalar tamamlandı. Bademin altına çevre olup oturdular. Gelenlerin çoğu Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Arnavutluk dağlarında birlikte çetecilik ettiği Boşnaklar'dı Bayram'ın. Başı sonu olmayan bir konuşmaya daldılar hemen: Nasıl vurmuşlardı o Sırp'ı? O Makedonyalı'yı? Nasıl gebertmişlerdi o Karadağlı'yı? Nasıl ateşe vermişlerdi Yusuf'u öldüren Vasil'in köyünü?

"Eh be, neydi o günler be!?"

İçlerinden bazen birinin, bazen ötekinin "Neydi o günler?" diye her anlatılan olaydan sonra sesini özlemle yükseltmesi, öbürlerinin gözünde uzun çetecilik yıllarıyla ilgili bir yığın anının canlanması için yetiyordu. "Ya vallaha! Neydi be?" diye coşuyorlardı hep

birden. Oturdukları yerde dikleşiyorlar, esrikleşiyorlar, iri kuvvetli elleri havalanıyor, yanında oturan dostun dizine, sırtına iniyordu: "Ha yaşa be! Neydin sen be!"

Fahriye, çardağın ardında kahve cezvelerinden birini ateşten çekip birini sürüyordu. Nuri kahve dağıtıyor, şeker dağıtıyordu.

Bayırın başında Zülfiye'nin bindiği, Zeynel'in beygiri göründü. Beygirin önünde Zeynel, ardında Zülfiye'nin yakını üç erkek vardı.

Bademin altındakiler "Hurraaaa!"larla ayağa fırladılar. Beygir bayırdan aşağı iner, dereden çardağa doğru tırmanırken, karşılıklı tabancalar çifteler atıldı. Bademin altında el çırpmalar, hora tepmeler başladı.

Gelin, dönen halay ortasında, yakınlarının yardımıyla beygirden indi. Fahriye, kısılmış yüz çizgileriyle yaklaştı, "Hoş geldin!" dedi, ortağını çardağın kapısına kadar götürdü. Gelinin yakınları halaya katıldılar. Çardağın kapısında tek başına kalan Fahriye, kimsenin gözüne çarpmadan, ocağın yanına döndü.

Horalar, el çırpmalar, Boşnak türküleri, nâralar, oyuna kalkanlar ter içinde, soluk soluğa kalıncaya kadar kırların sessizliği içinde yayıldı. Güneşin kavuşmasına bir mavzer boyu kala, Fahriye, kalaylı bir bakır tepsi içinde, Bayram'ın Zülfiye ile başbaşa yiyeceği akşam yemeğini çadıra bıraktı. Gene kimsenin gözüne çarpmadan ortadan kayboldu.

Konuklar Bayram'ı aralarına alıp son bir hora teptiler. Terlerini silerek, soluk soluğa durdukları zaman, çardağın önünde gürültülü bir ayrılma töreni başladı.

"Göreyim seni be Bayram! Sakın uyumayasın bu gece!"

"Uyumam vallaha!"

"Yarın hesap sorarız, ona göre tut işini!"

İri heceli kahkahalar, tespih şıkırtıları, koparırcasına el sıkışmalar, güm güm sırt dövmeler tamamlandı, derken hep birden "Hurraaa!"larla, yirmi yıl önce Fahriye ile evlendiği gece yaptıkları gibi, sırtına birer yumruk indirip, Bayram'ı çadırdan içeri ittiler, dağıldılar.

Fahriye, yirmi yıldır ilk kez o gece başını yastığa bırakınca uyuyamadı. Gözkapakları bir türlü kapanmak bilmediler. Sırtüstü uzanmış kalmıştı. Bir bıçak etlerini dilim dilim doğruyor, göğsü bir cenderenin kolları arasında ezim ezim eziliyordu yattığı yerde. Gece ilerledikçe lâciverdi koyulaşan gökyüzü, samanyolları, yıldızlarıyla üstüne alçaldıkça alçaldı. Yıldızlar çoğaldılar. Tek tük oradan oraya kaydılar. Kurbağaların, çekirgelerin ötüşleri kulaklarında çınladı. Değişik aralarla uzaklı yakınlı çakal ulumaları, havlamalar, anırtılar gecenin sessizliğinde yankılar bıraktı. Arada bir yanıbaşında yatan keçisinin aksırdığını duydu. Bütün bu seslerin kesildiği aralarda, ne kadar duymak istemese de yalnız Zülfiye ile Bayram'ın çardaktan gelen iniltileri, solumaları geldi kulağına.

Böyle kaç saat geçti? Zaman zaman çardaktaki fenerin ışığı büyüdü. Ya Bayram, ya Zülfiye elinde fener çardaktan çıktılar. Işık, bağ yapraklarını aşarak yattığı yere kadar uzandı, yine çardağın içinde kısıldı.

Üstündeki o gerginliği atıp ne zaman uyudu? Kestiremiyordu. Gene o doğranan ezilen etlerindeki ağrılarla uyandı. Gök yeni yeni ağarıyordu. En sessiz saati idi ovanın. Duyabildiği tek ses Bayram'ın çardaktan gelen düzensiz horultularıydı.

Kalktı, yatağını topladı, ateş yaktı, keçisini sağdı, sütü kaynattı. Bakışlarını çardaktan kaçırıyordu bütün bu işleri görürken. Ge-

ne de feneri çardağın kapısı önünde kısık bıraktıklarını, söndürmeyi unuttuklarını gördü.

Bayram'la Zülfiye neden sonra kalktılar. Bayram çardaktan çıktı. Çardağın kapısı önünde uzun uzun esnedi, gerindi. Ardından elinde peşkir, su güğümü Zülfiye göründü çardağın kapısı önünde. Çardaktan bir iki adım açıldılar. Bayram eğildi, avuçlarını açtı. Zülfiye su döktü. Bayram, yüzünü yıkadı, ağzını çalkaladı, tükürdü, gırtlağını burnunu temizledi, doğruldu, Zülfiye'nin uzattığı peşkirle kurulandı.

Zülfiye'nin allıkları akmış, yüzünün kırışıkları ortaya çıkmış, Bayram'ın kırlaşan sakalları uzamıştı. İkisi de keyifliydiler. Yorgun, uykusuz yüzlerinde bir rahatlık kanat çırpıyor, olur olmaz gülüşüyorlardı.

Bademin altında Fahriye'nin ikisi için kurduğu sofra hazırdı. Oturdular, tarhana çorbalarını içtiler, üzümlerini yediler.

Fahriye, o gün akşama kadar oyalanacak türlü iş buldu kendine. Ortağından, kocasından uzak kalmaya çalıştı. Akşama kadar her yanı kırbaçlana kırbaçlana oradan oraya döndü dolaştı. Ah, ilâcı yoktu bu ağrıların!

Akşama doğru sergi yerinde keçisine gazel topluyordu. Eğilmiş bir deste gazeli avuçluyordu ki, sağ elinin yüzük parmağı ile orta parmağı arasında berbat bir yanma duydu. Sağ eli hemen alev almış cayır cayır yanıyordu sanki. Avuçladığı gazelleri fırlattı yana attı. Dokuz boğumlu bir akrebin, yanan elinin altından, ayakları arasına doğru kaçtığını gördü. Akrebi bir topuk basışta ezdi ama, o yangın bütün kolunu, omuzunu sarmıştı artık. Yanan kolunu kavradı, olduğu yere döndü, inledi, dayanamadı, bağıra çağıra sırtüstü kendini yere attı:

"Lele mili mayko u leley!" (*)

Yattığı yerde sağa sola döne döne bir süre topukları, yumruklarıyla yumuşak toprağı dövdü durdu:

"Lele mili mayko u leley!"

Bayram'la Zülfiye, akşam güneşine karşı, bademin altına oturmuş kahve içiyorlardı. Fahriye'nin yerlerde kıvrandığını gördüler. Yerlerinden kımıldamadılar.

İlkin Nuri yetişti sesine. Hemen ardından komşunun ortaokulu yeni bitiren büyük oğlu ile kız kardeşi başucunda belirdiler.

"Ne oldu Fahriye abla? Neyin var?"

Fahriye, karşılık yerine inliyor, dövünüyordu sadece.

İki kardeş ürkmüş yüzleriyle Nuri'ye döndüler.

"Ne oldu?"

Nuri hafifçe mırıldandı:

"Akrep soktu!"

Çocuk:

"Koş!" dedi kız kardeşine, "amonyak getir!"

Kız, bir koşu fırladı. Sergi yerine çıkan merdivenlerin başında, olanları duyan annesinin elinden amonyak şişesini pamuğu kaptı, geldi. Ağabeysi, iri bir parça pamuğu amonyakla iyice ıslattı. Fahriye'ye doğru eğildi:

"Nereni Fahriye abla?"

Fahriye, karşılık vermedi. Göğsünü yumruklaya yumruklaya yattığı yerde inledi:

"Lele mili mayko u leley!"

(*) Ah anacığım, ah!

Çocuk Nuri'ye baktı. Nuri, yerde ezilmiş duran akrebin ölüsünü, ayağının ucuyla küçümseyerek şöyle bir itti:

"Akrebin acısı değil!" dedi.

"Ya ne?"

Nuri önce karşılık vermedi. Çardağa doğru baktı. İki kardeş, Nuri'nin baktığı yana baktılar. Bayram'la Zülfiye'nin, aynı anda kahve fincanlarını dudaklarına götürdüklerini gördüler. Nuri, çocuklara döndü:

"Amonyak istemez, dedi. Bırakın ağlasın, boşalsın daha iyi."

Üçü de tutuk adımlarla çekildiler.

Fahriye, gözleri yaşlı, yüzü uzak göklere çevrili, uzandığı yerde inliye inliye kaldı...

KAYACIK'IN KADINLARI

Kayacık'ın dört beş yüz adım altından geçen makadam şose, on kilometre ilerde, deniz kıyısındaki ilçede sona ererdi. Arada bir o ilçeye işim düşerdi o sıralar. Kayacık köyünün altından geçerken hep kadınlarının sözü edilirdi otomobilde. Neler demezlerdi ki Kayacık'ın kadınları için...

İniş yokuşlarla uzanan bir sırtın iki dalgası arasında kurulu köyün, minaresi, bazı evleri görünürdü karşıdan. Şoseye inen tarlalarında hep kadınlar çalışırlardı nedense. Çapa çapalayan, inek otlatan, harman kaldıran hep kadınlardı. Tarlalar arasındaki incecik toprak yollarda, sırtına kocaman bir demet çalı yüklenmiş, köye doğru giden kadınlar ilişirdi gözüme...

Şosenin pek geleni gideni yoktu. Otlaklar, kimsesiz damsız tarlalar, pırnallıklar uzanır giderdi iki yanımızda. Bu ıssızlık içinde Kayacık'lı bir kadın, otomobilimiz geçerken durur, oyalanmak, sıkıntısını dağıtmak için, ilginç bir olaymış gibi geçişimizi seyrederdi.

Şoför: "Ah seni!" der, başını sallardı: "Kayacık'lı değil misiniz hepiniz malsınız..."

Bu türlü sözleri duydukça merakım artardı. Bir gün: "Nesi var Kayacık'ın kadınlarının?" dedim.

"Ah bey, sen bilmezsin bunları. Kapı arkasında iş pişirir bunlar."

Yolculardan biri tamamladı şoförün sözünü: "Bağda, tarlada bile boş durmazlar evelallah. Biraz çukur bir hendek, sık bir çalılık görmesinler. Hemen uzanıverirler sırtüstü..."

Kayacık yakınlarından geçerken gördüğüm kadınlara dikkatle bakardım. Başka köylerin kadınlarından ayrılıklarını çıkaramazdım bir türlü. Benim gördüğüm, ya sırtlarında çalı taşıdıkları, ya inek otlattıklarıydı hep.

Şoför: "Bu köyde birbirinin karısıyla yatmayan erkek yoktur" derdi. "Sen onların öyle göründüklerine bakma. Bağda, tarlada ne kadar çalışırlarsa, öbür işte de o kadar çalışkandır onlar..."

Buna benzer çok sözler duydum dinledim. Bir gün, her zamanki şoförle, bir iş için Kayacık'a gittim. Akşama doğruydu. Köyün küçük alanındaki bir kahvede oturdum. Bana kahve ısmarladılar. Köylülerle konuşmaya daldım.

Alanın çevresini evler sarıyor, alanın dört yanından köyün uçlarına giden toprak yollar uzanıyordu. Kadın erkek köylüler, sokaklardan çıktılar çıktılar, karşı sokaklara geçtiler, geri döndüler, alandaki çeşmeden su aldılar, bakkaldan alışveriş ettiler. Elimde olmadan, gözlerim geçen kadınlara kızlara, yakın evlerin pencerelerine kayıyordu sık sık. Al al yanaklı, canlı yürüyüşlü kadınlar kızlar, yanlarından geçip giden erkeklerle hiç ilgili görünmüyorlardı. Benimle de ilgilenen, yabancıdır diye meraklanarak olsun başını çevirip bakan olmadı aralarında.

Bir genç kızla bir delikanlı, çeşmenin az ilerisindeki bir taşın üzerine oturmuş hanidir konuşuyorlardı. Genç çifte bakarak: "Ne iyi, sizde kaç göç yok" dedim. Konuştuğum köylülerden biri sözümün pek üstünde durmadan: "Onlar sözlü!" diye karşılık verdi.

Dönüşte şoföre: "Kayacık kadınları hiç de senin anlattığın gibi değil" diyecek oldum.

Şoför: "Hıh!" dedi alaylı bir gülüşle: "Öyle görünürler..."

"Ne gibi?"

"Anlayamadın mı hâlâ? Yabancıya en küçük açık vermez onlar. Ne olursa aralarında olur. Yabancıya parmaklarının ucunu bile koklatmazlar..."

Doğrusu, ne o gün, ne de ondan sonraki karşılaşmalarımda Kayacık kadınlarının adının niye hoppaya çıktığını bir türlü anlayamadım. Karşılaştığım al yanaklı, canlı yürüyüşlü Kayacık kadınlarını sık sık düşündüğüm, aralarından göz göze geldiklerimin duru bakışlarındaki anlamı çözmeye çalıştığım çok oldu. Sırlarını hiçbir zaman öğrenemedim. Bazen, salt kadınlarını yakından tanımak, anlatılanların doğruluğunu öğrenip anlamak için, aralarından biri olmaya özendiğimi, bir süre Kayacık'ta yaşamak isteğine kapıldığımı bile bilirim.

HOROZ

Üç gün Gökova Körfezi'nde dolandık. Dördüncü gün, körfezin alt kıyılarında ekmeğimiz, içecek suyumuz tükendi. Öğleye doğru iskele yönümüzden denize dikine inen bir burnu döndük; karaya doğru kırdık. Sancak yönümüzden yolumuzu kesen başka bir burnu geçtik. Gökova Körfezi gerimizde gözden kayboldu. Motorumuzu gölü andıran bir koyun ortasında bulduk. Ne ev, ne insan, ne de tek canlı görünüyordu kıyılarda. Bir sessizlik, bir yeşillik çepçevre kuşatıyordu yöremizi. Birbirine karışarak boy atan unutulmuş çamlar, çınarlar, ak meşeler, kavaklar, gürgenlerin değişik yeşilleri koyun durgun sularında yansıyor, bütün ağaçlar olduğundan daha büyük görünüyorlardı sanki.

Kıyı öylesine sessiz, öylesine kimsesizdi ki, ağaçlar bile, gelişimize anlam veremiyerek şaşkın şaşkın motorumuza bakıyorlar sandım. Kaptana: "Ekmek ne arar burada?" dedim. Kaptan, koyun gerilerinde ağaçların üstünden göğe karışan belli belirsiz bir duman çizgisini gösterdi bana. Ekmek oradaydı.

Motoru demirledik. Yanımıza o sabah avladığımız bir sepet balık ile boş su testilerini aldık. Recep Kaptan'la beraber kayıkla kıyıya çıktık.

Koya karışan küçücük bir dere boyunca ilerleyen, inişli yokuş-

lu dar bir keçi yolundan içerilere doğru yürüdük. Sağımızda solumuzda toprak, rüzgârın tohumlarını kendine ulaştırdığı her türlü bitkiyi yeşertip alabildiğine sürmüştü yeryüzüne. Eğreltiler, deve dikenleri, çakalboğanlar, horozibikleri, hatmiler, ayçiçekleri, renk renk kır çiçekleri arasından geçtik. Dört beş yüz adım sonra, iki yanımızdaki tepelerin eteklerini birleştiren küçük bir düzlük çıktı önümüze. Düzlük dediğin, iki üç futbol alanı büyüklüğünde, mısır, bostan, sebze, soğan ekili yanyana üç beş tarla.

Düzlüğün girişinde yaşlı bir çınar, çınarın altına bir çardak gördük. Kırk yaşlarında bir kadın çınarın altında oturmuş bazlama açıyor, az ötede taş bir ocakta on dokuzunda bir gelin sacı kızdırıyordu.

İkisi de canlı kanlı sağlam yapılı kadınlardı. Saç renkleri, göz renkleri, yüz çizgileri benzemiyordu birbirine. Genç kızın, kadının gelini olduğunu çabuk anladım.

Kadınla gelini gelişimizi yadırgamadılar. Selâm verdik. Selâmımızı sadece kadın aldı. İkisi de işlerini sürdürdüler.

Balık sepetini ortaya bıraktık. "Size" dedik. Su almaya geldiğimizi söyledik. Bazlama verip veremiyeceklerini sorduk. İsterlerse karşılığında para da ödeyebileceğimizi ekledik.

Kadın: "Kolay" dedi. "Az oturun hele..."

Kaptan, kadına yakın yarılanmış bir mısır çuvalının, ben geline yakın devrilmiş bir ağaç kütüğünün üstüne oturduk.

Az ilerde, sağda her yanı kararmış ağaç bir dam vardı. Damın önünde uzunca boylu genç bir kadın dolanıyordu. Solda bir çardak, çardağın yakınlarında biri orta yaşlı iki kadın; daha ilerdeki sebze bahçesinin içinde eğilip kalkan, eteğine domates, biber toplayan başka bir genç kadın gördük. Düzlüğün sonlarında, tepeye doğru bir ağaç kulübe daha vardı. Yöresinde kimse görünmüyordu.

Bahçelerdeki kadınlar durup durup merakla bize bakıyorlardı. Ortalarda dolaşan tek erkek yoktu. Neredeydi erkekleri? Ormanda mı? Yakınlardaki bir köye, bir kasabaya mı inmişlerdi kestiremiyordum.

Kaptan konuşturuyordu kadını. Benim ne kadar istemesem, gözlerim gidip gelen, ocağa çalı çırpı atan geline takılıyordu.

Kadın derin bir soluma ile başlıyordu her söze. "Gelinle ben buraları bekliyoruz işte!" dediğini duydum. Gelinle ilk kez gözgöze geldik. Gelin tepeden tırnağa kızardı, çabucak gözlerini yere eğdi. O ara, ilerdeki tarlada domates toplayan kadının tepedeki kulübeye doğru gittiğini gördüm.

"Erkekler kimbilir neredeler?" diyordu kadın. "Kimbilir hangi gurbetteler?" Anlattığına göre bazen İzmir'den, bazen İstanbul'dan, bazen Sinop'tan gelirdi haberleri. Kimi denizlerdeydi, kimi fabrikalarda, yapılarda... Görüp gördüğünüz avuç içi kadar yer! Buralarda erkeğe göre iş, erkeğe göre toprak yoktu ki! Beş haneydiler topu topu. Kadınlar bile olanı işledikten sonra boş oturuyorlardı çoğu günler. İplik buldukça kilim dokurlar, çorap, heybe, şu bu örerlerdi.

Kaptan olağan karşılıyordu onun anlattıklarını. "Ya... ya" diyordu ikide bir.

Gelin gidip geldikçe, yüzüme bakmasa bile, beni görüyor, bana bakmak istiyor gibi bir duyguya kapıldım. Önüme, yere baksam, kaynanasını dinler gibi görünsem bile, karşımda gelini görüyordum. Buğday rengi gür saçları, geniş avuçlu elleri, iri kalçaları, kır çiçekleri gibi soluk renkli gözleriyle gözümün önünden gitmiyordu. Sonunda kaşları altından bir kez daha bana bakarken yakaladım gelini. Gene kızardı, yanakları al al oldu. Ama bu kez gülüyor. O, ocağa kuru çabuk getirmeye gidince hemen ardından seğirtmek,

çardağın gerisinde yetişmek, sarılmak, öpmek, kucaklamak geldi içimden. Çok iyi anladım ki hemen kollarıma bırakıverecekti kendini.

Kadın bize ayran verdi. İçtik.

"Erkek diye, başımızda bir Koca Etem kaldı" dedi iç çekerek.

Baktık, tepede o boş gördüğümüz kulübeden yaşlı bir adam, topallaya topallaya bize doğru yaklaşıyordu.

"Koca Etem mi?" dedim.

Gelin başını öne eğdi. Kendini tutamayarak soludu.

Kaptan kalktı, su testisini kavradı, yanımdan kuyuya doğru geçerken: "Dolduralım, hazır olsun" dedi. Testimi aldım, kuyunun başında kaptana yaklaştım.

Kaptan, kadınlara duyurmamaya çalışarak hafifçe fırıldandı: "İhtiyarı kolla, kızdırma!"

Uyarmasının nedenini anlayamadım:

— Ne gibi?

— Buranın horozu! Ona göre davran...

Koca Etem, sağ ayağını sürüyerek geldi, çiftesini eline aldı, on adım ötemizde kesilmiş bir ağacın köküne oturdu: "Selâmünaleyküm" dedi.

Domates toplayan kadın onun kulübesinin önünde durmuş bize bakıyordu. Öbür kadınlar gene eski yerlerindeydiler.

Selâmını aldık. O, nereden geldiğimizi, neden geldiğimizi sordu. Kısa karşılıklar verdik.

Yetmişlik, kuru bir adamdı. Yüzü, ince ağız çizgisi, sakallarıyla, boz bir keçi suratını andırıyordu. Birbirine karışarak kocaman birer kara lekeyi andıran kaşlarını gözlerini, bir kadınla gelinine, bir kaptanla bana deviriyor, deminden beri neler konuştuğumuzu, aramızda neler geçtiğini anlamaya çalışıyordu.

— Bizim buralara yabancı gelmez! dedi durup dururken.

Kaptan sustu. Ben meraklandım:

— Hiç mi gelmez?

Yüzüme uzun uzun baktı:

— Hiç gelmez...

Geline döndü:

— Hörü, bir ayran getir bana...

Gelin, bir maşrapa ayranla ihtiyarın önünde durdu. Yere bakıyordu. İhtiyar, az önce bana baktığı gibi gözlerini gelinin yüzüne dikti. Ayranını içmeden bana döndü:

— Bir niyeti yoksa niye gelsin?

Bu sözü bana olduğu kadar gelineydi de.

Kaptan açıkladı:

— Su, varsa ekmek almaya geldik...

— Niyetiniz su ekmekse alır gidersiniz!

— Başka ne olsun?

— Onu kendiniz bilirsiniz...

Havayı yumuşatmak için oturduğum yerden doğruldum, ihtiyara cigara vermek istedim. Çiftesini ayakları arasına aldı. Eliyle beni yerime oturttu:

— Rahatını bozma, içmem!

Kadınlar susuyorlardı. Biz de sustuk. İhtiyar gene söylendi:

— Gelenin niyeti iyi mi kötü mü görmekle bilinmez!..

Kadın soludu. Gelin, al al oldu, çardağa girdi. İhtiyar sözünü tamamladı:

— Bu beş hanenin namusu bana emanet. Gelenin niyeti iyiyse, hilesizse hoş geldi, safa geldi. Kötüyse kendi bilir! Çifteyi omuzladım mı bilsin ki sağ dönmez geldiği yere...

Kaptan, bana hafif gülerek baktı. İhtiyarı koltukladı:

— Haklısın amca...

Testilerimizi doldurduk. Bazlama aldık. Geldiğimiz yoldan motora dönerken Recep Kaptan bana takıldı:

— Gelinin gözü sende kaldı. Kızın yüreğini kaldırdın...

Güldüm:

— Kaynanasının da sende...

Recep Kaptan ciddileşti:

— Fena değildi ki, tam olgun kadındı.

Birden gelini özledim, ardım sıra geliyor sandım. Döndüm, geriye baktım. Karmakarışık bitkilerin ağaçların dalları, bir ıssızlık içinde, hafif hafif sallanıyordu rüzgârda. Düzlük gözden kaybolmuştu.

— Allahın belâsı ihtiyar rahat vermedi ki ikimize de... dedim.

Kaptanın yüz çizgileri gerildi:

— Namuslarını ne de koruyor ya kerata! Göz açtırmıyor kadınlara...

— Neleriydi o?

— Hiç, neleri olacak? Komşuları sadece...

Bir iki adım daha attık.

— Hepsi o kadar mı?

Öfkesinden kaptanın yürüyüşü hızlandı:

— Anlamadın mı? Kümes gibiydi o çukur! Bütün o kadınlar tavuklarıydı o kart horozun...

Anlamasına anlamıştım ama, Koca Etem'in o kuru, keçi suratlı yüzünün, gelinin al yanaklarına yaklaştığını düşünmek istemiyordum bir türlü.

Sustum.

BAYIRDA İKİ ÇARDAK

Bey, bana sorarsan, Kalabak'ta gördüğün bütün o ekili ovada, bağ bağ, tarla tarla yayıla yayıla yükselen o bereketli bayırda benim çardağın keyfi başka hiçbir çardakta yok! Gerçi bizim oralar dam, çardak dolu ama geç hepsini bir kalem! Benim az ötemde Ali Şahin'in çardağı var diyeceksin, geç onu da! Bizim oralardan bir gelip geçmekle anlayamazsın sen benim çardağın tadını! Bir kez Ali Şahin'in bağı yok. Malı benimkinden kat kat çok olmasına çok ya, hep zeytinlik, hep çıplak tarla. Tarladan ekini kaldırdın mı yaz boyu geriye ne kalır? Hiç! Adım başında ayağının dibinden çekirgelerin sıçradığı, anızla karışık toprak! Benim yedi dönüm tarlamın yanında dört dönüm de bağım var. Bağın yeşili gibi tatlı yeşil, uzun ömürlü yeşil nerede? Hem ben tarlaya tahıl ekmem. Yarısını tütün, yarısını bamya ekerim, tarlam bütün yaz gözümün önünde yeşil kalır! Kalabalığımız da yok: Topu topu bir karı iki çocuk. On beş ağaç zeytinimi de ekledin mi, toprağında kendi çalışanı bu kadar mal doyurur da artar bile!

Hele o yaz ikindileri bizden iyisi olmaz gayri! Üzümler kabarır, bağ iş güç istemez; zeytinler tanelenir hizmet beklemez. Çoluk çocuk, benim köroğlu sabahtan kırdığımız tütünün öğle olmadan hakkından geliveririz. Gün batımına yakın da bambayı hep bera-

ber toplayıp İzmir'e yolcu ederiz. Senin anlayacağın öğle üstünden gün batımına kadar gün bizim! Uyuruz, uyanırız, karpuz yeriz, üzüm yeriz, eğleniriz, gün tükenmez!

Bey, sana asıl diyeceğim benim çardağın önünde bir de sakız ağacı var ki bütün ovada eşi kımsede yok! Vaktiyle diken dikmiş, ağaç da yerini sevmiş mi, boy atmış mı atmış, yayılmış da yayılmış! Ben diyeyim yüz yıllık, sen de iki yüz! Sakız ağacının gölgesi gibi koyu, hoş kokulu gölge bul bana? Vallaha her kim dikmişse, Rum mu Müslüman mı, altına her oturuşta hayırla anarım işte! Ali Şahin bana bütün malını verici olsa sakız ağacımla değişmem!

Bey, sen sinemaya hikâye yazıyorsun ya, sinemanın canlısı benim ayağımın altında. Şöyle canın hava almak istedi mi bir ikindi üstü kalk gel, benim sakız ağacının altında bir kahvemi iç. Bak neler görürsün, ne hikâyeler çıkarırsın! Sen şimdi bizim oraları iyice bir gözünün önüne getir de sözü nereye bağlıyacağımı, sana ne hikâye anlatacağımı dinle!

Sakızının altında oturdun mu, bizim bayırın burnu, sağımızda gider gider bir balta ağzı gibi denize saplanır kalır. Burnun önü hep kayalık. Baktın mı bir bölük yunus balığı oralara sığınmış kalmış sanırsın. Solumuzda, aksine bayırın etekleri öyle acelesiz bağları, tarlaları, çayırı geçer, şoseye kavuşur. Şosenin üstü gece gendüz vızır vızır otobüs, otomobil. Köşklerin kahvelerin ardı önce kumluk, ondan öteye deniz. Adaları, körfezin karşı kıyılarını, İzmir'e gelen giden vapurları oturduğumuz yerden baktıkça hep görürüz. Sis kalktı mı, körfezin ağzında denizle göğün mavisinin birbirine karıştığı yerde boz bir leke sivriliverir. Balıkçılar orası Midilli'dir derler. Bizim bayırdan Midilli'ye kadar göz görür mü? Eh, ben görünür dediğime göre, benim çardağın yerinin ne yer olduğunu sen onun orasından belle!

Her neyse, gelelim benim hikâyeye: Bizim komşu Ali Şahin küçük oğlu Rıfat'ı bu yıl evlendirdi. Bizim yanımızdaki tarlayı, zeytinliği de Rıfat'a verdi. Sözün kısası biz bu yaz, Ali Şahin'in oğluyla geliniyle komşu olduk.

Ali Şahin, Rıfat'ı evlendirdi, mal ayırdı verdi dedim ya, Rıfat'ın aklı ne karıda, ne de malda! Balıkta! Gelin, on yedisinde, hadi hadi bilemedin on sekizinde. Öyle az buz bulunur güzellerden de değil. Kış ayları karımla ben tek filmi kaçırmayız. Gelin gibi güzelini ben sana sinemada bile görmedim diyeyim de, sen gelinin ne türlü güzel olduğunu iyice bir düşün! Ah bey, gelini bir görsen, yüreğin ne kadar temiz olursa olsun, gönlünden günah geçirmeden edemezdin!

Gelgelelim o Rıfat olacak eşek, kızın kadrini kıymetini biliyor mu? Balıkla iyice bozmuş aklını. Biz baktık mı görürüz, sabahtan elinde küçük bir sepet kıyıya iner, kayalıklara varır. Kayadan kayaya atlaya atlaya en uçtaki kayanın üstünde durur. O uzun boyu, başında kasketiyle, yüzü denize dönük, işer gibi ayaklarını iki yana açar, daha sabahtan o kayanın üstünde dikilir kalır. Arada bir sağ kolu havada döner döner, gövdesi öne doğru uzanır, oltasını savurur. Ardından dikleşir, gözleri suda beklemeye başlar. Artık akşama kadar Rıfat'ı çardağa geri getirebilirsen getir!

Geline bakarız, çardağın önünde bir dolanır, iki dolanır, içeri girer, dışarı çıkar, şoseyi köşkleri seyreder, kocasının balık avladığı kayalıklara dalar, nafile! Daha kucağında ne çoluk var ne çocuk, vakit geçiremez! Al entarisiyle sanırsın o anızlı tarlada unutulmuş bir gelincik! Öyle boynu bükük! Karşıdan görürüm içim gider: "Ülen, derim kendi kendime, Allah kime ne verdiğini biliyor mu?" Dönerim benim karıya: "Bak, derim, gör de anla, benim gibi karısının kıymetini bilen kim? Kocaların kimi balıkta, kimi aşağıdaki kahve-

lerde kâğıt oynuyor!" Benim karı söz altında kalır mı? "Sen, der, bir de onların karılarının ne yaptığını sor bana!" Hakkı da yok değil hani! Kadın kısmı bu, oyalansın ister, aldansın avunsun ister, ille de bir yolunu bulacaksın, elini eteğini, aklını boş bırakmayacaksın ki şeytanlığa fırsat bulmasın! Daha ilk günden, bu işin sonu kötü, Rıfat bunu elinde tutamaz, bu gelinciği sonunda biri bulur, buralardan koparır koklar, diyordum ya, kim kestiremiyordum!

Biz ikindi üstü sakızın altında toplandık mı oyuna, türküye başlarız. Tef çalarız, dümbelek çalarız keyifleniriz. Gelin, bizim cümbüşü duydu mu çıkar çardağın önünde oturur, karşıdan karşıya bizi dinlerdi. Bir gün iki gün derken üçüncü günü aradan yabancılık kalktı. Biz cümbüşe başladık mı gelin bize yanaşmaya başladı.

Adı da Suna. Babası eskiden ilkokulda odacıydı bunun. O dönemde güzel bir öğretmen vardı. Adı Suna'ydı. O yıllarda bu doğunca, babası özenmiş, kızım öğretmen gibi güzel olsun demiş, adını Suna koymuş.

Suna, dal gibi boyuyla, her ikindi üstü salına salına yaklaşırdı bizim sakızın altına. "Eğleniyor musunuz?" derdi bize. Benim köroğlu, ben, çocuklar hemen yer açardık aramızda. "Hadi gel sen de eğlen!" derdik. Biz eğlenirdik Suna içini çekerdi: "Ne iyi, derdi, sizin çardağınız hep şenlik!"

Böyle on gün geçti geçmedi, bir ikindi üstü baktık, aşağıda şosede kahvelerin önünde duran otobüsten Ali Şahin indi. Omuzunda heybesi, bizim bayırın yolunu tuttu.

Karı bana baktı, ben karıya baktım. "Tüh, dedik, işler kötü. Suna çardakta yalnız!"

Ali Şahin'in adı kötü. Bilenler bilir, büyük oğlu Ali Şahin'i böyle kırda çardakta değil, Urla'daki evinde karısıyla yatakta yakaladıydı. Karıyı boşadı, Ali Şahin'i de babamdır demeyip bir temiz kö-

teklediydi. Sonradan Ali Şahin'de mal bol, oğlana Kuşçular'da bir bağ bağışladı, işi tatlıya bağladı.

Baktık, Ali Şahin çardağa yaklaştı yaklaşır. Rıfat, hâlâ bacaklarını iki yana açmış kayalıklarda. Denizden ne beklerse bekliyor, başını çevirip çardakta ne olup bittiğini göreyim dediği yok!

Karıyla ben iyice meraklandık. Başladık ne olacak diye gözetlemeye! Ali Şahin çardağa vardı. Suna, adamı çardağın önünde karşıladı. Elinden heybeyi aldı, çardağa girip bırakacak mı? dedim içimden, girmedi, heybeyi çardağın önünde yere bıraktı. Rahat bir soluk aldım. Benim karıya, "Aferin geline, dedim, Ali Şahin kolay kolay gelini çardağa sokamaz!" Karım; "Dur hele, dedi, az daha bekle!"

İkisi de henüz çardağın önünde ayaktaydılar. Ali Şahin, cebinden kocaman mendilini çıkardı. Alnının, ensesinin terini sildi. Bir aşağıya kayalıklara, bir bizden yana baktı, çardağa girdi. Gelin dışarda kaldı. Ne konuştuklarını duyduğumuz yok ya, baktım, gelin çardağın kapısında başını geriye geriye atıyor. "Ah ülen koca kurt, dedim, kapalı yere çağırıyor kızı, besbelli çardakta kıstıracak! Aferin kız Suna, dedim, olmaz de!" Hani kendimi tutmasam bağıracağım: "Kanayım deme kız Suna! Sakın çardağa ayak atayım deme!"

Ah bey, sen bilmezsin Ali Şahin'i! Gelin bir çardağa gireyim deseydi, yandıydı, kurtulamazdı babalığının elinden!

Neyse koktuğum olmadı. O gün öyle geçti. Suna çardağın kapısına yaklaştı yaklaştı, başını geriye ata ata kapıdan geri döndü. Ali Şahin bir saate yakın oyalandıktan sonra çardaktan çıktı. Boşalan heybesini omuzuna attı, şoseye indi , oğlunu falan aramadan gelen otobüse bindi, gitti.

Ali Şahin gidince karım el salladı, Suna çıktı bize geldi. Benim karı, bir işi sormasa anlamasa merakından çatlar. Hemen damdan

düşer gibi, "Kız Suna gözün aydın, dedi. Babalığın mı geldi?" Suna burun kıvırıp omuzlarını silkti: "Ne varmış gözüm ayacak?" Ben dayanamadım sordum: "Rıfat'ı aramadı mı? Görmek istemedi mi?" Suna hiç oralı olmadı: "Bana ne? Oğul onun oğlu isteseydi görürdü!" Benim karı atıldı, "Ne yapmaya gelmiş babalığın?" Suna, o güvercin kanadı gibi eliyle, omuzuna düşen saç örgüsünü geriye itti şöyle bir. Entarisinin cebinden bir avuç leblebi şekeri çıkardı. Bizim çocuklara verdi: "Öteberi getirmiş!" Ben kendimi tutamadım, benim karıya döndüm: "Gördün mü hayırlı babalığı, oğlunun kusurlarını nasıl da örtüyor!"

Suna, oturduğu yerde yer değiştirdi. Durduğu yerde duramaz ki kâfir. Hep kıpır kıpır kıpırdar. Gözlerini bana dikti, beni şöyle tepeden aşağı bir süzdü: "Ben çocuk muyum? dedi. Onun niye geldiğini, ne aradığını bilmem mi? Benden önce kaynımın karısına ettiğini duymadım mı?"

"Aferin kız Suna!" dedim. "Ama nene lâzım, bilsen de bilmesen de sen gene boş bulunayım deme! Yine gelecek olursa, sen sakın onunla çardakta yalnız kalma! Daha da zorlamaya kalkarsa kaç, bize gel!"

Karım, sözümü tamamladı: "Sen bu akşam kocana babasının geldiğini söyle!"

Biz ne dedikse dedik, Suna hep "Hı, hı..." dedi geçiştirdi.

Ertesi gün, ikindiye doğru baktık, Ali Şahin gene kahvelerin önünde otobüsten indi, bizim yokuşa sardı. Elinde heybe yerine bu kez bir sepet, soluk almadan, seke seke çardağa ulaştı.

Karı koca, gene ne olacak diye ağzımız bir karış açık beklemeye başladık. Ali Şahin, sepeti Suna'ya uzattı. Terini kuruladı. Bizden yana baktı, kayalıklara baktı. Rıfat gene orada, yerinde! Eğilip eğilip doğruluyor, oltasını arşınlıyor!

"Ülen, dedim karıya, bu kız dün gece kocasına babasının çardağa dadandığını söylemedi mi? Üstelik sen o kadar tembihledin de!" Karım: "Ne bileyim ben gayri orasını? dedi. Baksana Rıfat gene kayalarda!" "Ülen, a Allahın akılsızı!" diye küfrettim kayalara doğru, sanki duyacakmış gibi: "Balığın kılçıksızı çardağında! Sen daha oralarda ne bekleyip duruyorsun?"

Ali Şahin, o gün çardağa girmedi. Çardaklarının önünde bir zeytin ağacı var. Zeytinin altına oturdu. Sırtını zeytinin gövdesine dayadı. Elini kolunu sallaya sallaya başladı anlatmaya. Ali Şahin'de lâf çok! Bini bir paraya. Diliyle tilkiyi ininden çıkarır! Gelin, kahve pişirdi, su verdi, üç adım ötesinde oturup Ali Şahin'i dinledi. Arada bir anlattıklarına güldü. Ali Şahin bir iki saat oturup gitti.

Ardından gene benim karı el etti, Suna çıktı geldi. "Kız, dedi karım, babalığın ne yapmaya geliyor böyle arkası arkasına? Dün geldiğini kocana demedin mi?"

Suna, omuz silkti: "Dedim!"

"Eee?"

Suna kurumlandı, saçlarına düzen verdi: "Babalığım Rıfat'a kızgın!"

Ben meraklandım: "Ne diye?"

"Ben ona, senin gibi güzeli, bu kırlarda oflasın puflasın diye mi aldım diyor!"

Ben hemen anladım Ali Şahin'in suyu hangi oluğa çevirdiğini!

"Kız, dedim, sen sakın kanayım deme onun dillerine!"

Suna gene omuz silkti: "Bana ne? Ben eğleniyorum işte! Yokuş dik gelmiyorsa varsın her gün gelsin!" Cebinden bir avuç fıstık çekirdek çıkardı bizim çocuklara uzattı. "Bana ne zararı var ki!"

"Senin aklında olsun hele de, sonradan başına bir şey gelirse

komşularım demediydi deme! Babalığın gelince, dara düşersen, kaç, bize gel! Sıkışırsan seslen!"

Suna, beni tepeden aşağıya, uzun uzun o gün de bir kez süzdü: "Ben, dedi, adamın elinden nasıl kurtulunur bilmem mi? Ondan ne zarar gelecek bana? Altmışında var! İtsem hakkından gelirim!"

Ertesi gün, ikindi üstü Ali Şahin gene çardakta, oğlan kayalıklarda! Gelin heybeyi boşalttı, beraber çardağa girdiler çıktılar, konuştular. Baktık, kart teke iyiden iyiye Suna'yı alıştırıyor kendine!

O gün benim karı, Suna'ya çıkıştı: "Kız, sen ne diye kocana haber vermiyorsun? Niye babalığın gelince kaçıp bize gelmiyorsun? O ırz düşmanının ayağını çardağından kessene!"

Suna boynunu büktü. Hani yüzünün de öyle bir içe dokunan duruşu var dı ki sırasında, görsen, her kadın günah işler, o günah işlemez sanırdın: "Bırakıp gelsem ayıp olmaz mı abla? dedi. Babalığım da olsa misafir! Sıcak dememiş, yokuş dememiş kalkmış gelmiş. Bir kahve pişirmiyeyim mi? Tatlı tatlı anlatıyor, ben de dinliyorum işte!"

Benim karı homurdandı: "Sen öyle sanırsın!"

Suna, büsbütün başını önüne eğdi:

"Dedikleri kadar kötü adam değil ki! Beni fuara götürecek!"

Karım bana baktı, ben karıma baktım, sustuk!

Ertesi gün, akşama doğru, Ali Şahin, gelini, Rıfat'ı yanına aldı, birlikte şoseye indiler. Fuara gittiler.

Bir gün sonra Suna bize uğradı. Sarhoş gibiydi. Fuarın kalabalığını anlattı, havuzları, dönme dolapları, havalanan uçakları anlattı. Çamların altında yoğurtlu köfte yemişler, başka bir yerde dondurma yemişler, onları anlattı.

"Kız, dedi, bunların hepsi sana tuzak, hepsi yem!"

Suna, gözleri uzaklarda, dalgınlaştı: "Daha bir kötülüğünü görmedim ki, dedi. Hem eli iyice açık! Bana bilezik alacak, altın diş yaptıracak."

Hey Allahım, gel de yanma! O dişlerini bir görecektin bey! Kar mı desem, süt mü, inci mi? "Kız, dedim, senin dişlerin kimde var? Allah sana inci gibi diş vermiş daha ne istersin?"

Gene yerinde kımıldadı, göğüslerini öne öne çıkardı: "Altın diş daha güzel durmaz mı ki?" dedi.

"Sakın ha, dedik, dişlerine el değdirtme, torna değdirtme!"

Anlatabilirsen anlat! Baktık ki ne desek boşuna! O altın diş taktırmayı iyice yerleştirmiş aklına bir kez.

Ondan sonra bir hafta gelin bize uğramadı. Üç beş gün çardaktan şoseye indi. Ali Şahin'le birlikte İzmir'e taşındı. Bir hafta sonra, daha sakızın altına yeni çıkmıştık ki, bu kendiliğinden geldi, aramıza karıştı. "Nerelerdesin kız?" dememize kalmadı, baktık, bu ağzını açı açıveriyor, çocuklara bize bol keseden gülü gülüveriyor. Kısacası, ağzının sağ yanında, pırıl pırıl parlayan altın çerçeveli iki dişini göstersin diye ne yapacaını bilemiyor. Keyfi kaçmasın diye iyi olmuş, kötü olmuş demedik. Derken, kahvelerin önünde duran otobüsten Ali Şahin'in indiğini gördük. Bu hemen: "Babalığım geliyor, bana müsaade, gideyim de karşılayayım" dedi, yerinden fırladı. Çardağın önünde etekleri uçarak Ali Şahin'i karşıladı. İkisi birlikte çardağın içinde kayboldular.

Aşağılara baktım: Rıfat, sağ kolunu havada döndürdü döndürdü oltayı denize fırlattı. Dayanamadım: "Eh, dedim, benim karıya, Rıfat'ın oltayı denizden çekmesi bilemedin bir çeyrek ister..."

Benim karı hırslandı: "Gözün kör olmasın adam senin! dedi. Sanki oltayı çekse ne olacak? Dönüp de ne oluyor diye geriye bakacak değil ya, yine oltayı fırlatıp denize bakacak!"

DERTLİ

O günlerde bir ağırlık çöktü Emin'in üstüne. Eli ayağı çözüldü, dalgınlaştı. Başkaları: "Hadi Emin, kalk, gidiyoruz" demeden oturduğu yerden kalkamaz, söylenen sözü bir iki kez yineletmeden duyamaz anlayamaz oldu.

Bildikleri tanıdıkları Emin değildi artık o! Durduğu yerde duramayan, girdiği yeri türküye gürültüye boğan, oyunda, güreşte bütün akranlarını bastıran, tarlada tuttuğu sıranın herkesten önce sonuna varan o eski Emin nerede, bu ortalarda sümsük pümsük dolaşan Emin nerede?

"Hasta mısın?" "Neyin var Emin?" diyorlardı karşılaştıkları. Emin, hafif bir baş hareketiyle belli belirsiz mırıldanıyordu: "Yok bir şeyim!"

"Nasıl yok? İçi boşalmış un çuvalı gibisin!"

Emin susuyor ya da karşılık vermeden geçip gidiyordu yanlarından.

Sevdadandı besbelli! İşin içine sevda sözü karıştı mı bu türlü hikâyeleri deşmesini seven çoktur. Emin'ler de dosttan yana fukara sayılmazdı çok şükür! Tanıdıkları, akıllarından geçeni açığa vurmadan, merak gidermek için çevirip soruyorlardı: "Ne oldu böyle birdenbire sizin Emin'e?"

Evlerinde öteden beri sürüp giden bir ikilik vardı Emin'lerin. Babası, ağabeysi, ağabeysinin karısı bir yana, Emin, anası, kızkardeşi bir yana. Babası kayırırdı kendininkileri. Evin rahatını süren onlar, yükünü çeken Emin, anası, kızkardeşiydi.

Oğlunu karşısında dertli dertli dolaşır gördükçe, Emin'in o tatlı dilli güleç anası gülmesini unuttu. Ne kadar üstüne düşerse düşsün oğlunun derdini çözemiyordu. "Bilmem ki kardeş?" "Ben de anlayamadım ki?" "Ağzından bir söz alamıyorum ki!?" diyor, belki gizli bir bildikleri vardır, belki birşeyler öğrenirim, belki yüz çizgilerinden, ses tonlarından bir anlam çıkarırım umuduyla, kulak kesiliyor, kuşku dolu bakışlarını meraklıların üstünden ayıramıyordu.

Babası ile ağabeyisinin ağızları her zaman birdi. İkisi de: "Nasıl olsa bir iki aya kadar asker, askerde adam olur, aklı başına gelir!" dediler, sorulanları başlangıçta kulak ardı ettiler. Askere gitmeden önce Emin'e gördürebilecekleri her işi gördürdüler. Emin, bir ay çift sürdü, zeytinlerin diplerini açtı, evde işte hep sustu, dertli dertli düşündü.

Babası, işler tamamlanıncaya kadar Emin'in yüzüne üç beş kez ya baktı, ya bakmadı. Emin'in derdiyle akıl yormadı. Emin'in askere gitmesine bir ay kala, aklına bir kurt düştü adamın: "Ne olabilirdi, Emin'in derdi? - Olsa olsa sevda! - Acaba kime? - Güzel, eli yüzü düzgün bir kızsa, apar topar niye evlendirmesindi Emin'i? Emin, bir hafta, on gün, her ne kadar kısmetse evli kalır, kalkar askere gider. Gelin de..."

Adam büyük oğluna sordu: "Bu sağlam sevdalı. Ama kime?" Büyük oğlan saçını kaşıdı: "Bana da kalırsa öyle ya, ben de bilemiyorum kime?"

Ertesi sabah, evden çıkmadan Emin'in sırtını sıvazladı, eline bir beş lira harçlık tutuşturdu: "Eee aslan! Sen artık konuk sayılır-

sın. Askere gitmeden önce biraz akranlarınla gez eğlen, bundan sonra sana iş paydos!"

Emin sustu. O gün akşama kadar köyün içinde boş dolaştı. Biraz tuhaftı ya, ne yana gitse hep ağabeysiyle karşılaştı. Ağabeysi her karşılaşmalarında bütün güleryüzlülüğüyle: "Eee, Emin, ne yapıyorsun bakalım? Geziyor musun? İyi, gez, gez!" dedi, yanından geçti gitti.

O akşam evde babası daha muhabbetli davrandı: "Desene oğlum, derdin ne senin? Niye böyle sus pus oldun? Her ne ise söyle de çaresine bakıverelim!" Emin gene sır vermedi.

Ertesi gün, ağabeyisi, Zıngın'ların damının gerisinde, Emin Zıngın'ların kızı ile ağız ağıza fısıldaşırken gördü. Belliydi ki ikisi de pek yanıktılar birbirlerine. Onun yirmi otuz adım ötelerinden geçip gittiğini farketmediler bile.

Ağabeysi haberi babasına yetiştirdi. Baba, birden canlandı:

— Havva'yla mı?

— Havva'yla ya!

Adamın gözleri ışıldadıkça ışıldadı:

— Demek Havva'yla! Bitirelim bu işi.

Oğlu, sevincini gizlemeye çalıştı.

— Bitirsek fena olmaz.

Adam doğru eve geldi. Karısına: "Emin'le konuş. Zıngın'ların Havva'yı Emin'e iste!" dedi. "Takı, çeyiz, düğün her ne şart koşarlarsa kabul!"

Kadının ne zamandır gülmeyen yüzü güldü. Emin'in derdi buydu demek! Eh, artık sona erecekti!

Emin, haberi anasından duyunca hiç de sevinmedi: "Hele dursun!" dedi sadece...

Kadın üsteledi:

— Neden oğlum? Havva gibi geline canım kurban...

Emin başını geriye attı:

— Üstüme düşme!

Ondan öteye anası ne dediyse başını geriye atarak karşılık verdi, konuşmadı.

Emin'in kararı öğrenilince, o akşam sorun açık açık tartışıldı aile arasında.

Anası dövünüyordu:

— Ardından koşan bu kadar bey ağa oğlu varken, Havva gibi kızı daha iki yıl kocasız tutar mı anası babası evde a oğlum?

Emin, başı önünde mırıldandı:

— Kısmet!

Babası, anasına kızmış göründü:

— Benim neyim eksik? Ben de ağayım. Ben oğlumu boynu bükük bırakmam! Aklının arkada kalmasına razı olmam!

Ağabeysi atıldı:

— Elbette! Emin'i başgöz etmeden gönderemeyiz askere... Emin öksüz mü? Garip mi? Çok şükür varlığımız yerinde...

Emin, ne diyeceğini şaşırdı:

— Hele teskere alıp geleyim de...

Babası kesti attı:

— Anan haklı! O zamana kadar kuş uçar gider elinden! Sen sus, sen karışma, işi bize bırak!"

Adam, karısına döndü:

— Sen, yarın gelini yanına al, git Havva'yı iste...

Ertesi gün anası, yengesi, Havva'yı istediler. Zıngın'lar: "Biz Emin'i severiz, beğeniriz ya, dediler, askere gidecek. Evinizde iki erkek var. Kızımız evlenmezse, kısmetse Emin'in dönüşünde gelininiz olur..."

Emin'in babası, ağabeysi, Zıngın'ların olumsuz karşılığını öfkeyle karşıladılar. Kim oluyordu Zıngın'lar kendileri hakkında ileri geri konuşacak, olur olmaz kuşkular öne sürecek? Nasıl namuslarına dil uzatırlardı?

Ağabeysi, Emin'e döndü, gürledi:

— Erkeksen bu işi bitirirsin!

Babası, kaşlarını çattı, homurdandı:

— Kaçırırsın olur biter!

Ağabeysi cebinden yepyeni bir mendil çıkardı, Emin'e hediye etti:

— Al, kaçırırken bağıracak olursa ağzını bununla tıka...

Babası, sapı sedefli bıçağını uzattı:

— Al bunu, karşı koyarsa beline daya, ucundan dürtü dürtüver...

Ağabeysi, babasının sözünü tamamladı:

— Sen buluşacağın yeri söyle, gerisini bize bırak!

Emin, bir türlü yanaşmıyordu babasının, ağabeysinin bu dediklerini yerine getirmeye.

Anası göğüs geçirdi:

— Neden oğlum? Neden üzüyorsun böyle tatlı canını? Ne demeye sokuyorsun kendini bunca eziyete?

Nedenini açıklayamıyordu ki Emin! babası, ağabeysini de böyle askere gitmesine iki ay kadar evlendirmişti. On bir yaşlarındaydı o sıralarda Emin. Bir gün anası onu, kızkardeşini almış, dereye çamaşıra inmişti. Emin'in karnı acıktı. Eve döndü. Kapının ipini çekti. Ev sessizdi. Bir duygu evin sessizliğini bozmamaya itti Emin'i. Karnını doyurmayı unuttu. Evin odalarını gürültü çıkarmadan dolaştı. Yengesi ortalarda yoktu. Samanlığa yaklaştı. Samanlığın ka-

pısı kapalıydı, içerden sesler geliyordu. Dinledi, babası ile yengesinin açık saçık konuşmalarını, solumalarını duydu.

Emin hâlâ babası ile yengesi arasında arada bir kaçamaklar döndüğü kanısındaydı. Ağabeysi itin biriydi. Babasından mal, para koparmaya bakıyor, karısının neler karıştırdığına aldırmadan şunun bunun karısı, gelini ardında koşuyordu. Emin, nasıl böyle bir baba ile ağabeye emanet edip gidebilirdi Havva'yı?

Gerçekte Havva da, o da yanıp tutuşuyorlardı sevdadan! İkisinin de bir gün, hattâ bir saat beraber olabilmek için yapamayacakları delilik yoktu.

Askere gitmesine üç hafta kala, Havva ile gene damlarının gerisinde konuşurlarken daha fazla tutamadı kendini. Bıçağı belinde, mendili cebindeydi. Elleri durmadan mendiline, bıçağına gidiyordu. Havva'yı bileğinden kavrayıverdi. Havva, yalandan bağıracak, diretecek oldu. Mendilini ağzına tıkadı, bıçağını çekti: "Yürü!" dedi. Havva önüne düştü tıpış tıpış yürüdü.

Köyden açıldılar. Bir harmanın yığınları arasında birbirlerine sarılıp gözden kayboldular. Sabah, yıldızlar solarken harmandan ayrıldılar, Emin'in dayısının bağına gittiler. Candarmalar, Zıngın'lar, vızır vızır arkalarında dolaşırken, bir hafta bütün akraba damlarını dolaştılar. Uykuyu, yemeyi içmeyi unutarak seviştiler. Bir hafta sonra, alaca karanlıkta, süzgün, incelmiş yüzleriyle köye döndüler.

Havva, karakolda: "Kısmetimmiş!" dedi. Karakol başçavuşu yapılacak bir işlem göremedi.

Emin'in babası, ağabeysi ellerini çabuk tuttular. Emin'le gelineevde bir oda döşendi. Doktor raporu, mahkeme kararı üç gün içinde tamamlandı. Gençler yıldırım nikâhı ile evlendirildiler. Havva, düğünsüz, telsiz duvaksız gelin oldu, Emin'in baba evine yerleştiler. Zıngın'lar kızlarına darıldılar.

Üç hafta göz açıp kapayıncaya kadar geçiverdi. Havva, kavuşmalarından hiçbir şey anlayamadan, gözleri yaşlı, kocasını askere uğurladı. Emin, o şaşkın, dertli duruşunu üstünden atamadan kurasındaki akranlarının arasına karıştı. Davul zurna gürültüleri, çağrılan türküler arasında, dalgalanan bayrağın ardından uykuda dolaşır gibi yürüdü, gitti.

Havva, o gün dünyasının boşaldığını sandı, yeryüzünde tek başına duyduğu kendini. Odasına kapandı. Saatlerce dışarı çıkmadı.

Emin, o uykuda gezer durumuyla vardı kışlaya. Günler geçtikçe daha da dalgınlaştı, bir türlü toparlanamadı. Talimde, sağını solunu, ayak değiştirmesini şaşırdı durdu.

Üç günde, beş günde bir mektuplar geliyordu Emin'den. Babası, ağabeysi, anası, şaşılacak bir sevgi gösteriyorlardı Havva'ya. Evin erkekleri kanat gerdikçe eltisi de Havva'yı ezemiyordu. Havva bu sevgiye nasıl karşılık vereceğini bilemiyordu. Evde ne iş çıksa herkesten önce yapmaya davranıyor, kayınbabası önlüyordu hemen: "Sen konuksun, sen dur hele, sen bize Emin'in emanetisin!"

İlk ay böyle geçti. Derken değişmeye başladı evin erkekleri. Bir gün bütün ev halkı tarlaya gitti, kayınbabası, "Sen evde kal, nakışını işle" dedi tarlaya göndermedi Havva'yı. Kendi de ev halkı ile birlikte evden çıktı gitti.

Öğle olmadan adam eve döndü. Bir kahve pişirmesini istedi Havva'dan. Kahveyi elinden alırken, bakışları değişti Havva'ya. "Gel otur şöyle yanıma..." dedi. Havva şaşırdı. Oturacak oldu. Kayınbabası daha fazla saklamadı niyetini. Elini uzattı, Havva'yı bileğinden tutup kendine doğru çekmek istedi.

Havva güzel olduğu kadar güçlü kuvvetli kızdı. Silkindi, kurtardı bileğini adamın elinden. Odadan kaçtı. Kayınbabası üstüne düşmedi. Çıktı gitti evden.

O gün akşam olmadan, kaynı damladı eve. O da Havva'dan kahve pişirmesini istedi. Havva pişirdiği kahveyi, odadaki sininin üstüne bıraktı, kaynının eline vermedi. Kaynı hiç de cesaretini yitirmedi bu davranıştan. Odadan çıkmak isteyen Havva'nın ardına düştü. Evin içinde bir süre koşuştular. Kız avluya attı kendini. Eline geçen bir çapayı kavradı, kaldırdı kaynının üstüne doğru atıldı: "Utanman sıkılman yok mu?" dedi. "Kardeşinin karısıyım!" Kaynı da, babası gibi çekildi, daha fazla düşmedi üstüne.

O günden sonra, baba oğul, birbirlerini atlatıp rahat vermemeye başladılar Havva'ya. Kimseye açamıyordu sıkıntısını. Geceleri yatağında uyuyamıyor, odasının bütün eşyasının kapısının gerisine, penceresinin önüne yığıyor; gündüz evde yalnız kalmamak için aklına gelen her çareye başvuruyordu. Nedir ki karşısındakilerde oynuyordu oyunlarını. O ne kadar gayret ederse etsin üç dört günde bir Havva'yı ya evde ya tarlada yalnız bırakıyorlar, öğleye doğru biri, öğleden sonra öbürü gelip denemeye kalkıyorlardı talihlerini...

Üç ay böyle kaçmaca kovalamaca ile geçti. Havva, gene ikisinin de saldırısına uğradığı bir günün akşamı, kaynı ile babasının, avluda kendisi ile ilgili konuşmalarını duydu.

Baba: "Sana yüz vermedi mi?" diyordu. "Bana da vermiyor kahpe!"

Kaynı: "Daha erkeksiz ne kadar dayanır ki, dedi. Sonunda nasıl olsa sana da, bana da uçkurunu çözecek..."

Utanmazlığın bu türlüsü buz gibi etti Havva'nın elini ayağını! Boşuna değil, ikisi de sıra kolluyorlar, biri öbürünün üstüne gelmiyordu kendisine ilk saldırdıkları günden beri!

Erkekler arasında böyle bir anlaşma olduktan sonra kimi kime şikâyet edecekti. Evin kadınları olanı biteni seziyorlar, sessiz se-

dasız izliyorlardı. Eziktiler, yılgındılar, olur olmaz nedenlerle dayak yiyorlardı erkeklerden.

Altı ay geçti. Erkeklerin hesapları umdukları gibi çıkmadı. Emin'den başka erkek yok sanıyordu Havva dünyada. Kendilerine yüz vermediği gibi, başını çevirip pencereden dışarı bile bakmıyordu.

Baba oğul, baskılarını arttırdılar. Gözdağı vermeye başladılar. "Sen bilirsin, gönlünle razı olmazsan sonunu düşün! Ettiğin yanına kalmaz senin, onu bil!" dediler. Artık aralarındaki anlaşmayı da gizlemiyorlardı.

Havva, "Hele deneyin" diyordu. "Elime değmeye kalkın, ikinizin de kafanızı uykuda baltayla doğrarım sizin!"

Altı ay sonra, bir gün gene Havva'yı evde yalnız bıraktılar. Kapı çalındı. Havva, "Acaba hangisi?" diye kapıyı açmaya gitti. Kim olduğunu şöyle böyle bildiği genç bir yanaşma vardı kapıda. Avludaki odunları yarmaya geldiğini söylüyordu.

Havva, hemen ne yapacağını bilemedi. Yanaşmayı avluya alsın mı, almasın mı?

— Geleceğinden haberim yok! dedi. Git, ya kaynımı ya da babasını bul da gel...

Adam:

— Beni kayınbaban gönderdi, dedi. Üç gün önce avludaki odunları getiren benim.

Havva: "Az bekle" dedi yanaşmaya. Gitti, evin bütün pencerelerini açtı. Döndü, adamı avluya alıp, kendi açık pencerelerden birinin önüne oturdu.

Çok geçmeden kapının hızlı hızlı çalındığını duydu. Kapıyı açmaya gitti. Gelenler kaynı ile babasıydı. İkisi de hışımla içeri girdi-

ler. Yanaşma, baltayı elinden attı, sözde kaçmak istedi. Kaynı, atıldı, yanaşmayı avlu duvarını aşarken bacak bileğinden yakaladı.

Baba oğul, sorup soruşturmadan üstüne atıldılar Havva'nın: Yumruklamaya, tekmelemeye, sövmeye başladılar: "Gidi kaltak seni! Gidi orospu! Eve adam alırsın ha! Bir de namuslu geçinirsin bize! Görürsün sen! Hadi al bohçanı, kerhaneye mi nereye gideceksen git!"

Havva çabuk toparladı kendini. Yanaşmanın baltasını nasıl kaptıysa kaptı, sırtını duvara verip dikildi ikisinin de karşısına:

"Utanın a yüzsüzler! A reziller! Ettiğiniz yetmedi mi? Bir de bu oyunu mu oynamaya kalktınız bana!.."

Yanaşma, patırdı gürültü arasında kaçtı gitti. Erkekler, sözde yatıştılar. Kaynı: "Sen bilirsin, dedi. Elin gönlünü ettiğin gibi, bizim de et! Emin duyarsa, başına gelecekleri düşün!"

Havva ikisinin de yüzüne tükürdü. Baltasını savurdu üstlerine üstlerine. Kapıyı buldu. Bohçasını almadan kendini dışarı attı. Anasına koştu. Ağladı, ağladı, içini döktü. Kendini bağışlattı.

Üç beş gün sonra Emin bir mektup aldı. Babası, karısının eve adam aldığını, ağabeysi ile beraber yakaladıklarını, Havva'nın evden kaçtığını haber veriyor, gel namusunu temizle! diyordu.

Emin, teğmenine yalvardı yakardı bir ay izin kopardı. Olan bitenleri, eski korkularından seziyordu az çok. Köye habersiz vardı. Önce karısını buldu. Dinledi. Karısının ana babasının elini öptü, barıştı.

Ertesi gün, yanaşmayı çalıştığı tarladan aldı, yakasından kavrayıp köy kahvesine kadar sürükledi. Kahvede, herkesin önünde döve döve, karısına hazırladığı tuzağı açık açık söyletti. Aynı gün, ağabeysini köyün ortasında elden ayaktan kesilinceye kadar dövdü. Ba-

basının kör bir makasla sakalını bıyığını kesti. Üçünü de öylesine yıldırdı ki, karakola bile gidemediler.

Emin bir ay kaldı köyde. Bir ay içinde Zıngın'ların tarlalarında yüz işçinin göreceği işi gördü.

O bir ay sonunda o, herkesin bildiği eski Emin'di gene. Ateş kesilmişti. Aşkın gücüyle daha da ısınan kam coşturuyordu elini kolunu. Kiminle karşılaşsa karşısındakinin yüzü gülüyordu. Canı sıkılan, bunalan, yolunu gözlüyor, Emin'i görünce unutuyordu gamını kederini.

Kışlaya eski Emin olarak döndü. Teğmeni, birlik arkadaşları, uzun süre, o şaşkın Emin'in nasıl olup da bu kadar değiştiğini çözmeye çalıştılar.

ABDOŞ NE HABER?

Yağmur yağarken serçeleri, öbür kuşları havada uçar gördüğümü hiç hatırlamam. Sindikleri saçak altlarında, duvar kovuklarında büzülür, yağmuru, dertli, karamsar geçirir küçük kuşlar. Yağmur dinince, silkinir, hızlı kanat vuruşlarıyla sağa sola uçar, bir belâdan kurtulmanın sevinciyle ötüşür dururlar.

O yaşta kuşlar gibiydik biz de. Yağmur yağarken kararan evlerimizde patlardık sıkıntıdan. Yağmurun ardından, sözleşmiş gibi hep birden fırlardık sokağa. Sokağın boş arsasını gürültümüzle doldurur, açan güneşin altında, yüzümüz gözümüz kızarıncaya kadar, koşar, koşar, evlerde geçen boz rengi saatlerin acısını kusar çiğnerdik sanki ayaklarımızın altında.

Günlerin iyice uzadığı nisan sonlarında bir çarşambaydı. Öğle yemeğinden hemen sonra hızla yağan yağmur kısa sürdü. Yüklü bir bulut geldi geçti. Yağmur dinince evden bir fırlayış fırladım ki, ohhh! Tek bulut kalmamış, hava açmıştı masmavi. Toprak yağan yağmuru hemen çekmiş bir hoş kokuyordu. Güneş, gözlerim kamaşmadan bakabildiğim kadar yumuşak, nedense her zamankinden daha yakınmış gibi görünüyordu bana. Havanın bu kadar çabuk açmasına, toprağın yağmuru bu kadar çabuk çekmesine, gü-

neşin yumuşaklığına, yakınlığına şaştım! Ege'nin tadı bu türlü havalarda anlaşılır. Ege'de geçen yıllarımı, kalan sevgilerimi hep bu türlü havalarla birlikte anar, özlerim. O güneşleri yakın duran masmavi göklerin altında, hoş kokan toprağın üstünde, soluk alırken gövdemin bütün ağırlığını yitirmiş, içim isteklerle dolu, ordan oraya uçacak sanırım kendimi; hele çocuksam...

Çocuktum daha. İki kız, üç erkektik arsada. Babalarımız eve dönünceye kadar oynayacak uzun saatler vardı önümüzde. Kızlar, aralarında ip atlamaya başladılar. Biz, topu ortaya attık, paslaştık, şut çektik, bir süre oyuna başlamadan Abdoş'un gelmesini bekledik.

Paslaşmaktan, şut çekmekten usandık, Abdoş hâlâ görünmedi. Sabırsızlandık sonunda, toprak kurumuş, gökler ısınmıştı yeniden, nerede kalmıştı bu Abdoş? Gittik, Abdoş'ların kapısı çaldık. Bir surat, annesi çıktı kapıya. Azarlayan bir sesle: "Abdoş'un işi var" dedi, çarptı yüzümüze kapıyı. Abdoş evde mi, değil mi onu bile anlayamadık.

Arsaya dönünce kızlar, Cemile ile Ayten, bize bakıp bakıp gülmeye başladılar. Biz neye güldüklerini sordukça, ellerini ağızlarına götüre götüre gülüyorlardı.

İsmail bana, Hüsnü'ye baktı. Ben, ikisine baktım. Hüsnü, İsmail ile bana baktı. Üstümüzde başımızda gülünecek ne var diye arandık, bir neden göremedik.

İlkin çekingen, şaşkındık. "Ne gülüyorsunuz? Ne var ortada gülecek?" diye boşuna yineledik. Ayten ne de olsa uzak duruyor, Cemile omuzlarını kısa kısa, "Var elbet bir şey, işte!" diyor, kızdırıyordu bizi. Atıldım, Cemile'yi tutmak istedim, kaçtı. Biraz kovaladık, arsanın ucunda, yıkık taş duvarların köşesinde sıkıştırdık. İsmail'le birlikle bileklerinden yakaladık.

O yıl, biraz koşsa oynasa, siyah önlüğünün koltuk altları ter-

den ıslanıvermeye başlamıştı Cemile'nin. Saçlarının, koltuk altlarının kokusu hâlâ burnumda. "Ay, yapma!" dedi soluk soluğa.

Bileğini sıktım: "Söyle öyleyse!"

Uzaklaştıran bakışlarla İsmail'e baktı:

— O gitsin, söylerim...

İsmail, gücenmiş bir yüzle bir iki adım açıldı ikimizden. Cemile bu kez, yaklaşan bakışlarla bana döndü:

— Söyleyeyim mi?

İçimde bir şeyler ısındı ama, yumuşamamaya çalıştım:

— Söyle, hadi...

Bileklerini bıraktım. Ellerimi yakaladı, kulağıma eğildi, sıcak soluğunu, yanağımın üstünde, kulağımın içinde duydum:

— Abdoş evleniyor, ona gülüyoruz...

Böyleydi işte Cemile! Her gün kendisini yakalamam, örselemem için kışkırtırdı beni. Sonra, ellerimi yakalar, diyeceği her neyse fısıldardı kulağımın dibinde. Kimse görmüyorsa ikimizi, sarıldığımız, öpüştüğümüz olurdu bazen.

Habere inanmadım ama, merakta bırakmamak, biraz da gönlünü almak için, "Abdoş evleniyormuş" dedim yüksek sesle İsmail'e.

— Hadi ordan! Abdoş daha ne ki?

İsmail, Abdoş, ben akrandık. Abdoş bırakmıştı okulu, İsmail'le ben ortaokulun birine gidiyorduk. Hüsnü, bir yaş büyüktü bizden, ilkokulun beşindeydi o yıl.

Cemile ile Ayten yemin ediyorlardı. Hem de yarın gece, perşembe gecesi evlenecekti Abdoş. Kendisinden altı yaş büyük, on dokuzunda bir kızla evlendiriyorlardı Abdoş'u. Kızlar, o kadar çok bilgi verdiler ki evlenmesi üstüne, inandık Abdoş'un evleneceğine.

Oyunu falan unuttuk. Bir köşeye çekildik üçümüz. Daha iki

gün önce, arsada, çelik çomak, birdirbir oynamıştık Abdoş'la. Söylememişti bize evleneceğini. Sokağa çıktığım ilk günden beri hiç ayrılmadığım Abdoş'a, ilk kez bir kırgınlık duydum içimde, İsmail ile Hüsnü de aldatılmış sayıyorlardı kendilerini. Demek işlerini bizden gizli tutuyordu artık Abdoş!

İyi ama bir kadının kocası olabilir miydi Abdoş? Daha geçtiğimiz kışa kadar o da kısa pantolon giyiyordu bizim gibi. Sünnet olalı yılı dolmamıştı daha.

Üçümüzün de, ne duyduğumuz, neden olduğunu anlamadan sarılıp öptüğümüz, evcilik oynarken ev dediğimiz yerde sarılıp kucaklaştığımız kızlar vardı ama, neydi ki bu kadarı? Ondan ötesi üstüne bir güvensizlik vardı içimde. Abdoş ne biliyordu sanki bizden daha çok bu konuda?

Kızın Abdoş'tan bu kadar büyük oluşu daha da ürkütüyordu bizi. On dokuzunda bir kız, koskoca bir kadın sayılırdı bizim gözümüzde. Hüsnü düşünceliydi adamakıllı: "Nasıl hakkından gelecek? Becerebilecek mi?" diyordu. İsmail: "Orası kolay oğlum, diyordu, kız öğretir..."

On dokuzunda kızların hızı, ateşliliği üstüne konuştuk bir süre. Üçümüzün de başından kendimizden büyük kızlarla bazı olaylar geçmişti. Üç yıl önce, İsmail'lere bir akrabaları konuk gelmiş, akrabalarının o yaşlarda bir kızı varmış. Gece, yere çocuklarla serilen yataklarda, kızın yanına düşmüş İsmail. Uykusu arasında bir ara kızın ayıp yerini elledığini duyar gibi olmuş; gece yarısı kızın kolları bacakları arasında uyanmış İsmail. Kız, kaburgalarını kıracakmış gibi, sıkıyormuş soluk soluğa İsmail'i. "On dokuzunda kızlar bu türlü olur işte!" diyordu İsmail: "Korkulur on dokuzundaki kızlardan...".

Konuşmalarımız uzadı gitti böylece. Derken sokağın başında

Abdoş ile babası göründü. Babasının çatık kaşları, dik bıyıkları, ağır yürüyüşünün gölgesinde bizi hiç görmemiş gibi yaklaşıyordu Abdoş. Ayva tüyleri yeni yeni uzayan yüzüyle, babasının yanında yaşlı bir ağacın her yanı çatlak çatlak, kabuk tutmuş gövdesinden fışkıran körpe bir sürgün gibiydi henüz. Babasına göstermeden el ettik, işaret ettik, bize hiç karşılık vermeden geçti, babası ile birlikte eve girdi Abdoş.

Ertesi akşam, kasabanın taksilerinden biriyle getirdiler Abdoş'ların evine gelini. Nikâhlarını imamın kıydığını duyduk. Yüzü örtülüydü, güzel mi çirkin mi göremedik ama, gördüğümüz kadarıyla Abdoş'tan daha iri yapılı, daha boylu posluydu gelin.

Cuma geçti, cumartesi geçti, arsaya uğramadı, sadece babası ile birlikte çarşıdan dönerken gördük akşam üstleri Abdoş'u. Babasının yanında, hep yaşlı bir ağacın gövdesinden fışkıran sürgün gibiydi öyle.

Pazar sabahı bütün çocuklar arsadaydı. Kızlar kaydırak oynuyorlardı. Biz, topumuzu, ceplerimizde meşelerimizi unutmuş, uçurtma uçurtmaya hazırlanıyorduk. Üçümüz, yere çömelmiş, uçurtmanın terazisini ayarlıyorduk ki, birden yanıbaşımızda bizi seyrederken gördük Abdoş'u. Uçurtmayı yerde bırakıp doğrulduk, Abdoş'un yöresini sardık.

— Eee, nasılsın Abdoş? Ne haber? dedim.

Çocuklar cıvıttılar, "Nasıl?", "Nasıl geçti?", "Tatlı mıydı?" gibilerden sorulara boğdular Abdoş'u. Cemile ile Ayten durmuş, konuştuklarımızı duymaya çalışıyorlardı.

Abdoş kızardı, çekingenleşti: "Eh" dedi bir iki kez. Yüzü sararmış, süzülmüş görünüyordu. Sözü değiştirmeye çalıştım:

— Hadi gel, oynayalım, dedim. İstersen top, istersen meşe. İstersen gel uçurtma uçur sen de bizimle...

Abdoş rahatladı biraz. Elleri gerisinde bağlı, bir adım açıldı bizden:

— Siz oynayın, dedi, ben seyrederim.

Anlaşıldı. Top, meşe, uçurtma uçurmak, birdirbir, saklambaç oynamak, bağıra çağıra koşuşmak geçmişti artık Abdoş'tan.

Hüsnü takıldı:

—Şaka mı oğlum? O evlendi, büyüdü, adam oldu. Bizimle oynamaz, kahveye gider, büyüklerle oturur artık.

Bir şeyler mırıldanmak istedi Abdoş. Baktım, sıkıldıkça sıkılıyor. Hüsnü"ye: "Rahat bırak Abdoş'u" dedim. İsmail: "Neredeyse öğle oldu, uçurtacaksak uçuralım şu uçurtmayı" dedi. Üçümüz yeniden uçurtmanın başına çömeldik.

Abdoş yanıbaşımızda kaldı. Ayrılamıyordu bizden. Bir süre sessiz sessiz, bizim gürültü patırtı, uçurtmanın kuyruğunu, terazisini ayarlamamızı seyretti. Sonra tutamadı kendini: "Ne mutlu size" dediğini duydum. "Ne oldu Abdoş?" dedim.

Abdoş, gözleri İsmail'in elindeki uçurtmada, içini çekti: "Ben çocukluğuma doyamadım işte! Hiç acele etmeyin, uçurtma uçurmak, meşe oynamak evlenmekten daha iyi..."

GÖZLERİ ÇAKIR

Eteğinde patlayan gür bir su damarı, koyu kuşatan tepenin bütün görünüşünü değiştiriyordu. Suyun yukarılarında tepe çepçevre makilerle örtülüydü. Suyun çıktığı yerden başlayan uygar bir yeşillik geniş bir çember çiziyor, set set ayva, portakal, limon, mandalina bahçeleri denize doğru iniyordu.

Su damarı, önce küçük bir yalağı dolduruyor, yalaktan taşarak açık bir oluktan, on adım ilerde, büyük bir havuza akıyordu.

Havuzun bir yanında bir asma, bir yanında iki katlı bir kır evi vardı. Az aşağıda, bir limon bahçesinin basık duvarı boyunca uzayan bir yol üzerinde, değişik aralarla ambar, samanlık, ağıl sıralanıyordu.

Ege'nin yazın tadını uzatan güneşli güz ikindilerinden biriydi. Havada, portakal, limon kokuları; toprakta, sabahın ilk saatlerinde yağmış bir yağmurun nemi...

Bey, asmanın altında kurulmuş küçük bir masada, bahçesinin tohurunu almak isteyen İzmirli Yahudi ile oturmuş rakı içiyordu. Suskundu bütün bahçe. Beyin, Yahudi'nin konuşmaları havuza akan suyun sesine karışıyor, tepede makiler arasında yayılan koyunların çıngırak sesleri duyuluyordu uzaktan. Havuzun çevresinde

dolanan, arada bir havuza girip çıktıkça silkinen kazların ördeklerin bağrışmaları, kanat sesleri bozuyordu bu sessizliği.

Beyin sekiz yaşındaki oğlu, havuzun yanında dolanıyor, kazlar, ördeklerle oynuyordu canı sıkıldıkça. Arada bir sesini yükselttikçe babasının dedikleri geliyordu kulağına: "Vermem, ben malımı bedavaya vermem! Çağırırım yakın köylüleri, gelsinler, toplasınlar, doya doya yesinler daha iyi..." "Dur bey, dinle, hemen kızma..." diye aşağıdan alıyordu Yahudi. Babası öfkeyle sallıyordu elini: "Ben aç değilim! Geçimim yalnız bu bahçeye bağlı değil!" Yahudi, daha yumuşak, duyulması güç bir sesle: "Anlaşırız, bey, anlaşırız, sen merak etme!" diyordu. Çocuk, kızıp, babasının Yahudi'yi dövmesinden korkuyordu bazı bazı...

Evden, elinde büyük bir sahanla genç bir kadın çıktı. Babası kalktı, sahanı elinden alırken kadına: "Sen merak etme, gir içeri!" dedi, sahanı masaya götürdü. Kadın, ördek kızartmıştı babası ile Yahudi'ye. Çocuk, ilk kez annesinden başka bir kadınla karşılıklı konuştuğunu görüyordu babasının. Babasına annesinden başka bir kadının yemek pişirmesini, babası ile kadın arasındaki yakınlığı yadırgadı.

Babası, ördek yemeğe çağırdı onu. Çocuk, "tokum" dedi, masaya yaklaşmadı.

Babası neden hoşlandığını biliyordu onun. Belinden parabellum tabancasını çıkardı. Beraber çömeldiler. Çocuğun sağ eli babasının sağ avucunun içinde, birlikte tabancayı kavradılar. Çocuk, babasının yardımı ile tetiği çekti. On adım ilerde boz renkli bir taş parçasına doğru dokuzluk şarjörü boşalttılar. Taş, Yahudi'nin gözleri önünde paramparça oldu. Çocuk sevindi.

Babası ile doğruldukları sırada, aşağıda, ambarın önünde, ken-

di yaşlarında bir kız durmuş, çocuğa bakıyordu. Kız, onu eliyle çağırdı. Babası, saçlarını okşadı: "Hadi, dedi, gidin oynayın..."

Ambara doğru yürüdü. Gömleğinin, şalvarının içinde, kendi yaşında olsa bile, kendisinden büyük görünen bir duruşu vardı kızın. Buğday sarısı örgülü uzun saçları, mavi gözleri ile kız hemen etkisi altına almıştı onu.

Kız: "Gelsene..." dedi.

Kızın ardından yürüdü. Ambarın, samanlığın önünden geçtiler. Havuz, ev gerilerinde yükselen ağaçlar arkasında görünmez oldu. Ağıla girdiler.

Kız, elinden tutuyordu:

— Adın ne senin?

— Mehmet.

— Benim Hüsniye.

Çocuk, bakışlarını kızın gözlerinden ayıramıyordu. Hayran, mırıldandı:

— Gözlerin çakır..

Kız güldü, onun iki elini birden tuttu:

— Hadi, Hüsniye'ciğim de bana, sarıl...

Çocuk sarıldı. Kızın, yanaklarının serinliğini duydu yanakları üzerinde, saçlarının kır kokusunu aldı. "Hüsniye'ciğim" diye fısıldadı. Kız yüzünü öpmeye başladı onun. "Mehmet'im benim, beyim! Hadi, kocam ol benim, sen de öp beni..."

Ağılın dip duvarı boyunca uzanan bir yalak vardı. Kız, yalağın içinde kuru otların üstüne sırtüstü uzandı. Çocuğu üstüne aldı. Birbirlerine sarıldılar. Öpüştüler, öpüştüler...

Ağılın karanlığında çakır gözleri, ateş böcekleri gibi parlıyordu kızın. Çocuk gittikçe hoşlanıyordu bu oyundan. Oyunlarını ya-

rıda kesen kız oldu. Ağılın kapısı önüne çıktılar. Kız gözleri ışıldayarak çocuğun karşısında durdu:

— Beyin oğlu musun sen?

— Oğluyum. Sen kimsin?

Kız, saç örgülerini omuzlarının gerisine attı:

— Kadir Kâhya'nın kızıyım. Babam, dağda, sürünün başında. Anamı demin görmedin mi? Sizin evde...

Çocuk, az önce babasına ördek pişiren kadının kızı olduğunu anladı Hüsniye'nin. Lâf olsun diye:

— İyi, dedi.

Kız, onun ceketinin kolunda kalan bir ot parçasını aldı:

— Baban ölünce bu bahçe senin olacak değil mi?

Babasının ölümü sözünden hoşlanmadı çocuk. Gene de uysallıkla karşılık verdi:

— Neden sordun?

Kız, ellerini tuttu, sokuldu yeniden ona:

— Ne iyi! O zaman ben yerleşirim eve. Sen de rakı içersin büyüyünce, gelir gidersin, ben yemek pişiririm, ben bakarım sana...

Çocuk: "Olur" dedi. Sonra, az önceki oyunlarının doyamadığı tadıyla: "Hadi, gene oynayalım" diye sarıldı kıza.

Yine yalağın otları üstüne döndüler. Kız, şalvarını sıyırdı bacaklarından, çocuğun pantolunun önünü çözdü bu kez. Neden, ne yaptıklarını bilmeden, birbirlerine sürtünerek, doyamadan, bıkmadan uzun süre sarıldılar, öpüştüler. Kızın saçlarının kokusu ot kokularına karıştı. Çakır gözleri ateş böcekleri gibi ağılın karanlıklarında ışıldadı.

Neden sonra dışardan babasının kendisini çağırdığını duydu çocuk. Acele toparlandılar. Birlikte ağıldan çıktılar.

Yaklaştıklarında babasının yüzü gülüyor, Yahudi gülmeye çalışıyordu. Alışverişi bitirmişlerdi anlaşılan.

İlçeye, evlerine döneceklerdi. Babası, Yahudi, o, bahçeden aşağıya doğru yürüdüler. Çocuk, dört beş adım atınca dönüp geriye bakmaktan kendini alamadı.

Annesi evin merdivenlerindeydi. Hüsniye, saçlarının örgülerini parmakları arasında çekiştirerek, havuzun yanında durmuş ona bakıyordu. El salladı. Hüsniye ardından seslendi: "Gene gel! Baban gelince sen de gel..."

Çocuk: "Gelirim!" diye bağırdı. Hüsniye'ye bir daha el salladı.

TANRI'NIN KIRLARINDA

Kamyon, yük arabalarının, gelip geçen bineklilerin çizdiği toprak bir yolda, tarlalar, otlaklar arasında ilerliyordu. Tarla kıyılarında çoklukla eğik yolları geçerken yan yatıyor; derelere, hendeklere girip çıktıkça sık sık eğilip doğruluyor, ancak otlakların kısa düzlüklerinde dengesini bularak hafif bir hız alabiliyordu. Bazen mersin, erguvan, hayıt kümeleri yolu daraltıyorlar; ağaçlar dallarını yolunun üstüne doğru uzatıyorlardı. Kamyon, önüne çıkan, üstünden sarkan bütün bu yeşilliklere sürtünerek yol açıyordu kendine.

Tanrının kırlarında bir avcı bir oduncuyu vurmuştu. Nasıl karşılaştıklarını, aralarında ne geçtiğini, avcının oduncuyu nasıl, neden vurduğunu bilen gören yoktu. Yan kanıtlarla suçun nasıl işlendiğini çözmeye çalışan mahkeme görevlileri, savunmanın doğru olup olmadığını yerinde incelemekten dönüyordu.

Yaşlı yargıçla savcı, önde, şoförün yanında oturuyorlardı. Bilirkişi ile sanık avukatı, kamyonun kasasına yerleştiren iskemlelere ilişmişler; tanık olarak dinlenilen, olay günü, yolda ölenle öldürenle karşılaşan, yaşları onbeşle onsekiz arasında beş oduncu çocuk, kasanın içinde ayaktaydılar.

Kamyon sarsıldıkça, yan yatarak eğilip doğruldukça, kasadakiler kasanın yan tahtalarına, birbirlerine tutunuyorlar, üzerlerine

gelen ağaç dallarından kurtulmak için sık sık belleri üstünde eğilmek zorunda kalıyorlardı.

Geçtikleri yol, insansız uzanıyordu iki yanlarında. Yarım kilometre, bir kilometre ara ile yoldan epeyce içerlerde kalan her yanı kapalı basık damlar görüyorlardı.

Mayıs sonlarının sıcağı kırların kokusunu ağırlaştırmıştı havada. Salt kuşlar bozuyordu kırların ıssızlığını. Erkeği dişisini kovalayan tür tür kuşlar uçuyordu sağlarında sollarında. Öylesine sevinçli, bahar sarhoşu, aşk sarhoşuydu ki hepsi, birbirlerini kovalarken kamyonun, kasabadakilerin hemen başları üstünden geçtiği oluyordu bazı çiftlerin.

Yol, uzun bir dere kıyısı boyunca ilerlemeye başladı. Sollarında, yer yer zeytinliklerle kaplı koruluk bir tepe yükseliyor, sağlarında karşı tepeye varmadan önce dar, uzun tarlalar uzanıyordu.

Tarla kıyılarında bağlı bir iki at, eşek gördüler. Üç erkek köpeği ardına takmış, ordan oraya koşturan, sürükleyen dişi bir köpek takıldı gözlerine.

Kamyon birden durdu. Kasabadakiler merakla doğruldular. Kamyonun solunda, yol kıyısında, en çok dört yaşlarında görünen bir çocuğun ağladığını gördüler.

Kamyon durunca, küçük yumuk yumruklarıyla gözlerini oğuştura oğuştura ağlamasını yükseltti.

Şoför yerinden indi. Oduncular dan ikisi kasadan yere atladı, çocuğa yaklaştılar.

Saçları makine ile dipten kesilmiş, yalınayak, güneş yanığı, topaç gibi bir çocuktu. Üstünde, dizlerine kadar inen, göğsü açık bir gömlek vardı yalnız. Onun dışında ne iç çamaşırı, ne don, ne pantolon.

Şoför çocuğun önünde çömelmiş soruyordu: "Neyin var oğlum? Ne oldu? Kayıp mı oldun? Kimin oğlusun sen?"

Çocuğun ağlaması sırasında, "Receb'in" dediği duyuldu.

"Hangi Receb'in?"

Çocuk karşılık bulamadı.

"Ne oldun söylesene?"

Çocuk, sağ eliyle şoföre geldikleri yolu gösterdi, daha çok ağlamaya başladı.

"O yanda mı damınız? O yanda mı oturuyorsunuz?"

Çocuk başını geriye attı. O yanda değildi demek damları.

"Dövdüler mi seni? Nerede sizin damınız? Anan baban nerede?"

Çocuk, sağ elini gerisine doğru indirdi. Sonra gene yumuk yumruklarıyla gözlerini oğa oğa ağlamaya başladı.

Şoför, çocuğu bacakları arasına doğru çekti. Gömleğini kaldırayım demesiyle, yüzünün çizgileri karmakarışık olarak, gömleği elinden atması bir oldu. Kuyruk sokumundan kaba etlerine doğru ince bir kan çizgisi iniyordu çocuğun.

Şoför yolcularına döndü: "Allah kahretsin" dedi. "Kirletmişler, berbat etmişler zavallıyı..."

Hepsi çocuğun çevresini sarmışlardı şimdi.

Odunculardan biri: "Ben anlamıştım" dedi yavaşça.

Bir sessizlik sardı hepsini. Ne diyeceklerini, ne yapacaklarını kestiremediler. Baktılar, çocuğun gerisinde sık böğürtlen, mersin kümeleri, ondan öteye ağaçları otları birbirine girmiş sık bir koruluk yükseliyordu. Çocuk yapayalnızdı o yaban bayırın önünde. Sağda, derenin karşı yönünde, bir kurşun atımı ötede, beyaz bir dam gördüler.

Şoför dama doğru seslendi: "Heyyyy komşu!"

Odunculardan biri parmaklarını dudaklarına götürerek uzun bir ıslık çaldı. Yaşlı bir kadın çıktı damdan. Sağ elini gözlerinin üstüne götürerek kamyona doğru bakmaya başladı.

"Nine, sen Receb'in anası mısın?"

Kadın öbür elini kaldırarak geriye geriye salladı. Seslenerek karşılık verdi. Ne dediği duyulmadı.

"Recep kim? Recep?"

Kadının karşılığı duyulmadı gene. Elini daha gerilerde, tepeye doğru, bir zeytin ağacının dalları arasından kiremitleri görünen bir dama doğru salladığını gördüler.

Şoför, yargıca döndü: "Allah kahretsin, dedi. Anası babası kimbilir neredeler? Odunda mı, gündelikte mi? Acaba kime emanet ettiler bu çocuğu?"

Yargıç sustu.

Şoför, küçüğü kolları altından kavradı, kaldırdı, kadına doğru tuttu:

"Al bu çocuğu, gel al!"

Kadın başörtüsünü çekiştirerek bir el işareti daha yaptı.

Avukat: "Ne diyor?" dedi.

Oduncu çocuklardan biri karşılık verdi avukata: "Gelecek alacak..."

"Ne zaman?"

"Kalsın diyor, gelip alırım diyor..."

Şoför, yargıca döndü:

"Ne emredersiniz? Ne yapalım hâkim bey?"

Yargıç, savcı, avukat, bilirkişi birbirlerine baktılar. Ne yapabilirlerdi? Ortada bir suç vardı ama, çocuğun babası savcılığa şikâyet dilekçesini vermedikçe, hazırlık, ilk soruşturma dosyaları tamam-

lanıp, sanık önlerine getirilmedikçe ne gelirdi ellerinden? Avukat, vekâlet almadıkça söz sahibi değildi ki çocuğun babası adına!

Savcı: "Ne yapabiliriz ki?" dedi. Yaşlı yargıç üzgün bir yüzle sustu.

Şoför, hafifçe başını okşadı çocuğun: "Ayrılma buradan, nineyi bekle" dedi. Avukat: "Kim sana ne yaptıysa babana söyle, karakola haber versin" diye ekledi.

Hepsi kamyondaki yerlerini aldılar. Kamyon yola çıkarken, çocuk artan bir korkuyla yeniden ağlamaya başladı.

AKHİSARLI

İzmir-Ankara treni, Afyon'a doğru yol alıyordu. Üçüncünün bölmelerinden birinde, pencerenin iki yanında bir hoca ile bir üniversite öğrencisi, öğrencinin solunda bir er vardı. Manisa'dan beri sekiz saattir süren konuşmaları sonunda az çok tanış sayılırlardı artık. Hoca, Akşehirli'ydi. Öğrenci, Hukuk Fakültesi'nde okuyordu. Er, Akhisarlı'ydı, izinden Polatlı'daki birliğine dönüyordu.

Koridorlardan geçen kadınlar, kızlardaydı Akhisarlı'nın gözü. Kimiyle salt ilgilenmekle kalıyor, daha güzel bulduklarının ardından koridora çıkıyor, bakıyordu uzun uzun. Tren istasyonlarda durdukça pencereye fırlıyordu hemen. Gözleri hep yolcularını uğurlayan, karşılayan kadınlar kızlardaydı gene. Her yerine dönüp oturuşunda iç çekiyor: "Allahım, diyordu, neler yaratmışsın! Bu can bu güzellere nasıl dayansın?"

Hoca, hoşgörürlükle: "Başkasının kızına karısına bakarken yüreğini bozma evlât, aklından kötülük geçirme..." dedi bir iki kez. Akhisarlı daha da coştu: "Nasıl geçirmeyeyim be hocam, nasıl?" dedi. "Elimde mi? Görmüyor musun o saçları, o bacakları, o incecik belleri? Gizledikleri, sakladıkları var mı bir yerlerini görenden?"

Öğrenci, onun bu içten gelen ilgisine kızsın mı, imrensin mi kes-

tiremiyordu. Hoşlanıyor, gülüyordu Akhisarlı'nın dediklerine. Adam, sözü nereden açsalar, kadınlara kızlara getiriyordu sonunda.

"Hoca efendi için kolay! diyordu. Hoca'nın yaşında ununu eleyip eleğini astıktan sonra kolay! Güzellerden hırsını hevesini aldıktan sonra Hoca'nın dediklerini tutmak kolay..."

Hoca, iki yana sallıyordu başını. Öğrenci gülüyordu.

Akhisarlı durup dururken:

— Evli misin? dedi öğrenciye.

Öğrenci, pek yersiz buldu hayatında ilk kez karşılaştığı bu soruyu:

— Değilim...

— Neden değilsin?

— Okuyorum henüz...

Akhisarlı dudak büktü:

— Senin de yaşın benim kadar var! Geç kalmışsın evlenmekte...

O, evliydi. On altısını doldurmamıştı evlendiğinde. Yineledi:

— Geç kalmışsın ahbap, çok geç...

Öğrenci güldü. Akhisarlı'nın merakı arttı:

— Yavuklun, nişanlın yok mu?

Öğrenci, "yok" diyebilirdi, ama salt onun ne diyeceğini anlamak için: "Var!" dedi.

— Nasıl bari, mercimeği fırına verdiniz mi aranızda?

Öğrenci oyununu sürdürdü:

— Acelemiz yok.

Akhisarlı'nın hiç aklı ermedi bu işe:

— Tüh! dedi. Bütün bütün gözümden düştün! Hem sizin Ankara'da kaç göç de yok! Nasıl tutarsınız kendinizi?

— Bizde bu işler böyle...

Konuşmayı dinleyen Hoca söze karıştı:

— Kentliler öyledir. Kentlilerin işleri bize uymaz...

Akhisarlı, bu duruma başkaldıran hareketlerle Hoca'ya döndü:

— Desene bunlarda iş yok Hoca efendi! Desene, böylesi bize göre değil...

Hoca, yavaşça mırıldandı:

— Öyle. Biz sabırsız oluruz...

Kısa bir süre sustular. Akhisarlı biraz düşündü. Yine öğrenciye döndü:

— Kız erkek karışık mı okursunuz Ankara'da?

— Karışık...

Akhisarlı dizine bir şaplak indirdi, iç çekti:

— Ah, ben olacaktım ki senin yerinde...

— Ne yapardın?

— Her gün birini kandırırdım o kızların. Her gün birini! Hiç olmazsa haftada birini...

Sivilceli yüzlü, ufak tefek bir delikanlıydı. Ne öyle yakışıklı, ne güçlü kuvvetli. Nesine güveniyordu bu kadar kadınların önünde? Öğrenci sordu:

— Nasıl?

— Nasıl mı? Ben bilirim nasıl! O benim işim. Ben bilirim kadınların gönlünü etmesini. Bir gözüme kestirmeyeyim avımı, alimallah uçsa kurtulamaz elimden. Ağzından girer, burnundan çıkar razı ederim! Yeter ki dengim, ayarım olsun...

Öğrenciyi merak aldı yavaş yavaş:

— Evlisin. Şimdi de haftada bir karıştırıyor musun bir şeyler?

Akhisarlı'nın gözleri parladı:

— Eh, kısmetimde olanı kaçırmam evvelallah!

— Ya karın?

— Karım mı? Ne olacak karıma? Karım evde, yerinde...

Hoca, pencereden dışarıya bakarak mırıldandı:

— Beceriklisin anlaşılan?

— Evvelallah!

Öğrenci tamamladı sorusunu:

— Ya karın da senin gibi bir şeyler karıştırırsa?

Akhisarlı, öğrencinin saflığına güldü:

— Elinden gelirse karıştırsın...

— Neden?

Akhisarlı'nın keyfi daha da arttı:

— Evlendiğimde, on beşinde ay parçası gibi kızdı benim karım. Ateş parçası gibiydi. Durduğu yerde duramaz, fıkır fıkır fıkırdardı. Ben işimi bilmez miyim? Baktım olacak gibi değil, üç yılda üç çocuk sardım başına. Şimdi biri eteklerinde, biri kucağında, biri beşikte. Kısacası gözünü yıldırdım, erkekten usandırdım karımı. İçinden geliyorsa başını kaldırıp baksın başka erkeklere! Ne diyorsun sen kardeş? Erkek gördü mü yaka silker benim karı. Kaçacak delik arar!

— Ya sen?

Akhisarlı iyice canlandı, ellerini oğuşturdu:

— Benim komşu kunduracı, sabahtan akşama dükkânında, tezgâhının başında, kösele yontar, saya diker, çivi çakar. Karısı bir içim su. Baktım kadının gözü bütün gün pencerede, daha benim karı ikinciye gebe iken uydurdum komşunun karısı ile işi. Aramızda bir bahçe duvarı var, o da alçacık! Yaa...

Öğrenci sustu. Hoca, Arapça kısa bir dua mırıldandı. İkisi de

pencereden dışarıya çevirdiler başlarını. Dışarısı karanlıklar içindeydi. Dışarıya baktıkça, öğrenci, bölmelerinin soluk ışıklarını yansıtan pencerenin camında, Akhisarlı'nın on sekizinde yaşamaktan usanan karısını görüyordu şimdi. Kadın, üç çocuğundan beşiktekini sallıyor, kucağındakini hoplatıyor, eteklerine asılan iki yaşındaki çocuğunu oyalayacak el kol aranıyor, bulamıyordu iki yanında.

GÖZ AÇMAK

Çocuk, iki gündür dayısının çiftliğinde konuktu. İki gün önce dayısının oğlu, Kerim ağabeyisi, ilçedeki evlerine uğramış, her zamanki gibi elinde kitapla görmüştü çocuğu. "Sınıfını geçtin, hâlâ doyamadın mı okumağa?" demişti. "Bırak şimdi okumayı, dinlen. Kımılda biraz. İnsan içine karış. Hadi çiftliğe götüreyim seni. Akranın çok. Koşar oynarsın, ata binersin, avlanırız."

Çiftlikte ilk gününü akranlarıyla oynayarak geçirdi çocuk. Çiftlik çocuklarının oyunları, eğlenceleri çok değişikti onun bildiği oyunlardan. Bütün gün ağaçtan ağaca kuş yuvalarını dolaştılar. Armutlara, bademlere tırmandılar. Derede yüzdüler.

Ertesi sabah Kerim ağabeyisi ile birlikte erkenden ava çıktılar. Bağları, ekili tarlaları geride bıraktılar. Kerim ağabeyisinin durmadan yeri koklaya koklaya kendilerine kılavuzluk eden zağarının ardına düştüler. Kuru bir dereyi geçtiler. Pırnallık bir bayırda dolandılar.

Kerim ağabeysine öteden beri hayranlıkla karışık bir sevgi duyardı çocuk. Şimdi onunla, yalnız ava çıktıkları için gururlanıyor, kendini onun yanında biraz daha büyümüş sanıyordu.

Geçtikleri toprakların kırmızı oluşu şaşırttı çocuğu. "Dikkat

et" dedi Kerim ağabey. "Keklikler kurnazdır. Uçarak kaçamayacaklarını anlayınca, sırtüstü yatarlar, görünmemeye çalışırlar..."

"Nasıl?" diye sordu hayranlıkla.

Keklikların göğüslerinin, bacaklarının kırmızı olduğunu söyledi Kerim ağabey. Hiç görmediği kuşların, ağaçların adlarını öğreniyordu her adımda. Kırlarla ilgili ne varsa biliyordu Kerim ağabey. Ağaçkakanları, ardıçkuşlarını, arıkuşlarını, yaban meşelerini, ahlatları, palamutları, gürgenleri hep o gün gördü tanıdı.

Öğleye kadar bir düzine keklik vurdu Kerim ağabey. Bir iki el de ona ateş ettirdi. Öğleyin bir tepenin eteğinde sıklaşan kavaklara doğru yaklaştılar. Bir çeşme, incir, badem, nar ağaçları çıktı kavakların arasında karşılarına.

"Şimdi karnımızı doyuralım" dedi Kerim ağabey. Keklikların hemen oracıkta tüylerini yoldu, içlerini temizledi. Av çantasından peynir, zeytin, domates, ekmek çıkardı. Yakınlardan kuru dal, çubuk topladılar. Ateş yaktılar. Uzun uzun uğraştıktan sonra keklikleri kızarttılar.

Çocuk, hiç o günkü kadar lezzetli yemek yediğini ansımıyordu hayatında.

Kerim ağabey yemekte sordu:

— Eee, sen kaç yaşında oldun şimdi?

— On dört.

— Delikanlı oldum desene şuna...

Çocuk güldü.

— Gelecek yıl demek bitiyor ortaokul?

İlkokuldan sonra okuyamayan, ama gene de o kadar çok şey bilen, o kadar güzel avlanan Kerim ağabeyinin yanında okumuş görünmek istemiyordu çocuk. Belli belirsiz mırıldandı:

— Bakalım...

— Yooo! Okursun sen, bitirirsin. Bitireceksin de. Bir de okumuş bulunsun yakınlarımız arasında...

Çocuk sustu. Kerim ağabey konuyu değiştirdi.

— Eee, derslerle aran iyi. Güzel! Ya kızlarla nasılsın bakalım?

Çocuk hafif kızardı:

— Eh...

— Nasıl eh?

— Şöyle böyle işte...

— Sıkılma açık söyle, ben ağabeyinim senin?

— Nasıl olsun?

— Bırak kızları mızları, hiç kadın tatmadın mı daha?

Yalan söylemek, bir hikâye uydurmak geliyordu içinden. Kerim ağabeyisi ile arkadaşlıklarını, eşitliklerini sürdüreceğini sanıyordu böylece. Beceremedi.

— Daha siftahın yok mu?

Yine kızardı:

— Yok...

— Senin yaşında benim olmuştu. Geç kalmışsın. Senin de olmalı artık...

Çocuk biraz heyecanlandı. Utangaçlığı arttı.

— Seni baştan çıkarıyorum sanma. Olmamasından olması daha iyi. Tanı kadınları! Şimdiden tanırsan, sonradan karşına ilk çıkacak kadına bütün aklını kaptırmazsın. Daha iyi okursun, şaşırmazsın...

Kadınlar üstüne biraz daha konuştu Kerim ağabey:

— Tanırsan anlarsın ki hepsi aynı kapıya çıkar. Güzeli çirkini, hanımı hizmetçisi aynı tadı verir adama. İlerde seçeceğin kadını hep bunları bil de, ona göre gözü tok seç...

Yeniden yola çıkacakları sırada: "Bugün seninle bir de hovardalık yapalım öyleyse" diye tamamladı sözünü.

Geldiklerinden ters bir yöne vurdular. İlerledikçe pırnallık topraklar, zeytinliklere dönüştü. Küçük bir bayırı indiler. Aşağıda düzlükte, bağlar, tarlalar arasında birbirinden oldukça uzak damlar, çardaklar görünüyordu.

Çocuk: "Kaç yaşında acaba Kerim ağabey?" diye düşündü. Doğru yaşını kestiremiyordu onun. Otuzuna yakın olmalıydı. Hâlâ bekârdı. Kadınlar kızlarla bu kadar ilgili olduğuna göre niye evlenmiyordu? Bekârlığından yakınmadığına bakılırsa bazı ilişkileri olmalıydı herhalde bu kırlarda...

Bir tütün tarlasını geçtiler. İki küçük tepe arasına sıkışmış bir yeşillik vardı önlerinde. Bir bağ, nar ağaçları, kavaklar, ayvalar, beyaz bir dam...

— Bizim yarıcıya uğrayalım, dedi Kerim ağabey.

Bağa girdiler. Köpek önden dama doğru koştu. Önce sekiz yaşlarında bir kız çıktı damın önüne. Kızın ardından damın kapısında genç bir kadın göründü. Yaklaştılar. Kadın: "Hoş geldin. Nerelerdesin?" dedi Kerim ağabeye.

Kerim ağabey, kadına kalan kekliklerin yarısını verdi:

— Bunlar senin. Yalnız mısın?

Kadın fıkırdadı:

— Kiminle olayım?

— Kocanla aran düzelmedi mi daha?

— Kocamın canı cehenneme! Bana ne hayırı var ki? Hiç geri gelmesin daha iyi...

Kadın, keklikleri aldı, dama bitişik, mutfak diye kullandıkları küçük bir bölmeye girdi.

Kerim ağabeyisiyle, damın önündeki kuyunun taşına oturdu çocuk. Merakını yenemedi, sordu:

— Kocası nerede?

Kerim ağabey: "Bıraktı bunu" dedi kısaca, "boş ver" gibilerden bir el hareketi yaptı.

Kadın, mutfaktan döndü geldi. Gülen gözlerle bakıyordu çocuğa.

— Bu da kim? dedi.

— O benim yeğen. Okuyor. Adam olacak o...

Kadın daha da ilgilendi:

— Ne tatlı delikanlı o öyle. Maşallah yetişmiş, boyun kadar olmuş...

Sekiz yaşlarındaki kız, az ötelerinde durmuş, parmağı ağzında konuşmalarını dinliyordu. Babasının gündelikte olduğunu söyledi kadın. Kerim ağabey kuyunun taşından kalktı. Kadınla dama doğru bir iki adım uzaklaştı.

Kerim ağabeyinin ilkten ne dediği duyulamadı. Kadın, gözleri çocukta: "Olur mu?" dedi. Kerim ağabeyin, "Hadi kırma hatırımı. Gözü açılsın" dediğini duydu. Kadın güldü. Konuyu kapattılar. Kuyuya doğru döndüler.

— Sen ne dikiliyorsun orada? dedi. Hadi git ineğe göz kulak ol...

Küçük kız, bir iki kez arkasına bakarak uzaklaştı. Kadın, damın kapısına kadar gitti, onlara döndü:

— İçerisi daha serin. Geçsenize içeri... dedi, dama girdi.

Kerim ağabey, çocuğun sırtını okşadı:

— Hadi, gir sen içeri.

Çocuk heyecanlandı.

Kerim ağabey, av çantasını, tüfeğini kuyunun taşı yanında bı-

rakıp, yürüdü gitti. Çocuk olduğu yerde kaldı kısa bir süre. Ne Kerim ağabeyisinin ardından yürüyebildi, ne dama yaklaşabildi.

Kadın, damın kapısında göründü. İkisi yalnızdılar. Gülümsedi:

— Korktun mu yoksa benden?

Çocuk, bütün cesaretini topladı, o yaşta hoş karşılanan bir aptallıkla: "Neden korkayım?" dedi omuz silkerek. Dama yaklaştı.

Eşiği aştılar. Kadın, onu elinden tuttu, gölgeli odada, dipte bir sedirin üstüne, yanına oturttu. Çocuğun yüzünü iki avucu arasına aldı, kendine döndürdü, gözleri ışıldayarak, baktı baktı, canlandı, neşelendi:

— Ah canım, dedi. Ne tatlı delikanlısın sen! Kerim ağabeyin gibi hoş bir erkek olacaksın besbelli... Doktor mu olacaksın okuyunca?..

Hani yüzme bilmeyenleri öğrensin diye birdenbire kayıktan denize atarlar ya, çocuk, kadının karşısında öyle duyuyordu kendini.Kadın yüzünü, dudaklarını, kulaklarını dibini öptükçe sıkılganlığı çabuk geçti. Kadını kucaklamaya, öpmeye başladı içinden gelen bir sıcaklıkla o da.

Kadın kalktı: "Böyle ol işte" dedi. Az ötede, sandığın üstünde duran bir yatağı kucakladı yere serdi. Soyunmaya başladı:

— Hadi gel, senin gözünü açayım da bir daha unutma beni...

İki kez seviştiler kadınla. Yarım saat sonra, damın önünden ayrılırlarken, küçük kız gelmiş, parmağı ağzında, ona bakıyordu. Kerim ağabey: "Gene gelirim" dedi kadına. Kadın gözlerini ondan ayırmadan: "Yeğenini de getir ama, bir görüşte doyamadım..." dedi, güldü.

Çocuk, "gelirim" anlamına başını salladı. Yolda Kerim ağabeyisi ile kadın üstüne tek söz konuşmadılar.

KAYMAK KIZ

Ne eğlenceli sesler çıkarıyordu sirkin bandosu! Ortada palyaço ile kırık dökük bir otomobil vardı. Otomobil hırlıyor, dumanlar tozlar salıyor, neresinden tutsa dağılıyor palyaçonun elinde kalıyordu. Bandonun zilleri, davulu, trompetleri bu türlü aksiliklere uygun sesler çıkararak adeta gıdıklıyordu kızı.

Annesi ile ön localardan birinde oturuyorlardı. Ciklet çiğniyor, gülüyordu kız. Çocuksu bir sevinçle sağında solunda gerisinde oturan hiç tanımadığı seyircilere dönüyor: "Ne hoş değil mi?" diyordu sanki bakışlarıyla. Hiçbir hoppalık yoktu davranışında. Hafiften tombul, yuvarlak yuvarlaktı bütün çizgileri. Gülerken gözlerinin ışıltısını yansıtan pırıl pırıl bir teni vardı.

Kadın, gösteriden çok kızının sevinciyle ilgileniyordu. Kızı güldükçe, el çırptıkça o da seviniyor, sağına soluna gerisine dönüyor, gözlerini kızından ayırmayan çoğu erkek seyircilere gülüşler dağıtıyor, bakışlarıyla: "Böyledir işte benim kızım! Hoştur! Ne görse sevinir. Görenin içinden gamını tasasını siler süpürür" demek istiyordu sanki.

Palyaço, birdenbire yürüyüveren otomobilin ardından düştü kalktı. Kız, el çırptı, zıpladı oturduğu yerde sevincinden. Kadın, yöresinde kızı ile ilgilenenlere baktı. Sağda, üç sıra gerisinde beyaz üniformalı bir denizcinin, kızından gözlerini ayırmadığını gördü. He-

yecanlandı, hafif dürttü kızını. Kız cikletini çiğneye çiğneye, "Ne var?" diyen bakışlarla annesine döndü. Kadın: "Görmez misin? dedi, koskoca yüzbaşı! Vuruldu sana! Gözlerini ayıramaz senden!"

Kız uzun uzun baktı denizciye. Önce gülüyor, ciklet çiğniyordu. Yüzbaşıya baktıkça çeneleri durdu, cikletini çiğnemeyi unuttu. Gülüşü söndü. Sonra önüne döndü, locanın kenarında kavuşturduğu kollarına çenesiyle abandı. Düşüncelere daldı. Artık gülmüyordu.

Annesi kulağına eğildi: "Koskoca yüzbaşı! dedi. Aslan gibi maşallah! Ne de yakışıklı. Kısmetin, besbelli kısmetin!.."

Kız mırıldandı: "Yüzbaşı değil o! Kaptan!"

"Kaptan olsun! Daha iyi, gemilerde, denizlerde gezdirir seni..."

Kız sustu.

"Baksana, koskoca çadırın içinde senin gibi bir kız daha var mı? Kaymaksın sen, kaymak! Yüzbaşılara, paşalara, kaptanlara göresin!"

Kız omuz silkti.

Kadın: "Etme kızım, aksilik, huysuzluk etme, kısmetini tepme!" dedi, döndü, kaptana: "Birbirinize göresiniz" der gibilerden güldü.

Atlar dönüyordu ortada. Kız locanın kenarına abanmış, sözüm ona atlara bakıyordu. Ama ne atları görüyordu, ne de at cambazlarını! Kaptanı görüyordu önünde. At cambazları hünerlerini gösterdikçe kalbi hızla atıyor, dayanamıyor, sıçrıyor, "Ay!" diye haykırıyor, dönüp kaptana sığınıyordu bakışlarıyla, Kaptan hafif gülümsüyordu ona.

Trapezciler uçuyorlardı havada. Kız, gözleri kaptanda "Ayyy!" diyor, annesinin koluna sarılıyor, ama annesinin koluna değil de kaptanın koluna sarılıyordu sanki! Kaptan gülümsüyordu gene.

Kaplanlar gelince korkusu büsbütün arttı kızın. Kaplan eğiticisi, kırbacını sivri dişlerini göstererek homurdanan kaplanların ayakları dibinde şaklattıkça, kız elleriyle yüzünü kapattı, kaptana döndü, yardımına, korumasına ne kadar gereksinim olduğunu açık açık belli etti.

Kaptan, gösteri boyunca gözlerini ayırmadı anne kızından. Kızın saflığını, toyluğunu, kendisine çabucak tutulduğunu hemen anladı. Annesinin ise kolay kolay bir anlam veremedi tutumuna. Bir tuhaftı ellisinde gösteren kadının bakışları. Kızdan çok sanki oydu kendisinden hoşlanan. Kadının niyetini az çok oranlamaya çalıştı. Çözemeyince, "Adam sen de, dedi, kızıyla bakışmamıza kızmıyor, karışmıyor ya, ötesi bana ne?.."

Sirk dağılırken kaptan, acele etmeden yaklaştı ana kıza. Kadın, hemen kalabalığın arasında bir iki adım geri kaldı. Kaptanla kız sirkin çıkışına doğru yanyana yürüdüler. Numaralar üstüne bir iki söz geçti aralarında. Daha doğrusu kaptan ne dediyse kız, "Ya, çok güzeldi" dedi. Sirkin kapısında ayrılırlarken kaptan, ertesi gün saat ikide. Alsancak vapur iskelesinde bekleyeceğini söyledi kıza. Kız, cikletini çiğneye çiğneye, "Olur!" dedi, durdu, annesinin yaklaşmasını beklèdi.

Kadın, daha heyecanlı görünüyordu kızından. Kaptanla ne konuştuklarını sordu. Kız sözleştiklerini söyledi.

Kadın: "Git, dedi. Yarın yeşillerini giy de git! Ne de yaraşır sana! Siz önünüzden yürürken arkanızdan baktım, imrendim, göğsüm kabardı. Ne de uydunuz yakıştınız birbirinize! Tam, sen ona göresin, o sana göre..."

Ertesi gün saat ikide kız bekletmedi kaptanı. Alsancak vapur iskelesinden Kordon'a indiler. Deniz kıyısından Gündoğu'ya doğru biraz yürüdüler. Niyeti sinemaya, dondurmacıya falan götür-

mekti kızı kaptanın. Kız gene ciklet çiğniyordu ağzında. Gözleri nereye baksa oraya takılıp kalıyor, ya gülüyor ya da omuz silkiyordu kaptanın dediklerine. Konuşacak sözleri hemen tükeniverdi.

Kaptan, baktı, elmaya benzetti kızı. Elmayla konuşulur mu? Elma ısırılır, yenir. Öyleydi kız. Dondurmacıda, bir parkta falan oturacak olsalar sıkılacaklarını anladı. Gereksiz gördü bu türlü uzatmaları. Karşı kaldırıma geçtiler. Soldan ilk sokağa saptılar. Kaptan, kaldığı pansiyona götürüyordu kızı. Kız, nereye gittiklerini sormadan yürüyordu yanında. Birbirlerinin adlarını öğrendiler. Kız sadece bekâr mı olduğunu sordu kaptanın.

Kaldığı pansiyonun önünden geçerlerken birden pantolonun ceplerini arandı kaptan. "Hava sıcak, mendilim, çakmağım, nem varsa öbür pantolonumun cebinde kalmış" dedi. Kızla birlikte, kaptanın ceplerinde unuttuklarını alması için pansiyona girdiler.

Odasının kapısını kapatınca kaptan ellerini tuttu kızın. Kız, gıdıklanır gibi gülmeye başladı, ellerini kaçırmak istedi. Kaptan, bu kez bileklerinden yakaladı kızı. Kız gene kaçmak isteyince kendiliğinden beline sarılıverdi.

Kız, gıdıklanır gibi gülüyor, "Ay, olmaz olmaz!" diyordu sadece. Kaptan: "Niye olmaz? Niye olmasın?" diye yineliyordu başka bir karşılık düşünmeden. Kız, bir iki adım geri gitti, ayakları yatağa takıldı, kaptan kızı yatağın üstüne itiverdi.

Kız, takılmış bir plak gibi: "Olmaz, n'olursun bırak, n'olursun bırak" dedi daha birkaç kez debelenerek. Kaptan: "Hatırım için, kırma beni, üzme beni, eritme beni!" diye soludu.

Kız birden çırpınmalarını kesti:

— Ya bekâr değilsen?

Kaptan bekâr olduğuna yemin etti.

Kız gözlerini süzdü:

— Peki ne istiyorsun benden?

— Çok güzelsin, bırak azıcık seveyim seni...

— Ya sonra kötü bir şey yaparsan?

Doğrusu kaptanın aklından geçmemişti bu kadarı:

— Hiç yapar mıyım?

— Ya yaparsan?

Kaptan soludu:

— Yapmam!..

— Bana şimdiye kadar senden başka hiçbir erkek el sürmedi...

Kaptan, az kaldı "ben de sürmem" diyecekti. Artan bir sabırsızlıkla yineledi:

— Yapmam!

— Ama sonra sözünü tutmazsan alacaksın beni...

Kaptan kızın boynunu, yanaklarını öpe öpe soludu:

— Yapmam, yaparsam alırım...

Az sonra çırılçıplak yataktaydılar. Bu ilk buluşmadan bu kadarını ummayan kaptan cesaretlendi. Kızın "ya yaparsan?" diye diye aklına getirdiği şey oldu.

Akşam, eve döneceği sırada ortalık kararmıştı. Annesi, merakla Karşıyaka vapur iskelesinde dönüşünü bekliyordu. Kız, cikletini çiğneye çiğneye kaptanın kendisini alacağını söyledi annesine.

Ertesi gün, daha ertesi gün, kaptanın odasındaydı gene. Kaptanla biraz daha erken buluşup, eve daha geç döndü. Ondan sonraki buluşacakları gün kaptanın pansiyonuna gidince, pansiyoncu kadın açtı kapıyı. Kaptanın bavulunu alıp gittiğini söyledi. Ne diyeceğini bilemedi kız. "Beklemedi mi beni" dedi şaşkınlıkla. Ne haber, ne adres, ne mektup bırakmıştı kaptan. Kız, hiçbir şey olmamış gibi ayrıldı kapıdan. Başka gidecek yeri yoktu. Doğru eve döndü.

Kadın, kızını erkenden karşısında görünce telâşlandı. Sorup sorguya çekmeye başladı. Gitmişti kaptan. "Nereye? Nereye?" diye titredi.

"Ne bileyim?" diyordu kızı. "Haber mektup yok! Allahaısmarladık demek yok! Ne zaman dönecek belli değil? Bu nasıl iş! Nasıl kandın? Nasıl kaçırdın elinden? Kızlığın? Ya kızlığın ne olacak?"

Kız omuz silkti: "Sen gönderdin beni..."

— Alacak mısın demedin mi beni?

— Dedim.

— Almazsan günah bana demedin mi?

— Dedim.

— Ne dedi?

— Alırım dedi...

Kadın, biraz ilendi, dövündü. Hemen toparlandı. Başörtüsünü başına bağladı. Kızını yanına aldı. Bir arzuhalciye gittiler. Bir dilekçe yazdırdılar. Arzuhalci yazarken kadın: "Ah yaktılar kaymak gibi kızımı! Gül gibi kızım ortalarda kaldı..." diye yakındı. Kız, cikletini çiğneye çiğneye camdan dışarıya bakıyordu gene.

Saat beş olmadan dilekçeyi savcılığa yetiştirdiler. Kız, "utanırım" dedi, savcı yardımcılarının odasına girmedi. Kadın dilekçe elinde adliyenin üst katındaki odaya girdi. Genç genç, yakışıklı yakışıklı savcı yardımcıları vardı içerde. Savcıların en gencine yaklaştı. Dilekçeyi uzattı. Savcı daha dilekçeyi eline almadan: "Ah efendi oğlum, bir kızım var, kaymak gibi, gül gibi bir kızım. Düşmedi adamının eline. Yaktılar kızımın başını... Genç yaşımda dul kaldım, üstüne titreye titreye yetiştirdim. Bir görsen kızımı, senin de için gider..." diye başladı.

Bekârlıktan, yalnızlıktan bunalan savcı yardımcısı, ne demek istediğini anlamaya çalışarak kadının yüzüne baktı, sordu: "Nerede?"

"Dışarıda oğlum. Kapının önünde, utanır, giremez içeriye..."

Savcı kalktı. Kadınla birlikte, dilekçe elinde dışarı çıktı. Kıza yaklaştılar. Savcının, kızına, savcı gibi değil de erkek gibi baktığı gözünden kaçmadı kadının. Üstelik kaptandan daha yakışıklıydı savcı. Ama ne aksilik ki saat beşe geliyordu. Savcı saatine baktı. Çalışmanın bittiğini söyledi. "Şimdi uzun uzun dinleyemem ki..." dedi. Kadın yalvardı:

— Bir sevap dinlesen, biraz rahatlatsan bizim içimizi...

— Nerede oturuyorsunuz?

— Karşıyaka'da...

— İyi. Ben de Karşıyaka'da oturuyorum.

Savcı evinin adresini verdi. Kadınla kızını o akşam saat yedide evinde bekleyeceğini söyledi.

Kadın, hayır dualar ederek savcıdan ayrıldı. Vapurda Karşıyaka'ya dönerlerken gene ümitli, gene sevinçliydi: "Savcının gözü sende kaldı" diyordu kızına. "Filiz gibi delikanlı, hem okumuş, hem de yakışıklı. Ne bilirsin belki de savcı alır seni..."

Kızıyla saat yedide savcının evine gittiler. Kadın önde, salonda kaldı. Evin arkasındaki bir odada savcı üç saatten uzun kızının şikâyetlerini dinledi! Savcı ile beraber salona dönerken kızın saçları dağılmış, dudaklarının boyası iyice silinmişti.

Ertesi gün kızın dilekçesi üzerine soruşturma başladı.

Öğleden sonra, kızlık yoklaması için savcılık, hastaneye gönderdi kızını. Kadın, yanında kızı, dilekçeyi doktora uzattı. Doktor, kaptandan, savcıdan da yakışıklıydı. Kadın, dayanamadı, uzun uzun dert yanmaya, kaymak kızının başına gelenleri anlatmaya başladı. Doktor: "Hele sen dışarda az bekle..." dedi ona. Kadın, bir saate yakın, kızının doktorun yanından çıkmasını bekledi. Kız gene saçları karışık, dudaklarının boyası silinmiş olarak döndü annesinin yanına...

Daha sonra gelen günler genç bir avukat yetişti yardımlarına. Doğrusu, avukat, kaptandan da, savcıdan da, doktordan da cana yakın çocuktu. Güleçti, tatlı dilliydi, yakışıklıydı. Kadın, dava sürdüğü sürece kızıyla birlikte sık sık avukatın evine gitti. Avukatın ön odasında oturup, saatlerce arka odada kızının avukata dert anlatmasını bekledi...

Dava, üç ay sonra, kanıt yetersizliğinden olumsuz sonuçlandı. Bu arada kaymak kızın başına gelenleri annesinin ağzından her karşılaştığı delikanlı dinledi. Elektrik borçlarını öderlerken tanıştıkları bir memur, kızı annesinden istedi. Otuzunu aşkın, göbek salmış, saçları seyrekleşmeye başlamış bir erkekti. Tanıdığı o kadar yakışıklı erkekten sonra kız, isteklisini beğenmedi ama, mahallelinin ağzı kapansın diye, annesinin zoruyla adamla evlendi. Evlenmeleri ancak iki hafta sürdü. Derken vapurda bir gazino sahibi gördü beğendi kızı. Annesi hemen heyecanlandı gene. Böyle paralı adam, böyle oturaklı adam yaraşırdı kızına... Bir ay sonra eski dostları olan avukat, boşanma kararını aldı.

Şimdi bir gazinoda akşamları şarkı söylüyordu kız. Adı gazinonun kapısı üstünde ışıklı harflerle yazılı. Kentin duvarlarındaki afişlerde fotoğrafları görülüyor. Kadın mutlu. Kimi paralı, kimi yakışıklı erkekler yarışıyorlar kızının eline değmek için. Kızı uzun kuyruklu otomobillerde dolaşıyor, altın elmas içinde yüzüyor, parmakları yüzük dolu. O, kızına baktıkça, otuz beşine varmadan dul kalmanın, türlü sıkıntılar içinde çocuk büyütmenin yaşamından yitirdiklerini geri alıyor sanki. Kızının etinde, kanında, yarım kalmış gençliğinin isteklerini sürdürüyor. Kızının sevdiği bütün erkekleri, kızını seven bütün erkekleri, o da seviyor...

ANASI KIZINDAN MAYA

Ana kız, çoklukla ikindiye doğru, oturdukları daracak sokaktan kasabanın ana caddesine çıkarlar, çabuk bir yürüyüşle, caddenin iki yanı boyunca sıralanan bir sürü kahvenin önünden geçerek, tanıdıklarını görmeğe giderlerdi. Akşam olmadan, ikisinin gene o hızlı yürüyüşle, gittikleri yoldan evlerine geri döndükleri görülürdü.

Kahveler, bağlarda tarlalarda toprağın tav tutması için, ya yağmurun yağmasını ya da dinmesini bekleyen işsiz erkeklerle dolu olurdu. Telgraf tellerindeki kuşlar gibi, kahvelerdeki sandalyelerinde pinekleyen erkekler, ana kızın gidiş dönüşlerini, göründükleri yerden gözden yitirinceye kadar izlerlerdi her geçişlerinde.

Kız, on altısında vardı ancak. Çelimsizdi henüz. Kahvelerdeki erkeklerin bakışlarını üstünde duydukça yürüyüşü bozulur, sık sık kaldırım taşları arasındaki boşluklara bastığı yarım topuklu kunduraları eğrili eğriliverirdi ayaklarında. Arada bir sendeledikçe annesinin koluna tutunduğu olurdu.

Otuz beşine yaklaşan anası hiç yadırgamazdı erkeklerin bakışlarını. Etleri sıkı sıkı, her yanı dolgun bir kadındı. İri göğüsleri, gelişmiş kalçaları yuvarlak çizgilerle kabartırdı yeldirmesini. İkisinin yürüyüşlerindeki hızı ayarlayan anaydı. Başı, yürüyüşü dik, mavi

gözlerinden yüzüne yayılan hüzünlü görünüşü ile arada bir, "önüne bak" gibilerden çıkışarak, kızını sürükler götürürdü yanı sıra.

Erkeklerin göğüs geçirdikleri duyulurdu arkalarından. İçlerinden biri, aklından geçenleri yüksek sesle açığa vururdu: "Allahım, ikisi birbirinden tatlı, hangisini yersin?" Bir başkası: "İş anasında, derdi. Anası kızından maya..."

Yakın yıllarda kocası ölen kadın, duldu. Babası ile otururdu.

Askerden yeni dönen Cemal, nasıl olduğunu anlamadan, kahvelerde oturan bütün erkeklerden daha yakın bir ilgiyle beklemeye başladı ana kızın geçişlerini. Erkekler, ne de olsa caddeden geçen bütün kadınlar kızlarla ilgiliydiler. Cemal, kısa bir süre sonra, salt ana kızın yolunu gözlemek için oturduğunu anladı kahvede. Kısa bir süre sonra da kıza tutulduğunu saklayamaz oldu.

Bir akşam, akranlarını yanına alıp, evlerine dönen ana kızın ardından oturdukları sokağa daldı; evlerinin önünden geçti. Geri dönüp kasaba meyhanelerinden birinde şarap içip dertlendi. Meyhaneden çıkınca yine kızın evi önünden geçerek naralar attı.

Neyse ki çabuk karar verdi. Anası babası, kızı istediler. Söz kestiler. Nişanlar takıldı. Düğün günü kararlaştırıldı. Böylelikle geceleri, Cemal'in içip içip kızın kapısı önünden geçerek "Yandım Allah!" diye naralar atması için bir neden kalmadı ortada. Bundan sonraki günlerde, Cemal anası ile nişanlısının evine kahve içmeye gitti bir iki kez. Karşılığında nişanlısı ile anası da onların evine geldi.

Bu gidip gelmelerde ne zaman yüzüne bakacak olsa nişanlısı kızarıyor, bakışlarını Cemal'den kaçırıp başını öne eğiyor, sıkılganlığını örtmek için, parmakları arasında ya mendili ya da yün ceketinin uçlarıyla oynamaya başlıyordu. Kızın anası yönetiyordu bütün konuşmaları. Kadın kızının kusurlarını, ürekliğini kapatmak için elinden geldiği kadar tatlı dil, güler yüzle hoş tutmaya çalışı-

yordu Cemal'i. "Sen onun kusuruna bakma. Küçük o daha, toy daha" diyordu arada bir.

Cemal'in bakışları, kadının iri göğüslerine, oturduğu yüksek minderde daha geniş görünen kalçalarına, hafif yukarı sıyrılan entarisinden görünen, dizlerinin bitimindeki beyaz etlerine takılıyordu hep bu konuşmalarda.

Bu gidip gelmeler sonunda, yine nişanlanmadan önceki içlenmeler sardı Cemal'i. Yine kahvede ana kızın yolunu beklemeye başladı öğleden akşama kadar. Ama bu kez, caddeden geçerken yüreğini ağzına getiren nişanlısı değildi. Açıkça anladı ki, başlangıçtan beri, kızına değil anasına tutkundu. Kollarına almak, kavuşmak, bir yastığa baş koymak istediği anasıydı nişanlısının.

Kız, caddeden geçerken nişanlısını kahvede oturur görünce adımlarını büsbütün şaşırıyor, nereye bastığını büsbütün görmez oluyordu. Anası, "Sen onun kusuruna bakma, o küçük, toy daha" dediği sıradaki bakışlarıyla, Cemal'e bir göz atıyor, kızını çekip götürüyordu yanı sıra.

Ah, dinsiz imansız! Ah, Allahsız kahpe! Anlamıyor muydu hâlâ onun kime niyet ettiğini. Kızı küçükmüş, toymuş umurunda mıydı sanki? Yine soluğu meyhanede alıyor, içip içip düşünüyordu: Bütün konuşmalarında, karşılaşmalarındaki o gülüşlerinde, hüzünlü bakışlarında, kendisini erkek yerine koyan, etlerinin kımıldadığını açığa vuran bir anlam yok muydu kadının? Vardı: "Evet, var" diye karar veriyordu yumruğunu oturduğu masanın mermerine indirerek. Yine meyhaneden çıkınca, beraber içtiği arkadaşlarıyla nişanlısının oturduğu sokağa dalıyor, evlerinin önünden geçerken, gecenin karanlığında "Yandım Allah!" diye basıyordu narayı...

Nasıl çıkacaktı bu işin içinden? Arkadaşı: "İşin iş ulan" diyordu. "Kızıyla evlen, anasını da idare et. Daha ne istersin?"

Kız, gün günden fazlalık gibi görünmeye başladı gözüne. İncirin kabuğu, elmanın çürüğü gibi bir şeydi nişanlısı onun için. Kabuğu soy, çürüğü at, anası çıkıyor, anası kalıyordu geriye. Gözü anasındaydı, yalnız, yalnız anasında! Kendisinden on yaş mı, on beş yaş mı her ne kadar büyük olursa olsun, delikanlı susuzluğunu giderecek yapı anasındaydı; içi, daha yıllarca sevecek, kucaklayacak istekle doluydu kadını.

Bir gece, meyhanenin camından nişanlısının, komşularının kızları ile birlikte sinemaya doğru geçtiğini gördü. Anası yoktu aralarında. Masa arkadaşı: "Hadi, biz de sinemaya gidelim. Sana sinemaya gitmek düşer" dedi.

Nişanlısının ardından sinemaya gitmek için en küçük bir istek gelmedi içinden. Nereye giderse gitsin, umurunda mı? Anası neredeydi acaba? Yalnız mıydı evde? Kadının evde yalnız kaldığını düşünmek birden heyecanlandırdı Cemal'i. Ama neden evde yalnız kalmıştı? Ya başka bir erkekle buluştuysa, erkek aldıysa eve? Zehir gibi bir kıskançlıkla yandı, kıvrandı. Kadının babası evde mi yoksa kahvede miydi şimdi?

Önündeki şarap bardağını devirdi. Bir dikişte bir bardak daha içti. Ne olursa olsun gidip görecekti kadını! Açmazsa, omuzlayacak, devirecekti kapısını. Hele bir erkekle yakalayacak olursa, ayakları altında çiğneyecek, çürütecekti dayaktan. Erkeği boğacak, gebertecekti!

Az sonra arkadaşı ile birlikte meyhaneden çıktı. İlkin kadının babasının akşamları oturduğu kahveye bir göz attı. İhtiyar her akşamki köşesindeydi. Lâfa dalmıştı dostlarıyla.

"Benden arkadaşlığını esirgemeyeceksin" dedi arkadaşına. "Erkeksen, arkadaşsan ben her ne yaparsam beni yarı yolda bırakmazsın!"

Başı dumanlı arkadaşı: "Biz ne gün için yaşıyoruz oğlum?" dedi.

Ana caddeden, geceleri nara attıkları az ışıklı bildik sokağa daldılar. Cemal, nişanlısının avlu kapısını vurdu. Az sonra evin iç kapısı açıldı. Kadının, ayaklarına nalınlarını geçirip, çevik adımlarla kapıya yaklaştığı duyuldu. Kapının ardından, "Kimsin?" diye sordu kadın.

— Benim aç!

Kapı açıldı. Kadın, o her zamanki erkekten korkmaz duruşu, karşısındakinden kaçırmadığı bakışlarıyla: "Hayrola?" diyecek oldu.

Cemal, avluya daldı. Bileğinden yakaladı kadını. Bıçağını çekti. "Bağırayım deme! Benim gözüm sende! Ne kızında, ne başkasında! Yaktın bitirdin beni!"

Kadın ürktü:

— Sarhoşsun! Delirdin mi sen?

— Delirdimse bu akşam delirmedim! Hadi, durma, yürü! Düş önüme!..

Yıllardır erkeksiz yaşayan kadının o hüzünlü gözlerinde bir ışık yandı. Cemal'in, kadını ansıdıkça yalnız kalıp düşündükçe "vardı" diye bulup çıkardığı, gördüğü ışık.

Kadın gene de karşı koyuyordu:

— Olur mu Cemal? Yaptığını düşündün mü hiç sen? Kızımın nişanlısısın? Anan sayılırım ben senin...

— Nereden anam sayılırmışsın sen benim? Sana yanıyom, sana vurgunum dedim işte! Duyman mı?

Bıçağını kadının karnına değdiriverdi hafifçe. Arkadaşı avlu kapısını tutmuş, arkalarında dikiliyordu. "O sana tutkun" diye söze karıştı. "Senin hastan. İlâcı sende. Kaç akşamdır senin derdini dinledim durdum..."

Ortada bıçak vardı. Üstelik tek kişi değildi karşısındaki. Kadın telâşlandı: "Dur hele, dedi, kunduralarımı giyem, başımı örtem... Yanıma bir iki giyecek alem..."

Cemal, sırtına bir yumruk indirdi, eve doğru itti kadını:

— Ne alacaksan çabuk al hadi! Beni atlatayım dersen delik deşik ederim her yanını ona göre...

Kadınla birlikte eve girdiler. Kadın: "Hey Allahım bu da mı gelecekti başıma? Bu da mı varmış kaderimde? Ben kızımın yüzüne nasıl bakarım? Nasıl çıkarım âlemin içine?" diye söylenerek, küçük bir bohça hazırladı. Kunduralarını çekti ayağına, aceleyle başını örttü. Apar topar evden çıktılar.

Cemal ile arkadaşı kadını aralarına aldılar. Arka sokaklardan bağ yollarına doğru azaklaştılar. Karanlıkta, bomboş bağ yollarından, ayakları yollardaki taşlara çarpa çarpa, Cemal'lerin bağına vardılar. Bağda kuleye bitişik samanlığın kapısında kaldı Cemal'in arkadaşı. Kulağı seste, Cemal kendisini yardıma çağırır mı diye bekledi.

Samanlıkta ilk boğuşmaları kısa sürdü Cemal'le kadının. Bir süre sonra düzenine giren iniltileri, solumaları duyulmaya başladı. İçerdekiler, besbelli samanlığın dışında kalan herkesi, bu arada kendisinin de kapının önünde beklediğini unutmuşlardı. Sarılıp öpüşmelerinin kolay kolay sonu geleceğe benzemiyordu. Üşümeye başladığını duydu. Isınabilmek için hızlı adımlarla geldikleri yolu tuttu.

HELVACI GÜZELİ

Bütün kasabanın huyunu bildiği bir cinsel sapığın karısı olarak yaşamak çilesiydi kadının. Çok yakınlarına, evlendiklerinde kocasının böyle bir huyu olmadığını söylerdi. Gerçi ince sesi, yumuşak gövde hareketleriyle erkekten çok kadını andırıyordu o sıralarda da. Ama onun bu durumunu efendiliğine, gördüğü eğitime verirlerdi çevresinde. Adam, İstanbul'un vergi dairelerinden birinde genç bir memurdu o zaman. O da memur kızıydı. Evliliklerinin ilk dört yılı düzenli geçti. Kadın iki yıl arayla iki kız doğurdu. Kucağında küçük kızı henüz altı aylıkken, rüşvetten hapse girdi kocası. O, iki küçüğüyle bir yıl adamın hapisten çıkmasını bekledi. Mahallede hafiflik sayılacak hiçbir hareketi duyulmadı.

Hapishanede olmuştu olanlar. Hapisten çıktığı günün gecesi yatağa girdiklerinde, eski kocası değil, kendi cinsinden biriydi yanında yatan. Adam erkekliğinin uyanması için, bütün etlerini, yüreğini buz gibi donduran çirkin bir yardımda bulunmasını istedi ondan. Bu sözleri kocasının ağzından itiştiği anda, yattıkları odanın tavanının çöktüğünü, sonra bütün evin, göklerin yıkıldığını, karanlıkların seller, seller halinde üstüne yağdığını sandı. Ağladı, donarak, titreyerek uyuyamadı sabaha kadar. Kocasının hastalığını, zavallılığını

açıklamak istediği kırık dökük sözleri duymamak, dinlememek, yüzünü görmemek için, elleriyle kulaklarını, yüzünü kapadı...

Geç kalmıştı artık. Geriye dönüşü, ileriye doğru akışını değiştirebileceği bir çıkışı yoktu hayatının. İki çocuk anasıydı. Kalabalık bir memur evinin kızıydı. Çocuklarının, kendisinin ekmeği o adamın elindeydi.

Her semtinde yakın akrabalarının, aile dostlarının, beraber büyüdüğü akranlarının oturduğu İstanbul'da kalamayacaklarını söyledi kocasına. Yeni bir iş tutması gerekliydi zaten. Adam, İstanbul'da nesi var nesi yoksa kısa bir süre içinde sattı. Yıllardır oturdukları bu Ege kasabasına yerleşerek helvacılığa başladı.

Çevrelerini değiştirmekle huyu değişmedi kocasının. İlk yıllar nereden buluyorsa buluyor, pos bıyıklı bir usta çalıştırıyordu yanında. Gelen usta mutlaka yabancısı olurdu kasabanın. Bir yıl, iki yıl çalıştıktan, dükkânın kazancından hakkından fazlasını cebine doldurduktan sonra bırakıp gidiyordu kasabayı. Adam, sonra sonra helvacılığın bütün bilgilerini kaptı, usta yerine genç, güçlü kuvvetli yamaklar getirmeye başladı dışardan. Gelen yamaklar en çok altı ay, hadi hadi bir yıl kalıyorlardı yanında.

İki katlı dükkânın altta, ön bölümü satış yeri, arka bölümü yapım yeriydi. Yapım yerinden bir merdivenle her iki bölümün üstünde uzanan tavanı basık bir odaya çıkılırdı. Dükkânda çalışan yamak, tahin pekmez güğümleri, şeker, susam, ceviz, daha bunlara benzer şu bu çuvalları, kutularıyla dolu bu odanın bir köşesinde kurulu bir yatakta yatardı.

Yapım yerinin arka kapısı yüksek sayılacak iki duvar arasında bir avluya açılır, iki erik ağacının gölgesinden, sıra sıra saksılar arasından geçen malta taşı döşeli yirmi adımlık bir yol, dükkânı helva-

cının iki katlı evine bağlardı. Eve, yan sokak üstündeki avlu kapısından girilir çıkılırdı.

Alışverişin durgun saatlerinde kasabalılar, kapısının içinde ters çevrilmiş bir sandalye ile dükkânı boş görürlerdi. Gelen sabırsız bir alıcı, yoğurt, helva almak için sandalyeyi yana çekerek içeriye girecek, seslenecek olsa, uzun bir süre sesine karşılık alamaz, fakat gene de dükkândan ayrılmaz beklerdi. Alıcı, yamağın, helvacının sonunda geleceğini bilirdi. Nitekim sonunda, merdivenden inen birinin ayak sesleri duyulur, ya helvacı, ya yamak pantolonunun kemerini yukarıya çeke çeke yapım yerinden dükkâna geçer, ara kapının hemen yanındaki muslukta ellerini sabunlayarak alıcıya ne istediğini sorardı.

Her yamağın gidişinde kısa bir süre yalnız kalırdı adam. Kasabanın ana caddesi üzerinde çerçevesi açık maviye boyalı dükkânının camlığı ardında helvacının yalnız çalıştığını gören kasabalılar, o meraklı, alaycı yaradılışlarıyla gülerler, artık içyüzünü bildikleri bir konuyu tazelerlerdi aralarında. Yamak çekip gitmişti besbelli. Çekilir, katlanılır iş miydi daha uzun zaman helvacının gönlünü etmek, kulunçlarını kırmak!? Bir şoförün sözünden yamağın il'e döndüğü öğrenilirdi. Komşu kahvecinin çırağına gitmeden önce yamağın: "Bıktım artık. Parası da pulu da lânet olsun!" dediği yayılırdı ağızdan ağıza.

Aklından helva almak geçmeyenler bile dükkâna uğrarlardı böyle günlerde. Yamağın ne olduğunu, yalnız mı kaldığını sorarlardı helvacıya. Helvacı, ince kısık sesiyle "gitti" derdi kısaca. Daha alaycıları, "Sana biri lâzım" diye ileri giderlerdi takılmalarında. Helvacı, biraz da canının sıkıntısını açığa vuran bir yüzle: "Bakalım, buluruz elbet birini" der, bu sözlerdeki alayı anlamamış görünürdü.

Bir hafta geçmeden yeni bir yamak bulurdu da. Bir sabah il'e

gider, akşama kasabaya yeni yamağı ile birlikte dönerdi. Ertesi gün caddeden geçenler, açık mavi çerçeveli camlığın ardında, gene güçlü kuvvetli, gene hiç tanımadıkları yabancı bir delikanlının elinde bıçakla tezgâhın üstünde helva kestiğini, dükkânın içinde dolanan helvacının yüzünün güldüğünü görürlerdi.

Nereden bulurdu helvacı bu sağlam delikanlıları? Bir gün il'e gidip gelmekle nasıl çözümlerdi bu işi? Helvacının cinsel sapıklığı üç beş gün daha söz konusu olurdu bu soruların uyandırdığı merakla. Bir konu üstünde bilmekten çok, bilir görünmeyi seven, her soruna imgelemlerinin yarattığı düşler, yalanlarla karşılık bulmaktan hoşlanan kasabalılar, cinsel sapıkların il'de örgütleri olduğunu öne sürerlerdi. İl'de kendilerine diledikleri gibi adam bulan, adam seçen başvurdukları bir yer vardı mutlaka! Kimi il'de bir hamamın, kimi bir kahvenin adı üstünde dururdu bu konuda. Yeni yamağa gözler alışınca helvacının cinsel sapıklığı üstüne açılan konuşmalar yavaş yavaş kapanır, yamak kasabadan ayrılıncaya kadar unutulmuş gibi küllenirdi.

Kasabalıların merakla deştikleri bir başka konu da helvacının karısının kızlarının durumuydu. Yetiştiği İstanbul'un inceliğini taşıyan yürüyüşü, hareketlerinin özgür havası, saçlarının kızıla çalan rengi ile kendilerine değişik güzellikte görülen, o boylu poslu, göğüslü kalçalı kadın nasıl olmuştu da düşmüştü böyle bir erkeklik fukarasına? Cinsel yaşayışını nasıl sürdürüyordu helvacıyla? Anaya çeken, analarının renklerini, boyunu posunu alan kızlar yetişmiştiler artık. İkisi birbirinden güzel, birbirinden canlıydılar. Geçtikleri yerde, bir hayranlık, bir sevinç çizgisi kalırdı sanki arkalarında. Salt anaya çekmekle bile olsa, helvacı gibi birinden "böyle sağlam tohumlu" böylesine dişi kızlar yetişmesi şaşırtıyordu kasabalıları.

Kadın, kocasının kusurunu öğrendiği ilk geceden sonra uzun

bir süre utanç duydu evliliğinden. Üstüne çevrilen bakışlarda hep kocasının kusurunu soran bir anlam var sandı. Kendini ne kadar tutmak istese, birisiyle konuşurken kocasının kusurunu ansıyarak utançla kızarırdı.

Utanç, karşı koyma tutumudur bir duruma. Yabancı ya da değişik, istenilmeyen, hazırlıksız karşılaşılan bir duruma bir çeşit başkaldırmadır. Biraz korku ile kararsızlıkla karışık bir duygudur. O durum sürer giderse, ilk etkileri yavaş yavaş şiddetini yitirir, alıştırır, duygusuzlaştırır ilkten utandırdığı kimseyi. Evliliğini sürdürmek zorunda kalan kadın sonra kocasının kusurunu bir hastalık, hatta bir çeşit sakatlık olarak kabullendi. Bir kör, bir topalla evlenseydi ne duyacaksa onu duyuyordu bu evlilikten. Sakattı, erkek değildi kocası. Yaşayışı kocasına yabancı, kocasından ayrı bir akış kazandı yıldan yıla.

Yanında çalıştırdığı ustaların, yamakların koynundan çıkarak yatağına giren bir erkek, ilk uyandırdığı tiksintiyi bir daha silemezdi onun yaradılışında bir kadından. Onun kadınlık duygularını uyandıramaz, onu kollarına alamazdı. Gençti, kocasının kusurunu bilen bütün kasabalıların ne türlü davranırsa davransın haklı olacağını önceden kabul ettikleri bir dişiydi o. Komşularının, karşılaştıklarının her tutumundan açıkça okunuyordu bu hoşgörürlük.

Kasabalılar da zamanla erkekten ayrı görüyor, huyuna alışmış görünüyordu adamın. Helvacı cinsel sapıklığını kasabalılardan ayrı tutuyor, yamaklarıyla arasında her ne geçiyorsa biraz sır, biraz söylenti olarak kalıyordu çevrelerinde.

Kasabaya yerleştiklerinde ilk yıllar, yaz aylarını iki kızıyla, İstanbul'da babasının evinde geçirirdi kadın. Kasabalılar, gene o düş güçleriyle, İstanbul'da bir subayla seviştiğini yakıştırırlardı kadına.

Kasabaya yerleştiklerinin beşinci yılı İstanbul'daki baba öldü.

Baba evi dağıldı. Artık üç dört yılda bir, dayılarından, teyzelerinden birine, bir ayı aşmayan bir konukluğa götürebiliyordu çocuklarını.

İstanbul'a gidişlerinin seyrekleştiği yıllarda, bitişiklerindeki evi kiralayan bekâr bir savcı ile sevişti yayıldı kasabada. Savcı, dört yıl sonra başka bir yere atanınca, bekâr bir öğretmen kiraladı bitişik evi. Daha sonra bekâr bir hükümet doktoru.

Kadın, kiminle ne yaptıysa yaptı. Kocasının sapıklığını evine bulaştırmadan, çevresine sır vermeden sürdürdü yaşayışını. On beş yılı doldurdu kasabaya yerleşmeleri. Gençliğini, güzelliğini koruyan kadın kırkına yaklaşıyordu. Büyük kızı on sekizini aştı, küçük on altısını sürüyordu. Bitişikteki eve üç çocuklu mal müdürü yerleşti.

İlkokuldan sonra okutamadıkları büyük kız koca bekliyordu evde. Kızı o yıl bir kunduracı istedi. Evlendirdiler. Her bakımdan talihsiz bir evlilikti kızın gittiği kapı. Birlikte oturduğu kaynanasının, babasının kusurunu, annesinin oynaşmadığı adam kalmadığını, evliliklerinin daha ikinci gününden yüzüne vurması bir yana, kunduracı uygunsuz cinsel isteklerde bulunuyordu kızdan. Kız, dayanamadı, üç ay sonra baba evine döndü, kunduracıdan boşandı.

Küçük kız bayılıyordu okumaya. Komşu çocuklarından, arkadaşlarından aldığı romanları bir gecede okuyup bitirirdi öteden beri. İki yıldır ilçede yeni açılan akşam kız sanat okuluna gidiyordu şimdi. Okulu bir kurtuluş yolu olarak görüyordu kendisi için. Terzi olacak, gidecekti kasabadan. Gücü yeterse annesini, ablasını da alacaktı yanına. Babasının yanında çalışan yamakları görmek istemiyordu ana caddeden geçerken.

Vehbi, böyle bir sırada göründü kasabada. Vehbi'den önceki yamak bir sabah ortadan kayboldu. Kasabalılar, kanıksadıkları ko-

nunun üstünde eskisi kadar merakla durmadılar. Helvacı, sanki bir hastalığı, gövdesinin görünmez bir yerinde bir ağrısı varmış gibi, yüzü gülmeden on gün yalnız çalıştı dükkânında. Sonra bir gün il'e gitti. Ertesi sabah dükkânının önünden geçenler Vehbi'yi gördüler tezgâhın başında.

Vehbi'nin görünüşü, daha önce gelip geçen yamaklardan şaşırtıcı oldu kasabalılar için. Kadın erkek, dükkânın önünden her geçen, açık ya da kaçamak bakmak gereğini duyuyordu Vehbi'ye. Yirmi bir, yirmi iki yaşlarında çok yakışıklı bir çocuktu. Kaplanlarda, boğalarda görülen bir güç fışkırıyordu yapısından. Koyu yeşil gözlerinin şaşılacak bir ışıltısı vardı. Gözlerine bakanların bakışları, yılanın önünde serçe gibi tutulup kalıyordu kısa bir süre. Yakışıklılığı, gözlerinin ışıltısı, yapısından taşan güç birleşiyor, sanki durduğu yerde herkesin ilgisini üstüne çeviren çekici bir kuvvet kazandırıyordu Vehbi'ye.

Gelişinin üstünden üç gün geçmeden, bütün kasabalılar Vehbi'nin dükkândaki varlığının, aralarında yaşadığının farkındaydılar. Helvacı, yamak kendisiymiş gibi dönüp duruyordu dükkânın içinde. Bilinen saatlerde, dükkânın kapısında o tersine dönük sandalye görülüyordu. Evden, yıkanmış helva tepsilerini getirdikleri yapım yerinin kapısı içerden sürgülenmiş oluyordu.

Kadın, Vehbi'yle, işe başladığından bir hafta sonra karşı karşıya kaldı. Vehbi, avluyu geçmiş, evin kapısını çalmıştı. Yıkanmış tepsileri istiyordu. Az konuşuyor, bakışlarını ayıramıyordu üstünden. Kadın, onun göğüslerine, kalçalarına dikilen bakışları önünde nedense çıplakmış sandı kendini. Kapıyı kapamak istedi kapatamadı. "Git, ben gönderirim" demek istedi, diyemedi. Göz göze gelmemeye çalıştı, Vehbi'nin gözlerinden kaçıramadı gözlerini. Elinde olmadan kızardı.

Vehbi tepsileri aldı, dükkâna döndü. Kadın evin kapısını kapattı. Üstündeki etkisini kapının dışında bırakamadı Vehbi'nin. Evin içinde nereye gitse, Vehbi de önü ardı sıra kendisiyle birlikte gidiyor geliyor, dolaşıyor sandı. Evin içinde Vehbi beraberdi onunla. Konuşmuyor, gözlerine bakıyor, "İstiyorum!" diyordu açık açık bakışlarıyla.

Kadın, "Ne oluyor bana?" diye gözlerini sıkı sıkı yumdu, derin soluklar aldı, sinek kovar gibi Vehbi'yi görür sandığı her yerde elini boşluğa salladı, bir türlü yamağın görüntüsünden kurtulamadı.

Alçalamazdı bu kadar! Düşemezdi! Bugüne kadar bazı serüvenler geçmişse başından, dengi ayarı kimselerle geçmişti. Helvacı karısı olmadan önce memur kızı, memur karısıydı o. Hayır, hayır! Saçmaydı aklından geçenler...

Geceyi sıkıntılı geçirdi. Ertesi sabah gene Vehbi'nin görüntüsüyle dolandı evin içinde. Öğleden sonra nasıl arttığını anlayamadığı bir sabırsızlıkla Vehbi'nin gelip kapıyı çalmasını, yıkanmış tepsileri istemesini bekledi. Kapının yanından ayrılamadı âdeta. Çalınan kapıyı yüreği hızla çarparak açtı. Vehbi değildi. Kocası kendi almaya gelmişti tepsileri. Adama anlayamadığı bir duyguyla, "Niye yamakla aldırmadın?" diye çıkışmaktan alamadı kendini.

Sıkıntılı bir gece daha geçirdi. Hayatında hiç duymadığı bir duyguyla sarsılıyordu dünyası. On beş yıldır yaşayışına giren beş âşığından hiçbirinin karşısında düşmemişti böyle bir yenilgiye. İstanbul'da ilk yıllar uzak bir akraba, daha sonra bir yedek subay, sonra savcı, öğretmen, hükümet doktoru... Her biri sevmişlerdi onu. Vehbi'ye benzer, Vehbi ile karşılaştırılacak bir yönleri yoktu onların. Görgülü, okumuş, anlayışlı erkeklerdi. Ama Vehbi'nin, her yanından taşan erkek gücü, düzgün çizgileri, çekici yakışıklılığı, yüreğini ısıtan sıcak bakışları yoktu onlarda.

Ertesi gün yalnızdı evde. Gene kapının ardından ayrılamıyordu. Kapı çalındı. Vehbi, karşısındaydı. Gözlerinin içine bakarak, tepsileri almaya geldiğini söyledi. Kapıda beklemedi. İzin almadan içeri girdi. Bakışları, gözlerini, saçlarını, göğüslerini dolaşarak kadının önünde durdu. Gene izin almadan, hiçbir şey söylemeden kapıyı kapattı. Tek söz etmeden kolları arasına aldı kadını. "Ne oluyorsun, bırak beni" demek istedi, diyemedi. Oturma odasının minderi üstünde her yanı titreyerek, kızlarından birinin eve dönebileceğini unutarak Vehbi'nin istediğini yapmasına, tekrarlamasına karşı koyamadı.

Helvacı, yarım saatten uzun bir süre Vehbi'nin dükkâna geri dönmesini, içi içini yiyerek bekledi. İki gündür içinden gelen bir ses, Vehbi ile karısı arasında bir şey geçtiğini, geçeceğini yineliyordu durmadan. Kıskanıyordu, ama karısını değil! Bir kadının, âşığını elinden alan bir kadını kıskandığı gibi, karısının Vehbi'ye ortak çıkışını kıskanıyordu. Kıskançlığın acılarıyla dükkânın arka kapısına kadar kaç kez attıysa attı kendini, fakat bir türlü arka kapıyı açıp avluya çıkamadı. Eve gitmek, karısını Vehbi'nin kolları arasında yakalamak cesaretini bulamadı. Ne diyebilirdi onbeş yıldır aynı yatakta gövdeleri birbirine değmeden yattığı karısına? Ya Vehbi'ye? Daha ilk geldiği günden buyruğu altına almış, kul köle etmişti Vehbi onu. Belki de üstlerine gidecek olsa döver, tekmelerdi bile...

Vehbi, yanından ayrıldıktan sonra, hiç pişmanlık duymayışını yadırgadı kadın. Yaptığını unutmak istemeye zorlayamıyordu kendini. Utanmak istese, utanamıyordu. Aksine içinden içinden, kaynayan bir yaşama sevinci kendiliğinden dudaklarının ucuna kadar yükseliyor, elinde olmadan gülüyor, seviniyordu...

O günden sonra kızlarının evde olmadığı saatler sık sık Vehbi ile buluştu. Artık tepsileri filan almaya gelmesini beklemiyor, avlu-

yu geçerek, yapım yerinin kapısından, ya bir sandığın yerini değiştirmesine yardım etmesini, ya çamaşır kazanını gelip kaldırmasını bahane ederek o çağırıyordu Vehbi'yi. Bir süre sonra kocasından da kıskanmaya başladı âşığını. Vehbi ise ne ona, ne de kocasına ilişkileri üstüne tek soru sormak hakkı tanımıyordu o karşı konulmaz sert bakışlarıyla.

Kadın, artık gecelerini de Vehbi'nin yanında geçirmek için önlenmez bir isteğe kapıldı. Kızları bitişik odada uyurken aşağıya inmek, avluyu geçmek, Vehbi'nin yanına gitmek için yattığı yerde güç tutuyordu kendini. Ayakları âdeta gövdesinden gitmek istediği yere doğru kaçıyor, onu da beraber sürüklemek istiyordu durmadan.

Ne zaman bu isteğe karşı koyamıyarak yatağında doğrulacak olsa, kocasının da doğruluverdiğini görüyordu yanında. Gene uyuyamıyarak yatağına uzanıyor, bu kez kocası, belki de kendisinin duyduğu isteklerle yataktan çıkmak için doğrulacak olsa, soruyordu hemen: "Nereye?"

Bir gece her nasılsa uyanmayan kocasının yanından kalktı. Avluya geçti. Dükkânın arka kapısını açmak istedi. Kapı arkasından sürgülüydü. Hafif hafif bir iki vurdu, karşılık alamadı. Fakat, çok iyi biliyordu ki uyanıktı Vehbi. Odasında yanan gaz lâmbasının ışığı sızıyordu kapı aralıklarından. Üstelik sesler, kımıldamalar geliyordu içerden.

Kim vardı acaba yanında? Birden içine düşen bir kuşku ile eve döndü. Kızlarının oda kapısını açtı. Küçük kızı, yorganı yarı yarıya üstünden kaymış uyuyordu. Büyük kızı yoktu yatağında. Kız, kardeşi uyanırsa belki de kendini yatağında uyuyor sansın diye, yorganını kabartıp bırakmış, çıkmıştı yatağından. Aşağıya indi, evi aradı, yoktu kız. Vehbi'nin odasından gelen sesleri daha açık duyduğunu sandı.

Avluya atılmak, dükkânın arka kapısını iki eliyle yumruklamak istedi bir an. Kıskanıyor muydu kızını da? Yakıştıramadı bu duyguyu kendine. Oh, hayır! Kendi yaşayışı, yıllarca önce karaya oturmuş, yolundan şaşmış da olsa, henüz on dokuzunda, o kötü evlenmeden yüzü gülmeyen kızının gidişi, yine düzgün bir doğrultuya giremez miydi? Namuslu bir erkekle evlenemez miydi? Çok iyi biliyordu ki bu küçük kasabada, dul kalmış bir helvacının kızı gönlünce bir koca bulamazdı bir daha. Çalsa çalsa, dul kalmış, yaşlanmaya yüz tutmuş bir adam çalacaktı kapılarını kızını istemek için. Daha önce her düşünüşünde umutsuzlukla kabul ettiği bu gerçeğe başkaldırmak istiyordu şimdi.

Yatağına döndü. Kulağı seste bekledi. Avluda ayak seslerini, aşağıda kapının yavaşça açıldığını, kaçınan adımlar altında merdivenlerin gıcırtısını, kızının odasına girdiğini hep duydu. Kızı oda kapısını kapattığı sırada pencerede günün ağarmaya başladığını gördü.

Ne diyebilir, nasıl yüzüne vurabilirdi davranışını çirkin bulduğunu kızının? Bütün gün, kaçamak bakışlarla kızının hareketlerini kolladı. Nasıl bir rahatlık yayılmıştı bütün gövdesine. Gebe kediler gibi, nasıl yaşayışından memnun dolanıyordu evin içinde? Elinde olmadan o gün hep soğuk, dargın davrandı kızına. Kızı ise aksine, hep yüzü gülerek karşılık verdi onun dediklerine.

O gün, kızı komşularına geçince çağırmadı Vehbi'yi. Tepsileri yanlarında çalışan küçük çırakla dükkâna gönderdi.

Ertesi gün başka bir olay sarstı evlerini. Vehbi evlenmek istiyordu. Hem de kiminle? Büyük kızıyla değil, küçük kızıyla! Melâhat'iyle! Kocası, önüne bakarak iletiyordu kendisine Vehbi'nin isteğini.

"Ne dedin? Ne karşılık verdin?" diye saldırdı âdeta kocasına.

Adam ne diyebilirdi, ne karşılık verebilirdi ki? Vehbi dayatıyordu besbelli. Kocası o zayıf yaradılışı, her zaman bir başkasının kendisini korumasını beklediğini açıklayan zavallı duruşu ile olmaz diyebilir miydi Vehbi'ye?

Haberi duyan büyük kız: "Ay, nasıl olur?" diye bağırdı kendini tutamadan.

Kadın, önüne geçemediği bir öç alma duygusuyla çıkıştı:

"Ne demek nasıl olur?"

Büyük kız ne diyeceğini bilemedi.

"Senin karışacağın, senin bileceğin iş mi bu?"

Rengi sararan, uçan kız, dudaklarını ısırdı. Toparlanmaya çalıştı:

"Yakışık almaz da... Hem Melâhat okuyor da..." diyebildi.

Kadın titriyordu. Yüzünün rengi büyük kızından farklı değildi onun da. Sıkılmış yumrukları ile her yanı sarsıla sarsıla kenetlenmiş dişleri arasından:

"Kovacaksın o iti!" dedi kocasına: "Yarından tezi yok kovacaksın! Bir daha kapımda görmeyeyim o yüzsüzü..."

Adam, başı önünde mırıldandı:

"Bakalım, yarın olsun da..."

Bu konuşmaları Melâhat'e duyurmadılar. Üçü de o geceyi kendi iç dünyalarının yalnızlığında, pişmanlıklarının, zayıflıklarının, onur yaralarının acılarıyla dağlanarak geçirdiler.

Ertesi sabah dükkânda karşılaştıklarında, helvacıdan evdekilerin ne dediğini, kararlarını sordu Vehbi. Helvacı, küçük kızının henüz okuduğunu, okulunu bitirmesine dört beş ay kaldığını, isteğini birdenbire kendisine açamadıklarını, ezik bir dille, aşağıdan alarak anlatmaya çalıştı.

Vehbi dikleşti:

"Yani oyalıyor musunuz beni?"

Helvacı:

"Oğlum..." diye söze başlayarak, başı önünde yumuşatıcı bir şeyler söylemek istedi.

Vehbi, sert bir el hareketiyle çenesinden kavrayarak adamın yüzünü kendine doğru çevirdi:

"Ne oğlumu lan..." diye başladı. ağıza alınmaz bir iki küfür savurduktan sonra sözünün gerisini getirdi: "Hanginiz bana olmaz dersiniz be? Sen mi? Karın mı? Ablası mı? Şimdi helvacı yamağı diye beğenmemeye mi kalktınız beni? Senin, karının, büyük kızının gönlünüzü ederken iyiydim de, küçük kızını istemeye kalkınca mı kötü oldum, helvacı yamağı oldum? Gencim, evleneceğim elbet! Ömrümü sizin gibi kalıntılarla mı geçireceğim? Küçük kızın benim, onu bil! Yoksa indirim bu dükkânı başına..."

O akşam Melâhat'e bir kez açmak zorunda kaldılar işi. Söz, karar Melâhat'indi.

Dikişlerinin, romanlarının, gelecekle ilgili düşlerinin ortasında, evdekilerden apayrı bir hayat yaşayan Melâhat, annesi ile ablası ile Vehbi arasında geçenlerden habersizdi hâlâ. Vehbi'nin kendisini istediğini duyunca, yıllarca önce annesinin babasının o çirkin kusurunu öğrendiği geceki gibi, dünyasının yıkıldığını, oturduğu, ayak bastığı yerin çöktüğünü, çevresini her yandan boşanan karanlıklar, seller bastığını sandı. Boğulur gibi kollarını annesine uzattı. "Nasıl, nasıl, nasıl söylersiniz bunu bana? Nasıl razı olursunuz bir yamakla evlenmeme?"

Melâhat, ağladı, inledi, hıçkıra hıçkıra başını minderin yastıklarına vurdu. Öldüreceğini söyledi kendini.

Baba, evden çıktı kahveye gitti. Kadın, yaklaşamıyor, kucaklayamıyordu kızını. Abla, odanın içinde donmuş kalmıştı. Kıskanı-

yorlar mıydı Melâhat'i? Yoksa aylardır Vehbi'nin saçlarında, etlerinde dolaşmış, kirlenmiş elleriyle dokunamıyorlar mıydı ona? Bu iki duyu henüz karışıktı ikisinde de...

Melahat'in hıçkırıkları hafifledi. Başı umutla doğruldu az sonra: "Dayıma, dayıma yazarım! Dayım sever beni! Dayım gelir alır beni... Gelmeyecek olursa ben kalkar yalnız giderim. O güne kadar oturamam sizinle! Öğretmenimde kalırım."

Bu sözlerden sonra ağlamıyordu artık.

"Ben terzi olacağım. Çalışacağım. Evleneceğim erkeğin eline bakmayacağım. Kocamın her huyuna katlanamam sizler gibi! Ben, ben, sizleri buradan, bu pis kasabadan, bu iğrenç evden kurtarmayı düşünürken... Demek siz, siz... Belediyenin aygır deposundaki damızlık eşekten farksız o hayvana uygun gördünüz beni..."

Kadın, bu sözleri dinlerken, birden gövdesini bağlayan bütün iplere keskin bir bıçak inmiş gibi, Vehbi'nin bakışlarından, büyüsünden kurtulduğunu duydu.

Kimdi Vehbi? Nasıl olmuştu da sürüklenmişti kollarına kadar? Vehbi de, o değiştirmek istemeden, her birini onu bırakıp gittikçe değiştirmek zorunda kaldığı, etinin çağrısıyla yaşayışına giren öbür erkekler de yoktular şimdi. Dünyasından uzaklarda, çok uzaklardaydılar. Hiç olmamışlar, hiç karşılaşmamışlar gibi yabancıydılar; pirincin taşı gibi gövdesinden etinden ayıklayıp attığı birer fazlalıktılar...

"Ben çalışırım. İstanbul'a gider dikiş dikerim. Dayım elbet bana biraz yardım eder..." diye gözlerini kuruluyordu Melâhat'i.

Mindere yanına oturdu. Melâhat'ini kolları arasında salladı, saçlarından öptü. Bu öpüş, bu yakınlık, hiçbir erkeğin döndüremediği gibi başını döndürdü. Etinden, kanından olan kollarının arasındaki kızıydı onun. Öyle günahsız, öyle arınmış duyuyordu ki bir-

denbire kendini, deri değiştirir, kabuk değiştirir gibi, on beş yılı aşkın bir sürenin kirli anılarından sıyrıldığını, Melâhat'iyle birlikte, genç kızlık umutlarının kaldığı yerden başlayan yeni bir hayatın açıldığını görüyordu önlerinde...

"Gideriz yavrum. Gideriz benim altın kızım" dedi sarhoş gibi kızının saçlarını koklayarak. "Sen İstanbul'da daha iyi ilerletirsin dikişini. Birkaç gün dayınlarda kalırız. Sonra küçük bir ev tutarız. Sen keser biçersin. Ablanla ben dikişlerinde sana yardım ederiz. Birikmiş üç beş kuruşum var çok şükür..."

Büyük kızın boğazını tıkayan düğüm çözüldü. Soluğu boşandı.

"Sahi gider miyiz?" diye yaklaştı ikisine gözleri sevinç gözyaşlarıyla ışıldayarak.

Kadın, iki kızını iki yanına alarak kollarıyla sardı. Başlarını göğsüne bastırdı. İkisinin de saçlarını öptü, kokladı uzun uzun.

"Başka çaremiz yok. Elbet gideceğiz. Ne olduysa oldu, hepsini unutacağız..." dedi.

Ertesi sabah, komşular doldurdu evlerini. En gerekli üç beş parça eşyalarını topladılar. Dikiş makinelerini özel bir dikkatle yerleştirdiler tahta bir sandığın içine. Baba hayırlı gördüğünü söylüyordu gitmelerini. Elinden gelen yardımı esirgemeyeceğini söylüyordu arkalarından. Fakat üçü de çok iyi biliyordu ki, artık bir araya gelemeyecekler, anneleri, babalarından boşansa da, boşanmasa da uzun bir süre ayrı yaşayacaklardı birbirlerinden.

Üçü, öğle otobüsüyle, o akşam il limanından İstanbul'a kalkacak vapura yetişmek üzere kasabadan ayrıldılar.

HALİM GELECEK

Kasabanın ana caddesine çıkan yan sokaklardan birinin köşesinde kalan o tek katlı ev, duvarları, pencereleri, kapısı ile önünden geçenlere her zaman güler gibidir. İlk bakışta, kalın taş duvarları, kararan kiremitleri, boyasız tahta pancurlu ufak pencereleriyle sokağın öbür evlerinden ayrılmaz o da. Fakat o sokakta oturanlar, önünden geçerlerken canları sıkkın, keyifsiz de olsalar, evin kapısına, pencerelerine kısa bir bakış atınca gülümsemeye hazır duyarlar kendilerini.

Evin yüzüne o gülümsemeyi katan Belkıs'tır. Çocukluğundan beri, evlerinin önünden geçen komşularına, ne yapar ne eder, kapıdan pencereden bütün güleçliğiyle görünüverir Belkıs. O durgun, hareketleri yavaş, kasaba insanları Belkıs'ın bu görünüşlerine alışmışlardır. Evin önünden geçerken bu alışkanlıkla, Belkıs'ın görünmesini, gülüşlerinin rüzgârıyla yüreklerinin pasını silip götürmesini, kendilerine bir demet çiçek atar gibi hatırlarını sormasını beklerler.

Yaşlı anasının babasının tek kızıdır Belkıs. Pembe beyaz, gür buğday saçlı, canlı bir kızdı çocukluğunda. Daha kapılarının önünde, evlerinin az ötesindeki boş arsada, sokağın öbür çocuklarıyla ip atlar, kaydırak oynarken başlar onun komşu teyzeler, amcalar, ağa-

bey-ablalarla bu yakınlığı. Sokağın başından, diyelim, Murat Bey mi geliyor? Adam yaklaşınca, arkadaşlarının "oynasana!" diye sabırsızlanmalarına aldırmaz, ya ipi elinde, ya kaydırağı ayağının ucunda duruverirdi. Önce adamı gülerek selâmlar: "Nasılsınız Murat Bey amca?" derdi sevgi taşan bir sesle. Murat bey'in gergin yüz çizgileri hemen yumuşar, adam bir iki tatlı sözle Belkıs'a karşılık verir, anasına babasına selâm söylemesini isterdi. Az sonra güler yüzle evine giren adam, karısına Belkıs'ı överdi mutlaka: "Şu Hasan Usta'nın kızı ne kadar hanım, ne kadar terbiyeli", derdi. "Bir gün olsun hatırımı sormadan beni sokaktan geçirmez..." karısına ise Belkıs'ın güler yüzünü ansımak bir hafiflik verir: "Ya, derdi; çok hanım maşallah, beni de öyle... Murat Bey gibi, karısı gibi, Fatma Hanım teyzesi, Hayriye ablası, Necdet ağabeyi, kısacası sokağın bütün öbür büyükleriyle arası hep iyiydi Belkıs'ın.

Sokaktaki çocuklardan biriyle olsun kavga etmeden büyüdü. İlkokulu bitirdikten sonra bir yıl içinde serpildi, çocukluğunun sıcakkanlılığından hiçbir şey yitirmeden dal gibi bir genç kız oluverdi Belkıs. Artık sokakta, evlerinin yakınındaki boş arsada oyunlarına katılmıyordu öbür çocukların. Komşuları gelip geçerken, saçları ensesinden bir tülbentle bağlı, ya pencerelerin camlarını silerken ya da kapılarının önünü yıkar, süpürürken görüyorlardı onu.

On beşine girdiği yıl uzak bir akrabalarının oğlu, Halim'le evlendirdiler Belkıs'ı. Bütün komşuları nikâha gittiler. Gözleri mutluluktan gülen Belkıs'ı gördüler.

Askerden yeni gelmişti Halim. askere tütün ekicisi olarak gitmiş, usta bir şoför olarak dönmüştü. Artık ne tütünde hevesi vardı, ne de tarlada. Aklı fikri direksiyondaydı. Uzun kuyruklu bir taksiydi rüyalarına giren; "Ben tütün ekmem, ellerimi göğe açıp yağmur beklemem" diyordu. "Benim sanatım var! Bir arabam olursa

olur, olmazsa İzmir'de, İstanbul'da mı, nerede boş bir direksiyon bulursam geçer otururum başına."

Halim'i gözlerinden bütün bütün ayırmak istemeyen anası babası ellerinde avuçlarındakini saydılar, tarlalarını bankaya ipotek ettiler, otuz beş bine satılık bir Chevrolet bulundu. On beş bin peşin ödendi, geri kalan yirmi bin, ayda iki bin lira taksite bağlandı, nikâhtan iki gün önce Halim'in dediği yerine getirildi.

Hasan Usta, evinin ön odasını kızına ayırdı, damadı yanına aldı. Nikâhtan, damat direksiyonda, gelin arkada, analar babalar, Halim'in kızkardeşi, küçük akraba çocukları Chevrolet'ye dolmuş olarak eve döndüler.

Halim, arabayı odalarının penceresi altına çekti. Arnavut kaldırımı döşeli, evlerinin alnaçları sıvasız sokakta, pırıldayan camları, nikel kuşakları ile Amerikan yapısı masmavi arabanın gelip yerleşmesi bir olay oldu.

Odalarında yalnız kaldıkları ilk gece bir gözü gelin yatağında ise bir gözü pencerenin önünde duran arabadaydı Halim'in. Belkıs'a araba üstüne bazısını anladığı, bazısını anlamadığı bir sürü söz anlattı. Bir ara dayanamadı, gecenin onuna doğru: "Hadi, dedi, giyin, ört başını, seni iskeleye kadar götüreyim."

İskelede arabayı limanın gerisine çekti. Bir süre denizi seyrettiler. Halim, ilerisi için düşlerini, düşündüklerini açtı: Kasaba küçük yerdi, fakir yerdi, on ayda yirmi bin lira taksit borcunu, banka borcunu ödeyemezdi kasabada kalırsa. Araba İzmir plakalıydı. "İzmir alt tarafı yarım saat ötede" diyordu Halim. "Gencim, sabah karanlığından gece yarısına kadar çalışırım. Gelebildiğim geceler eve gelirim, gelemezsem, arabada yatar kalkarım. Bir yıl sonra borcum kalmayınca, İzmir'e alırım seni. Kesemize göre bir ev tutarız, yerleşiriz. Kasabada hayat yok, gelecek yok, kırk yıl belimiz üstüne iki

büklüm tütün eksen bir adım ilerlemeyiz.Göreceksin iki üç yıl sonra ikinci bir arabam olur, belki de parçacılığa başlarım..."

Belkıs: "Sen erkeksin, dedi; elbet benden daha iyi bilir, daha doğru düşünürsün! Nasıl aklın ererse öyle yap!"

Halim, karısı üzülmesin diye yineledi: "Ne olacak?" dedi. "Araba altımda, ne zaman işim hafiflerse, ne zaman günlüğümü doldurursam çeker gelirim."

Belkıs o yürekten gülüşüyle, gözleri Halim'in gözleri içinde: "Ne zaman için rahat ederse, o zaman gel" dedi.

Ertesi sabah, erkenden, arabanın bir köşesine mavi boncuklu bir nazarlık bağladı, ardından sular döktü, Halim'i uğurladı.

Halim, gün ağarmadan iskeleyi, Güzelbahçe'yi geçti. Gün doğdu, doğacak derken İzmir'e girdi. Arabasını Konak'ta sıraya çekti.

Sabah, anası ilk söz olarak Belkıs'a, Halim'in ne zaman geleceğini sordu. Belkıs hiç düşünmeden:

— Belki bu akşam, dedi.

— Belki olur mu kızım? Giderken sana söylemedi mi?

Belkıs, bu soruyu hiç beklemiyormuş gibi şaştı:

— O kadar borcumuz var, bilmez misin? Ne zaman eli rahatlarsa o zaman gelecek!..

Tartışmayı uzatmadı. İlkin odasına daldı. Yatağı havalandırdı. Yatak çarşaflarını değiştirdi. Tahtaları, camları sildi. Minderi düzeltti. Odayı çivit, sabun, ıslak tahta kokuları ile doldurdu. ardından sofayı sildi, avluyu süpürdü, kapılarının önünü yıkamaya çıktı. Az sonra Fatma hanım teyzesini görünce, elinde süpürge, ayaklarının dibinde su kovası, doğruldu:

— Nasılsınız Fatma hanım teyze?

— Eksik olma kızım Belkıs, sen nasılsın?

— İyiyim çok şükür...

— Halim nasıl?

— O da iyi çok şükür, İzmir'e gitti! Ne yapsın? Çalışacak!

— Allah kavuştursun kızım!

— İzmir ne ki teyzeciğim? Halim'in arabasıyla yarım saat! Gece gelecek..

Belkıs'ın iyimserliği gönül rahatlığı ile doldurdu Fatma hanımın içini:

— Öyleyse gözün aydın şimdiden! Selâm söyle...

Belkıs'ın bütün yüzü daha da ışıdı:

— Başüstüne! Eh, kısmetse yakında İzmir'e yerleşeceğiz bütün bütün...

O gece, ertesi gece, geldi; evliliklerinin dördüncü gecesinden sonra gelişleri aksamaya başladı Halim'in. Bir gece geliyor, bir gece gelmiyordu.

Kapılarının önü, kaldırım yıkanmıştı Halim gelse de gelmese de. Arnavut kaldırımı döşeli sokağın taşları arasında en küçük bir çöp yoktu. Mutfakta ateş küle gömülüydü. Bir tepsi içinde, kapakları örtülü sahanlarda Halim'in yemeği hazırdı. ekmeği tepsinin kıyısında, peçeteye sarılıydı.

Belkıs, tahta pancurları kapalı, kulağı seste bekler, sokaktan geçenler geçer, ayak sesleri kesilir, yakındaki elektrik fabrikasının gürültüsü durur, kasabanın ışıkları sönerdi. Belkıs, gaz lâmbasını yakar, kısar; karanlıkları dinlerdi. Daha köprübaşını dönerken anlardı Halim'in geldiğini. Araba yaylanarak, lâstiklerinin fısıltısıyla ana caddede ilerler, dönemeci geçince farlarının ışığı ilkin sokağı yalardı. Derken karanlık sokak aydınlanır, farlar kısa bir süre pancurların aralıklarından odaya sızardı. Taksi, dönüşünü tamamlar, burnu ana caddeye dönük, Belkıs'ın penceresi altına yanaşırdı. Belkıs kapının arkasındaydı hemen. Halim'in tık etmesiyle kapı açılırdı.

Halim yorgundu besbelli. Sabahın altısından lokantalar, sinemalar dağılıncaya kadar çalışmıştı. Büyük kentin o "çek!" diyen kendini beğenmiş insanları, dırdırcı kalabalığı, sarhoş erkekleri, içkili çiftleri, istasyonlar, bar önleri...

Kanatları vardır kimi insanların. Yüreklerinin, kollarının, ayaklarının kanatları vardır. Belkıs'ın da öyleydi. Kanatları üstünde karşılardı Halim'i. Birlikte taşlığı geçer, avluya çıkarlar, Belkıs su döker, havlu tutar, Halim yüzünü yıkar, az çok yorgunluğunu dağıtırdı.

Az sonra, odalarında, önüne küçük bir sini içinde yemeğini getirirdi Halim'in. Halim ezilmişliğini, garipliğini dakikalar geçtikçe unutur, karısı sofrasının kıyısında ağzının en küçük bir kımıldamasına bakardı. Tuz mu ister? Biber mi? Su mu? Halim'in kaşı, parmağı kımıldasa anlardı hemen.

Sabah, gün doğarken mavi Chevrolet pencerenin altından ayrılırdı. Belkıs gene, "Bu gece gel, yarın gece gel' demezdi kocasına. Gündüz, kapılarının önünde Fatma hanım teyzesiyle karşılaştığı zaman, sabırsızlanırdı. Kadının bir an önce "Halim nasıl?" diye sormasını bekler, "Gece geldi, sabah erkenden gitti" dedi miydi uçacak gibi olurdu mutluluktan.

Evliliklerinin üçüncü ayından sonra üç beş günde bir, evine geldikçe yatak yüzü gören Halim, eskisi gibi gün doğarken yola çıkmıyordu artık. öğleye, bazen daha geç saatlere kadar uyuyordu.İşleri iyiydi. Borcu hızla azalıyordu. Belkıs, Halim uyanmasın diye ayaklarının ucuna basarak çıkıyordu odadan. Kapılarının önünde, mavi arabanın başında toplanan çocukları bütün tatlılığıyla dağıtıyordu: "Susun... diyordu; gürültü etmeyin! Halim ağabeyiniz uyuyor içerde."

Halim, uykusunu aldıktan sonra, gözleri aralanınca, odanın bir köşesinde oturmuş, sessiz sedasız yüzüne baktığını görürdü karısının. Bazen de sokaktan gelen sesini duyardı. Fatma hanım teyze, ya da Murat Bey amca, "Gözünaydın, Halim gelmiş..." derlerdi Belkıs'a. Belkıs, fısıldar gibi: "Eksik olmayın" diye karşılık verirdi. "Geç geldi, uyuyor..." Komşular ona selâm bırakır uzaklaşırlardı.

Boylu boslu, yakışıklı delikanlıydı Halim. Gençti, yaşama özlemiyle doluydu. İzmir'in satıcı kızları, işçi kızları, kadınları, kenar semtlerin balık etli dulları rahat bırakmazlar, genç, yakışıklı taksi şoförlerini. Halim'in uçarılıklarıyla ilgili dedikodular geliyordu konu komşunun kulağına. Fatma hanım teyze, Hayriye abla, Halim'in gelişleri seyrekleştikçe arada bir, "Gözünü aç, kocanı İzmir'de yalnız bırakma!" diyorlardı ona. O gülüyordu: "Var sırası, diyordu, yapan erkek her yerde yapar! Burada olsa ben onu tutacakmıyım sanki?" Ekliyordu gene gülerek: "Eh, ne yapsın? Genç evlendi! O da uçar bir iki kez. Onun da hakkı! Sonunda ne kadar uçsa benim dalıma konacak gene!"

Evliliklerinin altıncı ayında, İzmir'e yerleşme sözü kapanmıştı artık Halim'le aralarında. Tilkilik'te aile yanında, yatacak ucuz bir oda kiralamıştı Halim. Haftada bir, bazen iki, belli olmayan günlerde geliyordu artık eve. Gecenin ilerlemiş bir saatinde, kendisine yüz veren bar kadınlarının, dulların, satıcı kızların yalanları, yapmacıkları, oyunları içini hüzünle doldurunca, evini özleyiveriyordu birdenbire. Aldatılmanın, doyulmamışlığın acısı ile kasabaya doğru hızla sürüyordu arabasının...

Belkıs, tık dese kapının ardındaydı her gelişinde. Neredeydin, ne yaptın? diye sormuyordu ona... Doyuruyor, seviyor, uyutuyordu Halim'ini. Halim'in geldiği günler, evin içinde, kapının önünde

uçar gibi dolanıyor; bastığı yere, dokunduğu eşyaya, gözgöze geldiği herkese, adımları, elleri, bakışlarıyla sesleniyor, açıklıyordu sanki: "Halim geldi. Halim'im geldi. İçerde yatağımda yatan Halim! O mavi otomobilli, yakışıklı Halim! Şoför Halim! Benim Halim'im. Yakında doğacak çocuğumun babası Halim! Kim ne derse desin, benim, benim, benim Halim'im..."

PAN

"Şu yok mu? Yusuf Amca dedikçe dalıma biniyor benim! Kendini delikanlıdan sayıyor! Sanıyor ki, o hep böyle kalacak, ben de hep böyleydim!

Bir zamanlar deştamandım(*) ben oğlum! Ne demek deştaman? Akpınar üstünden tut, Gazderesi'ne kadar bütün o gördüğün sırtların, bayırların kralı, padişahı bendim! Kahvelerde pinekleyip gelen geçen kadınlara iç çekmezdim senin gibi! Deştamanlıktan elbiseyi alıp, mavzeri omuzuma vurduğum zaman yaş yirmi bir, yirmi iki! Askerden yeni gelmişim, hızım üstümde, hevesim üstümde! Delikanlı bıçkın zamanım! Durduğum yerde duramam, bir tattığıma doyamadan birini daha tadayım derdim! Eh, çok şükür, el yüz fukarası da değildim, çenede de senden geri kalmam, sıkıştım mıydı gönül alacak lâfı hemen bulur yapıştırırdım!

Çizmeler pırıl pırıl ayağımda, mavzerim çapraz omuzumda, düdük elimde, tarar dururdum o bağları zeytinlikleri sabahtan akşama! Yorulan kim? Sıcağa sıcak diyen, soğuğa soğuk diyen, güzelin nazından, ateşlinin hızından yılan usanan kim?

(*) Deştaman: Kır bekçisi.

O kırlar şimdiki gibi değildi, o dönemde! Milli Mücadele'den önce şimdikinin üç misli insan yaşardı buralarda. Şimdi ekin ekilen, tütün ekilen yerler o dönemde hep bağ! Bele kadar, yemyeşil bağ! Rumların sayısı bizim üç katımızı geçerdi! Rumlarda öyle kaç göç de yok. Kısrak gibi canım, Rum kadınları, tay gibi Rum kızları, gülüşleri, kahkahaları, koşuşmalarıyla doldururlar, çınlatırlardı o bağları, bağ kulelerini, damları...

Kuşluğa doğru tepelerden birinin boyun noktasını aştım mıydı, bütün ova ayağımın altında, şöyle bir dururdum yolun üstünde! Sağıma soluma, önüme şöyle bir bakardım! Düdüğü bir vurdum muydu, durur beklerdim! Damların, çardakların, kulelerin önünde kadınlar görünür, dört dönmeye başlarlardı! Yaa! Hangisini seçersin? Gel de dayan!

Hangisi damda yalnız, hangisinin kocası, babası bağda yok, anlardım bir bakışta! Bir Aleksandra vardı, hiç doyamazdım! O yalnızsa ilkin ona! Teke gibi, seke seke, inerdim o incecik daracık bağ yollarını bir solukta! Hendekleri ayağımın ucunda bir yaylandım mı atlardım, göğsüme varan setleri elimi değdim mi bir sıçrayışta aşıverirdim! Gençlik bu! Gençliğin önünde set, hendek mi var?

Yanaşırdım Aleksandra'nın damına! Deştaman bu! Deştamana yasak mı olur? Kırlarda hangi yoldan, kimin bağından geçmek istese deştamanın hakkı!

Daha ağzımı açmama sıra bırakmazdı Aleksandra! "Ah be çapkın Yusuf Onbaşı, ne arıyorsun sabah sabah?" Bilirdim Aleksandra'nın ne kadar güzel olduğunu. Bir gün önceden, daha önceden, çok önceden bilirdim. Bilirim sanırdım, ama karşımda görünce bir de bakardım ki, bildiğim eksik! Bakardım ki bir gün yüzüne bakarken ellerini unutmuşum! Bir gün göğüslerine, beline dalmışım, boy-

nunu bile görmemişim! Öyle bakmakla, görmekle, sarılıp okşamakla bitmezdi Aleksandra! Tükenmezdi!

"Sen bilirsin be güzel Aleksandra'cığım" derdim. "Seni görmeden, hatırını sormadan çiğner de geçer miyim? Vakit olsa, üstümüze gelen olmasa da otursam kırk gün kırk gece seni görsem, seyretsem!" Şöyle bir kıvrılır, gülerdi Aleksandra: "Seni yalancı Yusuf Onbaşı" derdi. "Sen inandı sandın beni, senin bu yalanlarına!" Basardım yemini: "Yalanım varsa gözüm çıksın! Seni görmedim mi hastayım! Aylık almadan yaparım bu işi, seni görmeden yapamam!"

Aleksandra daha bir fıkırdardı: "Otur, derdi, bademin altına, bir kahve pişireyim sana!" "Kahve içmesek de olur, gel hele sen benim yanıma" derdim. Bademin altı bağ. Oturur, bir iki lâf daha eklerdik, bileğinden tuttum muydu, kaybolurduk bağ kütüklerinin altında!...

Bizim buralar gibi yer nerde var? Her yanı iniş, her yanı yokuş! Üstelik üç beş adım attın mı ya bir hendek, ya bir incir, ceviz, badem, zeytin ağacı. Yolların sağı solu, bağ kıyıları, hep küme küme erguvan, böğürtlen, mersin! Nereye gitsen, nereye otursan, üstüne perde çekersin! Kendini gözden gizleyiverirsin!

Adın çapkına çıkmasın bir kez! Adının çapkına çıkması, bir top ipekli kumaştan, bir sıra bilezikten, yüzükten, topuklu kunduradan daha çok çeker kadınları! Sen bulamazsan kadınlar seni bulur! Kadın kısmı bu, biri ne giyerse, öbürü de onu giysin, biri ne tadarsa, öbürü de onu tatsın ister! Hele içlerinden biri seni övmeye görsün! Duyanın elinden kurtulamazsın!

Kadınlar sır olur, yaptıklarını bir kendileri, bir de şeytan bilir derler ya, inanma! Kadın kısmı yaptığı ile övünür, yaptığını da ne

yapar, ne eder söyler! Hem de en olmayacak insana, kocasına, anasına, babasına, erkeğine göz diktiği canciğer komşusuna bile söyler! Oturup da ben Yusuf'u kocam yokken dama aldım diyecek değil ya! Kendine göre bir yolunu bulur da söyler! Şu Yusuf'un bir yürüyüşü var, der! Bir bıyıkları var, der! Huyunu suyunu mu, boynunu posunu mu, sağ yanağındaki bir beni, bir yara izini mi, şöyle bir dengine getirir över! Överken, bunu söylerken de eliyle saçlarını geriye atıp, göğüslerini öne çıkara çıkara bir silkinir, geriniverir! Artık onun ne demeye geldiğini anlayan anlar! O söz, o deyiş, bir işaret olur aralarında. O işareti anlayanlardan hangisi çıksa karşına işin kolay ilerler!

Bir gün Aleksandra'ya doyamadan, başım döne döne ayrıldım. Bağ kütükleri arasından vurdum Çakaldere yoluna. Şöyle bir yarım saat uçar gibi yürüdüm. Baktım, güneşte sırtım ısınmış, gene huylanıyorum! Hâlâ açım! Birbirinden güzel iki gelin vardı oralarda. Şimdi isimlerini açık açık demeyeyim. İkisi de hâlâ sağ. Kendilerini tanımasanız bile torunları yabancınız değil! Sözgelişi birinin adı Hatice olsun, öbürünün Mehpare, Mehpare ile öteden beri aram iyiydi. Hatice'yi bir türlü dengine getirememiştim. Neyse, uzatmayayım, yeniden huylanınca, niyetim Mehpare'yi bir yoklamaktı. Bayırın başında durdum, düdüğü vurdum! Mehpare damdan çıktı, hemen tekrar dama girdi! Anladım, eli ayağı bağlı, Mehpare'den hayır yok! Ne yana gideyim derken kısmet işte, birde baktım, Hatice çardaktan çıkmış, iri göğüsleri önünde, kalçaları kıvrıla kıvrıla dereye doğru inmez mi? Anlamam mı ben düdüğü vurunca niye dereye indiğini? Sözüm ona keçinin yerini değiştirecek! Saptım dereye, ondan önce keçinin yanına vardım! Beni karşısında görünce şöyle bir süzdü. Ne de güveni vardı kâfirin kendine! "Mehpare'ni mi

bekliyorsun?" dedi. Şöyle hiç oralı değilmiş gibi bir omuz silktim: "Mehpare de kim?" Eğlendi benimle: "Yoksa adını bile öğrenmeden mi ilerlettiniz işi?" Birden girişiverdim: "Kız Hatice, dedim, senin yanında Mehpare'nin lâfı mı olur? Ben ne zamandır buralarda senin için dolanıyorum!" Kolundan kavrayayım dedim, ilkin geri kaçtı: "Allah bilir, sana yüz verecek olsam yarın benim için Mehpare'ye neler dersin?" Kısacası dil döktüm, yemin ettim, çektim derenin içine. Ne kadındı Yarabbim! Ne işveliydi! Gene diretti: "Sen, dedi, yabancı kokuyorsun! Az önce kimin koynundaydın?" O yıllarda bir bölük kadın tanıdım, onun kadar akıllısı, cilvelisi karşıma çıkmadı. Şöyle bir toparlanmak için: "Ne kokusu?" dedim. "Kadın kokusu! Ne kokusu olacak? Gömleğine sinmiş!" Hiç oralı olmadım: "Az önce Yorgo'nun damındaydım, dedim. Adamın minderine oturmakla, kahvesini içmekle, karısının kokusu üstüme sindiyse o başka!" Az daha yalvarttı beni. "Bak, dedi, o Aleksandra'yla, Sofia'yla, Mehpare ile düşüp kalktığını duymayayım bundan sonra! Sonra gelir gelir çok beklersin beni bu hendekte! Söz dinlemezsen, nefesine yazık, buralarda hiç düdük öttürme!"

O dediklerine ne kadar inandıysa, ben de o kadar inandım. Ama böyle sözler, oyunlar yapmadan hangi kadın o işe razı olmuş gösterir kendini? O sen beni baştan çıkardın diyecek; sen, benim senden başkasında gözüm yok, diyeceksin, ikinizin de gönlü olacak, durumu kurtaracaksınız! Ben bilmem mi bana hendekte razı olanın, daha rahat yer bulunca komşunun oğluna, damadına can atacağını! Ama kadınlarla düşüp kalkarken işin o yanını hiç kurcalamazdım!

Yaa, böyle işte! O kırların, bağ kütüklerinin dili olsa da söylese! O sabahın çiğini emmiş, yeni yeni kuruyan otların, çimenlerin,

yaz günü yün yataklardan sıcak bağ topraklarının tadını hep çıkardım! Rumlar buralardan çekip gitti ya, şimdi bizimkilerden sağ kalanlarla arada bir karşılaşırım. Şöyle bir hatır sorar geçeriz. Şimdi buruşuk muruşuk da olsalar birbirimizin gençlik, güzellik çağını biliriz. O güneşlerin, yaz aylarının kanımızı ısıttığı yıllar, karşılıklı serinledik, söndürdük birbirimizin ateşini! Sarılıp dönüşürken, bulutlar, yapraklar, altımıza geldi, çimenleri üstümüzde uçurduk! Fena mı ettik?

Gençlikte olup bitenlerin hiçbirine fena demem ben! Kanının hızını kesmeyeceksin! Bereket, berekettir! Ne kadar derin soluyabilirseniz o kadar derin soluyun şimdi! İçinizde ukte kalmazsa, böyle yetmişine gelince, herkesi hoş görürsünüz benim gibi! Kimseye kusur bulmazsınız!"

HANIM

Köylere dolmuş yapan külüstür bir kaptıkaçtı kasaba alanında durdu. Yolcularını indirmeye başladı. Alanı kuşatan kahvelerde boş oturanlar dolmuştan inenlerle ilgilenmeye başladılar.

Şoförün yanından inen, lâcivert üstüne iri beyaz benekli kolsuz bir emprime elbise giymiş, saçları kızıla çalan bir kadın, alana ayak bastığı yerde, biçimli göğüsleri kalçalarıyla iri bir çiçek gibi boy verdi; devinimleri, renkleri, özgür havası ile alana bir canlılık getirdi. Elindeki incecik açık sarı bir yün hırkayı omuzlarına aldı. Elbisesini eteklerinden bastırarak çabucak düzeltti. Başını silkeleyerek saçlarını geriye attı. Yüzünde hayatla barışıklığını açığa vuran belli belirsiz bir gülümseme ile yumuşak bakışlarını kahvelerde gezdirerek, arka tarafı üst üste adam dolu kaptıkaçtının boşalmasını beklemeye başladı.

Park kahvesinin alana yakın sağ köşesinde kasaba futbol takımının dört oyuncusu oturuyordu. Kadının bakışları delikanlılara değdi geçti. İçlerinden biri bu bakışlarla karşılaşınca yaralanmış gibi oldu. Yüreğini saran bir sıcaklıkla soludu:

— Annam be! Kim bu lan?

İkincileri somurttu:

— Hanım..

— Kimin hanımı?

Üçüncüleri şakacı bir çocuktu, güldü:

— Kimi gözüne kestirirse onun hanımı...

— Bırak sululuğu!

Dördüncüleri soğukkanlılıkla:

— Doğru söylüyor, dedi, hovarda kadındır hanım...

— Dul mu?

Şakacı yeniden güldü:

— Alacak mısın?

— Sana varsa almaz mısın?

Somurtkanın yüzü biraz daha karardı:

— Yavaş ol oğlum, kadının senin kadar oğlu var...

— Atma lan!

— Attığım tuttuğum falan yok. Senin kadar dediğim küçük oğlu. Kızı senden büyüktür...

— Hiç göstermiyor birader. Olsa olsa otuz, bilemedin otuz beş...

Soğukkanlı:

— Öyledir, dedi, göstermez...

— Kim bu kadın Allahaşkına?

— Narlıbahçe'nin hanımı.

— Bittim vallaha...

Kaptıkaçtının arka kapısından uzunca boylu, çizmeli, delikanlılardan üç beş yaş büyük gösteren esmer bir genç idi. Kadına doğru yürüdü. Esmer genç yanıbaşında durunca kadının yumuşak bakışları daha da ışıdı.

— Bu da kim?

— Kâhyası...

Somurtkan tamamladı:

— Yani dostu...

İlk genç, aldığı karşılıklardan kırılmış gibiydi. Kadın üstüne daha başka bir şey öğrenmek istemeyerek sustu.

Kadın, şoföre: "İki saate kadar işimiz biter, döneriz, burada ol" dedi. Yüzünde o belli belirsiz gülümseme, yanında kâhyası ile kahvelerin önünden aşağıya doğru yürüdü. Kimseye bakmaz, kimseyle ilgilenmez görünüyor, fakat gene de çekimine tutulmuş, geçişini izleyen herkesle çok kısa bir an da olsa göz göze geliyordu.

Park kahvesinin caddeye yakın sol köşesinde küçük toprak sahiplerinden Hüseyin Ağa ile İbrahim Bey oturuyorlardı. Yaz bahar ayları her gün sabahtan o masaya otururlar, öğle namazına kadar İbrahim Bey portakal rengi sarı kehribar tespihini çeker. Hüseyin Ağa ise sık sık işaret parmağının yanıyla kedi bıyıklarını bastırarak nargile tokurdatır, öğle ezanı okunurken apar topar yerlerinden kalkar birlikte Çarşı camiine giderlerdi.

İbrahim Bey"in tespih çeken parmakları durdu:

— Maşallah gene kâhyayı değiştirmiş.

Hüseyin Ağa, üst dudağını marpuçtan hafif ayırdı:

— Bu gidişle daha çok kâhya eskitir o! Yörük ata nal mı dayanır?..

İbrahim Bey, iç çekti:

— Biz yaşlandık o hâlâ yaşlanmadı...

— Ne yaparsın be kardeş! Tövbe zamanımız. Eski günahlarımızın altından yüzümüzün akıyla sıyrılalım, bize yeter...

İkisi de dalgınlaştılar.

Caddenin solundaki kahvenin kaldırımında kasaba belediye meclisi üyelerinden Avni Bey'le Sabri Bey, çevrelerini saran seçmenlerinin önünde, zardan çok çene ile birbirlerini bastırmaya ça-

lışarak tavla oynuyorlardı. Sabri Bey, iri yarı, şişmandı. Zarlar elinde hanımın geçmesini bekledi:

—Geçen yılki kâhya pehlivan gibiydi. Bunu gözüm tutmadı. Nereden bulmuş bu değnek gibi oğlanı?..

Kara kuru Avni Bey, bu sözün altında kalmadı:

— Sen değnek gibilerden kork! Ne varsa değnek gibilerde var...

Dinleyenler gülüştüler.

Kahveden az aşağıdaki dükkânında Berber Nuri, iki yıl önce hacdan dönen Mestan Efendi'nin saçını kesiyordu. Mestan Efendi aynaya bakmaktan hoşlanmadığı için koltuğunu dükkânın caddeye bakan camlı kapısına doğru çevirmişti. Küçük bir Anadolu kentinde yaptığı askerliği dışında, bütün ömrü kasabada geçen Berber Nuri bayılırdı Mestan Efendi'nin Mekke yolculuğu ile ilgili izlenimlerini dinlemeye. Mestan Efendi anlatıyor, Nuri "Bak sen, demek oraları öyle.. Bak sen, şu dünyada neler oluyor!" "Allah Allah, sen gel de şaşma..." gibilerden sözlerle hayranlığını belirterek, adamı coşturuyordu.

Hanım ile kâhyanın geçtiğini gördüler, Mestan Efendi berber koltuğunda oturduğunu unuttu, başını iki yana salladı:

— Tövbe tövbe! Ne günlere kaldık Yarabbi...

Nuri, makası Mestan Efendi'nin saçlarından zor kaçırdı. Soluğunu boşalttı:

— Yaa, ya...

— Ne kocalar var yahu şu dünyada!..

— Kocası ortada yok ki! Hanım on beş yıldır tek başına bahçede. Kocası bahçeye ayak atmıyor. Hep İzmir'de..

— Olsun! Hatun tahtı nikâhında mı değil mi? Sen ona bak! Namusu kocasından sorulur...

Mestan Efendi ile Nuri arkalarından konuşa dursunlar, Hanım ile kâhya yokuşu indiler, kasabayı ikiye ayıran dereyi aşan köprüye yaklaştılar.

Köprüye yakın, bakkal Sezai, cigara almak için uğrayan öğretmen Saffet ile çeneye dalmıştı. Hanımı görünce ikisi de konuştukları ama konuyu unuttular. Öğretmen Saffet, şair geçinir tatlı aksamcılardandı. İlkin "Maşallah maşallah" diye coştu. Ardından taşan duygularını şiirle açıkladı:

O şuh endam bir şâl'e bürünsün de yürüsün
Ucu gönlüm gibi sürünsün de yürüsün

Bakkal Sezai bu güzel sözlerle büyülenmişti:

— Yamansın vallahi hoca...

Öğretmen Saffet ulusal bayramlarda nutuk çekmekten edindiği bir alışkanlıkla sağ kolunu kaldırdı, elini havada birkaç kez salladı:

— Ben yaman değilim! Yaman Yahya Kemal! Yaman o büyük şair!

Sözün burasında hanımın bir önemi kalmadı öğretmen Saffet'in gözünde. Şiirin gerisini okumaya başladı.

Az ilerdeki yazıhanesinde Davavekili Seyfi Haktanır, içkili lokanta işleten Hayri Şen ile beraberdi. Hayri Şen'in gülen bakışları hanımı yazıhanenin camlı kapısının bir ucundan karşılayıp öbür ucundan uğurladı:

— Helâl hatuna, dedi. Mihrap hâlâ yerinde...

— Cami yıkılmamış ki...

— O da var ya! Yaşıyor kadın. Canına değsin...

— Bir türlü tam öğrenemedik şunun girdi çıktısını. Kâhyalarından birini yalnız yakalayıp da söyletseydik.

—Nesini öğreneceksin? Hanım'ın yaptığını sakladığı mı var?

Seyfi Haktanır, kurnaz adamdı. Başkalarının ince hesaplarını, plânlarını bulup çıkarmakla övünürdü:

— Öyle değil! Bahçesi manastır gibi. Sen hiç kâhyalarını yalnız yolladığını gördün mü kasabaya?

Hayri Şen, ilgilenmedi onun bu merakıyla:

— Methettin ya! Aferin kadına. İş becerebilmekte. Bu ölümlü dünyada ne yaşarsan kâr..

Henüz bu sözler konuşulurken, Hanım ile kâhyası eczanenin önünden geçiyorlardı. Hükümet doktoru eczaneye uğramış, eczacı ile pencerenin önünde oturuyordu o sırada. Hanım ile kâhyayı gördüler.

Eczacı dalgın dalgın:

— Yahu, dedi, nereden bulur bu genç genç kâhyaları? Hepsi dışardan, hepsi kasabaya yabancı..

Doktorun bir şeyler duymuşluğu vardı bu konuda:

— Bodrum'dan, Marmaris'ten getiriyor diyorlar...

— Balıkla, ahtapotla beslenmişleri seçiyor desene!

— Hanım bilir işini. Kâhyalarını kasabadan seçse bu kadar yıldır rezili çıkardı.

Ne de olsa biri doktor, biri eczacıydı. Bilgili, anlayışlı kişilerdi. üstünlüklerine inanmanın rahatlığı ile Hanım'ın, kâhyanın ardından dudak büktüler.

Eczaneden sonra, dükkânlar, kahveler azaldı. Hanım ile kâhya, caddenin iki yanında sıralanan kasabanın varlıklı dönemlerinden kalma ikişer üçer katlı evler arasında ilerliyorlardı şimdi.

Eczacının karısı, balkonunda, belediye meclisi üyesi Sabri Bey'in karısı ile karşılıklı sabah kahvesi içiyordu.

—Bak, bak, bak ayol kim geçiyor...

— A! A! A! A! Narlıbahçe'nin hanımı değil mi o? Hiç utanmak yok ayol...

— Şunu adamakıllı bir görelim Allahaşkına...

— Ben de nasıl şey diye hep merak ederdim...

İkisi de karşılıklı sandalyelerinden fırladılar. Sokaktan geçenlerden davranışlarının ölçüsüzlüğünü saklamayı gerekli görmeden, balkonun açık bulunan orta peneceresine sıkışıp yan yana aşağıya sarktılar.

— Kâhyası iyice yakışıklı ayol. üstelik damadından daha genç. Bu kadarına pes doğrusu.

Sabri Bey'in karısı fıkırdadı:

— Neler yapmazmış neler...

Eczacının karısı gıdıklanır gibi oldu:

— Sen neler duydun?

— Her gece kâhya ile karşılıklı çekermiş kafayı, ardından çırılçıplak denize girerlermiş...

— Onu da duymuştum, ama benim bildiğim üçlemediği günler hasta olurmuş. Başı ağrıdan çatlarmış...

Kadınlar, pencereden ayrıldıktan sonra sandalyelerini birbirine yaklaştırdılar. Fısıldaşarak konuşmalarını sürdürdüler.

Hanım, böyle böyle önünden geçtiği her dükkân, her evde kendisi ile ilgili konuşmalar uzayıp giderken ana caddeyi aştı. Kasabanın öbür ucundaki Tarım Memurluğu'na vardı. Yanında kâhyası ile tarım memurunun odasına girdi.

Tarım memuru gençti, bekârdı. Gözleri alevlenerek hanımı karşıladı. Yer gösterdi. Çay mı, kahve mi, soğuk bir şey mi içeceklerini sordu. Hanım: "Çayı kahveyi, siz gelince bizim bahçede içeriz" dedi. Ağaçlarının ilâçlanmasını istediğini söyledi.

Tarım memuru:

— Hay hay, dedi, ne zaman?

Hanım, kâhyasına baktıktan sonra karşılık verdi:

— Biz her gün bahçedeyiz. Ne gün gelebilirseniz bekleriz...

Kâhya, hafif başını eğerek Hanım'ın dediğini doğruladı. Gün kararlaştırdıktan sonra Hanım ile kâhya kalktılar. Tarım memuru, kendilerini kapıya kadar uğurladı. Odasına dönerken derin bir iç çekti:

— Ah ah! Ne anlar bu odun gibi kâhyadan bilmem ki?..

Yardımcısı sırıttı:

— Ne anladığı belli.

Tarım memuru, kolay kolay kendine gelebilecek gibi değildi:

— Cennet, Hanım'ın bahçesi! Tepeler zeytinlik. Suyun, havuzun başından aşağıya, kat kat ayvalık, narlık, portakal, turunç, mandalina, limonluk. Aşağıda deniz. O havuz, o güller, o karanfiller. Şimdi oraları hep cennet kokar...

Yardımcı:

— Hanım da tadını çıkarıyor işte.

— Elbet de çıkarıyor! Ne yapacak İzmir'de? Avlanıyor, denize giriyor, kitap okuyor, canı istedikçe de...

Yardımcı tamamladı tümceyi:

— Kâhyası dizinin dibinde...

— Keyif onun! Bize ne? Kocası adam olup da doyursaydı...

— Kolay mı?

— Bırak şimdi sen onu bunu. Yarın sabahtan gideriz. Sen de gelirsin. Hanım öğleye ya keklik ya ördek yedirir bize. Tatlı tatlı konuşuruz. Güzel bir gün geçiririz. Efe kadın Allah için...

Tarım memuru, tekrar kapıya gitti. Caddede uzaklaşan Hanım ile kâhyasının arkasından baktı.

— Aslan! dedi. Ne yapsa yakışıyor...

Hanım, bu kez bütün bakışları dönüş yönünde üstüne çekerek, Tarım Memurluğu'ndan sonra Özel Saymanlığa uğradı. Kasaptan bakkaldan alışverişini tamamladı. Park kahvesine geldi. Yanında kâhyası ile bir masaya oturdu. Çay ısmarladı.

Az sonra kaptıkaçtı yeni bir seferden döndü. Alanın ortasında yolcularını boşalttı. Şoför, Hanım'ın masasına yaklaştı. Hanım: "Hazırız, gidelim" dedi. Kâhyası ile birlikte kalktı, kaptıkaçtıya doğru yürüdü.

Satın aldıkları öteberiyi şoför kaptıkaçtının üstüne yerleştirdi. Hanım tek başına şoförün yanına bindi. Kâhya arka sıraya oturdu. Bir iki yolcu daha aldılar. Kaptıkaçtı acelesiz yola çıktı.

Uzaklaşan kaptıkaçtının arkasından bakanlar, Hanım'ın renkleri, yumuşak bakışları, herkesle barışık gülümsemesiyle alandan kasaba sokaklarından koptuğunu, eksildiğini duydular.

UZUN BİR GECE

I

Kadın, Park kahvesinin gerilerinde bir masada oturuyordu. Daha doğrusu masanın sandalyelerinden birinde. Masa ile sandalyesi arasında hiçbir ilişki kuramamıştı çünkü. Sandalyesinin üstünde tostop olmuş, elleri dizlerinin üstünde kımıldamadan oturuyor, sanki rahatlasa, yerleşecek olsa kabahat işleyeceğinden çekiniyordu. Uslu dur, burada otur, bir yere ayrılma diye tembihlenerek yalnız bırakılmış bir çocuk gibiydi. Yarıya kadar içilmiş çayı masanın üstünde öylece kalakalmıştı.

Az önce İzmir'den gelmişlerdi. Park kahvesinde o masaya oturmuşlar, erkek iki çay söylemiş, sonra çaylar gelince kendi bardağını iki üç yudumda boşaltıp kendilerini kasabadan köylerine götürecek bir otomobil bulmaya gitmişti. Kadın tek başına kalınca kaybolmuşa dönmüş, oturduğu yerde ufalmış, büzülmüş, masanın üstünde duran çay bardağına bile uzanamaz olmuştu.

Yalnız çocuk bakışları özgürdüler. Duru bir yaşama sevinciyle, parkın ağaçları, öbür masaları, karşıda alanda dolaşanlar, çevredeki yapılar arasında dolaşıp duruyordular. Kahvede tek başına oturmasını yadırgayanlara, bakışlarında, otur dediler, bekle dediler, diyen

bir sorumsuzluk vardı. Gerçekte de hiçbir şey düşünmediği, erkeğin sözüne uymaktan başka elinden bir şey gelmediği belliydi. Erkek ne düşünmüşse düşünmüş, ne karar vermişse vermiş, o olur demiş, sen bilirsin demişti sadece. Uyuşmuştu bir yerleri. Suyun üstünde suyun akıntısına kapılmış giden küçük bir saman çöpüydü sanki. Kendini sele bırakmış, erkeğin sürüklediği yere akıp gidiyordu.

Erkek yanından ayrılınca bir boşluğa kayar gibi olduğunu duymuştu. Akşam iniyordu. Evlerine dönüyordu kasabalılar. Kahvenin önündeki alana dolanların, caddeden geçenlerin yürüyüşlerinin hızlandığını görüyordu. Hiçbir şey düşünemez duruma gelen kafasının sıyrılamadığı bir bulanıklıkla geciktiklerini seziyordu. Kasabanın Park kahvesinde oturduğunu ilk kez kavramış gibi ürküyor, korkunun siyah gölgeleri gelip geçiyordu bakışlarından. Elinde olmadan göğüs geçirerek mırıldanıyordu:

"Ah Selman..."

Selman'ı beklediğini anımsayınca, korkularını; geceyi nasıl, nerede geçireceklerini bilememenin sıkıntısını hemen unutuyor, çocuk bakışları, ağaçlar, masalar, çevresinde gördükleri arasında o duru yaşama sevinciyle yeniden uçuşmaya başlıyordu.

Selman çok geçmeden geri döndü. Karşıdan yaklaşırken yüz çizgilerinin gerginliğinden, bakışlarının kararmasından anlamıştı işlerin ters gittiğini. Yine de hiçbir şey sezinlememiş gibi davrandı. Selman "Yok!" dedi dişleri arasından. Yanındaki sandalyeye çöktü. İşaret parmağı ile başparmağı arasında çenesini kıstıra kıstıra bir süre sustu. O ne diyeceğini bilemeyerek konuşmasını bekledi Selman'ın.

"Gitmiyor pezevenkler..."

Ne karşılık vermesi gerektiğini kestiremiyordu.

"Yağmur diyorlar, çamur diyorlar, geç oldu diyorlar, naz ediyorlar..."

Ayaklarının ucuna baktı sessizce. Öğleyin yağan yağmurdan sonra daha nemini tam çekmemişti toprak. Rüzgâr estikçe ıslak ağaçlardan damlalar savruluyordu. Sandalyelerini Selman'ın kocaman sarı mendiliyle kurulayarak oturmuşlardı. artan bir kabahatlilik duygusuyla Selman'ı avutmak gereksinmesi duydu:

"Elbet bulunur bir gideni..."

Selman, geciktiklerini unutmuş gibi daha bir süre oyalandı yanında. O en küçük bir uyarmada bulunmadı. İstediği gece kalacakları yerin belli olması değil de sadece Selman'ın yanında olmasıydı sanki. Neden sonra Selman yerinden kalktı:

"Dur, birde Mustafa ile konuşayım..."

Mustafa kim? Hüseyin kim? Abdullah kim? Hiçbirini tanımıyordu o. Ama Mustafa'nın da kasaba şoförlerinden biri olduğunu anlıyor, Selman'ın bütün şoförleri tanıdığını gördükçe güvenilir bir erkeğin yanında olduğuna, içlerinden birinden birinin Selman'ı kırmayarak kendilerini köye götürmeye razı olacağına inanıyordu.

"Konuş" diye fısıldadı uysallıkla.

Selman yeniden kalkıp gitti. Kadın, alanın ortasında, işten yeni dönen bir taksinin şoförü ile konuştuğunu görüyordu onun. Gözünün önünde gördükçe, eli elinde, Selman'ın yanında sanıyordu kendini. Köye gideceklerini bile unutarak, ortalarda dolaşmasını, taksiden taksiye gidip gelişlerini izliyordu Selman'ın. Konuşmalarını tamamlayınca yanına dönüp geleceğine, alana çıkan sokaklardan birine girerek kayboldu Selman. Elinin havada kaldığını, bir boşluğa kayar gibi olduğunu duydu bir daha. Suyun akıntısına kapılan o küçük saman çöpü, bir kenara takılmış kalmış, hafif titremelere tutulmuştu şimdi. sevinci sönen bakışlarını Selman'ın girdiği sokağın ağzına dikip kafası bomboş, Selman'ın geri dönüp görünmesini beklemeye başladı. Arada bir alanın karşı tarafındaki ya-

pıların duvarlarında gölgelerin hızla yükseldiğini gördükçe iç çekiyordu:

"Ah Selman..."

Yüzünde umutsuzluğun daha da koyulaşan karaltısı ile göründü, yaklaşmaya başladı Selman. Otururken:

"Gitmiyor..." dedi dişleri arasından.

Yeniden ışıkları yanan bakışlarını gerginleşen yüz çizgilerinde dolaştırarak, yumuşatmaya çalıştı Selman'ı:

"Var daha vakit..."

Selman öfkelendi:

"Nerede var? Görmüyor musun akşam oldu..."

Görmez olur muydu akşam olduğunu? Islak toprak, ıslak ağaç gövdeleri, ıslak sokaklar, ıslak duvarların üstünden çekilmişti gün ışıkları. Nemle birleşen alacakaranlık hızla koyulaşıyordu.

"Yüz lira istedi köpoğlu..."

Sustu bu kez. Selman yanındaydı ya eli yine onun elinde sayılırdı. Takıldığı yerden kurtulmuş akıyordu küçük çöp. Nereye mi? Bilemezdi ki! Sadece akıp gitmenin, bir hızın tadını yaşıyordu Selman'ın yanında...

Bir süre dirseği masaya, çenesi avucuna dayalı, caddeden geçenleri izledi Selman. Ona döndü:

"İçsene çayını..."

Boğazı kupkuru:

"İçerim" dedi güçlükle yutkunarak.

"İçeceksen iç. Soğumuş..."

"Soğusun..."

Çayına uzandı. Bir yudum alıp bardağı yerine bıraktı. Göz göze geldiler. Sırtında, bacakları arasında, karnında, göğüslerinin uçlarında bir kıpırdama, bir açlık. Bölünüyor, parçalanıyor, ağızları-

nı durmadan açıp kapayarak Selman'a doğru yol alan aç, küçük balıklara dönüşüyordu etleri. Pırıltısı artan bakışlarını ayıramaz olmuştu Selman'dan.

"Geç oldu artık, ya hiç gitmezler, ya daha çok isterler..."

Omuz silkti hiçbir şey düşünmeden:

"Sıkma canını o kadar..."

"Nasıl sıkmayayım? Baksana sokakta kaldık..."

"Kalmayız..."

"Nasıl kalmayız?"

Selman'ın, nasıl bir karşılık vereceğini ayrı bir merakla beklediğini anlayamadan omuz silkiyordu yeniden:

"Bulunur elbet başımızı sokacak bir yer..."

Verdiği karşılıktan Selman'ın duyduğu rahatlığı da anlayamıyordu. Gerçekte düşünmeden söylüyordu söylediklerini. Aklını toparlayıp köye gitmemenin önemini kavrayamıyordu bir türlü. O küçük balıklardı davranışlarını yöneten. Yan yanaydılar. İstediği daha da yakın, başkalarının gözlerinden kurtulacakları herhangi bir yerde olmaktı sadece. Ta ki o binlerce aç balık, açılıp kapanan ağızları, kıvrılan kuyruklarıyla sokulsunlar, sokulsunlardı Selman'a.

Her yanı sarsıla sarsıla kasabanın eski taksilerinden biri işten döndü, alanın ortasında durdu. Selman umutsuzluğundan sıyrılarak yerinden kalktı:

"Giderse Nuri gider. Dur, şununla bir konuşayım..."

"Konuş..."

"Oda gitmem derse, o zaman..."

Anladı. Razı olduğunu açıkladı çaresizlikle:

"Nasıl kısmetse..."

Selman gitti. Alanın ortasında Nuri dediği şoförle konuştu. O, elleri dizleri üstünde kımıldamadan kaldı sandalyesinde. Karşıdan

izlediği el baş devinimlerinden Nuri'nin de gitmeye yanaşmadığını anladı. Kahvede oturan, caddeden geçen erkekler, tuhaf tuhaf bakıyorlardı kendisine. Yanlış, doğru olmayan bir şeyler yaptığını duyuyor, bir türlü toparlayamıyordu kendini. Köye gidemeyeceklerine göre, kim evine alır, kim oda verirdi onlara? Hem bir oda veren çıksa bile, geceyi Selman'la beraber bir yabancının evinde geçirdiği duyulacak olursa?.. Yok, yok, gitmeleri gerekirdi köye... Ne olursa olsun, nasıl olursa olsun, isterse yürüyerek... Bileklerindeki bileziklere takıldı gözleri. Belki de yeteri kadar parası yoktu Selman'ın. Neden bileziklerinden birini ya da ikisini çıkarıp vermemişti paraya çevirmesi için? Bu kararla dönüp gelmesini beklemeye başladı Selman'ın.

Kasabadan çıkacaklar, şosede sekiz kilometre ilerledikten sonra ovada toprak bir yola sapacaklar. Yağmurlu aylardan sık sık taşan derelerin, hendeklerin kestiği o yol su tutar. Ovada altı yedi kilometre kadar daha ilerledikten sonra genişletilmiş bir keçi yolundan batıdaki dağa sapacaklar. Dağın yukarılarında kalır köyleri. Yağmur iki yandan yuvarladığı taşları yığar o yolun ortasına. Hep atla eşekle geçtiğini ansır o yolu. Yalnız altı ay önce, düğününde, otomobil getirmişti kocası. Onu otomobille götürmüştü köyden İzmir'e. Ama bahardı o aylar. Yollar kuruydu.

Kocası? Daha dün gece yatağında yattığı adam, neden bu kadar yabancıydı ona? Köyden İzmir'e otomobille gidişini anımsıyordu da, otomobilde, önünde, şoförün yanında oturan adamı duman gibi görüyordu. Ne kadar gözünün önüne getirmek istese duman basıyordu kocasının yüzünü. Sesini, birlikte geçirdikleri altı ayı hep unutmuş gibiydi. Otomobilde, geride, kendi anası ile görümcesi arasında oturuyordu. Kocası ile eniştesi önde şoförün yanındaydılar. Neden yine de o yolculuğu yalnız yapmış sanıyordu kendini? Ağlı-

yordu sessiz sedasız. Yutkunamıyordu. Eli ayağı kaskatı kesilmişti. Görümcesi evinden ayrılmasına yoruyordu ağlamasını.

"Ağla kız ağla. Tutma kendini. Yabancı yok yanında..."

Bir bu sözler kalmıştı o yolculuktan aklında. Otomobil ayrılıyordu baba evinin kapısı önünden. Kalabalık, çoluk çocuk yavaş yavaş kımıldanan otomobilin önünü arkasını sarmış, köyün çıkışına doğru kayıyorlardı. Sıvasız taş duvarları, gübre yığınlarını tarıyordu gözleri. Bakışları, sonunda aradığını gördü. Selman, elindeki sarı bir gülü koklayarak, yol kenarında durmuş, dimdik ona bakıyordu. Bakışları karşılaşınca yüreğinin ökseye tutulmuş küçük bir kuş gibi çırpınmaya başladığını duydu göğsünün içinde. Beti benzi uçtu. Gözleri doldu. İki damla yaş süzüldü yanaklarına. Köyün çıkışında kalabalığın arasından kurtuldu otomobil. O, İzmir'e kadar donmuş gibi oturdu anası ile görümcesi arasında. Hep elinde sarı gülü ile Selman'ın bakışlarını duydu üstünde. Görümcesi ağla dedikçe, gözlerini sile sile ağladı.

Anılarının burasında iç çekiyordu gene: "Ah Selman!" Aklından geçirdiği sözlerle tamamlıyordu iç çekişini: Hep sen açtın bu işleri başıma...

On yedi yaşındaydı o sıralar. Ya şimdi? Şimdi aradan yıllar geçmiş gibisine geliyordu. Ama topu topu altı ay olmuştu o günden bugüne. Hâlâ on yedi yaşındaydı.

Selman, dönüp geldi sonunda.

"Gece vakti, bu yağmurdan sonra o yola gidilmez, diyor. Çamura saplanır kalırız diyor..."

O kadar sabırsızlıkla söylenmeye hazırlandığı bileziklerinden birini, ikisini verme sözünü edemedi bunları duyunca. Yaya gidelim de diyemedi. Yine Selman'ın seline, sürükleyip götürmesine saldı kendini.

Selman biraz oturdu. Daha önce de yaptığı gibi parmak uçları ile çenesini kaşıdı, kaşıdı. Ofladı, sonunda yeniden kalktı.

"Ben hele tanıdıkları bir göreyim..."

Az önce duyduğu bütün o korkular yersizmiş gibi, kimi göreceğini, nereye gittiğini sormadı. Selman, caddeden aşağıya gözden kayboldu. Yeniden bırakılmışlığını duymaya başladı. Bir boşluğa doğru iniyor, iniyordu. Kasabanın elektrikleri yandı. Caddeden geçen erkekler, onu görünce duruyorlar, aralarında birşeyler konuştuktan sonra yollarına devam ediyorlardı. Aralarında başını geriye çevirip bir daha ona bakanlar vardı. Park kahvesi, oturduğu sandalye olmadığını kavrıyordu yerinin. Bakışlarındaki o çocuksu sevinç sönmüştü. Nereye nasıl saklayacağını bilemiyordu kendini. Şimdi İzmir'de, Tepecik'te, küçük esnafın, ustabaşıların oturduğu dar alnaçlı evlerin sıralandığı sokaklarında, elektrikler yanmış, kocası eve dönmüş olmalıydı. Kımıldamadığı sandalyesi üstünde, ellerinin ayaklarının mutfakla oturma odası arasında alışık olduğu gidip gelmelerini arandığını duyuyordu.

Daha bu sabah kilimleri yastıkları yığmış, minderleri toplamış, baştan aşağı silip süpürmüş, yeniden yerleştirmişti evi. Kuşlukla öğle arası kapı çalındığı sırada yemeği yeni ateşe koymuştu. Değişikti kapının çalınışı. Kocası olamazdı. Geleni merak ettiği için, ayağında terlikler, saçlarını bağladığı tülbente düzen vererek bir koşu kapıya fırladı. Kapının arkasında durdu. Entarisini üstüne oturturken dışarıya kulak vererek zaman kazandı.

"Kim o?"

Cigaranın çatallaştırdığı kısık bir erkek sesi geldi dışarıdan:

"Benim..."

Sesi kararsızlığa düşmeden tanıdı. Eli ayağına dolanarak kapıyı araladı. Beklediği gibi Selman'dı karşısında duran. Gözleri kara-

rıyor, başı dönüyordu. Göğsü tıkanacakmış gibi soluyor, sesini yitirdiğini, konuşamayacağını sanıyordu. İçeri gir ya da girme diyemedi.

Ah, biliyordu, biliyordu Selman'ın günlerden bir gün çıkıp geleceğini! Bir gün kendisini arayacağını. Sevdiğinden başkası ile evlenen her genç kız gibi, sevdalarının sona ermediğine inanıyordu o da. Çocuk bakışları, bütün mutluluğunu, sevincini açığa vurarak, Selman'ın saçları, gözleri, dudakları arasında oradan oraya uçuşup dururken kapının pervazına sarıldı kaldı.

Gelin olduğu günden beri ilk karşılaşmalarıydı. Arada bir İzmir'e inen bir köylüleri evlerine uğrar, anasından, babasından, selâmla birlikte, yumurta, kese yoğurdu, tereyağı gibi, yiyeceklerle dolu bir sepet getirirdi. Selman'dan haber almak için, gelene, köyde kim var kim yok, nasıllar diye sormaya başlardı. Kendi yakınlarını, gelenin yakınlarını, konu komşularını sıraladıktan sonra sonunda:

"Selman Çavuşlar nasıllar?.." derdi.

Köylü kadın kımıldar, yerleşirdi oturduğu minderde:

"İyiler çok şükür..."

"Karısı?"

"İyidir. Ne yapsın iyi olmasın da?.."

"Çocukları?"

"Yuvarlanır dururlar..."

"Ya Selman Çavuş?"

"Onun keyfi hep yerinde. Bir ensesi var kilise direği gibi..."

Gülerdi bu sözleri duyunca:

"Durur mu o kuyruğu topuzlu süslü beygiri gene?"

"Durmaz olur mu? Cakası onunla. Kendi yemez, çocuklarına yedirmez, beygirine verir. Beygirinin üstünde kasabadan köye, köyden kasabaya kasıla kasıla taşınır durur. Sanırsın alay kumandanı..."

Daha içten gülerdi bu kez. Bütün sorduklarının isimlerini yeniden sıralar, böylelikle Selman'a selâm gönderirdi.

Selman:

"Yalnız mısın?" dedi sesini alçaltarak.

İçeriye girmek istese, bileğinden tutacak olsa, karşı koyacak en ufak bir gücü yoktu o anda. Selman'ın sorusu üstüne kendisini nasıl koruyacağını ansıdı:

"Görümcem içeride..."

Selman hafif bozuldu. Cebinden çıkardığı bir mektubu uzattı:

"Al şu mektubu. Anandan. Hasta. Seni bekler..."

Yalanından pişmandı. Aşırı meraklanmış görünerek kapının içinden çekilmeye kalktı:

"Hasta mı? Nesi var?"

Selman, elini yakaladı:

"Suss! Dinle. Dayanamadım hasretine. Ananın mektubunu başkasının elinden kaptım getirdim. Yok meraklanacak bir şeyi. Ama sen, gel. Mektubu kocana göster. Bir otobüsüne, bilemedim iki otobüsüne yetiş. Ben garajlardayım. Seni görürüm..."

"Olur" dedi hiç düşünmeden. Canlanmıştı. Hoş bir oyundu Selman'ın dedikleri sanki. Kocası, o, Selman körebe oynayacaklarmış gibi sevindi.

Selman kapıdan ayrılınca, kocasının kendisini tek başına köye göndermeye razı olup olmayacağını düşünmeye başladı.

Kocası öğleye doğru eve uğradığı sırada yapmacıklı davranmasını gerektirmeyecek kadar tasalı, sıkıntılıydı.

Adam onun birşeylere üzüldüğünü çabuk gördü:

"Neyin var?"

Ağlamaya hazırdı:

"Hiç sorma..."

"Nedir üzüntün?"

"Anam hastaymış..."

"Kimden duydun?"

Entarisinin cebinde taşıdığı mektubu çıkardı. Zarfsız olarak kocasına uzattı. Sonra, üzgün bir yüzle minderin kıyısına ilişti. Ne zaman üstüne atılması gerektiğini kollayarak kocasının devinimlerini izlemeye başladı.

Adam, mektubun ne zaman geldiğini, kimin getirdiğini sormadı. Onun yaradılışında biri için açıktı bunun karşılığı. Sabah evden çıkıp az önce döndüğüne göre, daha önce ortada sözü olmayan mektup, evden ayrı kaldığı saatler içinde gelmiş demekti. Mektubu sessizce okuyup bitirdi. Kararsız, düşünceli kaldı. Okuduklarını değerlendirmeye çalışıyordu. Kadın, saldırı zamanının geldiğini görerek iç çekti, gözyaşlarını kuruladı:

"Ben zaten rüyamda görmüştüm..."

"Ne görmüştün?"

"Anamın hastalığını..."

"Rüyada ne görürsen ters çıkar..."

Kendisini avutmak, hoş tutmak için sesi yumuşamış çıkıyordu kocasının. Hiçbir şey düşünemeyecek durumda olduğu açıktı:

"O senin rüyaların! Benimkiler hep doğru çıkar. Zaten sen ne anlarsın ki..."

"Canım, okumadın mı? Yok öyle meraklanacak bir şeyi ananın. Biraz eli kolu tutulmuş. Romatizmadır. Havalardandır. Kış girerken herkesin eli kolu tutulur..."

Yaklaşan, yanı başında kendisini okşamakla okşamamak arasında kararsız duran kocasının eliyle itti:

"Senin anan değil ki benim anam! Ölse umurunda mı? Belki de sevinirsin."

Daha rahat ağlamaya başladı. Başını duvara çevirdi. İç çeke çeke gözyaşlarını kuruladı. Oynuyordu gene. Gözyaşlarının altında duruluğunu, sevincini yitirmeyen çocuk bakışları bu oyunun önceden bildiği sonucuna varmasını bekliyordu sabırsızlıkla.

Bu kadarı yeterdi kocasına. Evlendiklerinden beri bir dediğini iki etmiyordu. Köylüsüydü adam, Selman'la akrandı hemen hemen. Kadın, büyüdüğü yetiştiği yıllarda sık sık onun sözünün edildiğini duyardı. Çocukluğunda bayramlardan birinde, anası ile İzmir'de oturan dayısına konuk giden kocasının İzmir'de kalmıştı aklı. On üç yaşında, "Ben bu köyde durmam. Beş on keçinin koyunun ardında çobanlık etmem. Oduncu olmam" diye tutturmuştu. Anası babası dayısının yanına yollamak zorunda kalmışlardı sonunda. Dayısı, ilkin bir yoğurtçunun yanına çırak vermiş, daha sonra askere gidinceye kadar bir şerbetçinin, bir börekçinin yanında çalışmış, iş öğrenmişti. O yıllarda köyde hep kötü söylenirdi ardından. Hayırsız çıktığının, yaşlanan anasını babasını yüzüstü bıraktığının sözü edilirdi. Anası: "Nereden tuttum götürdüm onu dayısına! Nereden gösterdim, göstermez olaydım o yere batası İzmir'i!" diye yanar yakınırdı konu komşuya. Sonra askere gittiği, askerde herkes gibi talime çıkacağına alay mutfağında çalıştığı, askerden döndüğü, Tepecik'te koluna takıp dolaştığı camlı bir kutu içinde poğaça, börek, kurabiye sattığı duyuldu. Bütün akranları evlendiği halde onun hâlâ bekâr kalışı çekiştirildi. Derken bayramlarda, düğünlerde, köyde görünmeye başladı kocası. En çok bir gece kalıyor, ertesi gün İzmir'e dönüyordu. Bu gelip gidişleri gittikçe daha önemli bir olay olarak karşılanıyordu. Her gelişinde anasına, babasına, akranlarına getirdiği hediyelerin sözü ediliyordu. Bir gelişinde radyo getirmişti anasına. Kızkardeşini yanına aldı bir süre sonra, bütün düğün giderlerini karşılayarak İzmir'de bir fırıncı ile ev-

lendirildi. Üç tekerlekli, üstü çerçevelenmiş, camla kapatılmış oldukça büyük bir arabası vardı o sıralar. Arabasını sinemanın, istasyonun önüne, pazar yerine çekiyor, kıymalı peynirli börekler, poğaçalar, ayran satıyordu. Artık eski ağızlar değişmişti köyde. Yereceklerine, "İyi etti de bizim gibi köyün dağını taşını, kel kayalarını beklemeye kalmadı" diyorlardı. Geldiğini duyan bütün köylüler ona hoş geldin, anasına babasına gözünaydın demek için yarışıyorlardı. Evliliklerinden önceki son iki bayramda, kapılarının önünden geçerken gördüğünü ansır kocasını. Doğrusu, evleneceklerini aklından bile geçirmemişti. Giyinişi, temiz, düzgündü. Akranı köylülerden ayrılıyor, kasabalı küçük memurları andırıyordu. Bu türlü giyinen erkekler çarptıramazdı onun kalbini. Çizmeli, dar külot pantolonlu, kasketi kaşına yıkık erkeklerden başkaları erkek değildi onun gözünde. Evlendiklerinde, Tepecik'te cadde üstünde istasyona yakın bir börekçi dükkânı vardı kocasının. Yanında çıraklar çalıştırıyordu. Kazancı çok iyiydi. Giydiriyor, bilezik alıyor, bazı akşamlar sinemaya götürüyor, karşılığında çok az şey istiyordu ondan.

Yanı başında durmuş ne karar vereceğini bilemiyordu adam. Mırıldandı:

"Daha bugün çarşamba..."

"Ne olmuş çarşambaysa?"

"Cumartesi olsun, alayım, götüreyim seni. Pazara döneriz..."

"Ben bekleyemem cumartesiyi..."

Ağlamaya başladı yeniden:

"Senin dükkânın var, çırakların var, benim bir anam var topu topu bu dünyada. Senin işinin bitmesini bekleyeyim dersem..."

Adam üzgün:

"Peki öyleyse, dedi, sen söyle çaresini..."

"Bırak beni gideyim..."

"Ne zaman?"

"Bugün..."

"Öğle oldu. Daha buradasın. Bu saatten sonra sen nasıl gidersin tek başına köye?.."

Kadın işlerin yoluna girdiğini görerek:

"Bu akşam kasabaya giderim" diye başladı. Halası vardı kasabada. Bu gece halasında kalır, anasının haberini alır, hiç değilse yüreği rahatlardı. Bu akşam eniştesi köye, muhtarlığa telefon eder, kasabada olduğunu söylerdi. Yarın babası gelir alırdı onu kasabadan. "Altı ay oldu anamın babamın yüzünü görmeyeli..." diye gözleri yaşlı tamamladı sözlerini.

"Haklısın" dedi kocası. "Git, hazırlan, garaja götürüp otobüse bindireyim seni. Kabahat benim... İşten güçten başkaldırıp götüremedim anana babana seni. Sen git, cumartesi akşamı ben de gelirim, pazar günü beraber döneriz..."

Kadın sevinmedi hemen:

"Anam iyileşmeden geri dönemem..."

"Sen bilirsin. Ben gelirim gelmesine. Sen anan iyileşmişse benimle dönersin, yataktaysa bir hafta daha kalırsın..."

Saat ikiye doğru garajdaydılar. Adam, biri karısının anasına babasına, biri kendi anasına babasına iki kutu şeker aldı. Harçlık verdi, biletini alıp karısını otobüse bindirdi.

Karısının oturduğu koltuğun penceresi altında durmuş, otobüsün kalkmasını beklerken adam, Selman'ı gördü. Karısı ile aralarındaki ilişkiden habersizdi. Bu karşılaşmaya sevindi.

Selman yaklaştı:

"Hayrola Zekeriya Usta?"

"Hayırlar Selman Çavuşum. Bizim hanımı yolcu ederim. Kısmetse anasını görmeye gider. Hastaymış diye aldık haberini..."

Selman üzgün bir yüz takındı:

"Yaa, hasta zavallı..."

"Nesi var?"

"Yaşlılık işte. Bilinmez ki! Bir gün beli ağrır, bir gün sırtı, ne zaman görsem inler durur..."

"Doğru..."

Kısa bir an ne söyleyeceklerini bulamadılar.

"Sen İzmir'de miydin?"

"Bu sabah geldim..."

"İnsan uğrar bir kahvesini içer hemşerisinin be kardeş. Tepecik'te bilirsin bizim dükkânın yerini..."

"Alışverişim vardı. Olmadı vakit. Gördüğün gibi ancak dönerim..."

"Bu otobüste misin sen de?"

"Ancak köye yetişirim..."

"Niyetin bu gece köye varmak mı?"

"Kısmetse..."

"Neyle?"

"Bakalım, bulursam bir dolmuş..."

"Yollar nasıl?"

"Daha kuru sayılır..."

Bir daha sevindi Zekeriya Usta:

"Bizimki de sana emanet. Tut bir otomobil, erkenden köyde olun akşama..."

Cebinden cüzdanını çıkardı:

"Otomobil parasını vereyim sana..."

Selman, Zekeriya Usta'nın ellerini kavradı:

"Olmaz vallaha..."

"Niçin be kardeş?"

"Olmaz, koy cüzdanını cebine..."

"Hiç değilse bırak ödeyeyim yarısını..."

"Koy o cüzdanını cebine..."

Böyle olur olmaz, ödersin ödeyemezsin diye birbirlerinin elini kolunu ite ite bir süre tartıştılar. Kadın, otobüsün penceresinden eğlenen bakışlarla izliyordu onların devinimlerini. Selman:

"Hele köye dönelim, payına ne masraf düşerse bir daha görüşümde alırım" dedi. Sonunda Zekeriya Usta cüzdanını cebine koymaya razı oldu. Otobüsün camına vurdu. Karısına Selman'ı gösterdi:

"Köye gider köye! Kısmetse seni ananın kapısına kadar bırakır bu akşam..."

Kadın, gülmekle gülmemek arasında dinledi bu sözleri. Başıyla anladığını belirtirken, gözlerini Selman'dan kaçırmış, utanmış göründü.

Otobüs yolcuları yerlerini aldılar. Selman geldi kadının yanına oturdu. Otobüs kalkarken, kocası, aşağıdan ikisine el salladı.

Garajdan çıktıkları sırada Selman:

"İşler yolunda" dedi.

Kadın kocası duyacakmış gibi fısıldadı:

"Çok şükür."

Orta parmağının sırtıyla üç kez otobüsün tahta kasasına vurdu.

Bacağının Selman'ın bacağına, omzunun omzuna değdiğini duyuyor, bu dokunuşlara kulak veriyordu otobüs yol alırken. Soluğunu kesiyor, yeniden soluk alıyor, iki soluk arasında bu dokunuşların kopuşunu, yeniden soluk alınca bağlantısını dinliyor, soluğunu tutarak bu bağlantıyı uzatıyor, bu oyundan tatlı yürek çarpıntılarına kapılıyordu. Otobüsün penceresinden dışarıya bakarken gör-

dükleri hiç aklında kalmadan geçip gidiyordu gözlerinin önünde. Sorsalar, yolun neresinde olduklarını söylemeyezdi. Bir süre sonra soluğunu Selman'ın soluğuna uydurdu. Artık birlikte doluyor boşalıyordu göğüsleri. Selman'ı omuzlarının, bacaklarının sertliğini, dağ köylülerinin ıslak ot, koyun kokusunu duyuyordu yanı başında. Sarhoşa dönüyordu gitgide. Dönüyor, bu gezintiden, oynadığı oyundan duyduğu sevinçle Selman'ı süzüyordu.

Köye gidiyorlardı. Bu gece herkesi uyuttuktan sonra, ne yapıp ne edip, beraber olacaklarını biliyordu. Etlerinde ne zamandır duymadığı bir koşuşma ile buluşacakları saatten sonrasını yaşıyordu şimdiden. Kendi samanlıklarında mı, Selman'ların samanlığında mı, artık durum nerede elverirse, birbirlerinin kollarına atılacaklar, ilk horozlar ötüşürken gene de birbirlerine doyamadan ayılacaklardı. Kocasına hiç duymadığı bir açlıktı etlerinde boşalan. Dağ köylerinin çoğu kızları gibi sağlıklıydı. Uzun boylu, gösterişliydi üstelik. Gergin çizgili göğüsleri, kalçaları vardı. Soğuk kalamazdı hiçbir erkeğe. Kocası ile yatarken de kasılıp boşanıyordu etleri. Gene de Selman'ı arıyordu. Selman'dan bir erkekten daha fazla olarak Selman'dı istediği. Kocasından ise yaklaştıkları sırada ne beklediğini, ne istediğini bilemiyordu.

Küçüktü köyleri. Dik denilebilecek bir yamaçta kurulmuştu. Küçük büyük bütün evleri birbirine benzerdi. Alt katta samanlık, ahır; üst katta bir sofa ile bir ya da iki oda. Evleri kuru taşla örülmüş avlu duvarları kuşatırdı. Önce boyasız tahta bir kapıdan avluya girilir, avluda, dıştan bir merdivenle üst katın kapısı önüne çıkılırdı. Komşuydular Selman'la. Kuru taşla örülmüş omuz yüksekliğine kadar bir duvar ayırırdı avlularını birbirinden.

Evliydi Selman. Anası ablası ile birlikte Selman'ın düğününe gittiklerini ansırdı. Sekiz yaşındaydı o sıralar. Konuşulanlardan

doğru dürüst bir şey anlamasa da yetişkin ablası ile akranı öbür kızların geline dedikleri aklındaydı: "Kız iyi tut elinde. Bırakma dinlensin, başka kancıkların ardında seğirtsin!" Gelin neye baksa gülüyordu o gün. Telledi, duvakladılar, o da, o gün gelinin duvağından kopardığı bir parça teli uzun süre kaybetmeden saklamaya çalıştı.

Kocaman adamdı onun gözünde Selman. Hiç sonradan olacaklar aklına mı gelirdi? Doru atı üstüde görürdü Selman'ı. Köyün bütün beygirleri semerliydi, yüke çekilirdi. Selman gerisinde dürülü kiraz rengi bir velense ile Çerkez kaltağı vururdu atına. Yelelerini örer, kuyruğunu topuz yapardı. Eşkin, bakımlı, rahvan yürüyüşlüydü atı. Sık sık kasabaya inerdi atıyla. Kasaba dönüşlerinde, köyün girişinden avlu kapısına kadar, kız erkek köyün bütün çocukları sevinçli çığlıklarla Selman'ın atı arkasından koşuşurlardı çocukluğunda. Sonra avlu kapısında kümlenir, Selman, eyerden heybeyi alırken, atın ön sağ ayağı ile eşinerek avlu kapısının açılmasını bekleyişini seyrederlerdi.

Ergenlik yaşında sık sık yıkanmasını severdi. Avlu kapılarının bitişiğindeki mutfaklardaydı yıkanma yerleri. Ocakta bir teneke su ile ılıştırarak, geniş bir teneke leğen içinde yıkanırdı. El büyüklüğündeki aynası, iki yüzlü bağa tarağı yanında olurdu yıkanırken. Göğüslerinin biçimlenmeye başladığı günlerden beri, yıkanmadan önce, yıkandıktan sonra aynada çıplak vücudunu, beline inen saçlarını seyretmekten hoşlanır, yıkandıktan sonra uzun uzun taranırdı.

On altı yaşındaydı. Yalnızdı evde. Yıkanmış, avluya çıkmış, güneşte saçlarını tarıyordu. Nisan olacaktı aylardan. Avlularındaki erik ağacının yeşilleri gülüyordu. Henüz ufacıktı, yemyeşildi erikler. Kanını, sırtını ısıtan öyle tatlı bir güneş vardı ki uzattıkça uzatıyordu taranmasını. Bir ara kendisini gören biri var duygusuna ka-

pıldı. Yakınlara konup havalanan serçelerin ötüşlerinden başka ses yoktu yöresinde. Yalnız hızla uçuşan kırlangıçların gölgeleri gelip geçiyordu avludan. Saçlarını ortadan ayırdı. Ellerinin tersiyle iki yandan omuzlarının gerisine attı. Aynayı yeniden alıp gözleri yüksekliğine kaldırınca, aynadan, geride, avlu duvarının üstünde bir büst gibi duran Selman'ın başını gördü. Duvarın hemen dibindeki incirin yaprakları altına sığınan Selman bakışlarını dikmiş kendisini seyrediyordu. Hafif bir "Ayyy!" çıktı ağzından.

Selman, işaret parmağını dudağının üstüne götürüp susmasını işaret ediyordu. Terslemek istedi. "Utanmıyor musun? Kocaman adamsın, ayıp değil mi?" demek istedi. Diyemedi. Tepeden tırnağa kızardığıyla kaldı. Aynası tarağı elinde kaçtı, eve girdi.

İki gün sonra gene yıkanıyordu. Saçlarını, vücudunu sabunlayıp duruladı. Leğenin içinde ayağa kalktı. Aynasını eline aldı. Memelerine, omuzlarına, saçlarına, bacaklarına baktı. Güzel olup olmadığını soruyordu kendi kendine. Bilmediği kollar, eller, dudaklar, sarsın okşasın, dolaşsın istiyor, bir sızı bir özlem sarıyordu aynada gördüğü her yerini. Aynadan ayıramadığı gözlerini yumdu, iç çekti, kavuşturduğu elleri arasında aynayı göğsüne bastırdı. Gözlerini açıp yeniden aynaya baktığı zaman, aynanın içinde Selman'ın iki gün önce duvarın üstünden uzanan yüzüydü aynada gördüğü. Büyüyor, yaklaşıyordu yüz. Sonra Selman'ı atı üstünde gördü. Geniş omuzları, dik oturuşu ile gülüyor, yaklaşıyordu. Ne yapsa, yüz, gözlerinin önünden gitmiyordu. Bakışlarını çıplaklığını ayıramıyordu sanki. Yeniden gözlerini yumarak aynayı göğüslerine bastırdı. Sıkılan dişleri arasından fısıldadı: "Selman!"

Az sonra avluya çıkmış güneşte taranıyordu. Sivri uçlarını dibinden dibinden geçirerek tarağı saçlarının ucuna kadar tararken, oturduğu yerde kıvrılıp bükülüyor, göğüslerini öne çıkarıyor, göz-

leri yarı kapalı, kimseyle ilgilenmezmiş, yalnızmış gibi davranıyordu. Oysaki bir yerden Selman'ın kendisini gözlediğini çok iyi biliyordu.

Gene yalnızdı evde. Taranmasını uzattıkça uzattı. Birden ellerini kuvvetli iki erkek elinin kavradığını duydu. Duvardan atlayıp sessizce yaklaşan Selman'ın kolları arasındaydı. Sıcak soluğunu, yüzünde boynunda dolaştırarak, yanıp tutuştuğunu fısıldıyordu Selman. Silkindi, debelendi, kurtulmaya çalıştı. Uykudaymış gibi yitirmişti bütün gücünü kuvvetini. Karşı koyamayarak Selman'ın kollarında evlerinin altındaki samanlığa sürüklendi. Samanlığın dibindeki ot yığınlarının üstünde büsbütün Selman'ın öpüşlerine okşamalarına saldı kendini. Yarı açık gözkapakları arasından bütün gördüğü, oraya buraya kaçışan tavukların samanlığın karanlığı içinde pırıldayan gözleriydi.

Selman'ın karısı üçüncü çocuğuna gebeydi o sıralar. Köy dışındaki hendeklerde, mersin, erguvan kümeleri arasında, bağ kütükleri altında, samanlıklarda, ağıllarda bazen gece bazen gündüz sık sık buluşuyorlardı. Yakınlıkları uzun bir süre gizli kaldı. Kışa girerken arada bir ortadan kaybolmaları anasını kuşkulandırır oldu. Gözünün önünde görmedi mi kadın hemen ardına düşüyordu. Samanlığın bir köşesinde sevişirlerken, anasının kaybolan bir tavuğu aranır gibi adını seslenerek avluda dolandığını duyardı. Anasının samanlık kapısından uzaklaştığı sırada ortaya çıkar, gelişigüzel bir yalan uydururdu. Anası inanmaz, akşama kadar süren düşmanca bir çekişme başlardı aralarında.

Anasının uykusu kaçtığı bir gece yakalandılar. Gürültüsüzce evden çıkıp avluya indi. Selman samanlıkta bekliyordu. Anasının kendisini izlediğini duymadı. Ellerini yeni Selman'a uzatmıştı ki, girerken kapattığı samanlık kapısı açıldı. Anası, adını sesleniyordu.

İkisi de soluklarını kesmiş ne yapacaklarını bilemiyordular. Anası Allahtan ki fener, kibriti almamıştı yanına. Samanlığın duvarına tutuna tutuna el yordamıyla ilerliyordu. Selman fırladı, kendini kapıdan dışarı attı. Anası, kapıya döndü tökezleyerek, Selman'ın duvarı aşan karaltısını tanıdı. Komşu köpekler havladılar. Anasının bağırıp çağırmayışından, babasına seslenmeyişinden nasıl olsa işi kapatacağını anladı. Söyleyecek yalanı yoktu. Başı önünde samanlıktan çıktı. "Tuh, utanmaz, rezil!" diye üstüne atılarak, saçlarını yolmaya, etlerini çimdiklemeye, sırtını yumruklamaya başlayan anasının ilk öfkesi geçinceye kadar kendini koruyacak bir devinimde bulunmadı. Anasının tepesine, sırtına inen yumrukları, itelemeleri arasında odasına döndüler. Anası gaz lâmbasını yaktı. Donunu çıkarmasını söyledi. Orasını uzun uzun yokladı. Hâlâ kız olduğunu görünce yatıştı.

Ertesi gün, bir başka köye gelin giden ablasının yanına gönderdiler onu. İki ay ablası ile eniştesinin yanında kaldı. Köye dönüşünde evlenmesi için söz kesilmişti. Nişanlar takıldı. Evlenme hazırlıkları çabuk tamamlandı. Anası hiç gözünün önünden ayrılmasına fırsat vermiyordu. Ama o gene de, gelin gitmesine üç gün kalıncaya kadar haftada, on günde bir Selman'la buluşmanın yolunu buldu.

II

Uzun boynu üstüne yuvarlak kafalı, çekik gözlü bir adam, Park kahvesinin caddeye inen merdivenleri üstünde durmuş ona bakıyordu. Bol ceketinin önü açıktı. İki elini baş parmaklarından ceketinin altında yeleğinin alt ceplerine çengellemiş, onu arıyormuş, ona birşeyler söyleyecekmiş gibi bir duruşu vardı adamın... Elinde ol-

mayarak göz göze geldi, ne soracaksa sormasını bekliyormuş gibi kısa bir süre bakışlarını kaçıramadı adamdan. Sonunda duyduğu rahatsızlıkla silkindi, adamla hiç ilgilenmez görünmeye çalıştı. Adamın merdivenleri indiğini, alana doğru yürüdüğünü gördü. Alanda Selman'ın görüştüğü şoförlerden biriyle konuştu adam. Şoförle birlikte oturduğu yere doğru bakışlarından kendisinden söz ettiklerini anladı.

Geceydi artık. Selman hâlâ dönmemişti gittiği yerden. Masasının az ilerisinde bir elektrik direği vardı. Elektrik lâmbasının çıplak ışığı altında büsbütün yalnız, suçlu, ortada kalmış duyuyordu kendini. Sandalyesi üstünde daha da tostop oldu, daha da büzüldü.

Adam, şoförle konuştuktan sonra geldi, dört beş adım önündeki bir masanın başında durdu. Ayakta, sırıtkan bir bakıştan sonra, bir sandalye çekti, sırtını ona doğru dönerek oturdu, geriye kaykıldı. Adam, şimdi ensesiyle de ona bakıyordu, onu gözaltına almıştı sanki. Kocaman ayakları vardı. Korkunun yerleştiği bakışlarıyla bir yandan Selman'ın dönüp gelebileceği sokak ağızlarına bakınırken bir yandan adamın devinimlerini kolluyordu. Gittikçe, adam yabancı gelmiyordu ona. Düşündü düşündü, sonunda adamın daha önce kahvenin önünden iki kez daha geçtiğini, hep birşeyler soracakmış gibi, sırıtmaya hazır kendisine baktığını anımsadı.

Selman, alandan doğru göründü. Dalgın dalgın yaklaşıyordu. Bir elinde bir kesekâğıdı vardı. Anlaşılan yiyecek bir şeyler almıştı. Tam yanından geçeceği sırada, uzun boyunlu adam, sandalyesinden kalktı, boş elinden yakalayarak durdurdu Selman'ı.

"Merhaba Selman Çavuş. Bize bir selâm vermek yok mu?"

"Merhaba."

"Dalgınsın anlaşılan. Köye dönmedin mi? Kasabada mısın bu gece?"

Selman, ona beklemesini işaret etti.

"Olmadı. Dönemedik" dedi adama.

Adam, ilk kez görüyormuş gibi ona doğru baktı.

"Kusura bakma. Yalnız değilsin demek."

"Misafirim var..."

Adam sırıttı:

"Anlaşıldı. Nerede kalacaksın?"

"Bakalım..."

Seslerini alçattılar. Konuşulanları duyamaz oldu. Adamdan ayrılıp yanına yaklaşırken Selman'ın yüzü gülüyordu:

"Hadi, dedi, kalk. Gidiyoruz..."

Nereye gideceklerini sormadı Selman'a. Bir kez daha onun akıntısına saldı kendini. Yandaki sandalyenin üstünde duran tahta saplı torbayı andıran kumaş bir çantayı alarak kalktı. Adam, az ileride merdivenlerin kenarında bekliyordu. Selman, içtikleri çayların parasını ödedi. Selman'la adam önden yürüdüler, o, bir adım arkalarından. Yolda karşılaştıklarının beraberliklerine ne anlam vereceklerini kestiremeyen meraklı bakışları altında kasabanın anacaddesini geçtiler. Caddenin sonuna yakın sola saptılar. Arnavutkaldırımı döşeli, taşlarının aralıkları ayak bileklerini büken yokuş bir sokakta ilerlediler. Bir çeşmenin arkasından dolandılar. Boş bir arsayı geçip, kuru taşla örülmüş bir avlu duvarının kapısı önünde durdular. Adam, mandalın dışarıya sarkan ipini çekerek kapıyı açtı. Yana çekildi. Selman ile kadına yol verdi. Onların ardından kendisi de içeri girerek kapıyı kapadı.

Beş altı basamaklı giriş merdivenlerine yaklaşırlarken evin kapısı hızla açıldı. Yedi yaşlarında bir oğlanla onun ardından beş yaşlarında bir kız adama doğru atıldılar.

Adam çocuklara:

"Girin bakayım içeriye..." diye çıkıştığı sırada, daha küçük bir kız, ağabeyine ablasına yetişmek için kapının eşiğinde beliren genç bir kadının elinden kurtulmaya çalışıyordu. Kadının öbür kolunda ağzı emzikli bir çocuk daha vardı.

Adam,

"Bizim veletler" dedi. Oğlanla kızı kollarından kavrayıp geri çevirirken kadına seslendi:

"Kapat bunların hepsini odaya..."

Merdivenleri çıkıp eve geldiler. Karısının yavaştan alıp yan gözle getirdiği kimseleri incelediğini gören adam kızdı. Önce vuracakmış gibi sağ kolunu havaya kaldırdı. Sonra kadını omzundan kavrayıp sağdaki odaya doğru döndürdü:

"Sallanmasana! Hadi, yallah, hepiniz içeriye..."

Çocukları, kadını odaya sokup, oda kapısını çekti.

"Görmeyeyim ortada dolaştığınızı..."

Genişçe bir sofa üstünde giriş kapısının sağına soluna düşen iki odası vardı evin. Adam, bu kez soldaki odanın kapısını açtı.

"Bu oda sizin. Yatak yorgan ne gerekirse hepsi içeride. Elektrik düğmesi kapının yanında. Ayak yolu, sofanın dibinde, solda. Hadi, rahatınıza bakın..."

Yüzü sırıtmaya hazır, hep o birşeyler soran, sorduklarına karşılık bekleyen bakışlarıyla kadına kaçak bir bakış attı.

"Bana müsaade" dedi. Karşıki odaya girdi.

Odaya girip elektriği yaktılar. Kapatınca, oda kapısının arkasında küçük bir sürgü bulunduğunu gördü. Kadın, sürgüyü çekti.

Ev sahiplerinin hem konuk, hem oturma odası olmalıydı oda. Sokağa, daha doğrusu avluya bakan pencerenin altında duvardan duvara uzanan ot şilteli bir minder, kapının karşısına düşen duvara bitişik bir masa vardı. Masanın üstünde tıkırtıları duyulan tene-

ke kasnaklı saat, altı buçuğu gösteriyodu. Duvara dayalı, çerçevesi yer yer kırılıp dökülmüş bir aynanın kenarına adamın fotoğrafları iliştirilmişti. Deniz hayvanlarının kabukları ile işlenmiş toprak bir vazo içinde solmuş kâğıt çiçekler, bir sürahi, iki bardak, bir gaz lâmbası ile tamamlanıyordu masanın üstündeki öteberi. Geride, büyük bir sandığın üstünde, eski bir yorgan yüzü ile örtülmüş, dürülü yatak yorgan yığını görünüyordu.

Bez çantasını masa ile minder arasındaki iskemlenin üstüne koyduktan sonra daha bir süre elinden bırakamadı kadın. Niçin niye bu odaya geldiklerini yadırgıyordu. Suskundu. Sonunda çantasını bıraktı, gitti, minderin bir kıyısına ilişerek oturdu.

Selman, elindeki kesekâğıdını odadaki öbür iskemlenin üstüne bırakıp yaklaştı:

"Rahat etsene..."

Kırgın bir sesle mırıldandı:

"Rahatım..."

"Başını aç. Mantonu çıkar..."

"Çıkarırım. Dur biraz kendime geleyim..."

Selman yanına oturdu:

"Gördün mü nasıl kolay yer bulduk?"

Kadın bütün öğleden sonra kapıldığı uyuşukluktan sıyrılıyordu yavaş yavaş:

"Kim bu adam?"

Selman anlamamış gibi sordu:

"Adam mı?"

Kadın susarak sorusunun karşılığını bekledi.

"Dilekçeci. Dilekçe yazar. Alım satım işleri kovuşturur..."

Kısa bir an sustular.

"Niye sordun?"

"Gözüm tutmadı..."

"Aldırma..."

"Elimde olsa aldırmam..."

Selman ayağa kalktı:

"Yorma aklını boş yere..."

"Köye gitsek daha iyiydi..."

"Nasıl?"

"Yürürsek yarı yolu aşardık şimdiye dek..."

Selman güldü:

"Sen köyün yolunu unuttun anlaşılan..."

Kadın kalktı. Mantosunu çıkarmadan odanın içinde gitti, geldi. Birden odanın ortasında durdu. Kapıya kulak verdi. Selman'la göz göze geldiler. Bir kıpırdama oldu kapının arkasında. Sustular. Sofada uzaklaşan adımları, birinin evden çıktığını duydular. Pencereye yaklaştılar. Dilekçeciydi.

Kadın:

"Kapının arkasındaydı" dedi.

"Olsun..."

"Bizi dinliyordu..."

"Bir şey konuşmadık ki..."

"Niye dinliyordu?.."

Selman omuz silkti.

"Sana öyle gelmiştir. Niye dinlesin? Evden çıkarken, durmuş, bir şey aramışsa..."

Kadın, kapıya yaklaştı. Anahtar deliğinden dışarıya baktı. Kimse yoktu sofada.

Selman:

"Elma ile portakal aldım" dedi.

Kadın kapının gerisinden ayrıldı. Başörtüsünü çözdü:

"Acıkmadım..."

Selman çakısını çıkardı. Bir portakal soymaya başladı:

"Alt yanı portakal. Acıkmadan da yenir..."

Soyduğu portakalı ikiye böldü. Yarısını kadına uzattı:

"Al."

Mindere oturup portakallarını yemeye başladılar. Dizleri birbirine değiyordu.

"Ne oldu sana? Bütün gün iyiydin..."

"Birazdan geçer..."

Son ısırdığı portakal diliminden incecik bir su çizgisi Selman'a doğru fırladı. Kadın güldü. Selman, kucakladı, dudaklarından öptü onu.

"Dur" dedi. "Mantomu çıkarayım. Ellerin portakallı."

Selman, kollarını çözdü:

"Çıkar" dedi. "Geç bile kaldın..."

Kadın, kalktı. Mantosunu çıkardı. Nerede olduklarını unutmuştu artık. Bakışları pırıltısını bulmuştu gene. Gitti, yatakların üstündeki örtüyü çekti.

Selman, o yatağı yapıncaya kadar bekledikten sonra, kalktı, elektriği söndürdü. Soyunmaya başladı.

III

Yakınlarındaki elektrik fabrikasının motor gürültüsü kesildi. Kasabanın elektrikleri söndü. Odanın penceresi iyice karardı. Geceyarısı olmalıydı. Selman uyukluyordu yanında. O, gözleri açık, karanlığı, sessizliği dinliyordu.

Avlu kapısı gıcırdadı. Evin iç kapısının kilidinde bir anahtar döndü. Sofaya giren ayak seslerinin kendi kapılarının önünde dur-

duğunu duydu. Hızlı bir yürek çarpıntısıyla olacakları beklemeye başladı. Kapı, parmak sırtıyla iki üç kez vuruldu. Dilekçeci hafifçe seslendi:

"Selman, Selman Çavuş..."

Selman'ı omuzundan sarstı, uyandırdı.

"Kalk."

Selman, gözlerini kırpıştırarak başını doğrulttu:

"Ne var?"

"Kalk, adam kapıda..."

İkisi birlikte yatağın içinde oturarak kulak verdiler. Kapı yeniden tıkladı.

"Selman Çavuş..."

Selman kalktı. Karanlıkta pantolununu bulup, sendeleyerek ayağına çekti.

Kadın fısıldadı:

"Lâmbayı yak..."

Dilekçeci kapının ardında sabırsızlanıyordu:

"Selman Çavuş. Duymadın mı?.."

Selman:

"Geliyorum..." dedi kapıya doğru.

Lâmbayı yaktı. Pantolununun düğmelerini ilikleyerek kapıya yaklaştı. Kapıyı açmadan, aralığından sordu:

"Ne var?"

"Aç bir dakika..."

"Ne istiyorsun?.."

"Konuşalım biraz."

"Ne konuşacağız?.."

"Lâf atarız..."

"Sırası mı?"

"Aç yahu..."

"Derdin ne geceyarısı?"

"Cigaran var mı?"

"Bekle..."

Selman ceketinden cigara paketini aldı. Kendine iki cigara ayırdı. Kapıyı altından ayak tabanı ile destekleyerek aralayacak oldu. Dilekçecinin omuz vererek kapıya yüklendiğini görünce, kendisi de kapıya yüklendi. Kapıyı kapadı.

Aralanan kapıdan ucuz şarap kokusu yayılıp kaldı odada.

"Aç dedim sana..."

Kadın entarisini giymiş, Selman'ın az gerisinde duruyordu. Selman, onu uzaklaştırmak istedi, fısıldadı:

"Sarhoş. Sen çekil..."

Kadın kıpırdamadı.

Dilekçeci söyleniyordu:

"Aç, yoksa fena olur..."

Selman, ayak tabanı ile altından destekleyerek kapıyı yeniden araladı. Cigara paketini kapının aralığından uzattı:

"Al..."

Dilekçeci paketi alacağına iki eliyle Selman'ın bileğini yakaladı:

"Cigaranı orana sok..."

Selman gene de alttan aldı:

"Ne oluyorsun?"

"İçeri gireceğim dedim sana..."

Selman, hızla geri çekti, kurtardı bileğini adamın elinden:

"Tatsızlık etme..."

Kapıyı kapamak istedi. Dilekçeci sağ ayağının burnunu sokmuştu kapı aralığına.

"Zekeriya Usta'nın karısı o yanındaki..."

"Yanlışın var..."

"Zekeriya Usta'nın karısını getirdin evime."

"Uzatma!"

"Park kahvesinde görür görmez tanıdım..."

"Peki, ne olacak?"

"İçeri gireceğim!"

"Ne diye?"

"Anlamadın mı?"

"Sarhoşsun!"

"Aklım başımda benim. Sıra bende..."

"Yahu, git uyu..."

"Sen sıranı savdın..."

"Yavaş!"

"Aç! Sıra bende! Bana bırak kadını..."

"Sarhoşsun. Erkekliğe sığmaz bu yaptığın."

"Erkeklik sana kalsın!.."

"Yavaş konuş!"

"Ev benim be! Kimden kısacağım sesimi?"

Kadın titriyor, duramıyordu yerinde. Park kahvesinin merdivenlerinden üstüne dikilmiş bakışlarını görüyordu şimdi dilekçecinin. Tutamadı kendini:

"Çarpsana kapıyı suratına!"

Dilekçeci sesini duydu, fakat anlamadı onun ne dediğini.

"Ne dedin?"

Selman susmasını, uzaklaşmasını işaret etti kadına.

" Ne dedi o yanındaki?"

"Sana değil..."

"Ne dedi? Söyle!"

Selman kapıya yüklendi:

"Yeter artık!"

Dilekçeci karşı koyuyordu:

"Açmazsan sen bilirsin..."

Selman sustu.

"Yarın Zekeriya Usta gelmeden ikinizi çıkarmam bu odadan!"

Dilekçeci birdenbire kapıyı zorlamaktan vazgeçti. Kapının aralığından ayağını çekti. Selman'ın ittiği kapı kapandı.

"Görürsünüz ikiniz de..."

Selman omuz vermiş hâlâ kapının arkasında duruyor, kadın kapıdan arıyamıyordu gözlerini.

Dilekçeci söyleniyordu sofada:

"Yarın sabah Zekeriya Usta gelmeden ikiniz de bir adım dışarı atamazsınız bu kapıdan dışarı."

Sustular.

Dilekçeci kapıyı vurdu:

"Duydunuz mu?"

Selman:

"Git yat" dedi. "Sabaha konuşuruz..."

"Sabahtan ikiniz de buradan doğru hapisaneye..."

Kadın ürkmüş gözleriyle Selman'a baktı. Selman susuyor, kaçırıyordu ondan bakışlarını.

Dilekçecinin ayak seslerini, evin sokak kapısının açıldığını duydular. Kadın lâmbayı kıstı. Pencereye yaklaştı. Dilekçecinin avluyu geçtiğini, sokağa çıktığını gördü. Sararmış yüzüyle Selman'a döndü.

"Dışarı çıktı..."

Selman dudağına bir cigara yerleştirdi:

"Sarhoş!"

"Nereye gider?"

Titriyordu. Bütün korkularıyla minderin kenarına ilişti.

Selman karşılık vermedi hemen. Masaya doğru yürüdü. Lâmbanın fitilini biraz açtı. Eğildi, lâmbanın ağzından cigarasını yaktı. Fitili yeniden kıstı. Gölgesi bütün duvarı kaplayacak kadar büyümüştü.

"Geceyarısı ne işi var dışarıda?"

Selman cigarasından çektiği soluğun dumanlarını ağzından burnundan boşalttı. Omuzlarını kıstı:

"Ne işi olacak? Sarhoş!"

Hâlâ kaçırıyordu bakışlarını.

"Karakola gitmesin?"

Selman duraladı. Başını geriye attı:

"Gitmez..."

"Ya gittiyse?"

Şimdi kadındı düşünen. Selman ne yapacağını, neye karar vereceğini kestiremeyerek dikiliyordu odanın ortasında. Gerisindeki duvarda kocamandı gölgesi.

"Zekeriya Usta öldürür beni!"

Gittikçe dalgınlaşan Selman, kadının biraz ötesinde minderin kıyısına ilişti:

"Öldürmez..."

"Boşar..."

"Dur bakalım, hemen telâşlanma..."

"Sokakta kalırım..."

"....."

"Ne olur benim halim? Babam eve almaz. Seninle adım çıktıktan sonra köye adım atamam..."

"Bulunur bir çaresi..."

"Nasıl?"

"Düşünürüz..."

Selman omuzlarını kaldırdı, indirdi.

"Söylesene? Ne düşünürüz?"

"Ne bileyim şimdiden?"

Kadın onun sesindeki inançsızlığı sezdi. Gözleri doldu:

"Mahvolurum..."

Selman sustu.

"Alır mısın beni?"

Selman ilk kez ona doğru baktı:

"Evliyim."

"Ben de evliyim..."

Karşılık alamadı bu sözüne. Gözlerini kurulayarak iç çekti:

"Ah benim çilem!"

Selman ayağa kalktı. Öfkeli bir adım attı odanın içinde. Birden ona doğru döndü:

"Sus Allahını seversen. Zaten aklım karışık, sen de büsbütün karıştırma..."

Yüzünün bir yerlerine çarptığını, yüreğinin bir yerinde bir boşluğa düştüğünü duydu bu sözlerin. Yerde, yorganı yarıya kadar ters dönmüş yatağa takıldı bakışları. Akşamın yedisinden geceyarısına kadar o yatakta kendisini kollarına alan erkeği arandı. O mutlu erkeği sevmişti o, odanın ortasında sıkıntılı yüzü ile dikilen, beraberliklerinden pişmanmış gibi duran adamı değil! Kendisi de sıkılıyordu şimdi bu beraberlikten. Kararsızlığından, korkularından sıyrılarak doğruldu oturduğu yerden:

"Gidelim bu evden..."

Selman şaşırdı:

"Nereye?"

"Çıkalım gidelim..."

"Nereye gideriz geceyarısı?"

Çoraplarını buldu. Canlanan elleri kollarıyla bacaklarına çekti.

"Ben kalamam bu evde!"

Selman dikildiği yerde kımıldamadan izliyordu devinimlerini.

"Hadi, durma, sen de toparlan..."

"Dışarıda bekçiler çevirir yolumuzu?"

"Çevirsinler!"

Konuşmaları kesildikçe tıkırtıları büyüyen saate bakıyordu Selman:

"Daha altı saat var sabaha..."

"Ne olursa olsun. Ben başıma ne geleceği belli olmayan yerde tıkılıp kalamam..."

"Korkma sen..."

Gene inandırıcı değildi duyduğu ses. Baktı, gene Selman'ın kendisinden bakışlarını kaçırdığını gördü. Mantosunu giydi.

"Niye bekçiler çevirsin yolumuzu? Hırsız mıyız? Misafirlikteydik, lafa daldık deriz..."

"Nerede kalırız sabaha kadar?"

"Nerede bir saçak altı bulursak!"

Sırtından, soyunduğu yere doğru itti Selman'ı.

"Hadi, durma, giyin. Nerede sabahlasak buradan iyidir."

Döndü, ayakkabılarını da giydi.

"Hadi, kımıldan. Duramam ben burada..."

Selman, gömleğini geçirdi sırtına. Acelesiz düğmelerini iliklemeye başladı.

Avlu kapısı gıcırdadı. Kadının soran bakışları pencere ile Selman arasında bir koşu gitti geldi.

"Kısıldık kaldık!" dedi.

Pencereye atıldı. Perdenin aralığından baktı:

"Geldi" diye fısıldadı. "Yanında biri var..."

Selman yaklaştı, hemen onun gerisinde duruyordu.

"Gördüm."

"Bekçi mi?"

"Değil. Ortağı..."

Mahkemeye, tapuya işi düşen köylüleri birlikte kandırıp, birlikte sızdırdıkları yardımcısıyla beraber dönüyordu dilekçeci eve.

Kadın, odanın dibindeki sandığa doğru atıldı vakit kaybetmeden.

"Tut!"

OIdukça ağır sandığı, iki yanındaki kulplarından tutup odanın kapısı ardına çektiler. Anahtar sokak kapısında döndü.

"Kapıdan ayrılma..." dedi Selman'a. Masayı sandıktan boşalan yere kaydırdı. Minderin yastıklarını, örtülerini bir solukta çekip aldı. Ayaklarına bakarak kestirdiği gibi iki parçaydı minderin tahta iskeleti. Parçalardan birini kucakladı. Sandıkla duvar arasına yerleştirdi. Sofadaki ayak sesleri oda kapısının önünde durduğu sırada, iki üç parmaklık bir boşluk kalmıştı minderden duvara kadar. Kapının açılamayacağından duyduğu güvenle ilk korkularından kurtulmuş, dışarıya kulak vererek soluyordu. Dilekçeci kapıya vurdu:

"Selman..."

Selman karşılık verip vermemekte kararsız susuyordu.

"Selman..."

"Söyle?"

"Açacak mısın kapıyı?"

"Başlama yeniden!"

"İyi düşün, ikinize de hapislik var sonunda!"

"Saçmalama..."

Yine zayıf, kararsızdı sesi.

"Tatlılıkla açacaksan aç..."

Değişik bir erkek sesi ekledi:

"Zora sürükleme bizi..."

Selman sustu.

"Açarsan sıramızı savar, çıkarız. Olanları ne Zekeriya Usta duyar, ne de başkası..."

Selman'ın bakışları kadını buldu. Kadın, sağ eliyle kavradığı gaz lâmbasını havaya kaldırmış, yere çarpmaya hazırdı.

"Yakarım bu evi!"

Selman kapıya sırtını verdi:

"Açamam..."

Değişik ses:

"Sen açmazsan biz açmasını biliriz" dedi. Kapı zorlanmaya başladı.

Dışarıdan solumalar, küfürler geliyordu. Odanın içinde dolanan ürkek bakışları pencereye takıldı. Çabuk karar verdi. Lâmbayı üfleyip söndürdü, elinden yere bıraktı. Sandalyenin üstünden bez çantasını kaptı. Pencereyi açtı. Dışarıya kayıverdi.

Avlu kapısından çıktıktan sonra geldikleri yöne doğru yürüdü. Boş arsayı, çeşmeyi geçti. Ne ses, ne ışık vardı sokaklarda. Evlerin koyu karaltıları arasında, sokağın gökle birleşen boşluğuna daldı. Burnu ile âdeta koklayarak buluyordu yolunu. Anacaddeye çıktığı sırada hâlâ gelen yoktu arkasından. Çarşı yönünden bir bekçi düdüğü duydu. Anacaddenin alt yanında kalan sokaktan bir başka bekçi düdüğü ona karşılık verdi. Düdük seslerine göre yolunu değiştirdi. Sola döndü, kasabanın dışına doğru ilerledi.

Karanlığa alışıyordu gözleri. Kapalı kepenkleri arasından bir

gemici fenerinin ışıkları sızan bir fırının önünden geçiyordu. Çalışanlar olmalıydı fırında. Kapıyı vursa, sığınmak istese? Bıyıklı yalnız bir erkek açacaktı fırının kapısını. Görmediği, tanımadığı fırıncının yüzünü nedense dilekçeciye benzetti kafasında. Yürüyüşü hızlandı.

Sağda, ilk sokağa saptı. Bahçe duvarları, boş arsalar, savaş yıllarından kalma yıkıntılar arasında uzuyordu sokak. Arada, tek katlı basık bir damın izdüşümünü ayırabiliyordu göğün karanlığında. Evlerden birinden kızgın bir kadın sesi geliyordu. Evin avlu duvarı önünden geçerken açık duyuyordu kadının dediklerini:

"Zehir iç inşallah! Zehir iç de geber! Kadınlar boş yere orospu olmaz. Senin gibi itlerin yüzünden olur! Aç bıraktığın, muhtaç bıraktığın yetmedi mi? Niye sövüyorsun, ne diye dövüyorsun karını! Eşşoğlu eşek! Rezil! Hadi kes sesini, yat, zıbar..."

Sarhoş söylendi:

"Adam alıyor eve. Adam almış eve..."

Başka bir kadının ağladığını duydu.

"İki paralık etti beni. Konu komşumun, sizlerin yüzüne bakamaz oldum..."

Kızgın kadın sesini yükseltti:

"Keşke alsa! Senin gibi sarhoşun böyle gül gibi taze nesine? Ulan, bu kadar zamandır komşuyuz, karının eve adam aldığını biz görmeyeceğiz, biz duymayacağız da burnunun ucunu göremezken sen mi göreceksin! Karının namusuna sahipsen vaktinde gel evine, a hayırsız! Kes sesini! Her gece böyle mahalleyi ayağa kaldırıp durma, vallahi kadınlığıma bakmam alırım seni ayağımın altına, it! Soysuz köpek! Utanmak yok mu sende? Ne bu be? İllallah! Rahat yok mu senden? Bırak da uyuyalım."

"Kız, sen nesinden çekiniyorsun bu korkuluğun? Ayakta du-

ramıyor, görmüyor musun? Kürek mi, maşa mı, süpürge mi her ne geçerse eline, kapıp indirsene başına. Ne diye küfürlerine, dayağına katlanıyorsun bu hayırsızın?.."

Ağlayan bir çocuk sesi karıştı bu kavganın arasına.

Karanlığa alıştıkça adımları hızlanıyordu. Konuşulanları ayıramıyordu artık. Kalın bir erkek sesi "Yeter be!" diye kükredi. Geride kalan bütün gürültüler birdenbire kesildi.

Sokağın alt başında kapısız bir avlu gördü. Kapı aralığının boşluğu önünde durdu. Solunda panjurları kapalı bir dam vardı. Avlu duvarı, kapı boşluğundan başlayıp birkaç adım uzuyor, geriye dönüp avluyu kuşattıktan sonra arka cephesinden damı içine alıyordu. Avlunun sokak duvarı gerisinde, okları havada, tek atlı bir yük arabası duruyordu. Avlunun sessizliği ürküteceğine güven veriyordu ona. Kimse ile karşılaşmayacağına inanarak avluya girdi. Arabanın arka kapağı üstüne oturdu.

İlk dakikaları geçmez bilmez bir uzunlukta yaşadı. Oturuşu biçimini bulmuyordu bir türlü. Hiçbir şey düşünmeden yöresini dinliyor, nasıl bir yerde olduğunu kestirmeye çalışıyordu. Bir hayvanın ayakları üstünde yer değiştirdiğini, sonra tıksırdığını duydu. Pancurları kapalı damın ahır olduğunu anladı. Damın avlusundaydı. Arabanın, damda tıksıran beygirin sahibi yakınlarda bir evde oturuyor olmalıydı. Beygirin çıkardığı sesler kesildi. Gökte, büyük kara bulutlar yıldızları örterek güneye doğru akıp gidiyorlar; hafif hafif esen rüzgârın, yakınlarda bir yerde bir gazete parçasını oradan oraya sürüklediği duyuluyordu.

"Hayvanların yemlerini vermiştir. Arabası, gün doğmadan ahıra uğramaz..."

Düşünmeye başlıyordu.

"Yıldızlar solmaya başlarken çıkar giderim buradan..."

Düşündükçe oturduğu tahtanın sertliğini, oturuşunun rahatsızlığını unutuyordu. Artık daha çabuk geçiyordu dakikalar. Çevresindeki sessizliğe alışmış kendini dinliyordu şimdi. Korkmuyordu. Korkmadığını şaşırarak anladı. Yalnızdı, kimsesizdi, ama kimseyi aramıyor, kimseyi beklemiyordu. Bütün istediği, bu hafif üşümeye başladığı, hayvan tersi, ot kokan yerde kimse görmeden sabaha kadar tek başına kalabilmekti.

Selman mı? Kimdi o? Gerçekten bir iki saat öncesine kadar onun kollarında mıydı? İnanılmaz geliyordu bu akşam bütün olup bitenler şimdi ona. Aylardır yerleri süpürürken, bulaşık yıkarken, evinin penceresinden sokağa bakarken, "Ah Selman!" diye iç çeken sahiden kendisi miydi?

"Ne aptallık!"

Şimdi zorlasalar o isim öyle "ah" ile çıkmazdı dudaklarından. Selman'ın anısı sadece bulantı veriyordu ona.

"Budalaymışım" diye fısıldadı. Kendi sesini duyunca boş bulunduğunu anladı. Mantosunun eteklerini tartarak toparlandı. Öfkeleniyordu.

Neydi o etlerindeki dünkü koşuşma? Neydi o Selman'ın her sözüne olur deyişi? Nereye gittiklerini sorup anlamadan Selman'ın önünde sürüklenip gidişi? Şimdi çok iyi anlıyordu. Akşamüstü onu köye götürmek istememişti Selman. Köyde olur da bir aksilik çıkar buluşamazlar diye hesaplamış, otomobil arar görünerek şoförlerle anlaşmaya yanaşmamış, kasabada birlikte kalabilecekleri bir ev ayarlamaya çalışmıştı. Dilekçeci gibi bir adamın evine götürülür müydü bir kadın?

Lâmbayı kavrayıp fırlatacağını, evi yakacağını söylemese belki de lâmbayı başına fırlatacağı bir söz çıkacaktı Selman'ın ağzından. Mutlaka çıkacaktı! Bakışları, "Razı mısın? Adamları içeri ala-

yım mı? Gönülleri olursa bu iş kapanır" diyordu açık açık. Dışarıdakilere "Açamam" derken, "Açamam, çünkü evi yakar!" diyordu sesindeki çaresizlikle.

"Allahım, nasıl da körmüşüm?"

Yine kendi sesini duyarak irkildi. Mantosunun eteklerini çekiştirdi. Yakalarını kavuşturdu. Şimdi görmek isterdi Selman'ı. Kollarına atılmak için değil, o içinden kabaran bulantı ile yüzüne tükürmek için! Kaltaklı atının üstünde çalım satışı bile artık iğrençti, gülünçtü gözünde.

Zavallı Zekeriya Usta!

Kocasını anımsayınca derin bir iç çekti. Doğru, gösterişsiz bir adamdı kocası. Ama neden, güven, iç rahatlığı veriyordu kocasını düşünmek insana? Dilekçecinin evinde yanında kaldığı adam, Selman değil de Zekeriya Usta olsaydı, nikâhlı olmasalar bile, çok iyi biliyordu ki kimse kapılarını zorlamaya, kendisini kollarından istemeye cesaret edemezdi. Şimdi kendisinin anladığı gibi, başkalarının belki de ilk görüşte anlayıp çekinecekleri bir dürüstlüğü vardı kocasının. Suçluydu, af beklemiyordu, ama dilekçeci dediği gibi duyuracak olursa, yalan söyleyemeyecekti kocasına. İster öldürsün, ister dövsün, ister boşasın, yalan söyleyemeyecekti...

Ahırdaki beygir arada bir kımıldıyor, tıksırıyordu. Sokaktan avluya, her biri art bacaklarını kaldırıp sıra ile ahırın damına sığerek üç köpek girdi. Köpekler onun kokusunu alınca avlunun girişinde durdular. Ayağa kalktı. Eğildi, yerden taş alır gibi yaptı. Köpekler, kuyruklarını arka bacakları arasında büzerek kaçtılar.

Neden sonra, sokaktan geçen bir gece bekçisi, avlunun kapı boşluğu önünde durdu. Uzun bir düdük öttürdü. Uzaklardan düdüğünün karşılığını aldıktan sonra yürüdü.

Ne kadar zamandır arabanın içinde oturduğunu kestiremiyor-

du. Ellerinin ayaklarının gittikçe daha çok üşümesinden anlıyordu saatlerin geçtiğini. Çok üşüdükçe ayağa kalkıyor, bacaklarını sallıyor, elleriyle, kollarını, sırtını ovuşturarak ısınmaya çalışıyordu.

İlk horoz öttü. Ona başka kümeslerden başka horozlar karşılık verdi. Horoz sesleri kesildi. Yıldızlar birer ikişer silinmeye başladılar... Büyük kara bulutların araları aydınlanıyor, sabah yaklaşıyordu. Hafifleyen karanlıkta avlunun, damın duvarlarını seçebiliyordu.

Sokaktan geçen ilk adamın ayak seslerini duyunca bulunduğu yerde daha fazla kalmaktan çekindi. Adamın uzaklaşmasını bekledikten sonra avludan çıktı. Yukarıda, caddeden geçen bir yük arabasının atlarının zillerini, tekerleklerinin caddenin taşlarında çıkardığı gürültüyü işitti. Tepelerdeki evlerin kiminde yanan gaz lâmbalarının ışıkları vuruyordu pencerelere. Caddeye doğru az ilerledikten sonra eski Rum lisesinin yıkıntıları arasına daldı. Yarıya kadar yıkık duvarlar arasında bir köşeye sığındı.

IV

Düştükleri yere ıslak bir görünüş veren gölgeler, gün ışıkları ile kuruyormuş gibi, kısalır küçülürken, saklandığı köşede üstünün başının tozunu toprağını arıttı. Saçlarını tarayıp topladı, başörtüsünü bağladı. Yıkıntılar arasından çıktı.

Geceyi geçirdiği kapısız avlunun önünden geçerken arabanın yerinde olmadığını gördü. Sağa saptı. Boş tütün fidanlıkları, bahçe duvarları arasındaki toprak bir yoldan, iki yanında büyüklü küçüklü evler sıralı, arnavutkaldırımı döşeli geniş bir sokağa çıktı. Yeniden sağa saptı. Kapılardan okula giden çocuklar, işlerine giden erkekler çıkıyordu. Onların arasında caddeye doğru yürüdü. Sokağı

yarılayınca, küçük bir çeşmenin önünde durdu. Başörtüsünü çıkarıp, ellerini yüzünü yıkadı. Mendiliyle kurulandı. Başörtüsünü yeniden bağlayıp yoluna devam etti.

Caddeden kasabanın yukarı mahallelerine çıkan ilk sokağa girdi. Belirli gidecek bir yer arıyormuş gibi ara sokakların birinden öbürüne geçerek yarım saat kadar dolaştı. Sonunda Park kahvesine geldi. Bir akşam önce oturduğu yerin yakınında güneşli bir masaya oturdu. Garsondan çay istedi. Üşüyen ellerinin kemiklerinin güneşte ısındığını duyarak çayını yudumlamaya başladı.

Bekliyordu yine. Bu bekleyişin sonunda henüz nereye gideceğini bilmeden. Ama hiç de kalabalıkta tuttuğu eli yitirmiş bir çocuğa benzemiyordu şimdi. Caddeden geçen, alanda dolaşan, öbür masalarda oturan erkeklerin bakışları üstündeydi. Sabahın erken saatinde, tek başına kahvede oturan bir kadının durumunu uygunsuz karşıladıklarını seziyordu bu bakışların. Oralı olmuyor, kimseyle göz göze gelmemeye çalışarak, acelesiz yudumluyordu çayını.

Bir akşam önce, onu sandalyesinde büzülmüş otururken gören garson, öbür masalara çay kahve götürüp boş bardaklar fincanlarla ocağa dönerken, yanından geçtikçe gözucuyla ona bakmadan edemiyor, ondaki bu değişikliğin nedenlerini anlamaya çalışıyordu. Sonra, garsonun gittiği masalarda oturanların kendisi ile ilgili sorularına karşılık verdiğini seziyordu: "Dün akşam Selman'la geldiler. Bu sabah yalnız gelip oturdu." Masalardaki başlar yeniden çevriliyordu üstüne. Haklıydı meraklananlar. Geceyi geçirdiği hovardasının erkenden sepetlediği bir orospudan başkası oturamazdı erkeklerle dolu bir kasaba kahvesinde tek başına bu saatte. Ama o orospu gibi duymuyordu kendini. Sadece aldatılmış, tek başına bırakılmıştı. Babası, eniştesi, kocası, dün gece olanlardan sonra kapata-

caklardı ona evlerinin kapılarını. Tek başına çıkacaktı bu kahveden. Tek başına yaşamanın yollarını arayacak, bütün bu üstüne dikilen, bundan sonra nereye gitse üstüne dikileceğini bildiği, bu aç, bu saldırgan bakışlardan tek başına korumaya çalışacaktı etini, gençliğini, güzelliğini.

Selman'ı göreceğini biliyordu. Geceki kızgın kadının sesini duyuyordu. "Kadınlar boş yere orospu olmaz!" Evet olmaz! Cakasına kapılıp Selman gibilere güvenerek ortada kalır bir kadın. Hesaplaşacaktı onunla. Sonra Zekeriya Usta'yı bekleyecekti. Karşılaşınca ne diyeceğini, ne konuşacağını bilmese bile, Zekeriya Usta'yı beklemesi gerektiğini duyuyor, pişmanlığından doğan yakıcı bir özlem olduğunu henüz ayıramıyordu bu duygunun.

Selman göründü. Gece, onun arkasından kapıdakileri kısa bir süre daha oyalamış, sonra o da atlayıp kaçmıştı pencereden. Uzun uzun kasaba sokaklarında onu aramış, bulamayınca, geceyi bir sabahçı kahvesinde oturduğu iskemle üstünde uyuklayarak geçirmişti. Meydandan doğru, yorgun yüzü, ezilmişliği ile yaklaştı:

"Burada mısın?"

"Nerede olacaktım?"

"Bütün gece sabaha kadar seni aradım... Neredeydin?"

Parkın ağaçlarına duyduğu kayıtsızlıkla bakıyordu Selman'a:

"Ölmedim işte. Çok şükür sapasağlamım..."

"Hadi oyalanma. Hemen gidelim..."

Kımıldamadı...

"Nereye?"

"Kaçmamız lâzım!"

"Seninle mi?"

Selman yanındaki sandalyeye oturdu:

"Bırak şimdi dargınlığı, sitemi..."

Öfkesinden mantosunun eteklerini çekti, dizlerini örterek birbiri üstüne kavuşturdu.

"Bırakayım mı? Neyi bırakayım? Ne dargınlığı? Ne sitemi? Dün gece yalanmış bir kemik parçası gibi adamların önüne atacaktın beni..."

"Attım mı?"

"Razı olsam, atacaktın..."

"Kalk, çocukluk etme..."

"Ne olacak kalkarsam?"

"Kaçalım..."

"Sonra?"

"Bugünü atlatalım, sonrası Allah kerim. Düşünürüz..."

"Ben düşündüm düşüneceğimi..."

Selman sesini alçaltarak ona doğru eğildi:

"Hiçbir şey düşünmemişsin. Öfkelenmeyi bırak da kalk. Dilekçeci ile ortağı telefon etmişler, durakta kocanı bekliyorlar. Kocan savcılığa dilekçe verirse, ikimizi de hapse atarlar. Suçüstü, öğleye kadar biter mahkememiz..."

"Bitsin. Benim hapisten korkum yok, hapisten korkan sensin."

"Ne olacak? Burada mı kalacaksın?"

"Burada..."

"Ne diye?"

"Kocamı bekleyeceğim..."

"Delirdin mi? Ne oldu sana?"

Selman'ı elinin tersiyle iterek kendinden uzaklaştırdı:

"Soluma öyle üstüme üstüme!"

"Ne oluyorsun?"

"Ne oluyorsam oluyorum! Yaklaşma bana. Çek git, gözüm görmesin seni..."

Selman öbür masalardan kendilerine baktıklarını gördü.

"Bana bak. Kafamı kızdırma benim..."

Kadın dikleşti sandalyesinin üstünde:

"Ne olurmuş kızarsan? Senden korkar mıyım sandın? Sen erkeksen, git kozunu dilekçeci ile paylaş..."

Selman çabuk yendi öfkesini:

"Anlaşıldı senin neyin..."

"Neymiş o anlaşılan?"

"Ben anlaşıldı dedim, işte o kadar!"

Kenetlenmiş dişleri arasından heceledi.

"Re-zil!"

Çakmaklanan gözlerinden bütün dünya ile kavgaya hazır olduğu belliydi. Selman yerinden kalktı:

"Sen bilirsin..."

"Güle güle! Cehenneme kadar yolun var!"

Uzaklaşan Selman'ın arkasından bile bakmak gelmedi içinden.

V

Sabah saat altı buçuğa geliyordu. Zekeriya Usta, çalan telefonu açtı. Kasabadan aranıyordu. Dilekçeciydi karşısındaki. Adam, dün gece evinde karısının Selman'la aynı yatakta kaldığını haber veriyordu.

Bıçaklanmış, bütün kanı damarlarından boşanıyor gibiydi. Sırtını duvara vererek ayakta durabildi.

"Nasıl?"

"Dün gece Selman'la karın..."

İlk söyleyişinde de anlamıştı dediklerini, adamı daha uzun konuşturmadı:

"Anladım, gelirim..."

Düğmeye basarak hattı kesti. Kasılıp kalan parmakları arasından alıcıyı âdeta güçlükle düğmelerin üstüne bıraktı.

Sararmıştı.

"Kötü bir haber mi?" dedi yamağı.

"Yok bir şey" dedi toparlanarak.

Beyaz önlüğünü, başlığını çıkardı. Ceketini, kasketini giydi. Yamağına öğleye kadar döneceğini söyleyerek dükkândan ayrıldı.

Küçük yaştan ekmeğini kazandığı yerlerde, ustaların, kendisinden büyük çırakların itip kakmaları, haklı haksız azarlamaları ile büyümüştü. Kendisi gibi yetişenlerin çoğu gibi, öfkelerini yenmesini, en güç durumlarda susmasını, acele etmeden karar vermesini bilirdi. Bir taksi tutacak olsa yarım saat sonra kasabadaydı. Zaman kazanıp toparlanabilmek için otobüsle gitmeyi doğru gördü. Garaja gidip saat yedi otobüsüne yetişti.

Kısa aralarla durup kalkarak ilerliyordu otobüs. Hiç aklında yokken, işini gücünü bırakmış, kasabaya gidiyordu. Gidiyordu, ama niçin? Ne yapacaktı kasabada? Öç almak gelmiyordu içinden. Öldürmek, Selman'la dövüşüp karısını dövmek yoktu aklında. Otobüs İzmir'den çıkarken sadece karısına karşı onulmaz kırgınlık, küskünlük duygularıyla çoraklaşmıştı yüreği. Boşanacaktı. O kadar! Gönderecekti karısını babasının evine. Sığırtmacın, oduncunun birisiyle evlensin, ahır küresin, ömür boyunca ona yaşattığı hayatın değerini anlasın, yansın! Gerçekten boşanacak, kopacak mıydı karısından? O kurumuş, çöle dönmüş yüreğinden sıcak, kavurucu bir rüzgâr kopuyor, yakarak dolanıyordu gövdesini. Seviyordu karısını! Aşkını yitirmemek için küçük bir ümit beslemeden edemiyordu: "Dur bakalım, önce ne olup bittiğini doğru dürüst bir anla..."

Köyün dağında, bayırında beraber büyümüşlerdi Selman'la.

Kuş avlamışlar, mevsimine göre dut, armut, incir hırsızlığına çıkmışlar, uçurtma uçurtmuşlar, güreşmişlerdi. Kancıktı, mızıkçıydı, ikiyüzlünün, yalancının, içinden pazarlıklının biriydi Selman. Yalancılığı, ikiyüzlülüğü, ağzının, gözlerinin çevrelerini kuşatan birer leke gibi görünürdü yüzüne bakılınca. Daha küçük yaştan bu işlerdeydi aklı. Kendisinden az küçük erkek çocukları, kuşla, boncukla, şekerle kandırır, çukurlara, boş ağıllara, samanlıklara sokar, sıkıştırırdı. Köyden ayrılacağı yıl, kendisiyle bazı akranlarına, babasız küçük bir sığırtmacı, "Önce ben seni, sonra sen beni" diye aldatıp kirletişini anlatmasını anımsıyordu şimdi. Onu dinlerken kancıklığını birer leke gibi görmüştü ağzının, gözlerinin çevresinde. Nasıl olmuştu da onun gibi birine emanet etmişti karısını? İyi, ama on beş yıl öncesinde kalmış, çocukluklar, cahilliklerdi bu anımsadıkları. Üç çocuk babası bir adamdı şimdi o. Değişmeyen değişmiyordu işte! Hem neye değişsindi Selman? Köyde değişen ne vardı bu on beş yıl içinde? Dün karısını otobüse bindirirken gördüğü Selman, on beş yıl önce köyde bıraktığı Selman'dı. O lekeler daha da koyulaşmış, derisinin altına işlemiş gibiydi. Her türlü kötülük beklenirdi o yüzden!

"Madem anası hasta, kendi elinle alıp götürecektin köye karını! Karın daha ne ki? Ne bilir dünyayı? On yedi yaşında bir toy, bir acemi."

"Ya o dilekçeci neyin olur senin? Kayıp bir nüfus cüzdanı işinden, ilk dediğinin üç misli paranı çekmişti. Madrabazın, yüzsüzün teki! Neden dün gece Selman'la karını evine alsın da bu sabah daha ortalık ağarırken dükkânına telefon etsin? Bir iş var bu işin içinde. Hele bir anla, dinle..."

Aldatılan her âşık gibi zayıftı. Düşündükçe, bilmeyerek karısını kendisinden koparmayacak o küçük ümidi besliyor, farkında

olmadan karısını suçunu hafifletecek, Selman'ı, dilekçeciyi hatta kendini suçlu çıkaracak nedenler aranıyordu.

Kasabanın girişinde duran otobüsten bu karışık düşüncelerle indi. Dilekçeci ile ortağı karşıladılar onu.

"Ne oldu?" dedi.

Yıkılmış, üzgün bir adam gibi görünüyordu.

"Ah Zekeriya Usta, sorma! Şükür ki geldin. Bilirsin hep nasıl severiz seni..."

"Eksik olma. Geç şimdi bunları..."

Soğukkanlılığı dilekçeciyi şaşırtıyordu.

"Nasıl geçeyim be kardeş? Ne zaman anladım işi, dünyam başıma yıkıldı. Sonra nasıl tepem attı, nasıl kahroldum! Dün gece bir geçirseydim ikisini elime.. Ne bileyim ben o Selman'ın sana bana oynadığı oyunu?.. Ne bileyim karının dostu olduğunu?.."

Sadece dinliyor, hiçbir şey sormuyordu. O sustukça tepkisini ölçemediği için, sözünü nasıl toparlayacağını kestiremiyordu dilekçeci!

"Sen beni dinle. Boşa o karıyı Zekeriya Usta. İzmir gibi yerde daha senin başına çok çoraplar örer o. Senin gibi Müslüman, senin gibi dürüst adamın kadrini bilmeyen karıya acıma. Hem boşa, hem savcılığa ver. Gidelim doğru bizim yazıhaneye, yazalım dilekçeni. Allah aşkı, Muhammed aşkı için ikimiz de tanığız. Tıktır Selman'ı da karını da içeriye, bulsunlar belâlarını. Vur ikisinin de beline beline..."

Adam dün gece evinde konuk ettiği Selman'ı hapse attırmak istiyordu şimdi. Bu türlü davranabilmek için, en hafifinden, Selman'dan istediği parayı koparamamış olmalıydı.

"Dün akşam Selman köye gidememiş. İlkten bakmadım, tanımadım, yanındakini karısı sandım. Aldım bize götürdüm. Açtım konuk odasını, buyur ettim. Sonra çıktım evden, kahveye gittim..."

Yalanı çabuk anladı. Köye gidemeyecek olsalar Selman'la karısının kasabada evlerinde kalabilecekleri akrabaları vardı. Dilekçeci yanındaki kadının karısı olmadığını bile bile almıştı Selman'ı evine. Hatta kadının kendi karısı olduğunu bile bile...

"Kahvede duydum ki, senin karınmış yanındaki. Tepem attı. Vay utanmazlar dedim, ne bu be? dedim. Benim evim kodoş yatağı mı? Koştum eve..."

Zekeriya Usta onun sözünü kesti:

"Saat kaçtı?"

"Ne zaman?"

"Kahvede duyduğun zaman?"

Dilekçeci bocaladı:

"Dün akşam..."

"Saat kaçtı?"

"On vardı..."

"Dün akşam neden telefon etmedin bana?"

Dilekçeci anlıyordu yavaş yavaş partiyi kaybettiğini:

"Kusurum bu mu be ustam? Ha dün akşam telefon etmişim, ha bu sabah. Olan olmuştu nasıl olsa..."

Otobüs durağından Park kahvesinin önündeki alana gelmişlerdi bunları konuşurken. Zekeriya Usta, kahvede, masasında tek başına oturan karısını gördü. Karısı ona doğru bakıyor, oturduğu yerde eli ayağı ipine dolanmış küçük bir oğlak gibi gelip kendisini kurtarmasını bekliyordu.

Cebinden bir on liralık çıkarıp dilekçeciye uzattı:

"Al bunu, telefon masrafına tut."

Dilekçeci parayı almak istemedi:

"Ayıp ettin. Telefon masrafı iki lira bile tutmadı. Biz senin hiç kahveni içmedik mi?.."

"Olsun, sen al..."

Dilekçecinin ortağı söze karıştı:

"Madem istiyor, al..."

Dilekçeci parayı aldı.

"Yazıhaneye gitmeyecek miyiz?"

"Ben sonra gelir sizi görürüm..."

"Hani dilekçe verecektik?.."

Zekeriya Usta adamlara doğru elinin tersini salladı:

"Bana müsaade. Sonra görüşürüz..." dedi, yürüdü.

Dilekçeci söylendi:

"Biz boşuna üzüldük, boşuna haber verdik desene şuna..."

Ortağı ekledi:

"Bırak yahu, biz üstümüze düşeni yaptık. O sineye çekiyorsa sana bana ne?"

Zekeriya Usta, kahvenin merdivenlerini çıkıyordu henüz. Geri döndü:

"Ne dedin?"

Ortak:

"Hiç..." dedi.

"Öyleyse çek arabanı..."

Kadın evlilikleri boyunca hiç duymadığı bir yürek çarpıntısıyla bekledi kocasının yaklaşmasını. Elinin tersiyle dilekçeci ile ortağını yanından uzaklaştırmasını, sonra arkasından söylenirlerken geri dönüp, üstlerine yürüyüşünü gördü kocasının... Dilekçeci ile ortağının karşı gelemeyerek çekip gidişlerini gördü. Gece avludan kovduğu köpekler gibiydiler. Kocası, kahvedekilerin üstüne çevrilen bakışlarına hiç aldırmadan yaklaşıyordu ona doğru. Allahım nasıl olmuş da görememişti bugüne kadar? Buyurmasını bilen, güçlü bir erkekti gelen. Yakışıklıydı da. İyilikle dolu, üzgün bakışları

vardı. Kocası yaklaşırken, soluğu daralıyor, ateş basıyordu her yanını. Karısı, sevgilisi olarak kalmak için her deliliği yapmaya, ayaklarına kapanmaya, dövülmeye, tekmelenmeye razıydı şimdi.

Doğruyu söyleyecekti kocasına. Doğru şimdi yanıp tutuşurcasına sevdiğiydi onu. Dün geceye kadar olup bitenler, o kadar uzak, o kadar olmayacak, söyleseler artık kendisinin bile inanmayacağı, o kadar aklına geldikçe yüzünün kızaracağı şeylerdi ki... Kocası gelip de yanına durduğu zaman dolu doluydu gözleri.

"Halana gitmedin mi?" dedi Zekeriya Usta.

"Gittim" dedi kolaylıkla. Gene de saçlarının diplerine kadar kızardığını duydu.

"Öyleyse?"

"Evde yoklardı."

"Dün akşam nerede kaldın?"

"Hepsini anlatırım..."

Yaşlar iniyordu gözlerinden yanaklarına. Zekeriya Usta, evlendikleri günden beri ilk kez görüyordu onun ağladığını. İlk kez gördüğü başka değişiklikler de vardı karısında. Hiç bakmadığı dolu bakışlarla bakıyordu ona. Dün otobüse bindirdiği, henüz çocukluktan kurtulamamış genç kız değildi artık karısı. Bir gece içinde kadınlaşmış, çektiği acılarla olgunlaşmıştı.

Çocukluğundan beri çalıştığı yerlerde, dondurma götürdüğü, limonata götürdüğü mermer masalarda, sevdikleri erkeğin karşısında, küçük kuşlar gibi titreyerek gözyaşı döken, sayısız genç kızlar, kadınlar görmüştü. Bu gözyaşlarının anlamını çok iyi bilirdi o.

"Anlatırsın" dedi yavaşça.

Kadının yağmurdan sonra güneş açmış gibi ışıdı bakışları:

"Çok iyisin..."

"Anana gidecek misin?"

Gözlerini kuruladı:

"İstemem."

"Ne yapalım?"

"Beni eve götür! Bundan sonra bir gün ayrılmam senden..."

Zekeriya Usta:

"Gidelim öyleyse" dedi.

Kalktılar.

Az sonra İzmir'e giden otobüste yan yana oturdukları koltukta sokuluyor, sokuluyor, sokuluyordu kocasına.

1971

AYLI BIÇAK

Firdevs kımıltısız uzanmış yatıyordu, çardakta, yere serili yatağında. Sırtı kocasına dönüktü. Yatağının yanında, başının az ötesinde, çardağın dipten bir iki dalını hafifçe aralamıştı aylar önce. Gözleri o küçük dal aralarında dışarıyı kolluyor, duyabildiği bütün seslere kulak veriyordu.

Çardak, çok yaşlı, en azından bin yıllık bir zeytin ağacının altına kurulmuştu. Uzun bir yaz geçmişti üstünden. Uzun, yağmursuz günlerin sıcaklarıyla kurumuş, zar kesmişti örüldüğü erguvan defne dallarının yaprakları. Yukarıda zeytinin dalları arasında belli belirsiz duyulan rüzgâr, çardağın kuru yaprakları arasında büyüyen uğultular çıkarıyordu. Gece çekirge ötüşleriyle doluydu. Arada bir dışarıda zeytinin öte yanında bağlı keçilerinin tıksırmaları, uzaklı yakınlı köpek havlamaları karışıyordu çekirge ötüşlerine. Dakikalar ilerledikçe, baş yastığının altından, yakınlarda bir yerde, bir köstebeğin toprağı oyduğu kulağına geliyor, bütün gün gizlendikleri kuru taş duvarlar arasındaki kovuklarından çıkan karakurbağalarının su aranarak sıçraya sıçraya dolandıklarını, bir tarla faresinin koşarak geçip gittiğini duyuyordu.

Bütün bu sesler arasında beklediği sesleri ayırmaya başladı so-

nunda. Bir kurşun atımı ötede, Giritli'nin köpeği havlıyordu yoldan geçene. Birden hızlanıverdi yürek çarpışları. Az kalsın Kenan, diyecekti yüksek sesle. Giritli'nin köpeği ardından Kavalalılar'ın köpeği havlamaya başladı. Köpeklerin havlamalarından izleyebiliyordu Kenan'ın yaklaşmasını. Giritli'nin bağını geride bırakmış, Kavalalılar'ın tarlası önünden geçiyordu şimdi. Köpekler, havlaya havlaya, damlarının önünden bir koşu yola kadar atıldılar yine her geceki gibi. Yoldan geçeni görüp tanıyınca yine her geceki gibi hafifledi, saldırı olmaktan çıkıp yaltaklanmaya döndü havlamaları.

Gittikçe daha yakından duyduğunu sanıyordu yaklaşan adımları. Bu kez, Çukur Kilise'nin köpeği atıldı havlaya havlaya yola. Çok değil üç dört dakika sonra, içinden üç yüze en çok dört yüze sayana kadar, çardağın önünde olacaktı Kenan. Kımıltısız uzanıp kaldığı yatağında değil de, Kenan'ın yanında, omuz başında yürüyormuş sanıyordu kendini. Taşları yer yer sökülmüş bozuk araba yolunda, ayakları dolanarak, tökezleyerek ayak uydurmaya çalışıyordu Kenan'a. Çukur Kilise'nin köpeği de yatıştı. Kısa kesik havlamalarını duydukça, yolu ayıran taş duvarın üstüne çıkmış, Kenan'a kuyruk salladığını görür gibiydi köpeğin.

Araba yolu, komşu iki tarlanın altından geçerek, aşağı ovada kalan bir köye giderdi. Oturdukları tarla, yüklü deve kollarının, bineklerin, iki yanını saran erguvan, böğürtlen, defne, mersin kümeleri fışkınlarına sürünerek geçebileceği dar bir toprak yolla bağlanırdı anayola. Toprak yolda fışkınlar hışırdadılar. Çok geçmeden baktığı dal aralarından, kuru taştan örülü iki basamaklı merdivenden tarlalarına indiğini gördü Kenan'ın. Yorganın altından sıyrıldı. Ayağa kalkınca sırtüstü yatan kocasına takıldı bakışları. Gözleri açıktı adamın. Karanlıkta yeşili seçilen otlar gibi donuk, gölgeli bir çift göz çardağın tavanına dikilmiş kalmıştı. Firdevs çardağın kapı-

sına doğru ilerlerken gene öyle kımıltısız kaldılar. Adam gözleri açık uyuyordu sanki.

Üç kişiydiler Çardak'ta. Kocası, o, kocasının ölen karısından olma on bir yaşındaki kızı. Küçük kız her gece başını yastığa koyar koymaz uyurdu. Kocasının ne zaman uyuduğunu ya da uyuyup uyumadığını doğru dürüst anlayamamıştı hiçbir zaman. Yine de ilk kez böyle gözleri açık görüyordu. Çardağın kapısına varıp da kapıyı örten çul perdeyi aralayınca, üstüne çevrilmiş gördü kocasının bakışlarını. Uyumadığını kesinlikle anladı. Yine anladı ki daha önceki gecelerde de hep uyanıktı kocası. Yatağından kalkışlarını, dışarı çıkışlarını hep görmüştü. Kenan'a doğru ilerlerken o kımıltısız bakışlar ardına düşmüşler gibiydi. Birbiri üstüne karmakarışık görüntüler, çağrışımlar yığılıyordu aklına. İçeride, çardağın direklerinden birine asılı kırma çifte, çiftenin dipçiği gerisine kayıveren kocasının kımıltısız bakışları. Kocası ayaktaydı. Başparmağı çiftenin horozlarını çekiyordu geriye. Horozlar kalkıyor, o kımıltısız bakışlar nişan alıyordu kendilerine. Tam Kenan'la sarıldıkları sırada, işaret parmağının tetiğin üstünde geri çekilişi, düşen horozlar... Kenan'la kendi ölüsünün yerde kanlar içinde yan yana yattıklarını görür gibi oldu. Korku muydu o anda yüreğini deşen duygu, yoksa bunca zamandır açığa vurmak için saatini beklediği hıncı mı? Geri dönmek, yüzüne tükürmek, aşağılamak, yüzünü gözünü tırmalayıp tokatlayarak, bırak beni, bırak, diye iteleyip kakalamak istiyordu adamı. Titreyerek atıldı, sarıldı, ayakta, yüzünü gözünü durmadan öperek "Kurtar beni! Kurtar ondan!" diye fısıldadı Kenan'ın kolları arasında.

İki yıla yaklaşıyordu evliliği. Evliliğinin ilk bir buçuk yılından bütün hatırladığı bir hafta yaşanmış bir aşkın sızılarıydı her yanında. İki yıl önce Kenan denizeri olarak askerliğini yapıyordu Gölcük'te. İzinli geldi. Gelişi lâcivert denizci üniformasıyla Firdevs'e

görünmek içindi gerçekte. Geniş göğsüne, kaslı kollarına, bacaklarına dar gelen üniformasıyla, saatte, yarım saatte bir geçti durdu Firdevslerin kapısı önünden. Firdevs on altısını sürüyordu o ara. Ancak üç gün dayanabildi yüreğini durduracak gibi olan bu karşılaşmalara. Dördüncü günü kaçtılar. Kenan'ın bir arkadaşının bağdaki damında bir hafta kapalı kaldılar. Candarmalar yakaladıklarında, babası "O çulsuzun, o külhanbeyin nesine kız vereyim?" diyordu. Kenan altı aya hüküm giydi. Birliğine döndü askerliğini tamamlamak için. Babası da geciktirmeden evlendirdi Firdevs'i.

Sevişmelerinden kalan sıcak soluğunun, güçlü kollarının anılarıyla, gövdesini sızlatan bir özlem demekti Kenan. Duyduğu özlemin dışında hep uykuda geçmiş gibiydi yaşadığı bir buçuk yıl. Uyurgezer gibi, tütün çapalıyor, kırıyor, diziyor, soğan soyuyor, ateş yakıyor, sofra kurup kaldırıyordu.

Mayıs sonlarında, çardağa taşınmalarından iki gün sonra, Kenan'ı tarlanın üst başından geçen toprak yolda görünce uyandı bu uykudan. Böğürtlen, erguvan kümelerini üstten sıyırıp geçen Kenan'ın başını, omuzlarını gördü. Çardağın önünde dolanıyordu, yalnızdı. Üvey kızı okula gitmek için babası ile kasabaya inmişti sabahtan. Yalnız olmasa ne değişirdi? Başka türlü davranacak değildi yine. Kısa bir süre "Ay Kenan!" deyinceye kadar, şaşkın, olduğu yerde kaldı. Birden sevinç selleri boşandı dört bir yanından. Eli ağzına gitti. Güldü, sinirlerini tutamayarak sarsıla sarsıla güldü. Kenan'a doğru koşmaya başladı.

O günden sonra her gece buluştular. Her gece, yattığı yerden gözleri açık, araladığı dallar yapraklar arasından, tarlalarına inen kuru taş merdivenleri gözleyip, gecenin bütün seslerine kulak vererek Kenan'ın gelişini bekledi yatağında. Kenan her gece, kırlarda yaşayanların uykuya çekildikleri saatte geldi. O, kocasının uyuyup uyu-

madığını doğru dürüst anlamadan her gece yorganının altından sıyrıldı, çardaktan çıktı, Kenan'ın kollarına koştu.

Çardağın duldasında, Firdevs'in gündüzden dürüp bıraktığı boş bir üzüm çuvalının üstünde sevişirlerdi. Sarılmalarından önce Kenan bıçağının kınından çeker, sırtüstü uzanan Firdevs'in sol omzu ötesinde, en ufak bir kıpırtıda sağ eliyle hemen kavrayıp alacağı kadar yakın bir yerde, toprağa saplardı. Bıçağın ürkütücü karaltısını, toprağa inerken kolun havada çizdiği eğriyi, ayın, aysız gecelerde duru gökte irileşen yıldızların, bıçağın yüzünde yanıp sönen pırıltılı yansımalarını gördükçe, artan bir istekle birlikte gelen bir titreme sarardı Firdevs'i. Birbirlerine doyamadan sevişirlerdi.

Kenan sorardı:

"Uyuyor mu?"

Firdevs'in karşılığı:

"Bilmem, anlayamadım!" olurdu ilkin.

Hemen ardından Kenan'ı yatıştırmak isteğiyle eklerdi:

"Uyuyor olmalı..."

"İsterse uyumasın!"

"Uyuyor, çoktan yattı..."

"İsterse uyumasın, gelsin!"

"Ne yaparsın?"

"Gelsin de anlasın aramıza girmenin ne demek olduğunu!"

Firdevs sokulurdu:

"Ne yaparsın? Öldürür müsün?"

Kenan solurdu gözleri yere saplı bıçağında:

"Bir bıçakta barsaklarını yere akıtmazsam..."

Firdevs okşardı sevdiği delikanlının saçlarını.

"Canım benim, canım! Bir tanem! Hiç aklına getirme onu. Gelmez nasıl olsa. Bilirim gelmez..."

Yine sevişirlerdi. Altlarında yaz boyu kuruyan, topaklanan ak topaklar ufalanır, ezilen kuru otlardan yayılan kokuları duyarlardı. Büyükayı ağır ağır kayarak kuzeyden doğuya doğru inerdi. Her sevişmelerinde değişmiş görürlerdi yediyıldızın yerini. Aylı gecelerde çardağın duldası döner, kendilerini bazen gölgeden çıkmış ay ışıkları altında bulurlardı sevişmelerinden sonra. Ayın şavkı Firdevs'in sol omzu gerisinde ak toprağa saplı bıçağın çeliğinde balkır dururdu.

Adam otuz yaş büyüktü Firdevs'ten. Komşu kasabaya bağlı bir köydendi. Duldu. Ağır bir kanamadan ölmüştü karısı. Bir gün akşama doğru ne olduğunu anlamadan sancılı bir kanamaya tutulmuştu kadın. Kendisi kahvedeydi henüz. Küçük kızı bir soluk koşarak haber getirdi. Eve gidince, komşular arasında, yerde, bir kan gölü ortasında buldu karısını. Kimse ne yapacağını bilemiyordu kanı durdurmak için. Ebeyi aramaya çıkmıştı bazı komşular. Köyde doktor yoktu. Otomobil yoktu. Bir otomobil bulurum umuduyla şoseye indi. Otomobil bulabilirse İzmir'e, hastaneye götürecekti karısını. Kış sonlarıydı. Yollar boştu. Ne gelen vardı ne geçen. O dertli gününde kendisini yalnız bırakmayan bir komşusunu yolun üstünde bıraktı. Eve döndü. Gelen ebe kanı durduramamıştı. Ölümünden az önce yetişebildi karısının yanına.

Yaradılıştan şakacı, konuşkan bir adamdı. Boş duramazdı. Karısının ölümü çevresindekileri şaşırtacak kadar değiştirdi adamı. Suskun, durgun biri oldu. Büyük iki kızını evlendirmişti. Büyük kızlarından uzun bir arayla doğan küçük kızı ile yalnız kalmışlardı evde. Köyde nereye baksa kanama geçiren karısının, kanı çekilmiş dudakları, solgun yüzü karşısındaydı. Evde, kapıyı her açışında, yerde kanlar içinde bulacakmış gibi oluyordu karısını. Kimileri karısını çok sevdiğine yordular üzüntüsünü. Oysa bir türlü bağışlayama-

dığı, pisi pisine ölümüydü karısının. Hep hepsi yarım saatlik bir gecikme yüzünden! O ara şoseden bir araba geçmediği, bir doktor bulamadıkları için. Aklından çıkmayan bunlardı hep. Bir doktor, bir otomobil, hep hepsi yarım saat, diye düşündükçe içinde yaşayanların kapalı kaldığı bir ölüm çukuru gibi görüyordu köyü. Tarlalarından birini evli iki kızı arasında bölüştürdü. Geri kalan ne varsa sattı. Kasaba içinde küçük bir evle kasabaya yakın, yirmi dönümlük bir tarla alarak köyden göçtü.

Sessizliği, acılı oluşu, kızıyla yalnız yaşayışları yufka yürekli kasabalıları duygulandırdı. Yeni komşuları durumu kendilerinden daha kötü, kendilerinin de acıyabileceği biri olarak gördüler adamı. Kendi üstün durumlarını kanıtlamanın verdiği bir gönül rahatlığı ile yardımsever kesilerek adamın yaşayışını düzenine koymaya kalktılar. Dokuz yaşında bir kızla hem evin hem tarlanın işiyle başa çıkamazsın diyorlardı. Evlenmeliydi. Evlenebileceği gibi bir kadın arıyorlar, bulabildiklerinin iyi kötü yanlarını, denk düşüp düşmediklerini, adama açmayı bile gerekli görmeden tartışıyorlardı aralarında. Yirmi dönüm tarla, bir ev az zenginlik değildi kasabada. Hele bir de on dönüm tütünü tek başına kırıp dizebilecek kadar eli çabuk bir kadınla evlenirse! Öyle bir kadın olarak Firdevs'i buldular çok geçmeden.

Aradığı aşk değildi adamın. Ama on altısında dal gibi Firdevs'i kahvenin önünden geçerken kendisine gösterdiklerinde hiç aklından geçmeyen duygularla karmakarışık oldu içdünyası. Ömründe gördüğü kadınların en güzeliydi Firdevs. İncecik beli, gür saçları, ışıklar gölgelerle dolu bakışlarıyla geldi geçti kahvenin önünden. Bir kadın bu kadar güzel olabilir mi? İnanılacak şey değil, diye düşündü hayran hayran. Güzelliğin nasıl çarpıcı, şaşırtıcı bir güç olduğunu ilk kez duydu ömründe. Ürkmüştü gördüğü güzellikten. Umut-

suzlukla "Dengim değil!" diye mırıldandı. Böyle derken bu sözün önüne çıkan o baş döndürücü güzellikten vazgeçmek anlamına geldiğini acıyla duydu. Yine de yüreğinin bir köşesinde küçük bir umut kıpırdıyor, oyun oynuyordu ona. Dengim değil derken, içinden bir ses, belki de "acaba?" diye fısıldıyordu kulağına.

Kırk beşinde her erkek güzelliğe yenilmeye hazır o boşluğu gönlünde duyar. Şu ya da bu yoldan, o boşluğu doldurmak için doğru yanlış nedenler bulur, yenilgisini hazırlar. Karşısındaki, Firdevs'in başından geçenleri anlatırken artan bir ilgi ile dinledi hikâyeyi. Karşısındakinin "O kadar yaşlı değilsin ki! Sağlığın da yerinde..." demesini adeta hazırlamıştı. Bu kez, "Denk değiliz!" derken hiçbir direnme yoktu sesinde. Babasının biraz başlık koparıp, kızı elinden geldiği kadar çabuk nasıl olsa birine yamayacağını duyunca, "Yazık!" dedi içi ezilerek. Karşısındaki, "Kaba saba, görgüsüz birine gideceğine hiç değilse senin gibi ağır başlı, değerini bilecek, efendiden biri ile evlenirse kızın da yüzü güler" deyince kendisine, o eşsiz güzelliğe koruyuculuk etmek görevi düştüğü gibi, safça bir gerekçe yaratmakta gecikmedi.

Gücü kuvveti yerindeydi henüz. Bu evlenmeyle karısının ölümünden sonra küstüğü dünya ile barışacağını, yaşama dönebileceğini duyuyordu. Yine eski taşkın yaşama sevinci, yorulmak bilmez çalışma gücü tomurcuklanıyordu damarlarında. Böyle bir güzelliği mutlu edebilmek için coşkun istekler duyuyordu.

"Nikâh masasında yan yana geldiklerinde Firdevs'in bir kez olsun yüzüne bakmayışına aldırmadı. Ne de olsa yabancıydılar. Tatlı dille, iyilikle nasıl olsa kendine bağlayabileceği umudundaydı karısını. Gerdek gecesi, Firdevs'in kendisi odada yokmuş gibi davranışı cesaretini oldukça kırdı. Yatağa girdiklerinde, elini uzatmaya kalktı. Öyle bir geri itilişle karşıladı ki, akılsızlık ettiğini çabuk an-

ladı. Karısının üstüne çevrilen bakışları tiksinti ile, aşağılama ile doluydu. Konuşmuyordu. Ama konuşacak olsa neler diyebileceğini kestiriyor, söyleyebileceği tek sözden ürküyordu.

Daha sonra iki gece karısını yoklamayı denemedi. Üçüncü gün öğleden sonra kahvede, kaldırım üstündeki bir masada tek başına oturuyordu. Kahveden geçenleri seyrederek oyalanıyor görünüyordu, ama gözlerinin kimseyi gördüğü yoktu. Genç karısındaydı bütün aklı. O dalgınlıkla birinin gelip masasına oturduğunu fark etti. Gençten bir adamdı. Gelen, Kenan'ın arkadaşı olduğunu söyledi. "Kenan'la Firdevs kaçtıkları zaman benim bağımda kalmışlardı" dedi. Kenan'dan o gün bir mektup almıştı. Kenan, Firdevs'in evleneceğini duyar duymaz yazmıştı mektubu. Genç, mektubu cebinden çıkardı, "Al istersen, oku..." diye uzattı. "Gereği yok" diye karşılık verdi yavaşça. Genç: "Firdevs'le Kenan birbirlerinden ayrılmazlar" dedi. "Ayrılamazlar! İkisi neredeyse birbirlerine beşikten sevdalı. Ayrılmazlar! Kimse ayıramaz onları birbirlerinden." Bu sözlere ne karşılık vereceğini bilemeden susuyordu. Kenan, askerliğini bitirip, cezamı çekip döndüğümde, Firdevs'e el sürdüğünü duyarsam yaşatmam diyordu. Genç ekledi: "Kenan'ın dönmeye daha on sekiz ayı var, canın tatlıysa, dünyana doymadınsa, sana düşen Kenan dönene kadar Firdevs'e babalık etmek..." Vereceği karşılığın önlenemeyeceği bir yoldan, gecikmeden, Firdevs'in kulağına gideceğini seziyor; ölçüsüz, sert sözler ederek Firdevs'i karşısına almak istemiyordu. Konuşmalarının sona erdiğini anlatmak için masanın üstünden cigara paketini, kibritini aldı, cebine koydu. "Kimin öleceği, kimin kalacağı önceden bilinmez" dedi. "Ölüm Tanrı'nın buyruğu. Tanrı nasıl yazmışsa ecel öyle gelir." Karşısındakinin karşılığını beklemeden kalktı, yürüdü.

Suskun, yaşama küskün bir adam olarak kaldı. Sevilmediğini

bile bile hayranı olduğu o güzelliğin yakınında yaşamaktan vazgeçemiyordu. Yine o belirsiz, yalancı umutla kendini aldatıyor; ne zaman, ne yoldan gerçekleşeceğini bilmeden karısının kendisine yakınlık göstereceği günü bekliyordu. Karısıyla bir arada oturmak zorunda olan iki dargın gibiydiler. İlk aylarda zorunlu bir iki sözle tamamlanıyordu konuşmaları. Gösterdiği sabırla Firdevs'in güvenini kazandıkça bir barış görünüşü geldi ilişkilerine. Yine de yatağa girecekleri saat yaklaşınca, aralarında tatsız en küçük bir söz geçmese bile, artan bir sinir bürüyordu Firdevs'in davranışlarını.

Kenan'ın dönüp gelmesiyle Firdevs'in gerginliği sürekli bir durum aldı. Daha sabahtan terslenmeye başlıyordu. Sabah gözünü açtığı saatten, gece yatakta yanından kalkıp çardaktan çıktığı saate kadar nasıl bir gerilim içinde olduğunu görüyordu karısının. Gününün her dakikasını Kenan'ı beklemekle geçiriyordu.

Her sabah gün doğmadan tütün kırmaya çıkarlardı karısı kızıyla. Konuşmadan çalışırlardı. O kırılan iki ya da üç küfe tütünü omzuna vurup çardağa çekerdi. Sonra, kahvaltı sofrasına oturur, çorbalarını içerlerdi. Aralarında kavga çıkmaması için, yeni yaktığı cigarası dudağında sabah sofrasından kalkar, ayrılırdı çardaktan, kasabaya inerdi. Kasabada gününü, kahvede yalnız, tek başına otururak geçirir, akşam serinliği inerken çardağa dönerdi. Kuruyan tütün kargıları ile uğraşırdı tek başına sergide. O gün dizilen tütünleri yerleştirirdi kırmandallara. Tütün kırmaya çıkar, kırılan tütünleri küfelerle çardağa çeker, işi bitince zeytinin dibinde sessiz sessiz oturarak akşam sofrasının hazır olmasını beklerdi.

Alacakaranlık inmeden otururlardı akşam sofrasına. Sofradan kalkmalarından sonra kavga arar gibi dolanırdı karısı ortalarda. Akşam yemeklerinden sonra kısa aralarla iki cigara içerdi. Zeytinin dibinde ilk cigarasını içerken, az ötede, kabı kacağı birbirine çarpa çar-

pa bulaşığı yıkadığının görürdü karısının. Bulaşığı bitirince, ters ters yüzüne bakarak önünden geçer, çardağa yatakları yaymaya girerdi. Çoklukla ikinci sigarasını yarılamadan çardaktan çıkar, artan sabırsızlığını saklayamadan, "yatağın hazır", diyerek dikilirdi önünde.

Çok kısa bir bakışla karısını süzer, konuşmadan, elindeki cigarasını gösterir, biter bitmez kalkacağını anlatırdı kısa bir baş işaretiyle. Cigarası biterken de kalkar, çardaktan açılarak gerilerde bir yerde su döker, döner, çardağa girer, yatardı.

Kenan'ın kasabada ilk göründüğü gün, gece yatakta karısının uyuyamadığını anlamıştı. O geceden sonra uyuyan bir insanın rahatlığı kalmamıştı karısının yatakta uzanışında. Yattığı yerde kımıltısız kalıyordu kalkıp çardaktan çıkacağı saate kadar. Her gece yattıklarından belli bir süre sonra, yanından kalktığını, çardağın kapısındaki çulu aralayarak dışarı çıktığını duyuyordu. Bazı geceler dışarıdan, gelenin adımlarını, cigarasını yakarken çaktığı kibrit sesini, ikisinin kendilerini unutmuş sevişirlerken tutamadıkları solumaları duyduğu olurdu. Her zamanki yalnızlığı, sessizliği ile düşünür dururdu yattığı yerde. Çok uzun, çok ağır geçen saatler sonra çardağın çul perdesi aralanır, karısı, yürüyüşüne, davranışlarına yayılan bir rahatlama ile geri dönerek yatağına girerdi. Hemen ardından derinleşen solumalarından uyuduğunu anlardı karısının. Yatağın içine yayılan elleri kolları, bütün yüzünü kaplayan dünya ile barışık bir gülümseme ile bütün gün koşmuş oynamış çocukları andırırdı uykusu...

Genç, ayağına çabuk birinin yürüyüşüyle yirmi dakika tutardı kasabadan tarla. Kenan, her gece karanlık kıvamını bulunca kalkardı oturduğu kahveden. Bütün gün beklemenin adımlarına verdiği bir çabuklukla yola çıkardı. Yolu üstünde kim varsa çok geçmeden öğrenmişlerdi böyle koşar gibi nereye gittiğini. Kasabanın dışına

doğru küçülen seyrekleşen evlerde, daha sonra yol boyunca sıralanan bağlar tütün tarlalarında oturanlar, henüz yatmamışlarsa seçerlerdi yoldan geçen karaltısını. Yataklarında henüz uyumamış olanlar, adımlarından, köpeklerinin gürültüsünden anlarlardı geçişini. Karılar kocalar, "Kenan geçiyor, yine Firdevs'le buluşmaya gidiyor" diye fısıldaşırlardı aralarında. Firdevs'in yatağında kulak kesilmiş Kenan'ın gelişini beklediğini bilirlerdi. Her gece, Kenan yoldan tarlalarına inince, Firdevs'in çardaktan çıkıp karşıladığını, çardağın gerilerinde, yerde seviştiklerini; sevişmelerinden önce Kenan'ın bıçağını çıkarıp Firdevs'in omzu gerisinde toprağa sapladığını; içeride, çardakta kocasının bütün gece uyumuş gibi davrandığını hep bilirlerdi.

Herkesin dilindeydi olanlar. "Kenan'ın suçu günahı yok" diyorlardı. "Kenan'dan günah gitti. Kenan daha ilk günden haber gönderdi. Firdevs'e el süreyim demesin" dedi. Firdevs'in evlendi evleneli el sürdürmediğini biliyorlardı kocasına. Adamdan söz ederken "Sıkı mı?" diyorlardı. "İsterse kalksın üstlerine gitsin! Bıçak Kenan'ın eli altında yere saplı bekliyor!" Bazıları da "Üstlerine gidip kızı elinden mi kaçırsın" diyorlardı. "Tarlanın tek başına hakkından gelen Firdevs. Adam Firdevs'i hoş tutmak zorunda..." Firdevs'le evlenmesine aracı olan komşuları daha da bencilleşmişlerdi böyle konuşurlarken. Adama acır görünerek bu türlü küçültücü bir olayın kendi başlarına gelmeyişinin tadını çıkarıyorlardı gerçekte.

Adamı hep düşünceli görüyorlardı görenler. Kasabaya inerken ya da tarlasına dönerken yolda dalgın dalgın geçip gidiyordu yanlarından. Nereye baktığı belirsiz bakışlarla, her zaman yalnızdı, tek başına otururdu gittiği kahvede. Uzun yüzü daha da uzamış, bakışlarına sis inmiş gibi görünürdü dalıp gittiği yerde. Yanında başkaları varken bile yalnızdı sanki. Hep düşünür, düşünür, düşünürdü.

Bazı geceler, yatağında şeytan kafasını karıştırdıkça, çadırın içinde çiftesine kayardı gözleri. Karısı yanından kalkıp dışarı süzüldükten sonra hele rüzgârsız gecelerde, dışarıda âşığı ile solumaları, âşığının kolları arasında çıkardığı iniltileri duyulurken, kalksa, üstlerine gitse, çiftesinin iki gözünü üstlerine boşaltacak olsa, bir gün bile hapis yatmayacağını biliyordu. Ama daha düşünürken, yüreğini ezen bir yenilgiye baş eğerek "Ne hakla?" diye soruyordu kendi kendine. Öldürmekle ne değişecekti? O güzel yüz, o güzel vücut yok olursa yine kendisinin olmadan yok olacaktı.

Düşündükçe kızamıyordu karısına. Kıskanamıyordu, beni aldatıyor diyemiyordu. Bir başkasını sevdiğini bile bile almış, evlenmişti. Karısı o başkasını sevmekten vazgeçmediğini daha ilk günden saklamamıştı kendisinden. Ne bir yalan söylemiş, ne en küçük bir umut vermişti. Dahası, evin hiçbir işini eksik ya da yarım yaptığı söylenemezdi. Sofralarında her öğün sıcak bir şeyler vardı. Tarlalarındaki işin üstesinden gelen oydu. Âşığı geldikten sonra tütünü tarlada işlemeden bırakıp kaçmamış, kendisini yardımcısız, yüzüstü bırakmamıştı...

Böyle düşünürken,bir gün, "Dengim değildi" diye kendi kendine mırıldandığını duydu. Dönmüş dolaşmış, Firdevs'i kendisine ilk gösterdikleri gün ne demişse yine oraya varmıştı yolu. Evlenmekle kıza iyilik edeceğine inandırmakla aldatan yine kendiydi kendini. Yaşlılığın eşiğinde, delikanlılığında yaşamadığı bir aşk yaşamaya kalkmıştı. Üzülerek de olsa allahaısmarladık demesi gerekiyordu o düşlere...

Son tütün yapraklarını kırdıkları, ertesi gün tarlada karısının yapacak bir işi kalmadığı o akşam, çıplaklaşan tarlalarından çardağa dönerlerken, karısı ile konuşmak gereğini duydu. Birşeyler bil-

diğini, olanları açıklamayı, yüze vurmayı tatsız, gereksiz görüyordu. "Ne ben kötü bir insanım, ne de sen. Kötü olan yıllar" dedi. "Aramızdaki yıllar! Yazık ki dengin değilim. Evlenmekle hata ettik..." Kaç gündür araya araya bulduğu, kafasında dönen dolanan, kısa olmasına çalıştığı, bütün duygularını açıkladığını sandığı sözlerdi bunlar. Karısı tetikteydi o söze başladığı zaman. Pençesini germiş, atılıp tırmalamaya hazır bir kediyi andırıyordu bakışları. Belki de bambaşka sözler bekliyordu ondan. Bu sözleri duyunca tırnaklarını yuvalarına çekti sanki. Yatışıp yumuşadı. Sessiz kaldı kısa bir süre. Söyleyeceklerinin çoğunu içinden geçirerek bu boş geçen kısa süreye sıkıştırdı. "Anladığına göre..." dedi yavaşça.

O gece yataklarına girmelerinden sonra, karısının hep bu kısa karşılığını geçirdi aklından: "... Anladığına göre..." Karısının sesinde öncesi ile sonrası olan sözleri de duyuyordu bu sözlerin. "Kimi sevdiğimi bildiğine, anladığına göre, allahaısmarladık..." diyordu karısı.

O gece yanından kalkıp dışarı çıkarken, her geceki gibi gözlerini kapamaya, uyur görünmeye kalkmadı. Yanında yataktan kalktığı sırada, göz göze geldiklerinde bakışlarındaki acımasızlığı, kesin kararı gördü karısının. Gözleri açık yattığı yerde kaldı. Çardağın kapısında, ürkmüş, kuşkulu, son kez dönüp kendisine bakarken, "... Anladığına göre daha ne istiyorsun?" diye bağırıp çağırıyordu karısının bakışları. O ise kımıltısızdı. Akşamdan dürüp çardağın gerisine sakladığı küçük bohçasını götürmüştü. Bir daha geri dönmemecesine gittiğini biliyordu. Yattığı yerde, nemlenen bakışlarıyla uğurluyordu onu. Az sonra, âşığı ile el ele verip tarladan yola çıktıklarını, fışkınları hışırdatarak uzaklaştıklarını duydu. Çok üzgündü. Yine de o yalancı umut, yüreğinin uzak bir köşesinde, ka-

buğunu çatlatıp çıkan küçük bir böcek gibi kıpırdıyordu hafiften hafiften. Bir gün, uzak bir gün, âşığının kabalığından, dayağından bıktığı bir gün, kendisinin iyiliğini, koruyuculuğundaki sevecenliği anlayarak dönüp geri gelebilirdi... Yüreğinde kımıldayan o küçük umutla, gözleri açık, yatağında ortalığın ışımaya başlamasını bekledi.

1980

TÜRK BASININDA "AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM"

"Ay Büyürken Uyuyamam" Cumalı'nın hikâyecilikte yetkinlik çağına vardığını gösteren bir kitap."

Hilmi YAVUZ (Cumhuriyet)

"Bu kez Necati Cumalı, okuyucularının, sanatseverlerin karşısına Anadolu kentlerinin, ilçelerinin cinsel sorunlarını işleyen öyküleriyle çıkıyor. Ozan kişiliğinin tüm üstünlüklerini: Dilde, anlayışta, zevkte, kültürde öykülerine katmış.

'Ay Büyürken Uyuyamam'ı okumaya devam ediyorum. Derim ki okuyun, siz de seveceksiniz öyküleri."

Halim YAğCIOĞLU (Dünya)

"Cumalı'nın tertemiz bir dil ve sağlam bir gözlemcilikle oya gibi işlediği bu hikâyelerin ortak bir özelliği var. Bütün hikâyeler, çeşitli yönlerden Anadolu kadınını ele almaktadır. 'Kadın'ı bir çıkış noktası olarak seçen yazar, bu eserinde Anadolumuzun cinsel düzenini, kadın-erkek ilişkilerinin yarattığı sorunları işlemekte..."

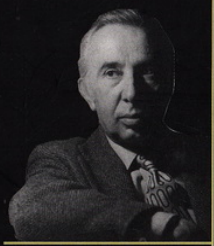
Çetin ÖZKIRIM (Hürriyet)

"Necati Cumalı'nın gözleme dayanan konularından sağlam ve akıcı üslubunu, birkaç kalem darbesi ile meydana getirdiği çarpıcı tekniği zevkle izliyoruz..."

Siyami ÖZEL (Karadeniz)

"Kadını cinsel suça iten çeşitli nedenler vardır. Bunlardan en önemlisi, kadının, sevemeyeceği insanla da yaşam boyu birlikte yaşamak zorunda olmasıdır. Kadın, seçme hakkını kullanamamaktadır. Bu, özgürlüğünün kısıtlanışıdır. Seçmediğiyle yaşamak zorunda bırakılması ise, özgürlüğünün, temelinden kısıtlanışıdır. Cumalı, kadının bu başkaldırısını, avukatlığının da sağladığı olanaklarla, güçlü ve somut örneklerle vermektedir. Bu nedenle, yukarıda da değindiğimiz gibi, bir kahraman, bir star yaratmayı amaçlamıyor. Yaşamın içinden alıp yüze çıkarıyor kadının sorununu. Bazen bu kadın, içimizden biri olacak değin yakındır bize. Bu nedenle sorunlara uzak kalamıyor kişi bu öyküleri okurken. Öykülere yakınlığımız, yalnızca Cumalı'nın sorunları güçlü gözlemlerle vermesinden gelmiyor. Bunda en etkili araçlardan biri de dildir. Yazarın kullandığı sözcüklerdeki seçkinlik, anlatıma bir yoğunluk katmakta; dil, olayın içinde yöneltici bir araç olmaktadır. Kişilerin niteliklerini belirtmede, olayların canlılığını sağlamada da bu doğrudan, abartmasız anlatım, Cumalı'nın başvurduğu en sağlam yoldur. Öyküleri okurken, kişinin bir cinsel gerilim içine girmesi, bu gerilimi, öykü boyunca canlı tutmasını iyi başarıyor. Bu canlı anlatımdan ve olayların gerçeklik ve somutlukla verilmesinden ileri geliyor. Ayrıca, kişilerin içinden geçirip de yapamadıkları sorunlara değinmesinden ötürü de bu öyküler, duygusal bir gerilim yaratmaktadır."

Adnan BİNYAZAR (Papirüs)

NECATİ CUMALI

AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM

Bu öykülerde Necati Cumalı'nın en göze çarpan tutumu anlattığı kişiler ve olaylarla okurun arasına girmemesidir... "Ay Büyürken Uyuyamam" yazınımızın doruk yapıtlarından biridir bence.

MELİH CEVDET ANDAY

Türk edebiyatında cinsel sorunların yansıtılma konusuna eğilecekler, Cumalı'da en çok ve en zengin malzemeyi bulacaklardır.

DOĞAN HIZLAN

Cumalı'nın belirtmek istediği çıplak sahneler değil, asıl sorundur. Bu sorun ekonomiktir, töreseldir ya da her ikisidir. Bazen de bunların dışında bir itmedir.

MUZAFFER UYGUNER

Cumalı bir kahraman, bir star yaratmayı amaçlamıyor. Yaşamın içinden alıp yüze çıkarıyor kadının sorununu. Bazen bu kadın, içimizden biri olacak değin yakındır bize.

ADNAN BİNYAZAR

THG
0887975
BHG
THG 0887975 BHG

ISBN 978-975-6747-10-0
9 789756 747100
18 TL
Cumhuriyet Kitapları
13.34.Y.0298.080